

STATUT MESTA PTUJA 1513

Marija Hemja Masten

Dušan Kos

STATUT MESTA PTUJA 1513

*Marija Hernja Masten
Dušan Kos*

STATUT MESTA PTUJA 1513
Rokopis hrani Zgodovinski arhiv Ptuj
v Rokopisni zbirki, signatura R-69

© 1999 Zgodovinski arhiv Ptuj
© 1999 ZRC SAZU Ljubljana

Digitalna različica (pdf) je pod pogoji licence CC BY-NC-ND 4.0 prosto dostopna:

<https://doi.org/10.3986/9610305034>.

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

352.071(497.4 Ptuj) "1513"

STATUT mesta Ptuja 1513 / [avtorja besedil
Marija Hernja Masten in Dušan Kos ; uredila Marija
Hernja Masten]. – Ptuj : Zgodovinski arhiv ; Ljubljana :
ZRC SAZU, 1999. – (Publikacije Zgodovinskega arhiva
Ptuj. Viri ; 3)

ISBN 961-6305-03-4 (Zgodovinski arhiv Ptuj)
ISBN 961-6182-96-X (ZRC SAZU)

1. Hernja-Masten, Marija 2. Kos, Dušan 3. Pettau. Statut (1513)
COBISS-ID 444288

ISBN 961-6305-03-4 Zgodovinski arhiv Ptuj
ISBN (ZRC SAZU Ljubljana)

STATUT MESTA PTUJA 1513

Marija Hemja Masten
Dušan Kos

Zgodovinski arhiv Ptuj
Viri 3

Zgodovinski arhiv Ptuj
Znanstvenoraziskovalni center
Slovenske akademije znanosti in umetnosti

Ptuj, Ljubljana 1999

*Pečat salzburskega nadškofa Lenarta iz Hodiš iz leta 1508 po originalu v Gradcu.
Risba: dr. Ludvig Freidinger, Gradec*

Vsebina

Marija Hernja Masten	
Spremna beseda	7
Ptuj v času nastanka mestnega statuta 1513	8
Kodikološki opis statuta mesta Ptuja iz leta 1513	31
Dušan Kos	
Pripombe k ediciji in prevodu	45
Vsebinsko kazalo statuta	51
Prepis in prevod statuta mesta Ptuja iz leta 1513	58
Kazalo krajev in osebnih imen	253
Stvarno kazalo	257

Spremna beseda

Ptuj ima ohranjena dva srednjeveška mestna statuta, ki sta edina tovrstna pravna spomenika za območje celinskih mest na Slovenskem. Pri izdaji prvega, starejšega statuta iz leta 1376 se je Zgodovinski arhiv odločil, da ga zaradi njegove pomembnosti in hrambe v tujini v sodelovanju z zunanjimi strokovnjaki pripravi za izdajo kot faksimile s spremno študijo. Projekt je bil realiziran v letu 1998. Pri pripravi, obdelavi in spremnih raziskavah izdaje prvega statuta smo vedno navajali tudi noveliran mestni statut iz leta 1513. Za popolno razumevanje srednjeveške in zgodnje novoveške pravne zgodovine in nasploh življenja v mestu je potrebno, da na podoben način objavimo tudi tega, saj je statut iz leta 1513 po zasnovi zgradbe in vsebine velikega števila členov v veliki meri povzetek prvega statuta. Za statut iz leta 1513 obstajata dva kasnejša prepisa in je torej bolj dostopen kot prvi iz leta 1376, zato (in še iz marsikaterega drugega razloga) smo se odločili, da ga ne izdamo v faksimilni obliki.

Omembe statuta iz leta 1513 najdemo v starejši literaturi. Bischoff ga je primerjal s statutom iz leta 1376. Zahn ga omenja med ustavnopravnimi viri za Štajersko. V novejšem obdobju je Zgodovinski arhiv uporabljal Mlinaričev delovni prevod in transkripcijo, ki jo je napravil 1976 ob razstavi 600 let ustavne in upravne zgodovine mesta Ptuja. Popolne objave pa Ptujski statut 1513 do danes še ni doživel, čeprav bi si bil glede na pomembnost to že zdavnaj zaslužil. S to edicijo bomo Ptuju v mozaik njegove zgodovine vgradili še en manjkajoči del njegove slavne preteklosti. Če za pravni zapis, ki še zadnjič pod salzburškim lastnikom poskusi obuditi mesto k njegovi nekdanji uspešnosti in pomembnosti.

Kakor za prvi statut je tudi za tega dr. Dušan Kos pripravil prepis originalnega nemškega teksta s prevodom v slovenski jezik in vsa kazala (kronološko, imensko in stvarno). Uvod, zgodovinski oris časa, kodikološki opis ter konkordančne tabele sem dodala sama.

Pričujoča edicija je izšla s sodelovanjem Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti in Zgodovinskega arhiva Ptuj.

S tem je zaključen obsežen projekt, ki se ga je arhiv lotil pred leti, in sicer izdati kot vir oba ptujski srednjeveška mestna statuta.

V imenu vseh, ki smo pri projektu sodelovali, se zahvaljujem vsem, ki so nam kakorkoli (z nasveti, strokovno, materialno ali finančno) pomagali, da smo ga uspešno zaključili.

Ptuj v času nastanka mestnega statuta 1513

Čas, v katerem je Ptuj dobil svoj drugi mestni statut, je čas velikih sprememb ob prehodu v novi vek, čas splošne gospodarske in duhovne krize in turške nevarnosti. Končala se je ogrska zasedba Ptuja, in mesto je za dobrih trideset let prešlo v cesarsko pristojnost. Leta 1511 si ga je ponovno pridobila salzburska nadškofija, cesar Ferdinand I. pa je leta 1555 uveljavil pravico odkupa, in je Ptuj vključil v svojo deželno knežjo posest. Zaradi stalne turške nevarnosti je Ptuj v tem času poleg trgovskega centra postal tudi vojaškoobrambni center. Dobičkonosni dohodki trgovsko uspešnega Ptuja so bili desetletja jeziček na tehtnici cesarsko-salzburskih odnosov v boju za Ptuj.

Bogat Ptuj prinaša lastniku velike dohodke

Prvi ptujski statut iz leta 1376 je spadal med tiste pravne zapise, ki so jih dobila srednjeveška mesta v hitrem gospodarskem vzponu. V veljavi je bil najbrž že leta 1300¹. V času nastanka ptujskega statuta najdemo po vsej Evropi določen tip zakonov, različnosti med njimi pa moremo iskati le na regionalnem nivoju. S tem, ko je Ptuj dobil svoj statut, si je utrdil status med drugimi evropskimi mesti in tako potrdil le še formalno s črko zakonske regulative njegovo moč, sejemsko varnost, skratka zakonitost.²

Od izdaje prvega mestnega statuta do izdaje drugega v letu 1513 je preteklo 137 let. V tem času je Ptuj doživel velik gospodarski vzpon. Poleg uveljavljene trgovine z vinom je pridobilo pomen trgovanje z madžarsko živino in kožami, tja pa so vozili italijansko in nemško sukno. Ptujski meščani so že v 15. stoletju obiskovali sejem v Frankfurtu.³ V času med 1450/60 je bil Ptuj vodilno mednarodno tržno središče v trgovanju z živino.

Nekateri ptujski meščani, kot npr. Jošt in Hans Thumer, Peter in Heinrich Meichsner, Adam in Ladislav Swetkowitz pa so postali tako bogati, da jih Pickl imenuje "multimilionarje svojega časa".⁴ Ti znani ptujski trgovci so svoj kapital zaradi naraščajoče turške nevarnosti prenesli v bolj varno južno Nemčijo, zlasti v Nürnberg. Tako mesto Ptuj od teh dobičkov ni imelo velike koristi. Po letu 1490 so se na Ptuj pričeli priseljevati italijanski trgovci, ki so nadomestili prej imenovane. Med prvimi najdemo rodbine Moscon in Lanthieri (pred letom 1513), sledijo jim Caccia, Dipaiti, Çuffante, de Leidi, Martinengi, Moffeti, Marenzi, Regali, Valentini, Quallandri in drugi.⁵

¹ H. Dopsch, *Geschichte Salzburgs, Stadt und Land, Band I/1*, Salzburg 1983, str. 710.

² M. Hernja Masten, *Dva ptujska statuta 1376 in 1513 (Mestni statut 1376, Mednarodni simpozij Ptujsko mestno pravo v srednjeevropskem prostoru, Ptuj, 17.–18. oktober 1996, v: Publikacije Zgodovinskega arhiva v Ptuj, Gradivo in razprave 1, Ptuj 1997, str. 63–100.*

³ R. Klier, *Innenösterreichische Kaufleute als Besucher oberdeutscher Messen am Ende des Mittelalters, v: Die Steiermark im 16. Jahrhundert. Forschungen zur geschichtlichen Landeskunde der Steiermark. Herausgegeben von der Historischen Landeskommission für Steiermark, Band XXVII, Graz 1979, str. 10.* Najstarejše poročilo o obisku notranjeavstrijskih trgovcev na frankfurtskem sejmu datira z dne 23. marca 1457. Nahaja se v poslovnem pismu nürnbergskega trgovca Martina Behaima. ki sporoča: "Es sind vil Pettawer gen Frankfurt zogen."

⁴ O. Pickl, *Pomen Ptuja kot mednarodnega trgovskega mesta od 14. do 17. stoletja. Ptujski zbornik VI/1, Ptuj 1996, str. 465–490.*

⁵ F. Gestrin, *Slovenske dežele in zgodnji kapitalizem, Ljubljana 1991, str. 149–154.*

Morda bi bila razvojna pot Ptuja potekala nekoliko drugače, če ne bi bilo mesto v lasti salzburških nadškofov, ki so imeli položaj neodvisnih državnih knezov in so bili vedno trn v peti Habsburžanom. Zato so Salzburžani morali svojo posest zmeraj nekako zaščititi in varovati pred cesarjevimi ukrepi. Tako so mestom svoje eksteritorialne posesti zagotovili za njihovo nemoteno delovanje temeljni pravni red. Med slovenskimi mesti na Štajerskem je nadškof Ortolf z Weissenecka⁶ Brežicam podelil mestne pravice 1353, Ptuj je dobil zapis statuta nekoliko kasneje, čeprav so nekatera njegova določila veljala že mnogo prej. Mestni gospod je moral skrbeti za proste trgovske poti, razvijanje svobodne trgovine, kar je Ptujčanom bilo omogočeno s 194. in 195. členom statuta 1376.⁷

Že od 14. stol. naprej so Habsburžani s svojo politiko vedno zavirali salzburški Ptuj. Najprej so želeli zagotoviti Dunaju monopolno pravico trgovanja z Madžarsko. Trgovanje so poskusili prenesti na cesto skozi Kanalsko dolino, in šele ko je leta 1382 Trst postal habsburški, so spremenili svojo politiko, preklicali prepoved trgovanja po ljubljanski oz. kraški cesti, in Ptuj je prišel ponovno do veljave.⁸

Cesar Friderik III. je leta 1455 uvedel naklado (Aufschlag), 1478 pa jo je celo dvakratno povečal, za živino, ki so jo gnali v Italijo (sem je spadala tudi madžarska živina, ki je potovala prek Ptuja). Sprememba v cesarjevi politiki je nastala po letu 1456, ko je posest Celjskih prešla v cesarsko last. Tedaj je pričel cesar pospeševati trgovanje po ljubljanski cesti, da je z mitninami in carinami povečal svoje dohodke.

Leta 1479 se je kralj Matjaž Korvin cesarju Frideriku III. pritožil zaradi tega določila, vendar je cesar njegove pritožbe zavrnil.⁹ Kasneje niti v enajstih letih ogrske zasedbe (1479 do 1490) trgovanje na relaciji Madžarska – Italija prek Ptuja ni bilo prekinjeno; nasprotno, celo povečalo se je. Ogrski kralj Matjaž je leta 1478 salzburškemu škofu Bernardu zagotovil, da bo branil salzburška mesta in gradove, ki so mu jih po zasedbi morali izročiti.¹⁰

Po končani ogrski vojni so cesarske čete zasedle nadškofove posesti in gosposčine na Štajerskem in Koroškem. Vedno prazna cesarska blagajna je tako pridobila nove dohodke, saj so posestva podredili deželni obdavčitvi. Pri tem je ostalo tudi, ko je kralj Maksimilijan I. z nadškofom Friderikom Schaumburškim leta 1494¹¹ sklenil pogodbo, da mu bo Ptuj prodal za 20.000 goldinarjev, vendar si je premislil in je mesto zadržal v svoji lasti. Tako je Ptuj za nekaj časa postal deželnoknežji. V tem času mu je leta 1503 Maksimilijan skupaj z Ljubljano podelil skladiščno pravico.¹² Prav ta privilegij (ki v statutu 1376 ni izrecno naveden, najbrž

⁶ H. Dopsch, *Geschichte Salzburgs, Stadt und Land, Band I/2*, Salzburg 1983, 978.

⁷ Statut mesta Ptuj 1376. Študijska izdaja (izd. M. Hernja Masten, D. Kos et al., *Publikacije Zgodovinskega arhiva Ptuj, Viri 2*, Umetniški kabinet Primož Premzl, Maribor-Ptuj 1998). D. Kos, *Prepis in prevod*, str. 195–199.

⁸ Trgovci si z blagom niso smeli prosto izbirati poti, temveč so se morali pri potovanju v določeni smeri držati določenih potov, ki so jih vodili skozi mitnice in mesta. Tako so si gospodje mitnic in mest zagotovili večje dohodke od mitnic, povečali pa so se tudi dohodki meščanov. S. Vilfan, *Novomeški privilegij iz leta 1365*, v: *Novo Mesto 1365–1965. Prispevki za zgodovino mesta. Novo Mesto–Maribor 1983*, str. 105.

⁹ Tudi tam, zlasti str. 469 in opomba 34.

¹⁰ ZAP, FKS reg. 352, 1479, sep. 20, orig. v Državnem arhivu na Dunaju, odslej HHStA.

¹¹ ZAP, FKS reg. 382, 1494, feb. 12., orig. v HHStA.

¹² Skladiščna pravica je značilen pojav srednjeveškega vezanega gospodarstva. Pomenila je, da so morali trgovci, ki jih je pot pripeljala v mesto, svoje blago v mestu za nekaj časa uskladiščiti in ga praviloma tudi prodajati. Meščani pa so imeli zagotovljeno ponudbo in možnost le-to odkupiti in z njim dalje kupčevati. S. Vilfan, *Novomeški mestni privilegij iz leta 1365*, v: *Novo Mesto 1365–1965. Prispevki za zgodovino mesta, Maribor–Novo Mesto 1969*, str. 106.

pa ga je Ptuj že imel) je Ptujčanom zagotavljal prekupčevalni monopol pri trgovanju. Še kasneje, ko je bil Ptuj že dolgo deželnoknežji, najbolje ponazorijo njegovo gospodarsko uspešnost plačila, ki so jih morali Ptujčani plačati za mitninske naklade v Ljubljani. Leta 1564 je trgovec Valentin plačal 8.596 fl, Maffeti 3.165 fl, Foresto 1.379 in Moscon 566. Ptujski trgovci so v Ljubljani pustili 13.706 fl. V tem letu so bili celotni nakladni dohodki Ljubljane 16.251 fl.¹³

Kako močno je bil Ptuj odvisen od trgovine, nam pove seznam Ptujčanov v statutu 1513 v čl. 168 (fol 33r do 40v), po katerem je mesto štel 208 stanovanjskih zgradb in 19 obdavčenih poslopij, ki so bila namenjena obrtnim in drugim dejavnostim (mesto pa je po predvidevanjih štel okoli 2.000 prebivalcev¹⁴). Še bolj nam to dejstvo potrjuje seznam obrtnikov, kjer prevladujejo le storitvene obrti (po 10 pekov in čevljarjev, 9 mesarjev, 6 usnjarjev, po 5 klobučarjev, nožarjev in krojačev, po 4 krznarji in zidarji, po 3 jermenarji, ključavničarji in kovači, po 2 sodarja, izdelovalca lokov, prevoznika, strojarja, zlatarja, lončarja, dvigovalca, mežnarja in kositarja, po en apotekar, ranocelnik, brivec, žganjar, barvar, steklar, pasar, kuhar, kramar, sedlar, mizar, tkalec in tesar); glede na maloštevilnost posameznih dejavnosti (razen usnjarjev in mesarjev, ki so bili usmerjeni tudi v trgovino s kožami in živino) nobena obrt ni bila izvozno usmerjena.

Prav zato je z zatonom trgovine ob koncu 16. stoletja mesto zaostalo in potonilo v poprečnost majhnega provincialnega mesta.

V tem času so bili na Ptuj...

Na Gornjem Ptuj

Na Gornjem Ptuj je bila vedno večja vojaška posadka, ki jo je vodil grajski stotnik (Hauptmann). Sigmund Raumschüssl se je leta 1448 pritožil salzburskemu nadškofu Frideriku zaradi škode, ki jo je utrpel s svojimi podložniki. Najprej so tod pod vodstvom Janoša Hunyadija Ogrri plenili, oblegali grad in požigali hiše v okolici in pred Ptujem. Nato pa je še salzburska vojaška posadka na gradu dala požgati nekaj stavb blizu obzidja, da bi obvarovala mesto in grad.¹⁵ V letu 1494 je bil stotnik na Gornjem Ptuj Jurij Moisse.

Na gradu je bil v tem času tudi urbarialni urad salzburskih posesti. Po urbarju iz leta 1322 so le-te obsegale 29 uradov s 358 hubami, 10 domci. Pomembnejša in obsežnejša kot nadškofijska urbarialna posest je bila posest, ki so jo dali v fevd na levem bregu Drave raznim plemičem. Tako so gospodje Ptujski imeli v deželskem sodišču Ormož 324 hub, en двореc in 15 domcev, na območju Ptuja so bili lastniki 4 vasi s 70 hubami. Hkrati pa so imeli še posesti v samem mestu Ptuj. Po izumrtju Ptujskih so salzburski nadškofje imeli urad na gradu, gosposčino so vodili upravitelji, ki so bili zakupniki bodisi gosposčine ali posameznih služb. Leta 1512 je nadškof Lenart Hodiški svojemu daljnemu sorodniku dal v upravo grad,

¹³ F. Gestrin, Mitninske knjige 16. in 17. stoletja na Slovenskem. Viri za zgodovino Slovencev. Knjiga peta. SAZU, Ljubljana 1972, str. 18.

¹⁴ B. Saria, Pettau, Entstehung und Entwicklung einer Siedlung im deutsch-slowenischen Grenzraum, v: ZdHvStmk. Sonderband. 10/1965, str. 10. Približno enako število hiš je imel Ptuj vse do 19. stol. Po seznamu hišnih posestnikov in zemljiških parcel v mestu Ptuj iz let 1823 – 1824 (203), 1850 (207).

¹⁵ ZAP, FKS reg. 269, 1448, junij 28., orig. v HHStA.

glavarstvo, deželno sodnijo, urade in mitnice. Istega leta je izpričan kot salzburski kastelan Luka Čambser, ki je dobil v upravo urbarialni urad, novo in staro mitnino v mestu Ptuj. Luka je moral obljubiti, da bo službo opravljal vestno, da se bo trudil, da bodo puste in nenaseljene kmetije zopet naselili. Skrbno bo vodil mitninske knjige in registre. Salzburski nadškofiji bo redno poročal o dohodkih gosposčine.¹⁶ Nekaj let je bil nato oskrbnik na Čornjem Ptujju Ahac Schrott, ki mu je leta 1533 salzburski nadškof potrdil zakup gradu, deželskega sodišča, stare in nove mitnice za dobo desetih let.¹⁷

Ob prehodu Ptujja v deželnoknežjo last je leta 1555 ptujski grad dobil v zakup dvorni komorni svetnik Erazem Čera.¹⁸

V ptujski župniji

Od leta 1500 do 1510 je bil župnik na Ptujju Andrej Ecker. V letu 1511 se omenja kot njegov naslednik doktor Jakob Radgonski (1470–1540).¹⁹ Njegovi predniki so izhajali iz Radgone, vendar so njegovi starši živeli v Mariboru. V letu 1487 je bil vpisan na dunajski univerzi, kjer je doktoriral. Okoli leta 1500 je postal župnik v Strassgangu pri Čradcu, 1504–1513 je imel župnijo Trofaiach. Pridobil si je naklonjenost svetne oblasti in je postal kaplan kralja Maksimilijana I. Ker mu kralj ni mogel dobiti kanonikata v augsburški škofiji, mu je tik pred zdajci, preden se je odločil Ptuj prodati nazaj salzburskim, dal kot nekakšno nadomestilo za augsburško službo ptujsko župnijo. Kot ptujski župnik se Jakob Radgonski omenja prvič 20. decembra 1511.

Kot človeku, "ki je bil vdan" kralju Maksimilijanu, mu je salzburski nadškof Lenart Hodiški spomladi leta 1512 očital, češ da beneficiati ne izpolnjujejo obveznosti iz ustanovnih listin in da se zanemarija služba božja. V letu 1513 je nadškof Lenart župniku Jakobu prispeval 20 funtov denaričev za postavitev vinske stiskalnice pri dveh župnijskih vinogradih z imenoma "liechtenwald" in "caritas". Tako je dobil pravico souporabe stiskalnice.²⁰ Kasneje se Jakob omenja kot ptujski župnik ponovno šele v letu 1535. V letih 1528 in 1530 se navaja kot župnik v Strassgangu, kjer je tudi umrl.

Dominikanci in minoriti

Od druge polovice 15. stol. je skoraj popolnoma prenehala nekoč velika darežljivost meščanov do obeh samostanov, delno kot posledica luteranstva, delno kot posledica gospodarske krize. Zato so si minoriti do konca 15. stoletja močno povečali svojo osnovno zemljiško posest, dar Bernarda Ptujjskega iz leta 1399, s katero je obema samostanoma želel zagotoviti trajne dohodke.

¹⁶ ZAP, FKS reg. 414, 1512, marec 27., orig. HHStA.

¹⁷ ZAP, FKS reg. 455, 1533, nov. 3., orig. v HHStA.

¹⁸ ZAP, FKS reg. 484, 1555, julij 29., orig. v HHStA.

¹⁹ J. Mlinarič, Ptujjska župnija v času reformacije ter protireformacije in katoliške preнове, v: Statut mesta Ptuj 1513, Mednarodni simpozij Ptujjsko mestno pravo v srednjeevropskem prostoru, Ptuj, 5.–7. november 1997, v: Publikacije Zgodovinskega arhiva v Ptujju, Čradivo in razprave 2, Ptuj 2000 (v tisku).

²⁰ ZAP, FKS reg. 421, 1513, avgust 6., orig. v HHStA.

²¹ ZAP, FKS reg. 307, 1461, sept. 3., orig. v Štajerskem deželnem arhivu v Čradcu, odslej StLA.

Samostana bi naj dohodke iz ogromne posesti delila na polovico, tega pa žal nista zmogla na miren način in prišlo je do številnih sporov. Šele ko je bila po cesarjevem posredovanju posest 1461²¹ med samostanoma razdeljena zemljiška posest, sta se samostana pomirila.

Tako so za manjše brate značilni spori, ki jih je povzročal različen odnos do lastništva premoženja. Saj bi naj bilo uboštvo bistvena vrлина tega reda, ne le za posameznika, temveč za vso redovno skupnost. Tudi ptujski minoriti so se odpovedali prvotnemu strogemu načelu ubošva in so postali veliki zemljiški posestniki, kar je pripomoglo k zmanjšanju njihovega ugleda. V začetku 16. stol. se je reorganizirala tudi redovna provinca in iz avstrijske se je izločila štajerska redovna provinca, katere sedež je bil nekaj časa celo na Ptujju. Povsem iz začetka stoletja ni ohranjenih listin. V letih 1528 in 1533 se omenja kot predstojnik ptujskega samostana doktor Evzebij Freidenreich.

Mestni sodnik

Zaradi enoletnega mandata mestnega sodnika se imena le-teh hitro menjavajo. Leta 1508 in 1511 je to službo opravljal Janez pl. Zehentner.²²

Ob spremembah služb za razne beneficije v mestni župnijski cerkvi je moral župnik v soglasju z mestnim sodnikom salzburškemu nadškofu predlagati novega kandidata. Leta 1513 je mestni župnik Jakob Radgonski s ptujskim mestnim sodnikom Valentinom Stradnerjem predlagal nadškofu Lenartu Hodiškemu za beneficij bratovščine Rešnjega telesa in Matere božje Bolfenka Rabasa.²³

Nadškof Lenart Hodiški v boju za salzburške posesti

Po ogrski vojni so bile salzburške eksteritorialne posesti obkrožene s habsburško zemljo in nadškof se je zavedal, da so zapisane izgubi. Prizadevanja za ponovno pridobitev salzburških posesti v Avstriji, Štajerski in Koroški lahko zagotovo pripišemo osebnosti nadškofa Lenarta Hodiškega. Dogodki tega časa in usoda Ptujja nam postanejo razumljivejši, če poznamo njegovo osebnost. Lenart Hodiški²⁴ je izhajal iz nižjega plemstva. Sedež je imela rodbina na gradu Hodiše (Keutschach, jugozahodno od Celovca).

Rodil se je 1442 očetu Otonu Hodiškemu in materi Gertrudi Möderndorfski. Leta 1460 je nastopil službo v samostanu Eberndorf. Leta 1473 je prevzel samostanu Eberndorf inkorporirano župnijo Sv. Lovrenc pri gradu Stein v Podjuni. Leta 1490 mu je papež podelil salzburško proštijo stolne cerkve, ki jo je zadržal tudi kasneje, ko je bil izvoljen za nadškofa. Njegovo poreklo in pomanjkanje akademske izobrazbe sta za vedno zaznamovala delo in značaj nadškofa Lenarta. Izkazal se je za dobrega gospodarstvenika, ki je želel imeti urejene razmere in je energično uveljavljal pravice, ki so mu kot nadškofu pripadale.

S salzburškimi meščani ni imel dobrih odnosov. Pogosto so ga ostro kritizirali in so mu zaradi tega dajali zasmehljiva imena. V grbu je imel na črnem polju belo repo. Črb je dal

²² ZAP, R – 44 dr. Hönisch, Gradivo za zgodovino Ptujja, str. 67.

²³ 1513, julij 30., A. Ožinger, Listine Lavantinske škofije v Pokrajinskem arhivu Maribor, Viri 4, Maribor 1989, št. 127, str. 48.

²⁴ Podatki o nadškofu Lenartu so povzeti po: H. Dopsch, Geschichte Salzburgs, Stadt und Land, Band I/I. Salzburg 1983, str. 570–589.

vgraditi v stavbe, ki jih je zgradil, meščani pa so ga zato zbadljivo imenovali "kmečki repar" (Liendel Rybler). Ker je bil iz Koroške, so ga imenovali tudi "slovenski Lenart" (Leonhard der Windische), nadeli pa so mu še mnoge druge vzdevke.

Provincialno poreklo je omejevalo njegov odnos do visoke politike, tako da se je sam le redko udeležil kake diplomatske misije. Tako je vso svojo moč in energijo usmeril v sanacijo nadškofijskega premoženja, ki je v času njegovega vladanja doživelo še zadnji razcvet. Veljal je za uspešnega upravitelja nadškofijskega imetja. Kot človek pa je imel nekaj značajskih hib, med katerimi sta najvidnejši dve, lakomnost in grabežljivost ter nepotizem. Njegova prirojena pohlepnost je bila kriva, da je vedno znova dvigoval davke in jih je brezobzirno tudi izterjal. Svojo družino in njihove sorodnike, med njimi Haunspergerje, Gleinitzerje, Harrache, Khühenburge, je obdaril s službami in uradi nadškofije, dodeljeval jim je gradove, gosposčine, sodišča in dohodke. Med njimi najdemo na Ptuju Lenarta Harracha, ki je dobil 1512 v upravo grad, glavarstvo, deželno sodišče, urade in mitnice.²⁵

Najbolj težaven pa je bil njegov odnos do kralja in cesarja Maksimilijana I. Po naravi sta bila tako različna, da njuni odnosi niso mogli temeljiti na medsebojnih simpatijah, temveč sta bila usodno povezana zaradi medsebojne odvisnosti. Cesar je v gospodarskem sposobnežu Lenartu videl neizčrpen denarni vir, Lenart pa je večno cesarjevo finančno stisko izrabljal, da je lahko dosegal svoje politične cilje. Nadškof Lenart je premišljeno načrtoval pridobitev posesti, ki jih je izgubil v ogrski vojni, in je bil za to pripravljen žrtvovati ogromno denarja. Ko je prosil cesarja, naj izpolni leta 1494²⁶ dano obljubo in mu vrne posesti Gmünd, Brežice in Ptuj, mu je cesar odgovoril, da je njegova pisarna zapisala to obljubo pomotoma. Prav v tem času je nadškof Lenart cesarju Maksimilijanu I. večkrat posodil večje vsote denarja. Leta 1511 mu je posodil 6.000 renskih goldinarjev, kar je kasneje odpisal od zakupa ptujske posesti.

Zaradi večnih finančnih težav je bil cesar prisiljen spremeniti svoje mnenje in pogajanja za Ptuj in druge posesti so se pričela že leta 1511²⁷, ko je cesar salzburškemu nadškofu Lenartu sporočil, da bosta štajerski vicedom Lenart Ernaw in Lenart Harrach v kratkem uređila, da bo gospostvo Ptuj s carino in uradi prodano nazaj nadškofu v smislu pogodbe iz leta 1494 za 20.000 renskih goldinarjev v zlatu. Cesar Maksimilijan je julija 1511²⁸, ko se je z nadškofom že dogovoril o prodaji Ptuja, izročil ptujski grad za kritje dolga Juriju Leysserju. Tako je moral nadškof ob nakupu najprej Leysserju plačati 600 goldinarjev, ki jih je imel zastavljene na uradu Ptuj, nato pa poravnati še kupnino cesarju, da je lahko 14. novembra 1511²⁹ ponovno postal lastnik Ptuja.

Cesar si je ohranil pravico, da lahko po sedmih letih Ptuj ponovno odkupi nazaj. Ta rok so kasneje večkrat podaljšali in tako je šlo v primeru Ptuja praktično le za daljši zakup, ki ga je cesar z vsakokratno pogodbo podaljšal.³⁰ V kasnejših listinah je glede plačila govor o hipote-

²⁵ ZAP, FKS reg. 413, 1512, marec 24., orig. v HHStA.

²⁶ ZAP, FKS reg. 380, 1494, januar 29., orig. v HHStA. Repert. X.

²⁷ ZAP, FKS reg. 404, 1511, februar 13., orig. v HHStA.

²⁸ ZAP, FKS reg. 405, 1511, julij 31. Brixen, orig. v HHStA. Jurij Laysser posodi cesarju Maksimilijanu 600 goldinarjev, ki jih je potreboval za pokritje stroškov za vojno z Benečani. Kot kritje je cesar dal urad Ptuj, ki ga je do takrat imel v najemu Luka Gambsser.

²⁹ ZAP, FKS reg. 406, 1511, november 14. Innsbruck, orig. v HHStA.

³⁰ ZAP, FKS reg. 431, 1518, oktober 11., pogodba o podaljšanju zakupa med cesarjem Maksimilijanom I. in nadškofom Lenartom za mesto in gosposčino Ptuj. Po 5 letih lahko cesar odkupi nazaj za 28.657 goldinarjev. Orig. v HHStA.

karni vsoti, h kateri so prištevali tudi gradnjo in popravila na ptujskem gradu. Skupna vsota, ki jo je Lenart plačal za Ptuj, pa je na koncu znesla 24.367 funtov. Nadškof Lenart je v pogajanjih v letu 1511 za zmeraj izgubil Brežice, ki jih je cesar zaradi meje in trgovskega pomena obdržal, nazaj pa je dobil Ptuj, od katerega si je obetal veliko finančno korist.

Dano v našem mestu Ptuj v petek, na dan sv. Ožbalta 1513...

Po tem nakupu je nato leta 1512 na dan sv. Fabijana in Sebastijana (20. januar) nadškof Lenart prevzel ptujski grad, mesto in gosposčino. Zadeva v zvezi s prevzemom Ptuja se je tako zavlekla skoraj na leto dni. V tem letu so se pokazale slabosti prejšnjega gospodarjenja s Ptujem in finančni rezultati niso bili takšni, kot si jih je nadškof Lenart obetal. Najbrž je s svojimi pisarji želel opraviti temeljito inventuro, popisati vse hišne gospodarje, od katerih se je pobirala zemljiška pravda, obrtnike, od katerih se je pobirala dajatev od obrtnih storitev, in vse druge davčne zavezance (v statutu 168. člen, popis hišnih posestnikov za vse štiri mestne četrti³¹). Pa tudi z delom v župniji ni bil povsem zadovoljen, saj jo je imel cesarjev človek.

Zato se je nadškof zaradi pomembnosti zadeve najbrž odločil in se osebno odpravil na Ptuj. 17. julija 1513 je v mesto prijahal s spremstvom in stražo. Mesto ga je lepo in častno sprejelo, v procesiji so ga pričakali meščani in duhovščina, mestni sodnik, člani sveta ter občine, vsi njegovi podložniki in prebivalci z ozemlja deželskega sodišča ptujske gosposčine, ki so mu izrekli obljubo pokorščine.³²

V času od nadškofovega prihoda 17. julija do potrditve statuta, 5. avgusta, je preteklo le 20 dni. To je (še za današnje razmere) kratek čas za pripravo tako pomembnega pravnega akta, res pa je, da je zapisovalcu služil za predlogo stari mestni statut iz leta 1376, ki ima 195 členov, novi statut jih ima 207 (215³³), torej je za 12 členov obsežnejši od prvega. Pri tem so člani, ki jih najdemo v obeh statutih in se po vsebini sicer nanašajo na isto zadevo, v drugem statutu bolj precizirani. V drugem statutu so posamezni pravni kompleksi razširjeni bodisi v samih tekstih členov, bodisi z dodajanjem novih.

Bischoff je zapisal, da je bilo v drugi statut prenesenih okoli 140 členov. Po Kosovi obdelavi in smiselnem prešteviljenju se v tekstu povsem ujema 105 členov, ki so bili v drugi statut preneseni bodisi v enaki formulaciji teksta ali z novelirano dopolnitvijo. V prvi tabeli so člani iz prvega statuta 1376 in drugega iz 1513. V drugi tabeli so tisti člani, ki so bili iz prvega statuta 1376 preneseni v drugega iz leta 1513 in so skupni obema.³⁴

³¹ D. Kos, prevod statuta 1513, čl. 168 od fol 33v – 40v.

³² D. Kos, prevod statuta 1513, uvod a, z ozirom na splošno korist in dvig mesta Ptuj: v tej publikaciji na str. 61.

³³ Uporabljam oštevilčenje členov, kakor jih je za to edicijo smiselno na novo naredil Dušan Kos. V oklepaju navajam staro oštevilčenje, ki je bilo do sedaj v rabi in ga je objavil F. Bischoff v 113. Sitzungsberichte der philosophisch–historischen Klasse der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Wien 1886.

³⁴ Gl. op. 2, primerjalne tabele členov v obeh statutih.

Tabela poglavij in členov obeh statutov

Poglavja v 1376	Členi	Poglavja v 1513	Členi novo ošt.	Členi staro ošt.
Uvod za nadškofa Konrada za nadškofa Ortolfa vicedom Kolman nadškof Pilgrim vicedom Konrad Janez Halinger mestni sodnik Janez Genschker vicedom Sodnik Peter Poltlein	a - d e f - g h - i k l m n o	Uvodni tekst -1479 pričetek ogrske vojne - 20. januarja 1512 nadškof Lenart prevzel nazaj ptujsko posest - 17. julija 1513 pride na Ptuj - 5. avgusta 1513 - sprejet in potrjen drugi mestni statut	a	a
Ptujski proti deželnemu knezu in nadškofu Ptujski ne sme pričeti s sosedi fajde Nadškof uporablja grad, ko je na Ptuju Ptujski nastani služinčad v 12 domcevi na hribu	1 2 3	O podelitvi duhovnih služb v mestu in drugih podobnih upravnih nalogah	1	1
O mitnini	4	Potrjeni beneficiji Neustanovljeni beneficiji Meščanski špital	2 3 4	2-4 5 6
Ptujski varujejo in ščitijo mesto in nadškofove interese	5	Sodnik in svet postavljata pri župniji sv. Jurija dva ključarja, sodnik in svet potrjujeta letne obračune špitalskemu mojstru, oskrbniku in cerkvenemu ključarju	5	7 8 9
O predmestju, trgovanje	6	Sodnik in svet nadzorujeta letne dohodke duhovščine in rente	6	9
V predmestju velja prepoved peke kruha za prodajo, prepoved dela čevljarjem, usnjarjem, prodaje mesa od Pesnice do Drave	7	Ptujski župnik predloži listine sodniku in svetu o ustanovah zaradi nadzora višine letnih dohodkov, činž od pogorele hiše se daje ponovno, ko je stavba ponovno pozidana	7	10a 10b
Podeželski mesar sme ob torkih pro- dajati v mestu, med tednom pa ne	8	O globenju rente v cerkvenih hišah	8	11

Meščan ne plača mitnine za blago, pripeljano iz Ogrske	9	O šoli: sodnik in svet vzameta v službo učitelja	9	12
Tujec ne more proti meščanu v pravdi dokazovati, temveč z meščani	10	O mestnem sodišču - mestni svet - 12 članov - izvoli sodnika pred praznikom sedeža sv. Petra /22. febr./	10	13
Pridobitev meščanske pravice in oblast nad meščani	11	Mestna občina izvoli osem četrtnih mojstrov	11	14
Trgovec z ribami iz Ogrske	12	Postavitev sodne oblasti in trajanje sodnega leta, pričetek in konec 22. febr.	12	15
Meščani sosednih mest imajo pri trgovanju iste pravice kot tujci. Bistrica ima posebne pravice	13	Sodnikova prisega	13	16
Bistričani smejo suknje in plašče na trgu prodajati, komur hočejo	14	Prisega meščanov knezu	14	17
Bistričani lahko prodajajo rezano usnje istega tržnega dne, komur hočejo	15	Meščanska prisega	15	18
Ptujčani imajo enake pravice v Bistrici	16	Prisega mestnega svetovalca in pisarja	16	19
Ptujsko vino skozi Bistrico	17	Prisega varuha mestnega stolpa	17	20
Judje ne smejo krčmariti	18	Lastnosti članov mestnega sveta	18	21
Požar iz neprevidnosti	19	Kako naj sodnik poseduje in skrbi za krvno sodstvo	19	22
O plemiških hišah	20	O podeljevanju pravice	20	23
Začasni, nesprejeti meščani	21	O sojenju nosečnicam	21	24
O azilu v hišah	22	O posiljevanju žensk in devic	22	25
O prepovedi točenja vina	23	O izgubljenem imetju	23	26
O oblasti nad meščani	24	O ujetnikih, kako dolgo naj jih sodnik zadržuje	24	27
O prijetju in zaprtju nedolžnega	25	O tistih, ki zbeže v hiše meščanov	25	28
O kaznovanju nosečnic s težko telesno kaznijo	26	O uboju	26	29

O kaznovanju nosečnic z lahko telesno kaznijo	27	Kadar se za pravega storilca ne ve	27	29
O posilstvu	28	O predsodbi	28	30
O posilstvu devic in omoženih žensk	29	O odvzemu pravic	29	31
O hrambi premoženja	30	O prisegi pred sodiščem	30	32
O posojanju in zastavi	31	O razglašanju v mestu	31	33
O delitvi dednih deležev med brati in sestrami	32	O izvajanju (dokazov proti) škodljivcem	32	34
Volitev sodnika	33	Kako naj deželski sodnik ravna v primeru ubežnih storilcev nasproti mestnemu sodniku	33	35
Dodelitev krvnega sodstva mestnemu sodniku	34	O mestnih večah	34	36
Sodno leto se prične in konča na dan sv. Petra pod sulico	35	O sodščini na mestni veči	35	36
Sodnik daje za službo nadškofu na leto 40 mark	36	O deželskem sodniku	36	37
Dajatve sodišču - dajatve mesarjev	37	Postopek z meščani na ozemlju deželskega sodnika	37	38
Dajatve solnaric	38	O zadevah, ki jih mora soditi deželski sodnik na posesti salzburškega nadškofa v deželskem sodišču	38	39
Dajatve pekov	39	O izjavi (mestnega) svetnika	39	40
Dajatve čevljarjev	40	Kdor stori kaj proti svetniku	40	41
Dajatve usnjarjev	41	O svoboščini (mestnega) svetnika	41	42
Dajatve voskaric	42	O štirih mojstrih pekov žemelj	42	43
Dajatve branjevk	43	Postavljanje svetovalca	43	44
Krčmarski denarič	44	Kdor prejme meščansko pravico	44	45
O zemljarini, daje se med sv. Mihaelom in sv. Martinom	45	Le meščan lahko opravlja poljuben posel ali delo	45	46
Izterjava neplačane zemljarine	46	O prisežnem denariču	46	47
Sodnikova rzsodba po nasvetu	47	O hišnem azilu	47	48
Sodnikov postopek	48	O plemiških hišah	48	49
Služba pisarja pri sodniku	49	O oblasti nad meščani	49	50
O prizivu na vicedoma	50	O vinotoču	50	51

Kako se izpodbija sodba	51	O prijetu in kaznovanju nedolžnega	51	52
O tožbi z dokazi in pričami	52	O hrambi premoženja	52	53
Sodnik skrbi za pravni red, trgovanje za tujce le v torek	53	O sklepih mestnega sveta	53	54
Sodnik pazi, da tujci ob torkih ne ravnajo v nasprotju s pravom	54	O ravnanju z dediščino ali dolgovi	54	55
Sodnik nadzira lakte in uteži	55	O služinčadi meščanov	55	56
Sodnik nadzira tržni red ob torkih	56	O shranjevanju (imetja)	56	57
Branjevke, pogoji pri prodaji blaga	57	O ukradenem imetju	57	58
Sodnikov nadzor nad kmečkimi vozovi na svinjskem trgu	58	O tožbi za dediščino	58	59
Sodnik pazi, da ima mesto kruh prave peke v skladu s ceno žita	59	O zadržbi na hišah	59	60
Rokodelstvo smejo opravljati le meščani	60	O prevozu vina	60	61
O rezanju voska	61	O hrambi in prodaji vina v mestu	61	62
O rezanju in prodaji soli	62	O očetovih otrocih, očetovi dediščini in dediščini otrok	62	63
O nesnagi na ulicah	63	O varuhih	63	64
O pregledu ognjišč	64	O oporoki	64	65
O mestnih zemljiščih	65	O dedovanju najbližjih sorodnikov	65	66
O mlevnini na račun	66	O dedovanju otrok	66	67
Pravi mlevni mecni	67	O pravici vdove	67	68
O sklepih mestnih svetovalcev	68	O premičnem imetju	68	69
O uporabi posesti	69	O denarnem dolgu po umrlem možu	69	70
O zaščiti upnikovih pravic in zastaranju varstva	70	O denarnem dolgu po umrli ženi	70	71
O predaji hiš	71	Kdo po poročenem otroku deduje premoženje, ki izvira od njegovega očeta	71	72
Kako naj sodnik postopa pri pečatenju listin	72	O dedovanju po smrti očetovega otroka	72	73
O predaji njive po sodniku	73	O sporih med grajskimi (ljudmi) in meščani	73	74

Ko nekdo prejme meščansko pravico: plačilo prisežnega denariča in oprostitev	74	Zaščita mestnega prebivalstva po gosposčini mesta Ptuj	74	75
Prisežni denarič se ne plača	75	O predmestjih, prepoved trgovanja	75	76
O sodnih večah - dvakrat na leto	76	O predmestjih, prepoved trgovanja	76	77
Sodne globe pri splošnih večah	77	O užitku in posesti	77	78
Običajni davek se plača med martinovim in božičem	78	O delitvi med brati in sestrami	78	79
Povišanje davka v času vicedoma Konrada iz Wigoltinga	79	O sodišču in svetu	79	80
Sodnik in pisar sta oproščena običajnega davka	80	Člen iz glavne pogodbe med cesarjem Maksimilijanom in salzb. nadškofom, ki zadeva apelacijo	80	81
Odkup rentnega denarja od hiš	81	O preloženju (spora) na vicedoma	81	82
Izterjava cerkvenega rentnega denarja od hiš	82	O izpodbijanju tožbe	82	83
Svet lahko postavlja svetovalca	83	O sodbah	83	84
O pričanju mestnega svetovalca	84	O kmetih	84	85
Prekršek zoper svetovalca	85	O rezanju voska	85	86
Član mestnega sveta oproščen plačila dveh sodnih taks	86	O nesnagi na ulicah	86	87
Svet postavlja šest nadzornikov za prestopke mesarjev	87	O mestnih zemljiščih	87	88
O pekih žemelj	88	O sodnikovi oblasti	88	89
Zakon za peke in prodajo	89	O oblasti sodnika	89	89
Pek ne plača globe, če nima moke	90	O mestnih svoboščinah	90	90
O premajhnem kruhu	91	O naseljenih ovadenih meščanih	91	91
Prodaja zaseženega kruha	92	O tistih, ki so toženi pri vicedomu .	92	92
Pek, ki ne prodaja kruha, kaznovan-	93	O sodišču med sejmskim mirom	93	93
O pripadnosti mestu	94	O tožbi v času sejmskega miru	94	94
Župan skrbi za svoj urad in kmete na podeželju	95	O izpodbijanju sodbe med sejmskim mirom	95	95
Judom sodi njihov sodnik	96	O predaji hiš	96	96
Judje predlagajo mestnemu sodniku enkrat na leto pisma kristjanov	97	O sodnikovi predaji njive	97	97

Zastavljene predmete kristjanov predlagajo judovskemu sodniku ob četrtkih	98	Kako naj sodnik postopa pri pečatenju listin	98	98
Na kaj Judje ne smejo posojati	99	Pisar vpiše listino v register	99	99
O izgubljenem	100	Sodnik listine pečati in preverja njihovo pravilnost	100	100
O najdenini	101	O tujčevi tožbi	101	101
Takojšnja navedba razpoznavnih znakov lastnine	102	O tožbi pred vicedomom	102	102
Sodnik sodi v grajskem jarku, na mostu in pristanišču in v mlinih, ki se drže mestnih zemljišč	103	Predpisane globe, ki jih je potrebno dati sodniku za milost glede na težo prestopka	103	103 104
Sodnik kaznuje krivdo, nepokorščino svetu in sodniku kaznuje vicedom	104	Mir naj se zagotovi, kršilcu pade javna vera, plačati mora globo	104	105
Meščana ni dovoljeno obtožiti, razen če mu ne dokažemo	105	Kdor pogreši z vatli	105	106
O meščanih, toženih pri vicedomu	106	O vinski meri	106	107
Kako dolgo sme sodnik imeti obdolženca v priporu	107	O ukradenem premoženju	107	108
O prestopnikih, ki se zatečejo v hiše meščanov - če krivda ne zahteva smrti	108	Prijet z ukradeno lastnino, delež sodnika	108	109
- če gospodar ni doma	109	Postopek z ukradeno lastnino	109	110
- če je zatečeni storil krivdo, ki zadeva smrt	110	Kdor se pusti privedi pred sodišče	110	111
O uboju v mestu	111	O uboju	111	112
- če je krivec znan	112	Če kdo potegne nož	112	113
- če krivec ni znan	113	Kdor sodniku govori prepovedane besede	113	114
Objava sodne preiskave	114	Kako naj se ravnaajo mojster mestnih nosačev in njegovi pomočniki, ki žive pred mestom ali v njem	114	115
O sodni preiskavi	115	O plačilu za njihovo delo	115	116
O obravnavi, ki naj bo čez šest tednov	116	Od vsakega voza kož, ki se izvozi	116	117

Prisega za zadevo, ki zadeva smrt	117	Dajatev meščanov in tujcev od vina	117	118
Ranjenec pride živ iz mestnega na deželno sodišče in tam umre, sodbo izreka zadnje	118	Dajatev od medu	118	119
Mestni sodnik vzame od gornjega plačilo	119	Od ene črevne kože	119	120
Enak postopek velja za zunanje sodišče	120	Delo nosačev in njih dohodek	120	121
O hlapcih in deklah	121	Nosači prvi pri požaru	121	122
Krčmar naj hlapcev in slug zaradi zapitega ali zaigranega denarja ne razgali	122	Pomočniki nosači nosijo ob praznikih bandera, njih plačilo	122	123
Hlapcu posojene stvari se ne smejo odvzeti	123	O mitnini na Ptuju	123	124
Prepoved vabiti tujega hlapca v službo, dokler ni odslužil prvemu gospodu	124	O obrti in trgovanju: dva sejma Ožbaltovo in Katarinino	124	125
O zadrževanju lastnine hlapcev in dekel	125	Možnost trgovanja zunaj torka	125	126
O ukradenem premoženju	126	Pravica do pobiranja stojnine v predmestjih	126	127
O tožbi za dediščino	127	Trgovanje tujcev na Ptuju	127	128
Trgovanje tujcev na Ptuju	128	Trgovec z ribami	128	129
Tujec prodaja v torek na veliko in malo	129	Trgovanje tujcev dovoljeno ob torkih	129	130
Tujec drugemu v torek prodaja le na veliko	130	Pravice trgovanja sosednih mest, posebej Bistrica in Maribor	130	131
Prepoved trgovanja tujcem druge dni v tednu, kazni	131	Trgovanje tujcev med tednom možno, zato plačajo globo	131	132
Kdor vede vdrugič krši mestno pravo, prepoved trgovanja	132	Sodnik kontrolira mere in uteži	132	133
O prepovedani trgovini meščanov s tujci	133	Branjevke in prekupčevalci, kdaj lahko na trgu kupujejo	133	134
Tujci ne smejo imeti lastnih mer in uteži	134	Tujec, ki ne more z blagom čakati na sejmski ali tržni dan	134	135

Tujec tujcu ne more odtehtati ali izplačati v torek	135	Sodnik seznanj tujce z določili o trgovanju po mestnem pravu	135	136
Prevoz blaga skozi Ptuj na Ogrsko	136	Kazen za meščane, ki kršijo pravila o trgovanju	136	137
Prepoved aretacije tujca namesto drugega	137	Tujec pelje blago na Ogrsko skozi Ptuj	137	138
O prevozu vina po martinovem skozi Ptuj	138	Tovornikom samo prevoz blaga skozi mesto ni dovoljen, tržno blago na Ptuj razložijo, nato ga lahko peljejo dalje.	138	139
Nemeščan shrani vino na Ptuj	139	O prepovedanem poslovanju meščanov	139	140
Prodaja na Ptuj shranjenega vina je dovoljena na deželo	140	O nakupovanju žita in pekovskem redu	140	141
Oče lahko poroča otroke, kakor želi	141	V torek popoldne imajo prednost ptujski peki	141	142
Oče lahko svoje premoženje razdeli, kakor ga je volja	142	Peki dajo 2 funta denaričev dajatev na leto	142	143
Oče umre brez oporoke, otroci dedujejo v enakih deležih	143	Cena kruha se ravna po ceni žita po lestvici od: - 4-5 korcev pšenice za 1 gld naj žemlja tehta 8 lotov, hlebec 12; - do 16-17 korcev pšenice za 1 gld naj žemlja tehta 12 lotov, hlebec 26	143	144 145 146 147 148 149 150 151
Oče ni postavil varuha, skrbništvo prevzame mestni svet	144	Prodajo nadzirata sodnik in svet, premajhen kruh v špital in šolo	144	152
Oče z oporoko postavi varuha	145	Cehovski mojstri pekov in mlinarjev pred svetom dajo obljubo poštenosti	145	153
Varuh lahko za primer svoje smrti otrokom izbere drugega varuha	146	Člobe za prekrške, če ni kruha na trgu	146	154
Če varuh otrokom ne postavi skrbnika, prevzame skrbništvo mestni svet	147	O mernini: tujec da mestu 6 den, pek pa mestu 5 polovic den	147	155

O oporoki pokojnika, ki umre brez otrok	148	Če kupi vnanjik žito od meščana ali narobe, plačilo	148	156
O dedovanju najbližjih sorodnikov – Po pokojniku brez dedičev in oporoke	149	Sodnik na tržni dan natakne tržno znamenje	149	157
Brez dedičev, brez oporoke in brez sorodnikov	150	O žitni mestni meri	150	158
Umre brez dedičev in zapusti ženo	151	Tujec žito pelje naprej, na Ptuju mora biti na prodaj do tretjega dne	151	159
O dedovanju otrok in vdove	152	Spečen kruh mora biti prave teže in iz primerne moke, sicer kazen	152	160
O pravici vdove o ponovni možitvi	153	Mlinarji o merah	153	161
Vdova podeduje premoženje	154	Mlinarski pomočniki, napitnina	154	162
Komur bivanje v mestu ne ustreza, se lahko brez ovir preseli ali odseli	155	Red za mesarje, med Dravinjo in Pesnico prepoved prodaje mesa, dovoljeno v mestu	155	163
O dolgu po umrlem možu, ki umre brez premoženja	156	Nadškof izda red za mesarje	156	164
Drugič poročeni ženi iz na novo pridobljenega premoženja ni treba plačati dolgov po prvem možu	157	Mesarji prodajajo ob sobotah, na trgu pet stojnic, uporaba mestne mere	157	165
Dolg po umrli ženi poravna mož	158	Mesarji plačajo remanenčni in običajni davek	158	165
Kdo po poročenem otroku deduje premoženje, ki izvira od očeta	159	Mesto oskrbuje mesarske stojnice, prodaja četrt goveda med tednom, pristojbina za tehtnico	159	166
O dedovanju premoženja, ki ga je otrok sam pridobil	160	Sodnik pregleda živino. Na tabli mora biti narisana ustrezna žival	160	167
Kako opraviti razglas po mestu	161	Sodnik pregleda uteži na mesarskih stojnicah, goljufi so kaznovani	161	167
Izvedba dokaza proti škodljivim ljudem. Ni bil zaloten pri dejanju	162	O svinjskem mesu	162	168
Pri dejanju zasačen	163	Določila za prodajo svinjskega mesa	163	169
Deželski sodnik sme z dovoljenjem sveta opraviti sodbo v mestu	164	Prodaja svinjskega mesa lastne prireje	164	170

Predaja zločincev deželskemu sodniku se opravi onstran jarka na koncu mostu	165	Prodaja svinjine na posebnih klopeh	165	171
O sporih med grajskimi služabniki in meščani	166	Mesarski cehovski mojster sodniku priseže, da bo nadziral mesarje	166	172
Krivdo meščana nasproti grajskemu kaznuje mestni sodnik in nasprotno gospod Ptujski	167	Dolžnosti sodnika in mestnega sveta - uradniki podajo letni obračun	167	173
Ptujski ne sme motiti meščanovih posesti	168	Dajatve mesta v knežjo komoro -zemljarina, običajni davek od obrtnikov ter dajatve, ki gredo mestu Imenski popis hišnih lastnikov po mestnih četrtih	168	175
Sodišče na sejmu je bilo od časov sodnika Petra Petreina točaja pri mitnici	169	Mesarjev je 15 in dajejo dajatve dvakrat na leto	169	176
O kaznovanju viničarja	170	Dajatve merčunk soli	170	177
Kako naj deželski sodnik ravna v primeru ubežnih prestopnikov nasproti mestnemu	171	Dajatve pekov	171	178
Dnina za delo v vinogradih določena s soglasjem grajskega gospoda	172	Dajatve čevljarjev	172	179
V času sejemskega miru prodajajo meso le mestni mesarji	173	Dajatve usnjarjev	173	180
Čevljarji smejo delati ob semanjih dneh pred mestom	174	Dajatve voskaric	174	181
Čevljarji imajo ob sejmu stojnice na obeh straneh v Pivski ulici	175	Dajatve branjevč	175	182
Peki in branjevci imajo na sejmu prostor pod stolpom in med mostoma	176	Dajatve krčmarjev	176	183
Prepoved točenja vina na sejmu pri odprtih dverih, brez dovoljenja gosposke	177	O zemljiški pravdi	177	184

Dovoljeno točenje lastnega vina na semanji dan pri zaprtih dverih	178	O običajnem mestnem davku 178	185	185
Pravo med sejmskim mirom mora biti enako pravično kot med letom	179	Pobiralec davkov, njegova sodna odgovornost	179	186
O tožbi v času sejmskega miru	180	Ocenitev hiše po njeni vrednosti	180	187
V času sejma meščani in svetovalec ne dajejo sodnih taks	181	Meščan - lastnik hiše plača obrtninski davek	181	188
O hasnovanju in priposestvovanju	182	Svet imenuje stalnim pobiralcem davka še občasne pomočnike za pobiranje deželnega davka	182	189
Prodane hiše in zemljišča v času sejma predaja sejmski sodnik	183	Sodnik in mestni pisar sta oproščena davka	183	190
V času sejmskega miru sodi deželski sodnik	184	Sodnik in mestni svet skrbijo za varnost mesta - požar	184	191
O pritožbi na sodbo v času sejmskega miru	185	Ob požaru naloge mojstra nosačev, pomoč vseh meščanov	185	192
Deželski sodnik naj ne preganja nikogar med letom	186	Časilna oprema, škafi, čebri, kavljji, lestve	186	193
Deželski sodnik zahteva od meščana globo	187	Zavarovanje pogorišča pred roparji	187	194
- mestni sodnik zasliši stranko in zadevo reši v 14 dneh	188	O straži, plačilo	188	195
- deželski sodnik postopa enako	189	Sodnik, svet, zastopniki občine in pisar ne opravljajo straže	189	196
Tujec toži tujca, ki trgujeta v mestu, sodi jima mestni sodnik	190	Odpiralcem mestnih vrat in vodji straže ni treba stražiti	190	197
Za krvno sodstvo dobi deželski sodnik dovoljenje od gospoda v Salzburgu	191	Razpored straže po mestnih četrtih	191	198
Zadeve, ki jih sodi deželski sodnik	192	Od hiš, za katere se ne daje zemljarina, plača lastnik za varnost mesta	192	199
Zadeve, ki jih deželski sodnik ne sodi	193	Plemič kupi hišo od meščana in z njo vsa meščanska bremena	193	200

Pismo rimskega kralja Henrika VII., Nürnberg 1224. Deželni knezi ne bodo ovirali salzburskih mest pri trgovanju in obrti	194	Sodnik ukaže tretjo stražo	194	201
Pismo avstrijskih knezov Albrehta in Leopolda, Dunaj 1366 Nadškofu Pilgrimu potrujeta pravice trgovanja po suhem in vodi ter vse stare privilegije	195	O vinogradih	195	202
		Mestni odvetnik je vicedom, za varnost mesta skrbi vsakokratni oskrbnik gradu	196	203
		Spori cehov pred sodiščem	197	204
		Obrtniki naj rešujejo svoje spore pred sodiščem	198	205
		O prenočevanju in prehrani tujcev	199	206
		O zemljiščih, sodnik preverja posestne listine	200	207
		Osiromašeni meščan ponudi zemljo v nakup sosedu ali na javnem trgu	201	208
		O ponočevanju	202	209
		O popisovanju zapuščine	203	210
		Meščanom je dovoljeno trgovanje, tistim brez hiš ni dovoljeno imeti vinotoča	204	211
		Meščan, neobrtnik, trgovanje	205	212
		Družbe z vnanjiki naj bodo prepovedane. Meščani in trgovanje z vnanjiki	206	213
		O pustih domcih, pogorišču, prazni nebivani hiši, od katere se plača zemljarina	207	214 215
		Sklep, nadškofova potrditev reformiranega prava	b	b

Določila, skupna obema statutoma			
Poglavja v obeh statutih	1376	1513 novo oštevilčenje	1513 staro oštevilčenje
O mitnini	4	123	124
Zaščita mestnega prebivalstva po Ptujskih (ptujski gosposčini)	5	74	75
O predmestju, prepoved trgovanja	6	75	65
O predmestju, prepoved za: peko kruha, prodajo mesa, čevljarje, usnjarje	7	76	77
Trgovec na Ptuju z ribami	12	128	129
Sosedna mesta: pravice trgovanja na Ptuju enake, Bistrica več pravic	16-17	130	131
O varnosti v mestu – požar	19, 64	184	191
O plemiških hišah	20	48	49
O podeljevanju pravice	21	20	23
O azilu v hišah, dovoljen le za oba samostana in gornji dvor Ptujskih	22	47	48
O vinotoču – prepoved točenja vina v hišah dvornikov	23	50	51
O oblasti nad meščani	24	49	50
O prijetju in kaznovanju nedolžnega	25	51	52
O kaznovanju nosečnic	26-27	21	24
O posilstvu žena in devic	28-29	22	25
O hrambi premoženja	30	52	53
O delitvi dednih deležev med brati in sestrami	32	78	79
O mestnem sodišču. Izvolitev (mestnega) sodnika in četrtnih mojstrov	33-35	10	13
Dajatve mesarjev	37	169	176
Dajatve solnaric	38	170	177
Dajatve pekov	39	142, 171	178
Dajatve čevljarjev	40	172	179
Dajatve usnjarjev	41	173	180

Dajatve voskaric	42	174	181
Dajatve branjevck	43	175	182
Dajatve gostilničarjev	44	176	183
Zemljarina	45-46	177	184
Sodnikov postopek	48-49	79	80
O prizivu na vicedoma	50	81	82
O tožbenih zadevah	51	82	83
Sodnik skrbi za pravni red, trgovanje za tujce le ob torkih	53-54	129	130
Sodnik nadzira vatle in uteži	55	132	133
Sodnik nadzira branjevke ob torkih	56	133	134
O kmečkih vozovih na trgu	58	84	85
Rokodelstvo lahko opravlja, kdor ima meščansko pravico	60	45	46
O rezanju voska	61	85	86
O nesnagi na ulicah	63	86	87
O mestnih zemljiščih	65	87	88
O mlevnini na račun: pravi mlevni mečni	66-67	153	161
O sklepkih mestnih svetovalcev	68	53	54
O dediščini in dolgovih	70	54	55
O predaji hiš	71	96	96
Kako naj sodnik postopa pri pečatenju listin	72	98	98
O predaji njive po sodniku	73	97	97
Kdor si pridobi meščansko pravico	74	44	45
Oproščen sodne takse	75	46	47
O sodnih večah in kazenskih globah na njih	76-77	34, 35	36-37
Sodnik in pisar sta oproščena davka	80	183	190
O globenju rente v cerkvenih hišah	82	8	11
Svet lahko postavlja mestnega svetovalca	83	43	44
O izreku mestnega svetovalca	84	39	40
Prekršek zoper svetovalca	85	40	41

Član mestnega sveta oproščen plačila dveh sodnih taks	86	41	42
Peki žemelj	88	42	43
Zakon za peke in prodajo kruha, kaznovanje prekrškov in višine glob	89, 90, 93	146	154
Premajhen kruh se pekom zapleni in pošlje revežem v špital	91	144	152
O pripadnosti mestu	94	90	90
O izgubljeni in najdeni lastnini	100-102	23	26
O oblasti sodnika, kje jo izvršuje, prekrški nad sodnikom in svetom	103-104	88, 89	89
O stalnih meščanih	105	91	91
O meščanih, toženih pri vicedomu	106	92	92
Kako dolgo sme sodnik zadržati obdolženca v priporu	107	24	27
O prestopnikih, ki zbeže v hiše meščanov	108-110	25	28
O uboju: krivec je znan, ni znan	111-113	26, 27	29
O preiskovalnem zaporu	114-115	28	30
O obsodbi, ki naj bo izrečena po zakonitem pričevanju	116	29	31
O prisegi	117-120	30	32
Postopanje s hlapci in deklami	121-124	55	56
O zadrževanju lastnine hlapcev in dekel	125	56	57
O ukradeni lastnini	126	57	58
O tožbi za dediščino	127	58	59
Trgovanje tujcev na Ptuju: ob torkih, drugače izjeme	128-130	127	128
Prepoved trgovanja tujcem zunaj tržnih dni	131, 135	131	132
O prepovedani trgovini meščanov s tujci	133	139	140
Tujci ne smejo imeti lastnih uteži in mer	134	135	136
Tujec z blagom potuje na Ogrsko	136	137	138
O prevozu vina po martinovem skozi Ptuj	138	60	61
Nemeščan shrani vino na Ptuju, o prodaji tega vina	139, 140	61	62

Oče poroča otroke, oče razdeli premoženje, oče umre brez oporoke	141, 143	62	63
O varuhih, postavljanju, postopkih	145-147	63	64
O oporoki	148	64	65
O dedovanju: umre brez dedičev, brez oporoke, brez sorodnikov: zapusti ženo	149-151	65	66
O pravici vdove	152-153	66, 67	67-68
Vdova podeduje premoženje	154-155	68	69
O dolgu po umrlem možu, ki umre brez premoženja	156-157	69	70
O dolgu po umrli ženi	158	70	71
Kdo po poročenem otroku deduje premoženje, ki izvira od očeta	159	71	72
Kako opraviti razglas po mestu	161	31	33
O zločincih: ni zasačen pri dejanju; zasačen pri zločinu	162-163	32	34
O sporih med grajskimi služabniki in meščani	166	73	74
O vinogradih, kaznovanje viničarja	170	195	202
Kako naj deželski sodnik ravna v primeru ubežnih prestopnikov	171	33	35
O sodstvu v času sejemskega miru	179	93	93
O tožbi v času sejma, meščani in svetniki v tem času ne plačajo sodnih taks	180-181	94	94
O hasnovanju in priposestvovanju	182	77	78
O izpodbijanju sodbe med sejmskim mirom	185	95	95
O deželskem sodniku	186	36	38
Tujec toži tujca, sodi jima mestni sodnik	190	101	101
Zadeve, ki jih sodi deželski sodnik	192	38	39
Deželski sodnik naj ne sodi	193	37	38

Kodikološki opis statuta mesta Ptuja iz leta 1513

Hramba statuta nekoč in danes

Registratura ptujskega magistrata je nekoč vsebovala nadvse zanimive arhivalije. Delo mestne pisarne in njenega pisarja je obsegalo vodenje evidenc za gospodarjenje z mestnimi financami, varovanje sredstev za ubožnico in špital, nadziranje porabe sredstev beneficijev, potrjevanje skrbstvenih računov, splošno upravno poslovanje, potrjevanje ženitnih pogodb, oporok, obrambo in zaščito mesta, skratka, posegalo je v vse sfere vsakodnevnega življenja. Žal so se iz bogate občinske registrature ohranili za posamezna področja le fragmenti.

Odgovor na vprašanje, zakaj je tako, je preprost. Usoda Ptuja se po ničemer ne razlikuje od večine usod srednjeveških srednjeevropskih mest, ki so jih prizadele kuge, lakote, povodnji, potresi, vojne. Najhuje pa so jih vedno prizadejali uničujoči požari. Ti pa so razlog, da je od bogate pisne dediščine mestne pisarne ostalo bore malo ohranjenega. Na srečo sta se ohranila oba srednjeveška mestna statuta, prvi iz leta 1376 je bil obdelan leta 1998¹, drugi iz leta 1513 bo obdelan v tej publikaciji.

Starejša ptujska historiografa Simon Povoden in p. Ludvik Pečko sta pri zapisovanju ptujske zgodovine še uporabljala vire stare srednjeveške magistratne uprave in oba statuta. Simon Povoden je v arhivu starega ptujskega rotovža² sestavil popis starejših arhivalij, ki so se mu zdele pomembne. V tem popisu je mestni statut iz leta 1513 zapisal kot "Meščansko institutno knjigo, v kateri je vse potrebno za meščane in magistrat leta 1513 določil salzburški nadškof Lenart in je zaradi redkosti prava znamenitost (Bürgerliches Institutnenbuch, worin für den Bürger, und Magistrat alles nöthige durch Leonhard Erzbischof zu Salzburg 1513 bestimmt wird. Ist denkwürdig seiner seltenheit halbes)"³. V nadaljevanju iskanja sledi za tem pravnim dokumentom nato dolgo ne najdemo ničesar. Ker je bil sestavni del magistratne registrature, bi lahko predvidevali, da bo ostal znotraj le-te. Fond arhivalij magistratne uprave Ptuj je po delih prevzel štajerski deželni arhiv iz Gradca. Uvrščen je bil med specialne arhive z oznako Archiv Pettau, Stadt. Prve predaje so bile že v letu 1859 oz. 1874. 1899 so mu bili predani fragmenti gradiva ukinjenega dominikanskega samostana. Finančna prokuratura pa je arhivu predala 1901 še gradivo mestne župnije. Ko je mestna občina leta 1907 zgradila novi magistrat, so pregledali še preostali del starega arhiva in ga predali v Gradec kot depozit s klavzulo pridržka lastninske pravice. Za vse te predaje niso bili izdelani popisi gra-

¹ Statut mesta Ptuj 1376, Das Stadtrecht von Ptuj aus dem Jahre 1376, študijska izdaja in faksimile. Publikacije Zgodovinskega arhiva Ptuj, Viri 2, Umetniški kabinet Primož Premzl, 1998.

² Stari, srednjeveški rotovž je stavba na Slovenskem trgu in je služil svojemu namenu vse do zgraditve nove mestne hiše v letih 1906–1907.

³ M. Hernja Masten, Prizadevanja za izdajo faksimila ptujskega statuta so trajala 90 let, str. 7 v: Statut mesta Ptuj 1376, študijska izdaja (izd. M. Hernja Masten, D. Kos et al., Publikacije Zgodovinskega arhiva Ptuj, Viri 2, Umetniški kabinet Primož Premzl, Maribor–Ptuj 1998).

⁴ Zahvaljujem se direktorju Štajerskega deželnega arhiva v Gradcu, dvornemu svetniku univ. doc. dr. Walterju Brunnerju, za pomoč. Iz akcesije mi je ljubeznivo posredoval podatke o arhivu mesta Ptuja, v okviru katerega je bil nekoč tudi statut mesta Ptuja iz 1513.

diva. Ohranjeni pa tudi niso zapisniki prirastkov gradiva in kasnejših prevzemov⁴. V letu 1911 je bil narejen popis za fond Arhiv mesta Ptuja in objavljen v *Mitteilungen der dritten (Archiv-) Sektion der k.k. Zentral-Kommission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale. VIII. Band (Wien 1911), str. 158–169*. Po tem popisu sta bila ohranjena dva prepisa ptujskega statuta iz leta 1513: škatla 1, zvezek 2, prepisa mestnega statuta iz leta 1513, dve kopiji, prva ok. 1700, druga ok. 1830. Kdo je rokopis vzel iz arhiva mesta Ptuja in ga odnesel na Dunaj, ne vemo. Po podatkih Avstrijske nacionalne knjižnice na Dunaju⁵ je znano, da ga je le-ta leta 1864 na Dunaju kupila.

Prvi ga je obdelal kustos Theodor von Karajan. V akcesiji je vpis: 14883 /Supl. 2393/. Membr. XVI. 48. f. V spodnji vrstici ga je obeležil: "Stari običaji, statut. Navade in red mesta Ptuja, ki ga je potrdil salzburški nadškof (Lenart iz Hodiš), 5. avgust 1513. /Altherkommen, Statut, Gewohnheit und Ordnung der Stadt Pettau, durch den Erzbischof von Salzburg (Leonhard von Keitschach) bestätigt, 5. August 1513./ Rokopis je potrdil nadškof Lenart (mišljen je bil najbrž pečat)⁶.

Statut je bil objavljen v katalogu rokopisov Avstrijske nacionalne knjižnice. Zvezek, *Tabulae codicum manu scriptorum. Praeter graecos et orientales in bibliotheca palatina Vindobonensi asservatorum. Volumen VIII. Cod.14001–15500*, je izšel na Dunaju leta 1893. Na strani 102 ga najdemo z naslednjim zapisom: 14883 /Suppl. 2393/ m. XVI.48.f. *Jura tralaticia, consuetudines, constitutiones et statuta urbis Petaviae a Leonhardo a Keutschach archiepiscopo Salisburgensi confirmata, dd. 5. Augusti 1513*. Enak tekst je vpisan pod Karajanov zapis v akcesiji. V tem času je bila v statut poleg obveznega žiga k.k. Hofbibliothek z avstrijskom državnim grbom vpisana tudi signatura.

Rokopis je bil nato na Dunaju vse do leta 1983, ko je bil na podlagi državne pogodbe iz leta 1923 med Avstrijo in Kraljevino Jugoslavijo vmjen v okviru VI. predaje v Slovenijo (najprej v Arhiv Republike Slovenije) v matični arhiv na Ptuj, kjer ga hranimo v Rokopisni zbirki s signaturo R-69.

Zunanost in oprema statuta

Statut je rokopis s trdimi lesenimi platnicami, ki so prevlečene z rjavim usnjem. V usnje je vtisnjen geometričen vzorec vodoravnih in pokončnih okrasnih črt, med katerimi je rožnat vzorec. Okraska sprednje in hrbtne strani sta nekoliko različna, bolje in lepše je ohranjen tisti na hrbtne strani. Kodeks se zapira z medeninasto sponko, ki je na platnico prinetana v sredini platnic. Usnjen trak, na katerem je sponka pritrjena na zadnji platnici, je bil dodan ob prevezavi. Kdaj je bila opravljena prevezava, ni bilo možno ugotoviti⁷. Sponka pa je še originalna, saj imata tako sprednja kot zadnja v medenino vtisnjen enak okrasni vzorec.

Vogali platnic in hrbet so nekoliko poškodovani, na splošno pa je rokopis kot celota dobro ohranjen.

⁵ Podatke iz Avstrijske nacionalne knjižnice mi je posredoval univ. doc. dr. Ernst Gamillscheg, za kar se mu zahvaljujem.

⁶ Pripomba dr. Gamillschega.

⁷ Dr. Gamillscheg v dopisu pravi, da tovrstnih podatkov nima na razpolago.

Pisni material

Drugi ptujski statut je rokopis, ki ga sestavlja 48 pergamentnih listov. Pergament velja za odličen pisni material. Žal nismo ugotovili, iz katere pergaminarske delavnice bi naj bil prišel pergament, na katerem je ptujski zapis. Na folijah ne najdemo v polmesec oblikovanih polj, ki so napake napačnega napenjanja in sušenja kož, vendar so nekateri foliji na mestih izredno tanki in prosojni. Pergament kodeksa je trši, kot je to običajno za pergament, ki se je uporabljal za knjige, in je iz telečjih kož.

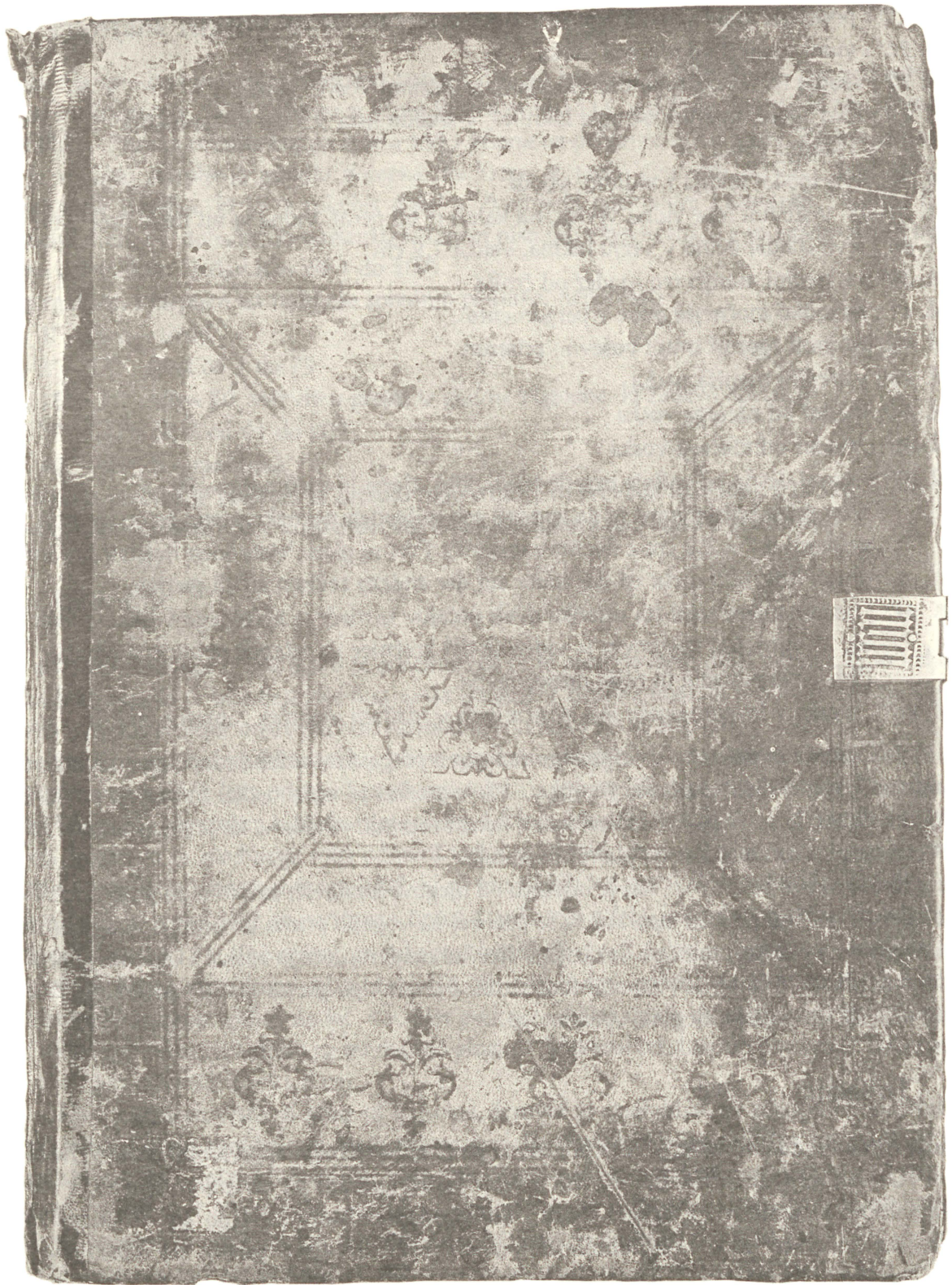
Njegova debelina je 0,15 do 0,35 mm. Med naštetimi meščani v statutu iz 1513 ne najdemo nobenega pergaminarja, čeprav bi sklepali, da ga je Ptuj v tem času že imel glede na bogato usnjarsko tradicijo in še posebej, če predvidevamo da je imel dominikanski samostan skriptorij. Tako pa moremo le domnevati, da je bil pergament uvožen.

Pergament je sorazmerno trd in je zanj značilna velika vztrajnost materiala, saj se zgib upira odpiranju in se takoj vrne v svojo lego. Pergament ptujskega statuta je naravne svetlo rumenkaste barve, in ker gre za pravni zapis, je morala biti pisna podlaga svetla, saj je bila predvsem pomembna čitljivost in jasnost zapisa. Ko je prirezovalec pergamentne folije zložil v lege za zapis, so recto strani lepo zglajene, na nekaterih hrbtnih – verso straneh pa je pergament nekoliko muckast (fol. 41).

Popisanih je vseh 48 listov. Statut nima praznega predlista, konča se prav tako brez zalista. Zunanje mere znašajo 22 x 30,5 cm, knjižni blok ima velikost 21,5 x 29,5 cm, manjša odstopanja najdemo pri nekaterih listih, kot npr. fol. 16 in pri fol. 18, ki je kot vstavek bil naknadno vшит v knjižni blok.

Manjše poškodbe pergamenta najdemo na naslednjih listih:

- fol. 1^r : zgoraj v levem vogalu je majhna luknjica, spodaj desno umazanija
- fol. 2^r : vidni sledovi dveh rdečih madežev od pečatnega voska
- fol. 3^r : spodaj desno umazanija
- fol. 4^r : dva rdeča madeža od voska
- fol. 5^r : več rdečih madežev od voska
- fol. 7 : na spodnjem robu večja guba v pergamentu
- fol. 11^r : nad rdečim naslovom črn madež od črnila
- fol. 12 : spodaj desno v vogalu manjka košček pergamenta, list je poševno zamaknjen zaradi vezave. Vidna vezava knjižnega bloka.
- fol. 13^r : zgoraj desni vogal umazan od črnila, guba v sredini
- fol. 14^r : spodaj levo ovalna luknja v pergamentu
- fol. 16 : spodaj levo list krajši za 0,7 mm
- fol. 17^r : spodaj v sredini roba manjša luknja in rdeči madeži od voska
- fol. 18 : bolj fin in tanjši ter nekoliko krajši pergamentni folij, ki je zapognjen in prišit k drugi legi
- fol. 19^v : packa rdečega voska
- fol. 20^r : desno spodaj manjka kos pergamenta, rdeča packa voska
- fol. 23 : na spodnjem robu luknja z vidnimi vbodi
- fol. 23^v : madeža od rdečega voska
- fol. 24^r : večji madež od rdečega voska, delno postrgan, delno pa še prilepljen na listu

Zunanost statuta mesta Ptuja 1513

- fol. 25^r : podolžna guba v spodnjem delu lista, madež od rdečega voska
- fol. 26^r : vidni madeži od rdečega voska
- fol. 27 : spodaj na levem robu manjša luknja z vidnimi vbodi, guba
- fol. 28 : levo zgoraj majhna okrogla luknjica, v sredini lista 3,5 cm dolga luknja z vidnimi vbodi
- fol. 30: levo spodaj luknja z vidnimi vbodi
- fol. 31–32: v sredini lege vidna vrstica, na kateri je bil pečat, vidna je nit nove prevezave
- fol. 34 : levo spodaj delno v vezju luknja, velika 1,2 cm
- fol. 39^v : v sredini manjši črn madež od črnila
- fol. 41 : nekoliko močnejše gube v pergamentu
- fol. 42: list proti zgornji strani poševno prirezan
- fol. 43^r: v sredini manjša packa
- fol. 44^r: madež od rdečega voska
- fol. 45^r : madež od rdečega voska
- fol. 47^r : zgoraj desno od zadnje besede teksta 206. člena in med naslovom "Von öden hofstettenn" je na zunanji rob prilepljen neenakomerno prirezan listič velikosti 6,7 x 3,8 cm z dvema zapisoma. Prvi se glasi: Von öden hofstett heysern; drugi: NB: Vill mehr ist der spuer auf der andern zeithen zu all gierten.
- fol. 47^v : na zunanjem robu sta ostanka dveh pečatov iz rdečega pečatnega voska, velikih ok. 15 mm. Na spodnjem je viden še del krožnice in ostanek pečatnega okrasja. Pečata sta odpadla in nista razpoznavna.
- fol. 48^v : spodaj v levem vogalu je s svinčnikom v majhen okvirček zapisana črka B

Na zadnjo platnico je še originalno nalepljen pergamentni list zadnje lege, na katerem najdemo s svinčnikom zapisano številko 333, v sredini je neka čačka. Spodaj je s temnim črnim račun, ki ga je najbrž zapisal kateri izmed mestnih sindikov, ko je preračunaval kako zadevo ter je račun rešil kar na platnicah statuta.

Pergament ni več bele barve, kar je odvisno od njegove kvalitete, zob časa pa ga je rumenkasto obarval. Zaradi pogoste uporabe se še posebej na vogalih pozna umazanija. Da je bil statut pogosto na pisarjevi mizi, pa dokazujejo številni madeži rdečega voska, s katerimi je pečatil listine in pisma in tu in tam zapacal tudi statut. Nasploh pa gre za manjše poškodbe, ki statutu niso nič zmanjšale njegove uporabnosti.

Foliacija

Statut nima originalne foliacije. Ob popisu, ki ga je najverjetneje opravil bibliotekar Theodor von Karajan na Dunaju, so bili vsi listi s svinčnikom foliirani na zunanjem zgornjem robu. Oštevilčene so samo recto (desne) strani z arabskimi številkami od 1 do 48. Vijolična žiga dunajske knjižnice "K.k. Hofbibliothek" z avstrijskom državnim grbom sta odtisnjena na fol.1^r spodaj in na fol. 48^v v sredini pod letnico 1513. Na sprednji platnici in fol. 47^v je odtisnjen žig Zgodovinskega arhiva Ptuj. Na fol.1^r je v zgornjem desnem vogalu lista zapisana signatura, ki jo je rokopis dobil na Dunaju: 14883,v spodnjem desnem vogalu pa je zapisana s črnim črnim signatura R-69.

Popisane strani

Notranja sprednja platnica: nalepljen papirni list, na katerem je približno 3 cm pod robom zapis s svinčnikom: "Das Stadtbuch v(on) Pettau anno 1513. auf P(er)g(a)m(e)nt geschrieben (48 Bl.)" – Ptujška mestna knjiga iz leta 1513 pisana na pergament, 48 listov. Prek tega napisa je v vogal zalepljena manjša nalepka, na kateri je zapis "/Suplem. 2393/", nad njo pa inventarna številka, ki jo je rokopis dobil v Avstrijski nacionalni biblioteki: 14.883. Posamezni členi oz. določbe ob nastanku rokopisa niso bili oštevilčeni. Za to edicijo jih je smiselno oštevilil dr. Dušan Kos od 1 do 207.

Papirnat list, nalepljen na notranjo sprednjo platnico: nepopisan

fol. 1^r – 2^r: a – uvod

fol. 2^r – 17^v : členi od 1 do 79

fol. 18^r – 18^v : člen 80, vstavljen prepis iz glavne pogodbe, ki zadeva apelacijo

fol. 19^r – 47^v: členi od 81 do 207

fol. 48^r – 48^v: b – zaključek

Podrobna vsebina je podana na začetku transkripcije in prevoda (gl. stran. 51–57.)

Zastran primerljivosti pa v konkordančni tabeli navajamo tudi staro oštevilčenje.

Liniranje

Za prvi ptujski statut iz leta 1376 je značilno, da se je pisar povsem držal pravila, ki so veljala za kodekse, da je bilo besedilo pisano na urejenem zrcalu z enakim številom vrst na vseh folijih s skoraj enakim medvrstičnim razmikom in enako širino margin.

Pri tem drugem ptujskem rokopisu ne moremo govoriti o popolnem liniranju. Tokrat si je pisar pergamentne liste pripravil za pisanje tako, da je besedilo zapisoval v bloku. Pisno ploskev je omejil z notranjim in zunanjim robom. Liste je označil tako, da je na levi in desni strani od zgornjega in spodnjega roba odmeril točke (z luknjicami so zaznamovane na zgornjem in spodnjem robu pergamentnega lista), ki so mu služile kot vertikalna naslonila. Ponekod je robove mokro izrisal (črte so narisane s tinto) s tanko rjavo črto, ki so dobro vidne na fol. 14^r, 29^r, 30^r, 36^r, 37^r, 41^r. Od zgornjega roba je odmeril ok. 2 – 2,5 cm, pri spodnjem se običajno ni omejil. Mera notranjega roba je med 2,00 – 2,5 cm, zunanjega pa med 3 – 3,5 cm. Najbolje je liniranje vidno na fol. 41^r, kjer prek cele strani tečeta dve pokončni črti, in sicer kot robova oz. omejitve strani za tekstualno ploskev. Velikost tekstualnih ploskev je tako med 14,8 – 15,5 cm x 20,8 – 21,5 cm.

Horizontalnih vrstic si pisar ni izrisoval, temveč je uporabljal ob pisanju le naslonilo. Tako je tekst pisan zgoščeno in medvrstična razdalja znaša običajno med 0,9 cm do 0,7 cm, le pri straneh 33^v – 40^v, ki vsebujejo imena meščanov, so medvrstične razdalje večje in znašajo med 1,2 cm do 1,8 cm. Tako je število vrstic od lista do lista različno glede na obseg naslovov oz. poglavij in teksta posameznih členov. Najbolj zgoščeni so zapisi na fol. 1^r (29 vrstic), 1^v (28 vrstic) in fol. 48^r (27 vrstic); najmanj teksta najdemo na foliju 47^v, kjer je le 6 vrstic.

Von der Salzkern Lösung /

Das Salzkern zu wachen sollen beywegen sein der jede zeit
zins land lösung Jährlich zinsung zu gewinnung. auch für
zinsung tagen gall für dinsten freuten tag. der gepint land
der anderen galben tage auff Eyrgantz /

Von der wickern Lösung /

Die wickern geben zinsung zu gewinnung lösung Jährlich
gall auff samst Mingsels tag und gall auf Eyrgantz /

Von der Schuster Lösung /

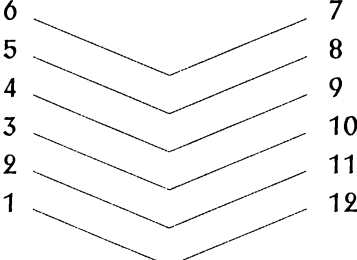
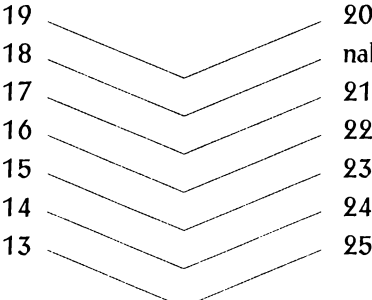
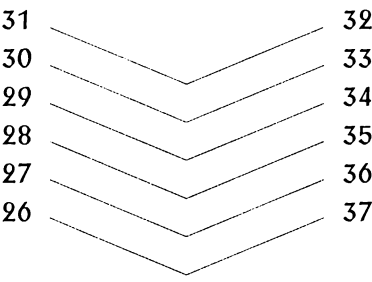
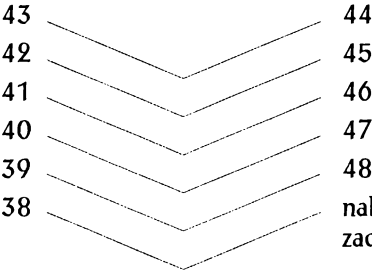
Die Schuster geben Lösung zu den selben beiden freuten
Jährlich zeit zeit dinsten freuten und berges gewinnung
Besonderung geben die Schuster dinsten in den Freuten
tag
Die Schuster dienen auch zu den abwechselten freuten alle
als die Schuster /

Von der Wexlern Lösung /

Die Wexlern stellen Art stund der zeit Jahre Jährlich freuten
gewinnung gall auf zinsung land gall auff Eyrgantz /

Zaporedje leg

Rokopis obsega 4 lege. Vse so bile ob sestavi normalni seksternioni, le da je v drugo lego naknadno všit folij 18. Zaporedje leg nima označenih kustod.

Številka lege	Listi	Oblike zganjenih leg	Opombe
1	fol.1 – 12		na desni narisana roka
seksternij			
2	fol.13 – 25		naknadno dodan
seksternij			
3	fol. 26 – 37		
seksternij			
4	fol. 38 – list na platnici		nalepljen na zadnjo platnico
seksternij			

Vezava

Rokopis nima več svoje prvotne vezave, saj je bil prevezan. Ker na Dunaju ni podatkov o prevezavi, lahko sklepamo, da so ga prevezali že na Ptuju, ko je bil na magistratu v vsakdanji rabi in mu je pričel razpadati knjižni blok. Zunanje mere so 22 x 30,5 cm. Hrbet ima dva veza in je brez kapitalnega traku. V sredini ima kovinsko sponko, trak za zapenjanje je bil nadomeščen z novim.

Platnice so iz dveh lesenih plošč, ki sta na notranji strani ob hrbtu poševno prirezani. Temno rjavo usnje, s katerim so platnice prevlečene, je na nekaj mestih odrgnjeno in poškodovano, tako da se slabše razloči v usnje vtisnjen vzorec (med okrasne črte vtisnjen cvetlični motiv). Na notranji strani sprednje platnice je signatura Zgodovinskega arhiva Ptuj R-69 in žig. Ob prevezavi je dobil rokopis nov črn usnjen hrbet. Da bi povezal razpadli knjižni blok, je knjigovez platnico in prvi list knjižnega bloka, fol. 1^r, zlepil s trakom črnega usnja, da ga je lahko prišil nazaj k platnici, na notranjo stran platnice pa so prilepili sivkast papir. Najbolje je vidna prevezava na stiku leg med fol. 12^v in 13^r, kjer so v pergamentu še vidni vbodi prvotnega šivanja.

Med fol. 19^v – 20^r, sredino druge lege in sredino tretje lege na fol. 31^v – 32^r je v knjižni blok všita pletena vrvica, na katero je bil privezan pečat salzburskega nadškofa Lenarta. Saj pravi ob koncu teksta /b/ na fol. 48^v: "Za overitev (listine) smo dali na to mestno knjigo obesiti naš pečat."

Oprema

Statut mesta Ptuja 1513 je zakonik mesta in taka je tudi njegova oprema. Trezna, racionalno-funkcionalna, bolj skromna kot bogata. Tako kot prvi statut se oprema tudi tega kodeksa omejuje zgolj na rubriciranje. Pisar je izpisal tekst z rdečim v celoti na fol. 1^r, 1^v in štiri vrstice na foliju 2^r. Sicer pa so z rdečim izpisani le naslovi poglavij, ki so vedno postavljeni nad člen. Na fol. 28^r je tekst "zu besichtigen" izpisal z rdečim in postavljen na začetek 144. člena.

Na začetku rokopisa je pisar lepo izpisal velike začetnice v naslovu, kot npr. "V/on/" na fol. 2^r in "D/ie/" na fol. 2^v ter fol. 3^r "V/ngestiff/". Te začetnice so tudi nekoliko večje, v nadaljevanju pa so začetnice skoraj enako velike kot druge črke. Pokončno pisavo je pisar tu in tam popestril z zavihki nekaterih črk. Posebno opazni so daljši in na levo ležeči repi črke v, ki dajejo duktusu živahen videz in razbijajo monotonost tekstovnih ploskev.

Pisava in pisarji

(člen, vrstica)

Statut je zapisan v pisani gotski kurzivi. Ker je imela gotica toliko različnih oblik, lahko pisavo v statutu označimo za nekakšno bavarsko bastardo. Gotska kurziva ali gotica, kot so jo zasmehovalno poimenovali italijanski humanisti (vse, kar ni imelo izvora v grški in rimski

klasiki, se je zdelo barbarsko, Čoti pa so bili tisti, ki so uničili številna dela rimske kulture), je bila v rabi od 14. stoletja do začetka 17. stoletja, ko se je degenerirala do zelo nečitljivih oblik.

Celoten tekst je zapis ene roke, roke glavnega pisarja (pisar A). Ima lep tekoč duktus, z večjim in podaljšanim repom, ki je naslonjen v levo, pa je pisal črki d in v. Pisar je na folijih 2^v in 3^r izpustil imena ustanoviteljev beneficijev, ki mu niso bila znana in jih je mislil najbrž vpisati kasneje. Prav gotovo je imel pisar pred seboj osnutek zapisa oz. predlogo statuta, iz katere je prepisal čistopis teksta. Ob pregledu teksta pa je sam popravil tudi nekaj napak, ki so se mu zapisale in jih najdemo na:

fol. 3^v: zadnji odstavek, druga vrstica k besedi *allweg* dodana črka a

fol. 6^v, čl. 16, v. 3: nad črko n prečrtana pokončna črta

fol. 7^r, čl. 16, v. 9: med zlog *hait* in besedo *Also* vpisana beseda *on* (*gefer*)

fol. 9^v, čl. 27, v. 4: nadpisana beseda *ainer*

fol. 24^v, čl. 124, v. 6: v besedi *menigckhliche* je bila popravljena zadnja črka e

fol. 30^v, čl. 158, v. 3: ob strani pripisana beseda *rind*

fol. 31^r, čl. 158, v. 7: nad besedo *paw* je zapisana beseda *das*

fol. 33^v, 35^r, 35^v, 36^r: ob levi rob tekstovnega bloka večkrat pripisana okrajšava za *Idem* in *Eidem*

fol. 36^v: pri Zechentnerju pripisana denarna postavka *1 denarium*

fol. 37^r, 37^v: večkrat pripisana okrajšava za besedo *Idem*

fol. 38^r: pri Rosennackh pripisana denarna postavka *3 1/2 denarios*, pri drugi navedbi mesarja je dodana okrajšava za besedo *Idem*

fol. 38^v: pripisana okrajšava za besedo *Idem*

fol. 39^v: večkrat pripisana okrajšava za besedo *Idem*, hišni lastnik *Gertscher* – *Çörtscher* je na levem robu povezan z združevalnim oklepajem

fol. 40^r, 40^v: pripisana okrajšava za besedo *Idem*

fol. 47^r, čl. 207, v. 11: z znakom za vstavek je nad besedi *gewis* in *noch* vpisana beseda *erben*.

Drugi pisar (pisar B) se je podpisal s slikovnim simbolom roke na foliju 7^r. Popravki in pripombe tega pisarja so na:

fol. 6^v, v. 3: vpisana izpuščena beseda *von*, v besedi *zoll* je popravljena črka o

fol. 7^r, čl. 16, v. 9: znak za vstavek, nato dodan tekst: *Die geben nite muetter ohne makhl empfangende mutter gottes Maria*.

Tretjo roko (pisar C), oz. bolje rečeno pisarja, ki je naredil le nekaj pripisov k osnovnemu tekstu, najdemo na:

fol. 14^v, čl. 60, v. 4: na rob pripisana besedica *nach* in z znakom umeščena pred besedo *unnd*.

Četrta pisec (pisar D) je zapisal besedilo 80. člena na naknadno všitem foliju 18.

Pisava se od starejše osnovne pisave pisca A močno razlikuje.

Petega pisca (pisar E) najdemo na fol. 47^r, kjer je nalepljen listič z dvema zapisoma, ki sta iz 17. oz. 18. stoletja. Prvi pripis: *Von öden hofstett heysern*; drugi *NB: Vill mehr ist der spuer auf der andern zeithen zu al gierten*.

Jezik v statutu je poznosrednjeveška oziroma zgodnjenovoveška nemščina, ki se je običajno uporabljala pri uradnem poslovanju. Natančneje bi ga lahko opredelili kot južno bavarsko narečje, ki je bilo tačas na Štajerskem v rabi.

STATUT MESTA PTUJA 1513

DAS STATUT VON PTUJ AUS DEM JAHRE 1513

PREPIS IN PREVOD

ABSCHRIFT UND ÜBERSETZUNG

Dušan Kos

PRIPOMBE K EDICIJI IN PREVODU

Že pred izidom študijske izdaje faksimila ptujskega statuta iz leta 1376 se je znotraj ožjega kroga avtorjev edicije in sodelavcev Zgodovinskega arhiva Ptuj utrdilo prepričanje, da je smiselna in potrebna tudi edicija mlajšega statuta mesta Ptuj iz leta 1513. Ne le zaradi primerjanja določil v teh dveh statutih, ampak tudi zaradi dejstva, da sta oba statuta edina tovrstna srednjeveška pravna zapisa z območja celinskega dela današnje Slovenije. Ker pa so sestavljavci statuta iz leta 1513 v precejšnji meri povzeli zgradbo in vsebino starejšega statuta ter je rokopis lažje dostopen kot predhodnik iz leta 1376, je odpadla potreba po faksimilirani izdaji. Izdajatelj in avtorja edicije smo se zato odločili le za izdelavo kvalitetnega prepisa, prevoda, imenskih in stvarnih indeksov, kodikološkega opisa in konkordančnih tabel.

Tehnika prepisa besedila statuta temelji na običajnih edicijskih načelih za poznosrednjeveške oz. zgodnjenovoveške tekste v t.i. ljudskih jezikih. Njihovi dialekti so se zaradi regionalnih in jezikovnih razlik pogosto precej razlikovali. Za takšne tekste ni tako zavezujočih pravil, kot jih egdotika pozna in zahteva npr. za antične, zgodnje– in visokosrednjeveške tekste v latinskem jeziku. Načela, ki sem jih uporabil ob izdelavi prepisa ptujskega statuta iz leta 1513, se zaradi opazno drugačnih pisnih in jezikovnih običajev delno razlikujejo od strožjih pravil, ki sem jih imel pred očmi pri izdelavi prepisa statuta iz leta 1376. Osnovni principi so prilagojeni tem posebnostim in jih je zato potrebno izčrpejše navesti na tem mestu. Še posebej, ker uporabniku v tem primeru ni na voljo tudi faksimile kot pri statutu iz leta 1376, temveč le nekaj reprodukcij posameznih folijev.

1. Besedilo je prepisano zvesto po vrsticah in folijih, tako kot teče v rokopisu.
2. Ob vsakem členu je v oglatem oklepaju navedena številka, čeprav jih rokopis ne pozna. V njem so členi ločeni z odstavki ali naslovi členov, pri čemer pa se je bilo v nekaterih primerih težko odločiti, kdaj že gre za vsebinsko nov člen, kdaj pa le za nekakšen (fizično ločen) "odstavek" člena. Praviloma sem se za novo številko člena odločil, če je bila njegova izpovednost opazno samostojnejša glede na prejšnji člen, četudi se je nanj vsebinsko navezovala. Oštevilčenje členov je potrebno zaradi preglednosti, uporabe konkordančnih tabel in preprostejšega primerjanja s statutom iz leta 1376, kjer je edicijsko oštevilčenje členov v veljavi že več kot sto let. Oštevilčenje v statutu iz leta 1513 po vsebini in razdelitvi členov sledi, kolikor je le mogoče, tistemu v ediciji statuta iz leta 1376. Zato odstopa od (začasnega) oštevilčenja, ki ga je v prvem analitičnem članku o statutu iz leta 1513 napravila M. Hernja Masten, za njo pa tudi vsi referenti na simpoziju o tem statutu in ptujskem mestnem pravu, ki je bil na Ptujju leta 1997. Pred tem statut iz leta 1513 v literaturi tako ali tako ni bil podrobneje opisan in citiran, tako da novo oštevilčenje ne bo povzročilo prevelike zmede uporabnikom starejše literature. Zavaljo odprave morebitnih nesporazumov je v konkordančnih tabelah navedeno tudi prej omenjeno oštevilčenje členov.
3. Poleg oglatega oklepaja je redko uporabljen tudi koničasti oklepaj < >, ki označuje interpolacije oz. kasnejše pripise.

4. Navedbe in številke folijev, ki so iz 19. stoletja, so v ležečem in sivem tisku.
5. Kjer je očitno, da so sestavljavci statuta dobesedno ali vsaj smiselno uporabili določilo iz statuta iz leta 1376, je pod ustreznim členom zaradi primerjave naveden člen iz tega statuta v enotni obliki: [Statut 1376, § ...], v nekaj primerih pa tudi listina, na katero se posredno ali neposredno sklicuje člen.
6. Poudarjeni naslovi členov in celoten prvi folij, ki so v rokopisu pisani z rdečim črnilom, so v prepisu in prevodu tiskani v svetlejšem (sivem) tisku.
7. V opombah pod črto je bralec opozorjen na nekatere pisarjeve napake, kasnejše pripise in na editorjeve posege. Če je v rokopisnem besedilu hujša napaka, ki bi bralca morebiti zavedla, je v prepisu popravljena, v opombi pa je beseda zapisana v originalni obliki. V takih opombah, ki so označene s črkami slovenske abecede, so tudi opozorila o poškodbah materiala in zapisov.
8. Vse kratice in okrajšave so razrešene brez posebnih opozoril, tudi redke latinske ("Idem", "den" – denarius). Vse razrešitve se v sklonu oz. pisavi držijo tedanjih (jezikovnih) običajev.
9. Osebna in krajevna imena so vedno prepisana z veliko začetnico, ne glede na predlogo. To pa ne velja za obrtniške oznake ob osebnih imenih, ki so vedno prepisane z malo začetnico, ne glede na obliko začetnih črk v rokopisu. Sodim, da pri le-teh vendarle še ne gre za priimke. Tudi vse druge besede, razen začetnic prvih besed v stavkih, so prepisane z malimi črkami.
10. Redke rimske in arabske številke so dosledno prepisane, medtem ko so večinsko pisane letnice in številke dobesedno prevedene. Ohranjene so tudi pike pred arabskimi številkami in za njimi (na zadnjem foliju).
11. V rokopisu je vejica nakazana s tanko črtico na liniji, pomen pike pa z večjo začetno črko naslednje besede. Vendar je raba obeh določil v rokopisu sintaktično nedosledna, zato je interpunkcija v prepisu modernejša, originalna interpunkcija pa je pogosto opuščena, še posebej, če ni smiselna ali je zavajajoča. Tudi velike črke znotraj odstavkov in izdatnejši prazen prostor pred njimi pogosto ne pomenijo novega stavka, včasih celo vejice ne.
12. Delitev in združevanje sestavljenih besed sta zvečine modernizirana, saj pisar ni bil dosleden: pogosto je v istem členu besedo zapisal na dva ali še več načinov (npr. "da von" in "davon"). Enako je z besedami, ki se nadaljujejo v naslednjo vrstico: pri nekaterih očitnih primerih manjka delilno znamenje, tj. dve tanki poševni črtici na spodnji liniji za zadnjo črko v vrstici.
13. Črki å in ū z nadpisanima vokaloma v pomenu preglas sta ohranjeni v izvorni obliki. Pisanje preglasov nad samoglasniki je v rokopisu nedosledno; največkrat so preglasi označeni s polkrogcem nad samoglasnikom. Tak znak pa je lahko uporabljen tudi le za ločevanje sosednjih si črk "u" in "n" (ali "m"). V prepisu sem zato preglase upošteval, če imajo črke "a", "o" in "u" nad seboj dve tanki paralelni poševni črtici (å, ö, ū), ali pa če bi branje besed brez preglasov povzročilo napačno razumevanje vsebine: npr. "wolcher" – "wölcher", "geput" – "gepürt", pri irealnih kondicionalnih oblikah glagolov ipd.; toda glagolsko predpono "fur-" sem npr. pogosto prepisal brez preglasa, če gre pomensko v resni-

- ci za "vor-" ali "ver-", medtem ko sem npr. samostojno besedo "für" vedno zapisal s preglasom, tudi če v rokopisu ni sledu o znaku za preglas.
14. Črki "v" in "u" sta prepisani po glasovni vrednosti, ne pa po rokopisni predlogi (npr. "und" namesto "vnd").
 15. Črka "w" v pomenu "u" je ohranjena.
 16. Črki "v" in "f" sta zvesto ohranjeni ne glede na moderno rabo, saj sta si po glasovni vrednosti v nemščini pravzaprav enaki.
 17. Črki "i" in "j" nista zvesto ohranjeni po predlogi, ker sta bili pogosto – zlasti kot začetnici (tudi pri osebnih imenih) – pisani nedosledno, ampak sta prepisani smiselno.
 18. Raba črke "y" namesto črk "j", "ij" ali "i" je dosledno ohranjena. Črka "y" ima v rokopisu ponekod nad seboj dve tanki črtici ("ÿ"), ki pa sta v prepisu izpuščeni.
 19. Črka "z" nastopa v dveh oblikah: kot začetna črka ter v zvezi z neko drugo predhodno črko. Če je sredi besede, je največkrat v zvezi s črko "t" (kot "tz"). Problem prepisa pa je v tem, da je črka "t" največkrat zelo nizka, pisana skorajda kot del črke "z". Le v nekaj primerih je višja in s prečno črtico. V prepisu sem zato skoraj vedno, kadar je šlo za črko "z" znotraj ali na koncu besed, pisal "tz" (razen v redkih izjemah ne), ne pa zgolj "z", čeprav bi bilo to v nekaterih primerih z gledišča modernega nemškega jezika primernejše.
 20. Vse podvojitve ali kopicenja (nepotrebnih) konzonantov so ohranjene.
 21. Za boljšo preglednost celotne vsebine sem napravil še ločen izpis naslovov členov oz. poglavij z njihovimi števkami, tako za prepis (originalne navedbe v nemščini), kot tudi za prevod (v slovenščini). Ker pa nekateri členi nimajo posebnih naslovov, sem z drugačnim tiskom navedel značilno moderno besedo za ta člen (v nemškem "kazalu") oz. smiselni naslov v slovenskem pregledu vsebine.

* * *

Temeljno vodilo pri prevodu statuta je bilo, naj bi bil prevod uporaben v znanstvene namene, po drugi strani pa naj bi tudi laikom omogočil razumevanje vseh členov izrazitega pravnega besedila. V praksi lahko redke slovenske prevode starejših zgodovinskih besedil razdelimo v dve skupini: na skoraj "dobesedne", ki zvečine ohranjajo duha časa, in na moderne, pri katerih je slovenski prevod moderniziran. Prvi so lahko opravljeni brez visokih znanstvenih ambicij – včasih se zdi, da celo v zabavo; drugi pa besedilo v opombah pod črto izdatno komentirajo zlasti glede problemov strokovne terminologije in interpretacije. Srednjeveški pravni zapisi so običajno skopi z besedami (zapisovalci in tedanji uporabniki so za posamezne pravne izraze seveda dobro poznali njihov pomen). Dobeseden prevod takšnega teksta bi bil za slovenskega bralca predstavo težje razumljiv, poznavalca pa bi (pre)številni arhaizmi motili. Problem dobesednega prevoda je tudi v tem, da nekateri nemški termini v različnih členih terjajo tudi nekoliko drugačen prevod.

Zato sem se odločil za delno posodobljenje prevoda, tako kot pri prevodu statuta iz leta 1376. Čezmernim arhaizmom sem se odrekel, če se je le dalo, a sem vendarle upošteval duha predloge. Ponekod sem med okroglimi oklepaji dodal pojasnilne besede, ki jih sicer v nemškem originalu ni, so pa za razumevanje skoraj nujno potrebne. Nanašajo se na sestav-

ljavcu znane (a zamolčane) pojme. Bralec bo nekatere izraze ali težje rešljive prevajalske dileme našel pojasnjene v oštevilčenih opombah pod črto. Tako so lahko nekatere besede prevedene na različne, smiselno ustrežnejše načine, če je to slogovno in vsebinsko boljše. Opombe zajemajo tudi identifikacije pomembnejših oseb, zlasti vladarje, uradnike, priseljene bogate meščane in plemiče ter ustanovitelje beneficijev, razrešitve datumov in nekaterih krajevnih imen. Ni pa predstavljena večina oseb, ki so našteje v statutu v tistem delu, kjer gre za popis hišnih posestnikov na Ptuj.

V prevodu sem ohranil tudi mešanje (irealnega) pogojnika, preteklega časa in sedanjika, kar je bilo posledica načina sestavljanja statuta – z zapisovanjem po predlogi iz statuta iz leta 1376 (preteklost) in s sprotnim noveliranjem leta 1513 (sedanjost).

Opozoriti velja še, da v prevodu navedbe folijev ne ustrezajo dejanski razdelitvi členov (kot je to vedno v prepisu!), ki so originalno lahko razdeljeni tudi na dve strani. To je posledica tega, da je v prevodu besedni red ustrežno prilagojen slovenskemu jeziku in bi deljenje členov med dve strani ne ustrezalo dejanskemu stanju v originalnem besedilu. Zato so takšni členi uvrščeni pod številko folija, kjer se začenjajo, čeprav samo z eno vrstico ali naslovom.

Kljub tu pa tam izdatnim prevajalskim posegom menim, da jezik in vsebina oz. slovenska terminologija ustrezajo temu, kar so želeli pred skoraj petimi stoletji povedati ugledni ptujski meščani, funkcionarji in salzburški nadškof Lenart, ko so vnašali določila starega statuta iz leta 1376 v novega, jih ob tem primerjali in spreminjali v skladu z novimi običaji leta 1513.

**PREPIS IN PREVOD
STATUTA IZ LETA 1513**

VSEBINSKO KAZALO STATUTA

Zu betrachtung aines gemainen nutz unnd aufnemens des statt Pettaw	a
Von der statgeistlichen lehensschafft unnd annder derselben verwaltungen	1
Die nachvolgenden stifften sein confirmiert	2
Ungestift	3
Stiftungen	4–7
Von der gotshewser phanntung umb zinß	8
Schule	9
Von dem statgericht. Die erwólung der richter unnd viertailer	10–12
Des richters ayd	13
Der ayd dem fürstenn	14
Der gemain bürgerlich ayd sol also gethan werden	15
Aines ratman unnd statschreyber ayd	16
Ayd umb den thuerenn	17
Das sind die aygensschafft, die ain ratman haben sol	18
Wie der richter das hochgericht verfolgen unnd besitzen soll	19
Vonn dem recht erfinden	20
Vonn swangern frawen ze richtenn	21
Vonn frawen oder junckhfrawen nõttung	22
Vonn verlust	23
Von den gefanngen, wie lanng die der richter halten sol	24
Vonn den, die fluchtig werden inn der burger hewser	25
Vonn manslacht	26–27
Vonn dem fuerpann	28
Vonn der acht	29
Vonn dem ayd derselben	30
Vonn verrueffen in der stat von der scheidlichenn überwindung	31–32
Wie sich der lanndtrichter umb fluchtig untätter gegen dem statrichter halten sol	33
Vonn den pantadingen	34–35
Vonn des lanndrichter wegen	36–37
Vonn den sachen, die der lanndtrichter ze richten hat auf unsers gnedigisten herrn von Saltzburg guetern im lanndtgericht	38
Von ains ratmans sag	39–40
Von ains ratmans freyhait	41
Von der vier maister der semelpecken wegenn	42
Ainen ratman zu setzen	43
Wer burckhrecht emphecht	44–45
Von aydphening	46
Von der freyung in hewsem	47
Von der edlleut heuser	48
Von der burger herschung	49
Vonn weinschennken	50
Von aufhaltung und verpieten	51
Von behaltnus	52

Vonn des rats erfindung	53
Vonn behabnus über erb oder schuldenn	54
Vonn dinstpottenn der burger	55
Von behaltung der diennstpottenn	56
Vonn verdeufften guettern	57
Von clag umb erb	58
Vonn verpott auf hewser	59
Vonn der weinfuer	60–61
Vonn aines vatter khinden unnd dem vatter selb und der khynnder er(b)schafften	62
Von der gerhabenn	63
Von dem geschäft	64
Vonn dem geschäft der freunt erbschafft	65
Vonn der khynnder erbschafft	66
Von der wittiben recht	67
Vonn der varunnden hab	68
Von geltschuld nach aines mannes tot	69
Vonn geltschuld nach des weibs tott	70
Von ainem verheyrattn khinde, wer das gut erbt, das von dem vatter herkhumpt	71
Vonn erb nach des vatter khind tott	72
Vonn der irrung zwüschen der von hoff unnd der statleuten	73
Von der schermung wegen der leutt durch dy herrschafft der statt Pettaw	74
Vonn den vorstettenn	75
De eodem	76
Vonn nutz unnd gewer	77
Von taylung der gewistrett	78
Vonn dem gericht unnd rate	79
Articul aus dem hauptvertrag ..., die appellation betreffend	80
Vonn waygerung an den vitzthumb	81
Von dingen der clag	82
Vonn urtayln	83
Vonn der paurn wegenn	84
Von wax hinschneiden	85
Vonn dem mist in gassenn	86
Von der stattgrunde	87
Vonn des richters gwalt	88–89
Vonn der stattfreihait	90
Von gesessenn versagten burgern	91
Von den, die dem vitzthumb verclagt werden	92
Von dem gericht in der freyung	93
Von clag wegen in der freyung	94
Von urtail dingen in der freyung	95
Von ausgab der hewsser	96
Von der richter auffgab	97
Wie sich der richter halten sol in briefsigeln	98–100
Vonn der gest clag	101
sein clag dem vitzthumb furpracht	102

Das sind die angesetztenn pues ainem richter ze geben nach gnaden und nach gelegenhait der sachenn	103–104
Wer mit der eelen vermmist	105
Vonn weinmass	106
Vonn verstollen gut	107–110
Vonn todschlag	111
Von messer zuckenn	112–113
Vermerckt, wie der statthebermaister unnd sein gesellen sich halten sullen, er sey gesessen vor oder in der statt	114
Vonn den lon irer arbayt	115–122
Vermerkht die maut zu Pettaw	123
Vonn dem gewerb unnd aller hanndlung	124–138
Von der burger geverlich henndl	139
Vonn dem traydkauff unnd der pecken ordnung	140–146, 148–152
Vonn meßgelt	147
Müllner	153–154
Der fleyschacker ordnung	155–161
Vonn dem sweinen fleysch	162–166
Was ain jeder statrichter unnd der rat haben auszerichten	167–168
Das erst viertl	
Das annder viertl	
Das dritt viertl	
Das viert viertl	
Von der fleyschacker losung	169
Von der saltzkerin losung	170
Von der peckenn loßung	171
Von der schuster loßung	172–173
Von der wexlerin loßung	174
Vonn den fragnerin	175
Von der leygeben loßung	176
Vonn gruntrechtenn	177
Vonn gewondlicher stattstewr	178–182
Vonn des richter unnd stattschreyber stewartfrehait	183
Wann auch noth ist	184–187
Vonn der wacht wegenn	188–194, 196
Vonn weingartn	195
Zechbruderschafft der werchleuten statuten unnd zunfftten	197–198
Von der gesst herberg und zerung	199
Vonn grunntten	200–201
Vonn nachtsitzenn	202
Von verlassner gueter inventierung	203
Wer burgerrecht hatt, wie er hanndeln mag	204–205
Die gesellschaft mit außwenndigen sollen verpotten sein	206
Vonn öden hofstettenn	207
So bekennen wir Leonhart, ertzbischove zu Saltzburg	b

VSEBINA

Z ozirom na splošno korist in razvoj mesta Ptuj	a
○ podelitvi duhovnih služb v mestu in drugih podobnih upravnih nalogah	1
Naslednji beneficiji so potrjeni	2
Neustanovljeni (beneficiji)	3
Uprava beneficijev	4–7
○ globenju rente v cerkvenih hišah	8
○ šoli	9
○ mestnem sodišču. Izvolitev (mestnega) sodnika in četrtnih mojstrov	10–12
Sodnikova prisega	13
Slede prisega, ki jih prebivalci morajo dati knezu in mestu:	
Prisega knezu	14
Tako naj se opravi mešana prisega	15
Prisega (mestnega) svetnika in mestnega pisarja	16
Prisega varuha mestnega stolpa	17
Lastnosti, ki naj jih ima (mestni) svetnik	18
Kako naj sodnik poseduje in skrbi za krvno sodstvo	19
○ ugotavljanju pravice	20
○ sojenju nosečnicam	21
○ posiljevanju žensk ali devic	22
○ izgubljenem (imetju)	23
○ ujetnikih, kako dolgo naj jih sodnik zadržuje	24
○ tistih, ki zbeže v hiše meščanov	25
○ uboju	26–27
○ predsodbi	28
○ odvzemu pravic	29
○ njihovem priseganju	30
○ razglašanju v mestu; o izvajanju (dokazov proti) škodljivcem	31–32
Kako naj deželski sodnik ravna v primeru ubežnih storilcev	
nasproti mestnemu sodniku	33
○ mestnih večah	34–35
○ deželskem sodniku	36–37
○ zadevah, ki jih mora soditi deželski sodnik na posesti našega premilostljivega gospoda Salzburškega v deželskem sodišču	38
○ izjavi (mestnega) svetnika	39–40
○ svoboščini (mestnega) svetnika	41
○ štirih mojstrih za peko žemelj	42
Postavljanje svetovalca	43
Kdor prejme meščansko pravico	44–45
○ prisežnem denariču	46
○ hišnem azilu	47
○ plemiških hišah	48
○ oblasti nad meščani	49

○ vinotoču	50
○ prijetju in zaprtju (nedolžnega)	51
○ hrambi	52
○ sklepih (mestnega) sveta	53
○ ravnanju z dediščino ali dolgovi	54
○ služinčadi meščanov	55
○ hranjenju (imetja) služabnikov	56
○ ukradenem imetju	57
○ tožbi za dediščino	58
○ zadržbi na hišah	59
○ prevozu vina	60–61
○ očetovih otrocih, očetovi dediščini in dediščini otrok	62
○ varuhih	63
○ oporoki	64
○ dedovanju najbližjih sorodnikov	65
○ dedovanju otrok	66
○ pravici vdove	67
○ premičnem imetju	68
○ denarnem dolgu po umrlem možu	69
○ denarnem dolgu po umrli ženi	70
Kdo po poročenem otroku deduje premoženje, ki izvira od njegovega očeta	71
○ dedovanju po smrti očetovega otroka	72
○ sporih med grajskimi (ljudmi) in meščani	73
Zaščita prebivalstva po gosposčini mesta Ptuj	74
○ predmestjih	75
○ istem	76
○ užitku in posesti	77
○ delitvi med brati in sestrami	78
○ sodišču in svetu	79
Člen iz glavne pogodbe med rimsko kraljevsko visokostjo in Salzburgom, ki zadeva apelacijo	80
○ preloženju (spora) na vicedoma	81
○ izpodbijanju tožbe	82
○ sodbah	83
○ kmetih	84
○ rezanju voska	85
○ nesnagi na ulicah	86
○ mestnih zemljiščih	87
○ sodnikovi oblasti	88–89
○ mestnih svoboščinah	90
○ naseljenih ovadenih meščanih	91
○ tistih, ki so toženi pri vicedomu	92
○ sodišču med sejemskim mirom	93
○ tožbi v času sejemskega miru	94

O izpodbijanju sodbe med sejemskim mirom	95
O predaji hiš	96
O sodnikovi predaji (njive)	97
Kako naj sodnik postopa pri pečatenju listin	98–100
O tujčevi tožbi	101
O tožbi pred vicedomom	102
Predpisane globe, ki jih je potrebno dati sodniku za milost glede na težo prestopka	103–104
Kdor pogreši z vatli	105
O vinski meri	106
O ukradenem premoženju	107–110
O uboju	111
Če kdo potegne nož	112–113
Kako naj se ravnaajo mojster mestnih nosačev in njegovi pomočniki, ki žive pred mestom ali v njem	114
O plačilu za njihovo delo	115–122
O mitnini na Ptuju	123
O obrti in o vsem trgovanju	124–138
O prepovedanem poslovanju meščanov	139
O nakupovanju žita in o pekovskem redu	140–146, 148–152
O mernini	147
Mlinarji	153–154
Mesarski red	155–161
O svinjskem mesu	162–166
Kakšne dolžnosti imata vsak mestni sodnik in (mestni) svet	167–168
Prva četrt	
Druga četrt	
Tretja četrt	
Četrta četrt	
O dajatvah mesarjev	169
Dajatve merčunk soli	170
Dajatve pekov	171
Dajatve čevljarjev	172–173
Dajatve voskaric	174
Dajatve branjevok	175
Dajatve krčmarjev	176
O zemljiščni pravdi	177
O običajnem mestnem davku	178–182
O sodnikovi in mestnega pisarja davčni svoboščini	183
O požarni varnosti	184–187
O straži	188–194, 196
O vinogradih	195
O statutih in sporih mestnih obrtnikov in cehov	197–198
O prenočevanju in prehranjevanju tujcev	199
O zemljiščih	200–201

O ponočevanju	202
O popisovanju zapuščine	203
Kako sme ravnati tisti, ki ima meščansko pravico	204–205
Druženje z vnanjiki naj bo prepovedano	206
O pustih domcih	207
Tako oznanjamo mi, Lenart, nadškof v Salzburgu	b

[a] In dem namen der heiligen unnd ungetailtenn driveltigkait. Zu betrachtung aines gemainen nutz unnd aufnemens der statt Pettaw unnd irer innwoner, richters, ratts und der ganntzen gemain, damit die inn gutem wesen erhalten werde unnd durch menschlich geselschafft unnd beywonung fridlich, stetlich unnd ordenlich undereinander geleben unnd beleiben mügen unnd ainem yeden die gerechtigkeit mitgetailt werde. So sein hernach des alltenherkomens der löblichen statut, gwonhait unnd ordnung gemelter statt Pettaw unndter ettlichn titln unnd capitteln beschriben unnd vertzaichnt, die der hochwirdigest fürst unnd herr herr Leonhart, geporn von Keutschach, ertzbischove zu Saltzburg, legat des stuls zu Rom, unnsere gnedigister herr als yr natürlicher erbherr gnediglich zugelassen unnd bestätt hat, nachdem sein fürstlich gnad die vest, statt unnd herrschafft zu Pettaw, so von allter her allweg unndter desselben stifts regierung gewesen ist biß auf den hungerischen khryeg, der sich bey regierung weylennt khünig Mathiasn von Huniad zu Hungern des thawsentn vierhundertn unnd newnunnd-sibentsigistn jars angefangen unnd etlich jar geweret hatt, dieselb herrschafft Pettaw zu weylennt des allerdurchlewchtigisten fürsten unnd herren hern Friderichen römischen khayser, erzhörtzogen in Österreich etc., löblicher gedächtnus hannden erobert unnd nachvolgent in des allerdurchlewchtigisten fürsten unnd herren herren Maximilian, auch römischer khayser, als desselbn khayser Friderichs sun unnd erben, yetzt regierennder lanndesfürst in Österreich etc., gwaltsam khomen ist, von demselben khayser Maximilian umb ain mergkliche summa gelts erkawfft unnd wider zu dem

*Uvodni zapis je bil do začetka fol. 2^r pisan v celoti z rdečim črnilom. Na prvi strani desno zgoraj je s svinčnikom zapisana številka 14883. To je oznaka, ki jo je imel rokopis v Avstrijski nacionalni knjižnici na Dunaju (Österreichische Nationalbibliothek, Wien). Spodaj je vijoličast žig "K.k. Hofbibliothek" z avstrijskim državnim grbom. Opisi zunanjih in notranjih strani platnic so v poglavju Kodikološki opis statuta mesta Ptuja iz leta 1513.

[a] V imenu svete in nedeljive trojice. Z ozirom na skupno korist, razvoj mesta Ptuja in njegovih prebivalcev, sodnika, (mestnega) sveta in vse občine, da bi tako mogli v dobrem vedenju ter v človeškem druženju in sobivanju skupaj mimo, lepo in urejeno živeti, ostati in vsakemu deliti pravico, so popisani in zapisani stari običaji slavnega statuta, navad in reda imenovanega mesta Ptuja pod več naslovi in poglavji, ki jih je kot naravni in dedni gospod mesta milostljivo dovolil in potrdil prečastiti knez in gospod, gospod Lenart¹, po rodu Hodiški, nadškof v Salzburgu, legat Rimskega sedeža, naš premilostljivi gospod, potem ko je njegova knežja milost za občutno vsoto denarja od cesarja Maksimilijana² odkupila in Salzburški cerkvi vrnila grad, mesto in gospostvo Ptuj. Vse to je bilo od nekdanj vedno pod oblastjo omenjene cerkve vse do ogrske vojne, ki se je začela v času vladanja pokojnega ogrskega kralja Matjaža Hunyadija³ leta štirinajsto in devetinsedemdesetega in trajala vrsto let⁴, dokler ni gospostva Ptuj osvojil pokojni in presvetli knez in gospod, gospod Friderik⁵, presvetlega spomina rimski cesar, avstrijski nadvojvoda itd. Za njim pa si je to s silo pridobil njegov sin in dedič, presvetli knez in gospod, gospod Maksimilijan, tudi rimski cesar, sedaj vladajoči deželni knez v Avstriji.

¹ Lenart iz Hodiš na Koroškem (Keutschach), salzburški nadškof v letih 1495-1519.

² Maksimilijan I., rimski kralj od leta 1486, cesar od leta 1508, umrl leta 1519. Ptuj z mestom in gospostvom ter Brežice je obdržal s pogodbo s salzburškim nadškofom Friderikom Schaumburškim iz leta 1494 (gl. listino v Državnem arhivu na Dunaju, 1494 februar 12. Salzburg) ter vse (na nadškofovo nejevoljo) zadržal do prodaje za 20.000 goldinarjev nadškofu Lenartu leta 1512, čeprav so se pogajanja začela že februarja leta 1511 (gl. listino v Državnem arhivu na Dunaju, 1511 februar 13. Nürnberg).

³ Matjaž Korvin, sin Janoša Hunyadija, ogrski kralj v letih 1458-1490.

⁴ Vojna med cesarjem Friderikom III. in ogrskim kraljem Matjažem Korvinom se je začela leta 1479 in s presledki trajala do leta 1489.

⁵ Friderik V., kot rimski kralj IV. po vrsti, kot cesar pa III. (v letih 1452-1493).

stiftt Saltzburg bracht hat; als dann beschehen ist, das nach Cristi gepurt im fünfftzehenn hundertisten unnd im zwölfftn jar an sannd Fabian unnd Sebastian tag gemelter ertzbischove Leonhart die vest, statt unnd herrschafft Pettaw auf solhen kawf sälliglichen eingenomen unnd richter unnd rat unnd gemain der stat, auch all urbar- unnd gerichtlewt vermelter herrschafft Pettaw seiner fürstlichen gnaden phlicht unnd erbhuldigung gethan haben. Unnd so aber in den obgemelten hungrischen kryegslewffen unnd darnach vil jar bißher in bemelter stat Pettaw etwovil geprechen, zurüttung, widerwertig geprauch unnd abnemen der statt unnd gemaines nutz der inwoner daselbs eingeprochen haben, hat sich der obgemelt fürst ertzbischove Leonhart in aygner person gen Pettaw verfuegt unnd ist des sonntags vor sannd Maria Magdalena tag anno domini etc. im dreytzehenden undter seiner fürstlichen gnaden legaten hut eingeritten mit der ganntzen briesterschafft der statt unnd den closter procession unnd von allen inwonern daselbs gar zyerlich unnd eerlich emphanngen worden unnd hat sein fürstlich gnad derselben geprechen, zurrüttung unnd abfal reformacion durch gut ordnung gethan, auch die irrungen, so sich daselbs unndter sonnders personen gehalten haben, sovil müglich gewesen ist, erledigt unnd hingelegt, mas unnd ordnung geben und hinder sein gelassen, damit dieselben von Pettaw hinfüran got dem allmechtigen zu lob sich in guter ainigkait dest fridlicher behalten, ir leybsnarung besuchen unnd yr selbs und gemainer statt aufnehmen betrachten mügen. Unnd sein, das die ordnung, statut unnd gewonhait der statt Pettaw, so

Po tem nakupu se je zgodilo, da je leta petnajststo in dvanajstega po Kristusovem rojstvu na dan sv. Fabijana in Sebastijana⁶ omenjeni nadškof Lenart srečno prevzel ptujsko trdnjavo, mesto in gosposčino in njegovi knežji milosti so sodnik, svet ter mestna občina, kakor tudi vsi gosposčinski in sodiščni podložniki ter prebivalci gospostva Ptuj izrekli obljubo pokorščine in se poklonili dednemu vladarju. Ker pa se je v času omenjene ogrske vojne in še kasneje v omenjenem mestu Ptuj udomačilo mnogo škode, slabosti in slabih navad, mesto in skupne koristi pa so nazadovale, se je omenjeni knez nadškof Lenart sam odpravil na Ptuj, kjer ga je na nedeljo pred sv. Marijo Magdaleno leta petnajststo in trinajstega⁷, jahajočega skupaj z njegovo milostljivo knežjo in legatsko stražo, mesto z vso duhovščino, menihi v procesiji in vsemi prebivalci nadvse lepo in častno sprejelo. Njegova knežja milost je, kot je bilo le mogoče, z dobrimi odredbami odpravila in reformirala škodo, slabosti in razvade, prav tako spore, ki so jih imele nekatere osebe; prav tako je dala meščanom mere in red, s katerim bodo lahko ostali meščani v božjo slavo odslej v slogi, skrbeli za življenjske potrebe, svoj napredek in koristi mesta. Red, statut in navade mesta Ptuj, ki so bili v rabi od nekdanj, je njegova knežja milost izboljšala in reformirala toliko, kolikor je v njem ugotovila nerabnega in dovolila, kot sledi.

⁶ 20. januar 1512. Uradna prodaja Ptuja je zamujala skoraj eno leto po pismu o nameri, saj je cesar Maksimilijan še julija 1511 izročil svoj urad Ptuj za kritje dolga Juriju Leysserju (listina v Državnem arhivu na Dunaju, 1511 julij 31. Brixen), dokončno pa je gospostvo in mesto Ptuj prodal nadškofu Lenartu šele novembra 1511 (listina v Državnem arhivu na Dunaju, 1511 november 14. Innsbruck ter 1511 november 15. Innsbruck).

⁷ 17. julij 1513.

von alter her in geprawch gewesen sein, die sein fürstlich gnad mit ettwas mässigung derselben, sovil darinn unschicklichs gefunden ist, reformiert, gepessert unnd zugelassen hatt, wie hernachvolgt.

Von der statgeistlichen lehensschafft unnd annder derselben verwaltungen

- [1] Richter unnd rat zu Pettaw haben umb gotswillen zu verleyhen die nachfolgenden gewidentn unnd verstifftn eewigen messen erbern wolgelewmbten briestern, als offft dieselbenn ledig werden unnd ee, wann richter unnd rat solh chaplanei verleyhen, das sy von yedem khaplan, den der stiftbrieue zu persönnlicher residenz verpindet, ein entlich wissen emphahen, damit er in aygner person dieselb khaplanei verwesen unnd sich des, so dabey zu thun ist, nit setze. Alsdann ainer jeden stifften yr brief unnd sygl vermügen, welh jeder stiffter, die dem richter unnd rate übergeanntwurt getrawns, die dabey hanndt ze haben unnd so also von inen solh khaplanei versehen sein. Ist von alter her derselb khaplan ainem pharrer zu Pettaw anzaigt und angesagt unnd fürter durch richter unnd rat dem von Saltzburg presentirt, das noch also beleyben

- [1] Ptujski sodnik in (mestni) svet morata po božji volji podeljevati častnim duhovnikom na dobrem glasu naštete beneficije večnih maš, kadar ostanejo proste. Preden pa sodnik in svet podelita kaplanijo, morata od kaplana, ki ga ustanovno pismo zavezuje prebivati v mestu, dobiti izjavo, da bo sam upravljal to kaplanijo in se temu kasneje ne bo upiral. Vsak izmed beneficijev ima svoje listine in pečatnike, ki so jih ustanovitelji izročili sodniku in svetu v upanju, da bodo nadzorovali tako kaplanijo. Že od nekdanj velja in tako naj tudi ostane: sodnik in svet predstavita in napovesta kaplana vsakokratnemu ptujskemu župniku in ga nato prezentirata salzburskemu nadškofu. Če bi se morda kdaj pokazalo, da so se kateremu od beneficijev zmanjšale njegove pravice, tedaj naj sodnik in svet na stroške beneficija, katerega propad grozi, poiščeta rešitev in ga po svojih najboljših močeh podpreta s pomočjo in z nasveti.

unnd gehalten sol werden. Wann auch etwo den obbemelten
stifften an yren zugehörungen ainicherlai beswechung er-
steen, so süllen unnd mügen richter unnd rat auff der stifften
cost, der ennden sich gepürt, wendung besuchen unnd dem-
nach irem pestn vermügen mit hilf unnd rat furkhumen.

Die nachfolgenden stifften sein confirmiert

[2] Unnsers herren fronleichnambs und unnsere lieben frawen
bruderschaft haben drey khaplan.

Sonderlichen hat die vorangezaigt gotzleichnambs unnd
unnsere lieben frawen bruderschaft am lanndt unnd auff
den hewsern in der statt zu Pettaw jährlich zinß, nutz und rentten,
davon die gemeltn drey kaplan versoldet unnd annder gots-
diennst über jar gehalten werden; dartzu haben richter und
rat ain oder zwen tewgliche brister zu setzen unnd von inen
jährlich rayttung nemen, derselben bruderschaft stiftbrief
unnd annder auch richter unnd rate zu der bruderschaft
handen trewlich innehaben unnd dabey obbemelter massen
handthaben süllen.

Sannd Michels im khernner unnd sannd Johans im khirch-
thueren altar haben ain kaplan, den hat weylent [-]^b.

^b Manjka ime ustanovitelja beneficija, stalnega kaplana in konec stavka z glagolom vred.

[2] Bratovščini Rešnjega telesa in Naše ljube gospe imata tri kaplane.

Omenjeni bratovščini Rešnjega telesa in Naše ljube gospe imata (od hiš in posesti) na podeželju in od hiš v mestu Ptuj letno pravdo, pravice in dohodke, iz česar prejemajo njihovi trije kaplani plačo in se med letom krijejo tudi stroški za opravljanje druge božje službe; sodnik in (mestni) svet morata za to postaviti enega ali dva sposobna duhovnika ter od vseh zahtevati letni obračun, skrbeti morata za bratovščinske ustanovne listine in listine drugih beneficijev v imenu bratovščin.

Oltarja sv. Mihaela v kostnici in sv. Janeza pod cerkvenim zvonikom imata enega kaplana; ustanovitelj je bil pokojni ...

Inn den eeren Marie schidung unnd sannd Marcus altar in sannd Georgen pharrkyrchen zu Pettaw ist ain kaplan, den haben Niclas Grewl unnd Margreth sein hawsfraw gestiftt.

Aller heiligen altar inn der pharrkyrchen haben ain khaplan, den [-]^b.

Sannd Khathrein altar in obbemelter pharrkyrchen hat ain kaplan, den hat weylennt Hanns Schilher verstiftt.

Sannd Sebastian altar in derr pharrkyrchen hat ain khaplan, den hat weylennt [-]^b.

Sannd Anndres altar in obbemelter pharrkyrchen hat ain khaplan, der haben weylennt Friderich von Rad, Anndre von Weyspriach und Bladißlaus Swetkowitz verstiftt.

Ungestiftt

[3] Des Sckarte stiftt im spitall.

^b Manjka ime ustanovitelja beneficija stalnega kaplana in konec stavka z glagolom vred.

Oltarja v čast Marijinega vnebovzetja in sv. Marka v ptujski župnijski cerkvi sv. Jurija imata enega kaplana; ustanovitelja sta bila Nikolaj C̣rewl⁸ in njegova žena Marjeta.

Oltar Vseh svetnikov v župnijski cerkvi ima enega kaplana, ki ga ...

Oltar sv. Katarine v omenjeni župnijski cerkvi ima enega kaplana; ustanovitelj je bil pokojni Janez Schilher⁹.

Oltar sv. Sebastijana v župnijski cerkvi ima enega kaplana; ustanovitelj je bil pokojni ...

Oltar sv. Andreja v župnijski cerkvi ima enega kaplana; ustanovitelji pa so bili Friderik iz Rota¹⁰, Andrej Weißbriaški¹¹ in Vladislav Svetkovič¹².

Neustanovljeni (beneficiji)

[3] Skartov¹³ beneficij v (meščanskem) špitalu.

⁸ Leta 1453 se je v nekem testamentu omenjala Nikolajeva hiša na "Mlečnem trgu" (listina v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu, 1453 oktober 15.). Glede na šestdesetletno časovno razliko je možno, da gre tu za istoimenskega ustanoviteljevega sorodnika (očeta!), morda pa kljub vsemu za isto osebo, ki je nekoč pred letom 1513 ustanovila omenjeno kaplanijo; prim. tudi omembo C̣rewlove vdove v popisu meščanov v drugi in tretji mestni četrti med členoma 168 in 169.

⁹ Neidentificiran ptujski meščan.

¹⁰ Friderik st. iz Rota (Rad, Rat) je dobil leta 1426 v varstvo salzburski grad Pišece, leta 1451 se je omenjal kot oskrbnik na gradu Borl ter bil imetnik salzburskih fevdov na Ptuj; omenjal se je tudi v letih 1466 - 1482 kot salzburski vazal za posest v okolici Ptuja, pokojen pa je bil pred letom 1478; gl. A. Lang, Die Salzburger Lehen in Steiermark bis 1520, II, Graz 1939, št. 415/1-6.

¹¹ Andrej Weißbriaški je izhajal iz koroške veje rodbine nekdanjih salzburskih ministerialov. Omenjan je v več listinah od poznih 60. let do konca 15. stoletja, navadno skupaj s pomembnejšim bratom Ulrikom st., ki je bil v 80. letih tudi eden od glavarjev gradu Ptuj; gl. D. Kos, Turnirska knjiga Čašperja Lambergerja. Čas bojevnikov, Ljubljana 1997, str. 199. Brata sta imela v ptujski okolici precej zemljiške posesti, ki sta jo podarjala cerkvenim ustanovam, npr. dominikanskemu samostanu leta 1495; gl. listino v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu, št. 9382: 1495 VI 1.

¹² Vladislav Swetkowitz je bil bogat ptujski trgovec, ki se je pred letom 1490 izselil s Ptuja v Nürnberg, kjer je sodil v krog najbogatejših meščanov sploh, vendar je do smrti okoli leta 1490 obdržal stike z rodnim mestom; gl. O. Pickl, Pottau ein internationaler Handelsplatz des 15. und 16. Jahrhunderts, Zeitschrift des Historischen Vereins für Steiermark, 62 (1971), str. 90-92.

¹³ Neidentificiran ptujski meščan. Njegova ustanova pa se očitno ni formalizirala, čeprav je vsaj do leta 1513 dejansko obstajala.

[4] So ist auch alhie zu Pettaw ain spital, gestiftt unnd gewidennt von den herren von Pettaw, her mit anligunden guetern unnd angelegtem parem gelt stiftlich versehen, derselben brieflich urkhunt auch richter unnd rat zu des spital hannden beyhennding haben. Unnd darumb dem spital zu aufnehmen und den durfftigen ze unnderhalten, sullen richter unnd rate dem spital ainen tawglichen spitalmeister oder schaffer setzenn, der in jārlichen von seiner verwaltung aufrichtig rayttung thut; unnd was ime außgebens jārlichen zu den gotsdinsten caplan unnd zu unnderhaltung der dürfftigen nach gelegenhait des jars bevolhen wirt, dem sol er also nachkhumen.

[5] Unnd nachdem sannd Georg, der heilige ritter, hie zu Pettaw in der pharrkhyrchen patron unnd hawpther ist, hierinn dann aller angezaigter gotzdinst gehalten wirdet unnd etlich zins, nutz unnd rennt auf dem lannt unnd in der stat auch annder täglich samung unnd eingeen hat, dartzu sullen richter unnd rat ain oder zwen tawglich khyrchbrobst setztn unnd was sy also von der bemelten khyrchen wegen hanndeln, davon jārlich rayttung dem richter unnd rate in gegenwurt des pharrer oder seins anwalts geben.

Unnd wann also die spitalmeister, guster unnd khyrchprobst rayttung geben, das allweg^c der pharrer zu Pettaw oder sein anwald dabey sein, unnd veraintlichen solh yr rayttung verquittiern unnd in dem das pest, des sy got unnd den heiligen schuldig sein, hanndeln unnd fūrnehmen.

^c Črka a je bila naknadno popravljena in stisnjena k predhodni besedi. Morda gre zgolj za začetno packo.

- [4] Tu na Ptuju je tudi meščanski špital, ustanova gospodov Ptujskih¹⁴, ki so jo oskrbeli z zemljiško posestjo in z naloženo gotovino; njegovo pisno poslovanje vodita sodnik in (mestni) svet v imenu špitala. Da pa bi mogel špital napredovati v razvoju in bi se moglo reveže vzdrževati, naj sodnik in svet postavita sposobnega špitalskega mojstra ali oskrbnika, ki jima bo vsako leto pošteno podal obračun o svoji upravi; in kolikor mu je bilo za izdatke za kaplanovo božjo službo in za vzdrževanje revežev letno odrejeno, toliko naj tudi izpolni.
- [5] Ker je sv. Jurij, sveti vitez, tu v ptujski farni cerkvi, v kateri se vsa navedena služba božja tudi opravlja, (mestni) patron in gospod, in ker ima na deželi in v mestu določeno pravdo, pravice in dohodke, kakor tudi druge vsakodneвне dohodke, naj sodnik in svet postavita enega ali dva sposobna cerkvena ključarja; kar bosta ta dva ukrenila glede te cerkve, morata o tem podati sodniku in svetu letni obračun v prisotnosti župnika ali njegovega zastopnika.

Ko torej špitalski mojster, cerkovnik in cerkveni ključar, vedno v prisotnosti ptujskega župnika ali njegovega zastopnika, podajo svoj letni obračun in ga skupno poračunajo, naj ravnajo in ukrenejo tako, kot je najbolje in kakor so to dolžni Bogu in svetnikom.

¹⁴ Ustanovljen je bil leta 1315 za dvanajst oskrbovancev. Stal je na mestu današnje glasbene šole v Dravski ulici 11. Leta 1413 so prvotni ustanovitelji gospodje Ptujski stavbo obnovili in ji namenili izdatna darila; gl. Ptuj. Vodnik po mestu, Maribor 1996, str. 82.

[6] Wann auch der pharrer zu Pettaw mit seiner briesterschafft sein besonnder gesätz unnd auf dem lannt unnd in der statt zinß, nutz unnd rânnt jârlichn abzunemen hat, dabey süllen richter unnd rat yr vleyssig aufsehen haben, damit daran nichts abkhome, sonnder gemert werden; so hat auch ain jeder pharrer zu Pettaw etlich hernach geschriben eewigenn messen zu verleyhen:
den spital khaplan,
des Sune Cwennntler khaplan,
die stiftt auf der pharrkhyrchen in der pharr.

[7] Unnd damit aber ir jedes vorgeannt dest bequemlicher volzogen unnd gehandelt werden, süllen der pharrer zu Pettaw aller seiner brieflichn urkhunt dem richter unnd rate, ebenleich abschrift unnd rate jeden khaplenen, spitlmaistern, gusern, khyrchbrobstn irer brieflichen urkhunt, auch gleichlawttund abschrift, geben unnd allwegen überantwortn. Unnd so die abnemenden jârlichen nutzungen in abfal am lannt oder an den hewsem komen, süllen derselben verwalter am lannt mit den holden hanndeln, alsdann der geprauch unnd die lanndshandtvest vermag. Aber an den hewsem also ist des burger oder hawßman vermügen nicht desselb haws pewlichn zu halten, so sol der zinßherr, spitalmaister, guster oder die khaplann dasselb haws pewlichn stellen unnd umb dieselb sein außgab von dem obgemelten hawßherrenn oder hawßman schriftlich khuntschafft nemen unnd sich so

- [6] Ker ima župnik s svojo duhovščino na Ptuju posebno mesto ter na podeželju ter v mestu pravico do pravde, pravic in rente, naj sodnik in (mestni) svet budno pazita, da se dohodki ne bodo zmanjševali, temveč povečevali. Vsak ptujski župnik naj podeljuje naštete beneficije večnih maš:
špitalski kaplan,
kaplan Suneta Cwennntlerja¹⁵,
beneficiji v župnijski cerkvi.
- [7] Za boljše upravljanje vseh zgoraj naštetih beneficijev naj ptujski župnik preda sodniku in (mestnemu) svetu vse listine in prepise ter naj svetuje vsem kaplanom, špitalskim mojstrom, cerkovnikom in cerkvenim ključarjem, da jima predajo in izročijo svoje listine in enako se glaseče prepise. In če bi se višina letnih dohodkov na deželi ali od hiš v mestu zmanjševala, naj njihovi upravniki ravnajo s podložniki na deželi tako, kot je to v navadi in kot določa deželni ročin. Toda na hišah meščanov ali stanovalcev, ki hiš ne bi ne mogli vzdrževati, naj pravdni gospod, špitalski mojster, cerkovnik ali kaplan poskrbijo zanje, za ta izdatek naj dobe od hišnega gospodarja ali stanovalca pisno izjavo, da je (izdatek) tako visok, da temu beneficiju hiša spet pripade nazaj. Če pa bi hiša pogorela, tedaj naj pravdni gospod, dokler hiša ne bo ponovno pozidana, ne pobira pravde, nato pa naj od hišnega gospodarja zopet pobira svojo pravdo kot prej in nič več.

¹⁵ Leta 1448 se je omenjal Jakob Cwennntler kot stanovalec v domcu na Ptuju, ki ga je imel v fevdu od salzburškega nadškofa Sigmund Raumschüssel, gl. listino v Državnem arhivu na Dunaju, 1448 junij 28. Gotovo je šlo za sorodnika Suneta Cwennntlerja; prim. tudi popis meščanov med členoma 168 in 169 ter tam omenjenega Nikolaja Cwennntlerja v četrti mestni četrti!

hoch lawffen, das demselben stiftt das haws ledig haimfeltt. Wo aber der hawser ains durch prunst abkam, so sol der zinßherr mit dem zinß, bis das haws wider aufpawt wirt, stillhalten unnd dann sein zinß, als vor unnd nit hoher von dem hawßherren nemen.

Von der gotshewser phanntung umb zinß

- [8] Hat ain gotßhaws zinß auf hewsern, die mügen mit gerichtspoten umb yren zins phenten in dem haws unnd mit den phanntten varen, als recht ist; finden sy aber nicht zu phenden, so fragen sy vor gericht auf yre zinswertige hewser. So ist der statrecht recht, all viertzechen tag auf yede frag sechtzig phening, alsdann grundsrecht recht ist.

[Statut 1376, § 82]

- [9] Richter unnd rat hie zu Pettaw haben ain tewglichenn schulmaister aufzunemen, daran dann der pharrer auch sein gefallen hat. Demselben überantworten, wie von allter herkommen, richter unnd rat die schul mit irer zugehörung unnd bevelhen im das, so seins dinsts ze phlegen ist.

- [8] Če ima neka cerkev rente na hišah, sme v hiši rubiti rento s sodnimi sli, kot je prav; če pa ugotovijo, da v hiši ni mogoče nič rubiti, naj zahtevke na rentnih hišah predložijo pred sodiščem. Mestno pravo pa pravi, da se jim dodeli na vsakih širinajst dni šestdeset denaričev, kot določa zemljiško pravo.
- [9] Sodnik in (mestni) svet naj tu na Ptuju nastavita sposobnega učitelja, s katerim mora biti zadovoljen tudi župnik. Sodnik in svet izročita učitelju, tako kot je od nekdanj navada, šolo z vsem pripadajočim ter mu ukazeta opravljati to, kar od njega terja služba.

Die erwölung der richter unnd viertailer

- [10] Der versamelt rat bey viertzehen tagen vor aines yeden sannd Peter tag der stulfeyr erwölen zwen auß inen, der ainer zu kunfftigem richter fürgenomen werden sol unnd benenen die bed ainer versamelten gemain auch vor sannd Peterstag; wölhen dann auß inen zwain die gemain mit merer volg und stymme zu khunfftigen richter erwölen, demselbn sol an sannd Peterstag das gericht von dem alten richter übergeanntwurt werden.

[Statut 1376, § 33-35]

- [11] Unnd so die gemain burgerschafft bey ainannder ist, die setzen aus ynen acht nachpfern, die burger unnd behawst sein, zu viertailern. Unnd wann also von gemainer stat wegen etwas daphers zu handdeln ist, so sollen alsdann gedacht erwelt acht viertayler durch den richter unnd rate zu inen ervordert werden unnd sampt inen inn sachen der gemainen statt notturfft reden unnd handdeln.
- [12] Unnd so in anfang des burgkfrids von der gemainlichen burgerschafft hie zu Pettaw das gericht[†] mit richter unnd die zwölff des rats, all burger hie tewgliche unnd erber, dartzu geordnt unnd gesetzt ist, derselb rat sich noch allwegen bißher unnd fürann

[†] Orig.: gerich.

Izvolitev (mestnega) sodnika in četrtnih mojstrov

- [10] Zbrani (mestni) svet izvoli štirinajst dni pred praznikom sedeža sv. Petra¹⁶ dva izmed svoje srede, izmed katerih naj eden postane sodnik in ju še pred omenjenim praznikom sporoči zbrani (mestni) občini. Tistemu izmed njiju, ki ga občina izvoli z večino glasov za bodočega sodnika, naj stari sodnik na praznik sv. Petra izroči sodno oblast.
- [11] Ko je občina meščanov zbrana, naj izmed sebe izbere za četrtne mojstre osem prebivalcev, ki so meščani in imajo lastne hiše. In kadar se obravnava kakšna zadeva v zvezi z mestom, tedaj naj teh osem četrtnih mojstrov pokličeta sodnik in svet, da se pogovorita z njimi o skupnih mestnih zadevah, in naj ukrepajo.
- [12] Potem ko so ptujski meščani najprej določili in postavili sodno oblast s sodnikom in dvanajsterimi svetniki, ki so vsi tukajšnji meščani, sposobni in častni, naj se svet, kakor je to bilo doslej vselej v navadi, tudi vnaprej postavlja sam in se številčno dopolnjuje. Ta naj nato vselej na praznik sedeža sv. Petra¹⁷ in kadarkoli se pač pojavi potreba, postavi izmed svojih (članov) sodno oblast ter sodnika, izvoljenega z večino glasov - takega, ki bo po volji knezu in se bo brez zadržkov razumel na mestni statut. Sodnik nato opravi dolžno prisego zvestobe takole: najstarejšemu članu mestnega sveta za mestno občino ter knezu ali njegovemu milosti lipniškemu¹⁸ vicedomu. Krvnosodna služba¹⁹ in njeno upravljanje se vselej pričenjata in končujeta s praznikom sedeža sv. Petra. Potem ko je sodnik izvoljen in mu je sodna služba izročena, naj brez razlike, revnim enako kot bogatim in kadarkoli kdo terja pravico, to deli brez odlašanja in naj ne postavlja ovir temu, kar pravica prinese na dan.

¹⁶ 22. februar.

¹⁷ 22. februar.

¹⁸ Lipnica (Leibnitz) pri Gradcu. Sedež salzburškega vicedoma za štajerske posesti.

¹⁹ "Hochgericht" je smiselno najbolje prevesti kot "krvno sodstvo (sodišče)", saj je kot visoko sodišče le to lahko sodilo o najhujših dejanjih in izrekalo tudi smrtno oz. "krvavo" kazen.

inn yrer regierung selbst setzen unnd zu volliger irer zall
verordnen sol unnd mag. Unnd dann aus inen allwegen zu sand
Peterstag der stulfeyr das gericht unnd zu ainem richter
mit merer volg unnd stymme, als offft dann das not beschiecht,
ainen auß inen erwölen und setzen, der den fürsten umb sein
vordrung guet unnd der statt statuten verstenndigist on
gever. Derselb richter thut alsdann die phlicht unnd huldigung,
wie hernachvolgt: dem elltisten im rat von gemainer
statt wegen, von dem fürsten oder seiner gnaden vitzthumb zu
Leybnitz. Das hochgericht unnd sein verwaltung hat all-
wegen anfang unnd end zu dem vermelden sannd Peters-
tag der stulfeyr. Unnd so nu der richter erwölt unnd ime
das gericht eingeanntwurt ist, sol er reichen unnd armen,
als offft er umb recht angeruffen wirt, das recht fürderlich
besetzen unnd ergeen lassen unnd in allem dem, so sich mit
recht zuetregt, kain verhindrung thuen.

Des richters ayd

- [13] Ich, n., swer, das ich das gericht meinem gnedigisten herren
von Saltzburg unnd gemainer stat Pettaw trewlich handeln
will unnd richten dem armen als dem reychen, darinn
nichts ansehen weder freundschaftt, veindtschaftt, myed
oder gab noch versprechung der gab. Als mir got helff
unnd all heiligen!

- [13] Jaz, n., prisegam, da hočem s sodiščem, ki sta mi ga izročila moj premilostljivi gospod Salzburški in ptujska mestna občina, zvesto ravnati in enako soditi revnim in bogatim, pri čemer se ne bom oziral ne na sorodstvo, ne na sovraštvo in ne na podkupnino, kot tudi ne na obljubo daru. Tako mi pomagaj Bog in vsi svetniki!

Hienach volgen die aidsphlichtenn, die
dem fürsten unnd gemainer stat derselben
innwoner yeder zu thuen sein

Der ayd dem fürstenn

- [14] Ich, n., swer, das ich dem hochwirdigisten fürsten, meinem gnedigisten herren Leonharten, ertzbischoven zu Saltzburg, legaten des stuls zu Rom etc. unnd seinen nachkhumen, der mit rechter waal des capittls zu Saltzburg erwölt wirdet, trew, gehorsam unnd gewertig sein will unnd sol als meinem rechten naturlichen herren seinen unnd seines stiftts schaden wendden unnd fromen werben getrewlich unnd on geverd. Des bitt ich mir got zu hilff und all hailigen!

Der gemain bürgerlich ayd sol also gethan werden

- [15] Ich swer, das ich dem hochwirdigisten fürsten, meinem gnedigisten herren von Saltzburg als meinem rechten naturlichen herren unnd seiner fürstlichen gnaden vitzthumb an seiner gnaden stat, auch richter unnd rate zu Pettaw von gemainer stat wegen trew, gewertig unnd gehorsam sein, iren nutz und fromben betrachten unnd schaden wendden unnd mich an kainen andern herren vogten will. Ich will auch in gewerb unnd hândeln mit aussem kain gemeinschafft haben noch

Prisega knezu

- [14] Jaz, n., prisegam prečastitemu knezu, svojemu nadvse milostljivemu gospodu Lenartu²⁰, nadškofu Salzburškemu, legatu Rimskega sedeža itd. in njegovim naslednikom, ki jih bo zakonito izvolil salzburški kapitelj, zvestobo, pokorščino in podložnost in da mu bom kot svojemu pravemu naravnemu gospodu brez zadržkov preprečeval škodo, ki bi mu nastala, kot tudi njegovi cerkvi, ter se trudil za njune koristi. Za to prosim za pomoč Boga in vse svetnike!

Tako naj se opravi meščanska prisega

- [15] Jaz prisegam, da bom prečastitemu knezu, svojemu premilostljivemu gospodu Salzburškemu, kot svojemu pravemu in naravnemu gospodu in namesto njegove knežje milosti vicedomu, kot tudi ptujskemu sodniku in (mestnemu) svetu namesto mestne občine, zvest, podložen in pokoren, da si bom prizadeval za njihove koristi, da bom preprečeval škodo ter da si ne bom iskal zaščite nobenega drugega gospoda. Tudi se nočem spuščati v nobeno obrt in posel s kakšnim vnanjikom in z njim imeti kaj skupnega, niti ne bom prejemal blaga od tujega trgovca ter ne bom počel nič škodljivega, s čimer bi se mojemu premilostljivemu gospodu Salzburškemu odtegnili ali zmanjšali mitnina in carina, mestu pa bi se odtegnile pravice in zahteve. Za to prosim za pomoč Boga in vse svetnike!

²⁰ Lenart iz Hodiš na Koroškem (Keutschach), salzburški nadškof v letih 1495-1519.

mich der aussern kawffmans gueter annemen noch sonst nichts geverdlichs henndeln, dardurch meins gnedigstenn herren <von>^d Saltzburg mawt unnd zoll^e verhalten oder gesmelert oder gemainer statt ir gerechtigkeit unnd vordrung entzogen wurde. Des ich got pitt zu hilff und all heiligen!

Aines ratman unnd statschreyber ayd

- [16] Du solt dem rat gehorsam sein unnd das recht halten, dem armen als dem reichen unnd nit lassen durch lieb noch durch layd. Was in dem rat gehandlt wirt, des soltn^f sein ver-swigen unnd an kainer stat fürpringen, wann solhs mocht der rat in unwillen khumen. Was du raten wild, darinn betracht ain gemain nutz unnd such darann nit dein selbs noch deiner khinder frumen; du solt auch im rat mit worten gegen nyemannt aufstossen, noch kains anndern gesellen straffen, red für dich selbs, dein gut bedüncken; du solt im rat durch neyds willen das recht nit unrecht machen. Du solt des vleys haben, unwillen zu richten, das davon nicht schad khöm, als ferr du magst. Du solt altzeyt mit den anndern aintrechtig sein unnd solt dich nit auf kryeg noch zorn wegen, wann der zorn hindert das gemuet, das er der warhait und des rechten nit erkennen mag; das dir von den anndern des rats empholhen wirt, das thu mit vleys unnd sey darinn nit sewmig; du solt auch vleys haben, das dw das statrecht wayst unnd yr allweg in gedengtnus sewst, das du, wo des

^d Beseda je bila naknadno vpisana v še nekoliko večji prazen prostor.

^e Črka o je bila naknadno popravljena z roko B.

^f Nad črko n je pokončna prečrtana črtica.

[16] (Mestnemu) svetu moraš biti poslušen in skrbeti za pravico, tako revnemu kot bogatemu, ter je ne zanemarjati zaradi ljubezni ali slabosti. Kar se obravnava v svetu, ohrani v tajnosti in ne prenašaj drugam, če bi svet zato lahko prišel v težave. Naj bo obča korist v tistem, kar svetuješ, in ne išči pri tem koristi zase ali za svoje otroke; v svetu z besedami nikogar ne napadaj, niti ne kaznuj tujega služabnika, govori zase in izražaj (le) svoje mišljenje; v svetu ne smeš kršiti pravice zaradi zavisti. Kolikor le moreš, si prizadevaj za obrzdanje slabe volje, da bi zaradi tega ne prišlo do škode. Z drugimi moraš biti vedno enoten in ne smeš se niti prepirati niti jeziti, ker jeza ovira občutek za pravico in je ne prepozna; kar ti drugi v svetu nalože, to opravi prizadevno in pri tem ne bodi obotavljiv; prizadevati si moraš še za poznavanje mestnega prava in ga imeti v spominu, da bi ga znal, če bi bilo potrebno, predstaviti in se ga držati; kar z drugimi ugotoviš v svetu in je skupno za korist in čast mesta, pri tem naj ostane in naj se od tega v nobenem primeru ne odstopa. Brez vednosti sveta ne smeš posredovati nobene skrivnosti takemu, ki je zaradi svojega koristoljublja nevaren mestu in hoče oškodovati mestno pravo. Jaz, n., prisegam, da si bom poslušno, v pravi resnici in brez zadržkov prizadeval držati se vseh besed, ki so mi bile pravkar prebrane. Tako mi pomagaj Bog in vsi svetniki, amen!

not geschiecht, wissest zusprechen unnd vesst haltest; was du mit den anndern des rats erfindest, veraintlich der statt ze nutz unnd ere, daran soltn beleyben unnd davon nit tretten in kain weys. Du solt kain sonndre gehaym on wissen des rats haltenn mit dem, der durch seins genieswillen dem rat gefarig ist unnd der stattrecht khrencken wolt. Ich⁸, n., swer, das ich alle die wort, die mir yetzo vorgezelt sein, mit allem vleys staet halten will, gehorsamlich, in rechter warhait, on <gefer>^h. Also helff mir gotⁱ unnd all hailigen, amen!

Ayd umb den thuerenn

- [17] Ich, n., swer, das ich den thueren an der stat zu Pettaw ob Pyergasser prugkhthor, den mir die burger zu Pettaw ingeanntwurt haben, gwerlich unnd getrewlich innhaben will, der stat unnd den burgern altzeyt damit gewertig sein. Unnd wann sy den an mich erfordern, so soll und will ich yn den mit allem zewg, der dartzu gehört unnd wie mir der eingeanntwurt ist, gehorsamlich zu iren handen wider überanntwurten unnd abtreten on geverd. Also helff mir got unnd all hailigen.

⁸ Na desnem robu je narisana dlan z roko B.

^h Z roko A naknadno zapisano med zlogom -hait in besedo Also.

ⁱ Znak za vstavek in spodaj kasnejši pripis z roko B: Die gebenen nite muetter ohne makhl empfangende mutter gottes Maria.

[17] Jaz, n., prisegam, da hočem imeti stolp v mestu Ptuju nad stolpom v vratih na mostu, ki vodijo v Pivsko ulico⁷², ki so mi ga izročili ptujski meščani, zvesto na skrbi ter bom s stolpom vedno podložen mestu in meščanom. In kadar ga bodo ti zahtevali nazaj, jim ga bom brez zadržkov in z vsem orožjem, ki je v stolpu in mi je bilo izročeno, pokorno vrnil in prepustil. Tako mi pomagaj Bog in vsi svetniki!

⁷¹ Mestni stolp pri župni cerkvi sv. Jurija stoji še danes.

⁷² T. i. Pivska mestna vrata na koncu današnje Slomškove ulice, ki so vodila skozi mestno obzidje v smeri proti Rogoznici in bila opremljena s stolpom. Konec 16. stoletja so jih prezidali v hišasta in opremili z dvžnim mostom, od tedaj so se imenovala tudi Nova, Špehasta ali Mala vrata, gl. Ptuj. Vodnik po mestu, Maribor 1996, str. 83-84.

Das sind die aygenschafft, die ain ratman haben sol

- [18] Alles das, so er in dem anfang seins rats bedennckt, was das ennt sey unnd bedennckh, wie sein end ainen anfang gewynn.

Er sol wolbedachtlich rattenn unnd sol nit gech sein mit seinem rat, wann es offt geschiecht, das nach snellem rat rew geet.

Er soll nit neydig sein, er sol ainem jeden gönnen, das im das recht gibt unnd sol nit durch neyds willen das recht unrecht machen.

Er sol gesprech sein, so das er sein red vernem unnd sol guetig sein, also, das er den armen als tugentlich verhör als den reichen.

Er sol gotlich unnd andechtig sein, weys, vernunfftig, fridsam, senfftmuetig, warhafft, wolbedachtig, ungetaylt, ainhellig, gemaines nutz, nit sonnder gönnstig, verhölen unnd ganntz enndig.

Wie der richter das hochgericht verfolgen unnd besitzen soll

- [19] Der richter sol zu allen gepürdlichn viertzehnen tagen zu recht sitzen unnd soverr es statt hat, jedem richten, wo nicht,

- [18] Pri vseh stvareh, glede katerih svetuje, naj pomisli tudi na posledice in na to, kako bo povezal začetek in konec nasveta.

Svetovati mora premišljeno in s svojim nasvetom ne sme biti vihrav, kajti pogosto se zgodi, da se prehiter nasvet (kasneje) obžaluje.

Naj ne bo zavisten, pravico naj privošči vsakomur in zaradi zavisti ne sme kršiti prava.

Naj bo tako zgovoren, da lahko izpelje svoj govor; naj bo tako dobrotljiv, da kot enako krepostnega zasliši revnega in bogatega.

Naj bo pobožen, moder, razumen, miroljuben, prizanesljiv, resnicoljuben, preudaren, solidaren, enodušen za skupno korist, še posebej ne privoščljiv in povsem zanesljiv.

Kako naj sodnik poseduje in skrbi za krvno sodstvo

- [19] (Mestni) sodnik naj sodi vsakih štirinajst dni in kolikor je v njegovi moči, naj sodi vsakomur; kadar pa to ni mogoče, tedaj sme zadevo predati naprej, da nikogar ne bo prikrajšal za njegovo pravico. Z meščani naj postopa, kot je to določeno za meščane, in s tujci, kot veljajo določila za tujce.

mit recht das recht weyter verschieben, damit nyemant von ime rechtens vertzigen werde. Den burgern bürgerlich unnd hintz dem gast gastlich.

Vonn dem recht erfinden

- [20] Es mag auch ain yeder unversprochner burger zu Pettaw in dem statgericht ain recht ertaylen nach seiner gewissenn.

[Statut 1376, §21]

Vonn swangern frawen ze richtenn

- [21] Es sol auch kain swangere fraw mit lebentiger frucht zu hals nicht überrichtet werden. Ob sy aber des tods phlichtig wer, so sol sy in beschaiden gefannknus gehalten werden bis nach der gepurde ires kyndes unnd dann nach irer verschuldigung gericht werden. Wār aber die schuld niht tod-fällig, so sol ain solhe fraw beschaidennlich mit slegen gezuchtiget werden, also, das sy irer burde nit schaden emphahe on geverde.

[Statut 1376, § 26-27g]

Vonn frawen oder junckhfrawen nöttung

- [22] Wer ain frawen oder ain junckhfrawen irer eeren wider iren

○ ugotavljanju pravice

[20] Vsak neoporečen ptujski meščan sme v mestnem sodišču deliti pravico po svoji vesti.

○ sojenju nosečnicam

[21] Nobena nosečnica, ki nosi živega otroka, naj ne bo obsojena na smrt. Če bi ji pa zaradi krivde grozila smrtna kazen, naj ostane v primernem zaporu, dokler ne rodi otroka, potem pa naj ji bo sojeno po njeni krivdi. Če bi pa bila njena krivda manjša kot za smrtno kazen, naj bo takšna ženska tepena s primernimi udarci, da ob tem njen otrok ne bi utrpel škode.

○ posiljevanju žensk ali devic

[22] Kdor žensko ali devico zoper njeno voljo oropa časti in je njeno kričanje slišati, ali pa ona to takoj naznani ljudem in s tožbo pride pred sodišče, naj se ji sodi po pravu. Če je bila devica, naj bo storilec pokopan pri živem telesu; če je pa poročena ali vdova, naj bo storilec obglavljen. Če pa posiljena ženska zaradi nasilja in posilstva ne toži v štirinajstih dneh, tedaj naj se ji ne sodi in se je ne zaslišuje.

willenn berawbt unnd yr geschray gehört wirdet, oder das es durch sy den lewten fürderlich kunt than wirdet unnd mit clag für gericht khumpt, yr werde durch recht gerichtet. Also ist sy junckfraw gewesen, so sol man den tätter lebendig begraben; ist es aber ain eeliche fraw oder ain wittibe, so soll dem täter sein hals abgeschlagen werden. Ist aber das der kaine in viertzehen tagen solhn gwalt unnd nottung nicht clagt, sol yr fürpas nicht richten noch zuhören.

[Statut 1376, § 28-29]

Vonn verlust

- [23] Ob ain man oder ain fraw etwas verlierent, was das sey, das ain annder findet unnd wissenntlich ist unnd gibt das nicht wider, so man darnach fragt, es ist der finder darumb ze pessern. Ob aber der finder lawgnet, so hat man den fundt für dieprei; gibt er es aber wider, so man darnach fragt, soll man im fundmiet geben. Unnd ob man dem, der solch gut verloren hat, nicht glawben wolt, so soll er dartzu thun, was recht ist. Saget er aber rechte wartzaichen zu der hab, so ist im zugelawben unberechtent.

[Statut 1376, § 100-102]

Von den gefanngen, wie lanng die der richter halten sol

- [24] Der statrichter ist ainen gefanngen nicht lennger, dann

- [23] Če moški ali ženska nekaj izgubita, kar koli naj bo, in to najde nekdo drug, a tega vede ne vrne, ko se po tem sprašuje, mora najditelj to vrniti. Če pa najditelj to taji, tedaj gre za krajo; če pa to vrne, ko se poizveduje, mu je treba dati najdenino. In če se tistemu, ki je nekaj izgubil, ne bi hotelo verjeti, naj stori, kar velewa pravo. Če pa z jasnimi besedami opiše imetje, mu je treba verjeti brez dvoma.

O ujetnikih, kako dolgo naj jih sodnik zadržuje

- [24] Sodnik ni dolžan obdržati ujetnika dlje kot do tretjega dne, razen če mu je zagotovljen daljši rok do pravde. Če pa je nekdo prijet pri samem dejanju, naj se mu sodi glede na dejanje.

auf den drytten tag phlichtig ze halten, allain er werde
auf lennger tåg vergwist. Wirt aber ainer auff warer that
begriffen, den soll man seiner that nach straffen.

[Statut 1376, § 107]

Vonn den, die fluchtig werden inn der burger hewser

- [25] Wirt ain man fluchtig in aines burger haws umb schuld, die
den hals unnd tot nicht berueren, das gericht sol im inn das
haws nicht nahfolgen; aber der wirt sol den dem richter oder
gericht heraws anntwurten, ob yn der richter vordert. Wār
aber der wirt nicht anhaim oder dise zeit gegenwurtig, das
der fluchtig davon trachten wolt, will der richter, so mag er
es wol wenden. Hiet aber der fluchtig beruerende tods
schulden auf im, mag in der richter wol heraußnemen
oder das zuthun verschaffen.

[Statut 1376, § 108-110]

Vonn manslacht

- [26] Wirt ain man erslagen in der statt, wer unnd von wann er sey,
den sol man inn der statt für recht tragen; unnd ways
dann den rechten thäter, zu dem sol man klagen vor gericht
zu tagen, als recht ist unnd daselbs sol sich pann und acht vorgehen.

[Statut 1376, § 111-112]

[25] Če se nekdo umakne v meščanovo hišo zaradi take krivde, ki ne zadeva smrtne kazni, naj mu sodišče ne sledi v hišo; toda gospodar naj ga sodišču izroči, če ga sodnik zahteva. Če pa gospodar takrat ne bi bil doma ali ne bi bil prisoten in bi si ubežnik prizadeval uiti, naj sodnik, če hoče, to prepreči. Če bi se pa umaknil zaradi take krivde, ki zadeva smrtno kazen, naj ga sodišče spravi ven (iz hiše) ali poskrbi za to.

O uboju

[26] Če je nekdo ubit v mestu, kdor koli in od koder koli pač že je, naj se ga odnese pred pravdo v mestu; če je znan pravi storilec, ga je treba za to obtožiti pred sodiščem po rokih, kakor veleva pravo; tam naj se izvrši krvno sodstvo²³.

[27] Kadar se pa za pravega storilca ne ve, naj se vse tiste, ki so bili pri dejanju zraven, pripelje, prijavi, zasliši in obtoži. Če se pa eden izmed njih javi in se obdolži uboja s takim odkritosrčnim priznanjem, kot je treba, naj se ga naprej toži za uboj, druge pa naj se oprosti obtožbe, če dejanja ni mogoče povezati z njimi. Ti naj pred sodiščem store po pravu in ostanejo s tem pri miru.

²³ "Bann und Acht" je potrebno smiselno prevajati kot "krvno sodstvo" čeprav v drugih členih besede "Vorbann", "Bann" in "Acht" same posebej še natančneje določajo sodni postopek.

Fol. 9^v [27] So man aber den rechten thätter nit ways, so sollenn alle, die in clag eingefuert unnd anzaigt werden, die bey der that ainstails gewesen sind, darumb fürgenomen unnd beclagt werdenn. Ob sich aber auß denselben <ainer>ⁱ meldet unnd des todslags antzug mit redlicher petschafft unnd wissenhait, als dartzu gehört, zu demselben sol fürpas klagt werden umb den tod unnd die andern all sollen auß der clag gelassen, soverr die that auff sy nit mag beybracht werden unnd süllen doch thun vor gericht, als recht ist unnd dann beruebt beleyben.

[Statut 1376, § 113]

Vonn dem fürpann

[28] Inn dem fürpann oder inn die acht zu verrueffen, das sol der richter thun, der den pan hat, steennd ungeweist unnd von im thun alle waffen; der fürpann soll auch vergenn mit der hanndtschafft zu dreyen viertzehn tagen unnd geweist werden, als recht ist.

[Statut 1376, § 114-115]

Vonn der acht

[29] Von demselben tag über sechs wochenn unnd mer sol sich acht vergeen und auch, als recht ist, geweist werden.

[Statut 1376, § 116]

ⁱKasneje nadpisana beseda, verjetno kar z roko A.

- [28] Objavo predsodbe ali oklicanje odvzema pravic naj opravi sodnik, ki ima sodstvo, (obtoženec pa) naj stoji (pri tem) nezaščiten in brez orožja; predsodba ob zalotitvi pri dejanju naj se zgodi v treh rokih po štirinajst dni in naj se (pri tem) dokazuje po pravu.

O odvzemu pravic²⁴

- [29] Od tistega dne čez šest tednov in več naj se izvrši odvzem pravic ter naj se dokazuje po pravu.

²⁴ Gre za t. i. "posvetno izobčenje" iz skupnosti.

- [30] So man umb solch sach vor gericht sweren sol, das den tod be-ruert, so sol der richter den aid geben, der den pan hat; khumpt der wunt man lebendiger aus dem statt und purckhgericht inn das lanndtgericht unnd stirpt darinne, so mag man in wol inn demselben lanndtgericht für recht tragen; daselbs sol sich vergen pan unnd acht unentgolten dem statrichter inn seinem wannl, deßgleichen widerumb, ob sich ain solhes verget inn dem statgericht.

[Statut 1376, § 117-120]

Vonn verrueffen in der stat; von der scheidlichenn überwindung

- [31] So man in der stat ichts verrueffen will, dasselb sol thun der inner scherg oder die weinrueffer mit des richter unnd rats willen unnd wissen.

[Statut 1376, § 161]

- [32] So man ainen schedlichen menschen in der stat überwinden will, der nicht hanndtschafft hat, das sol mit sybenn geschehen; derselbigen hört der statrichter fünff; hatt aber der mensch die hanntschaft, so sol es geschehenn mit zweyen, dyselben hört auch der statrichter.

[Statut 1376, § 162-163]

- [30] Kadar se pred sodiščem prisega za zadevo, ki zadeva smrt, naj vzame prisego tisti sodnik, ki ima (krvno) sodstvo. Če pa pride ranjenec živ iz mestnega sodišča in pomerija²⁵ v deželsko sodišče ter v njem umre, naj ga kar v tem deželskem sodišču nesejo pred pravdo; tam naj se izvršita sojenje in odvzem pravic, brez škode za sodščino mestnega sodnika; nasprotno pa velja, če (postopek) poteka v mestnem sodišču.

O razglašanju v mestu; o izvajanju (dokazov proti) škodljivcem

- [31] Kadar se hoče v mestu nekaj razglasiti, naj to stori notranji birič ali vinski oklicnik s privolitvijo in vednostjo sodnika in (mestnega) sveta.
- [32] Kadar se hoče v mestu izvesti dokaz proti škodljivemu človeku, ki ni bil zaloten pri dejanju, naj se to zgodi s sedmimi (pričami); od teh jih pet zasliši mestni sodnik; če je bil tak človek zaloten pri dejanju, naj se (dokazovanje) zgodi z dvema (pričama), ki jih tudi zasliši mestni sodnik.

²⁵ Tudi "pomirje", "obmirje": zaokroženo območje pristojnosti nekega sodišča, v tem primeru ptujskega mestnega sodišča, ki je imelo nižjo pristojnost od deželskega sodišča, gl. S. Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavije, Ljubljana 1961, str. 166; Slovar slovenskega knjižnega jezika, Ljubljana 1994, str. 910. Meja ptujskega pomerija je tekla zahodno od Orešja, prečkala vurberško cesto čez Krčevino in Mestni vrh, čez Radgonsko cesto proti Rogoznici in od tam proti Podvincem. Meja je nato tekla vzhodno od Brstja, Ormoške ceste proti Dravi na drugo stran do gradu Turnišče ter se obrnila proti Zgornji Hajdini in Skorbi, od tam pa proti Dravi, kjer je na drugi strani dosegla Orešje. Obseg pomerija je bil torej bistveno večji kot ozemlje srednjeveškega Ptuja, gl. M. Hemja Masten, Vpisna knjiga meščanov mesta Ptuja 1684-1917, Zgodovinski arhiv v Ptuj, Viri 1, Ptuj 1995, str. 23.

Wie sich der lanndrichter umb fluchtig untätter gegen dem statrichter halten sol

- [33] Wann ainer von untat wegen aus der stat unnd purckhfridt in das lanndtgericht entweicht, denselben durch den lanndrichter dem statrichter widerzuantworten, deßgleichen durch statrichter auch widerumb zuthun, soverr er den betretten mag, sollen sich der statrichter unnd lanndrichter darumben guetlich mit ainander vertragen, mügen sy sich aber der nit vertragen, so sol ainer dem andern denselben beschuldigt umb untatt hinaws dem gericht zu antworten nit schuldig sein, sonnder alsdann zu im richten.

[Statut 1376, § 171]

Vonn den pantaidingen

- [34] Pantaiding sind zwir in dem jar: ainst nach unnser frawen tag der liechtmes unnd ainst nach sannd Oswaldstag der freyung unnd werend allweg vierzehenn tag.

[Statut 1376, § 76]

- [35] Clagt ainer den andern an in dem pantaiding, versitzt der antwurter, so ist er dem richter ain wanndl, ist aber, das er antwort unnd dem clager verfelt, so ist er dem richter aber ain wanndl zwelff phening auff gnad.

[Statut 1376, § 77]

Kako naj deželski sodnik ravna v primeru ubežnih storilcev nasproti mestnemu sodniku

- [33] Kadar kdo zaradi prestopka zbeži iz mesta in pomerija²⁶ na ozemlje deželskega sodišča, ga mora deželski sodnik izročiti mestnemu; enako mora storiti tudi mestni sodnik; če mu ga uspe ujeti, naj se zanj na miren način sporazumeta; če pa se ne bi mogla sporazumeti, tedaj obdolženca nista dolžna izročiti drug drugemu, temveč naj ga sodi tisti, v čigar rokah je obdolženi.

O mestnih večah

- [34] Mestni veči sta dvakrat na leto: ena na svečnico²⁷ in druga na sv. Ožbalta²⁸, trajata pa vsakič po štirinajst dni.
- [35] Če nekdo toži drugega na mestni veči in obtoženca ni (tam), je (ta) sodniku (dolžan) sodščino; če pa odgovarja in zapade tožniku, je sodniku prav tako (dolžan) za sodščino dvanajst denaričev za milost.

²⁶ Tudi "pomirje", "obmirje": zaokroženo območje pristojnosti nekega sodišča, v tem primeru ptujskega mestnega sodišča, ki je imelo nižjo pristojnost od deželskega sodišča; gl. S. Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavije, Ljubljana 1961, str. 166; Slovar slovenskega knjižnega jezika, Ljubljana 1994, str. 910.

²⁷ 2. februar.

²⁸ 5. avgust.

- [36] Der lanndrichter noch scherg sullen inn dem jar zu kainer zeyt kain burger noch yr diennstfolckh vahen noch anfallenn umb solch that, die der statrichter oder ain burger selbs zu pessern hat.

[Statut 1376, § 186]

- [37] Wo aber ain statman im lanndtgericht verpricht, so mag der lanndrichter in frischer that wol nach im greyffen; wo er enttweicht, hat er yn an seinen geordenten richter zu vordern, das er in hinaws schaff, sich mit dem lanndrichter umb solch verprechen zuvertragen; wo er yn nit schaffen wil, mag der lanndrichter alsdann im lanndtgericht denselben auffhalten. Deßgleichen hat der statrichter inn seinem stattgericht unnd burckfrid auch macht zu thun.

[Statut 1376, § 193]

Vonn den sachen, die der lanndrichter ze richten hat auf unsers gnedigisten herrn von Salzburg guetern im lanndtgericht

- [38] Zum ersten all sach, damit man den tod verdiennt, wie die gehayssen sein; das annder all plutige wunden, die frevenlich geschehen, klain unnd gros; das drytt straßrawb unnd notzogen; das viert dewff, wenig unnd vil; das fünfft gwaltigs unnd veyntlichs haimsuchen mit verdachtem mut; das sext umb schuld unnd gült, die ain herr nicht richten will, so das recht drey stund an in gefordert ist.

[Statut 1376, § 192]

- [36] Deželski sodnik ali njegov birič naj med letom ne lovi in ne preganja nobenega meščana, niti meščanove služinčadi za tako dejanje, ki ga mora kaznovati mestni sodnik ali meščan sam.
- [37] Če meščan kaj zagreši na ozemlju deželskega sodišča, tedaj ga sme, zalotenega pri dejanju, deželski sodnik prijeti, če pa prestopnik ubeži, mora deželski sodnik od zanj pristojnega sodnika zahtevati njegovo izročitev, da bi uredil z njim zaradi njegovega prestopka; če pa ga ta noče izročiti, ga sme potem deželski sodnik zadržati na ozemlju deželskega sodišča. Enako mora ravnati tudi mestni sodnik v svojem mestnem sodišču in pomeriju⁹⁹.

O zadevah, ki jih mora soditi deželski sodnik na posesti našega premilostljivega gospoda Salzburškega v deželskem sodišču

- [38] Prvič, vse zadeve, za katere storilec zasluži smrtno kazen, kakor koli se že imenujejo. Drugič, vse krvave rane, ki so prizadejane objestno, male in velike. Tretjič, cestno razbojništvo in posilstva. Četrtrič, tatvine, male in velike. Petič, nasilni in sovražni vdor v hišo, storjen naklepno. Šestič, take krivice in dolgove, o katerih neki gospod ne želi postopati, čeprav je (bila) pravica od njega trikrat zahtevana.

⁹⁹ Tudi "pomirje", "obmirje": zaokroženo območje pristojnosti nekega sodišča, v tem primeru ptujskega mestnega sodišča, ki je imelo nižjo pristojnost od deželskega sodišča; gl. S. Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavije, Ljubljana 1961, str. 166; Slovar slovenskega knjižnega jezika, Ljubljana 1994, str. 910.

- [39] Was ain ratman spricht vor gericht bey seinen trewen, das hat als grosse krafft, als ain gemainer man ain ayd swert.

[Statut 1376, § 84]

- [40] Wer auch wider ain ratman thut inn sachen, die er von seins ampts wegen handelt, der sol gegn ganntzen rat ablegen und abtragen.

[Statut 1376, § 85]

- [41] Ain ratman gibt nicht dem richter schrannwandl unnd dem fronpotten fürpotphening.

[Statut 1376, § 86]

- [42] Es mag auch der rat der semelpecken vier maister machen, wann des not ist unnd die pessern nach irem verschulden, alls das von allter herkhomen ist, damit die statt unnd die lewte nicht versawmpt seien.

[Statut 1376, § 88]

- [39] Kar svetnik izjavi pred sodiščem pri svoji časti, ima prav takšno moč, kot če priseže navaden človek.
- [40] Kdor stori kaj proti svetniku v zadevah, ki jih ta obravnava po službeni dolžnosti, mora to popraviti in izpolniti pred vsem (mestnim) svetom.

- [41] Svetnik ne daje sodniku ograjne sodščine in tudi ne biriču pozivnega denariča.

- [42] (Mestni svet) sme, kadar je nuja, tudi postaviti med peke žemelj štiri mojstre, in ti naj jih kaznujejo po njihovi krivdi, kot je to od nekdaj običaj, da bi mesto in ljudje ne bili prizadeti.

- [43] Es hat auch der rat gwalt, so es notturfft ist, ainen ratman zu setzen; unnd die nemend dartzu ainen, den sy erkennen unnd dartzu nutz ist unnd in der stat notturfft mag genutzt werden, auch der statrecht erkennt unnd ways furtzupringen.

[Statut 1376, § 83]

Wer burckhrecht emphecht

- [44] Der swert ainen ayd unnd gibt dem richter viertzig phening unnd auf die stat viertzig phening; hat aber ainer ains burger tochter oder ain burgerin zu ainem weyb genomen oder ain haws in der statt, der gibt des gelts nicht, aber sweren soll derselbig.

[Statut 1376, § 74]

- [45] Welher burger ist, der purckhrecht hat, mag allain sein, möglichh hanndl oder sein arbeit über wochenn treyben unnd sonst nyemands.

[Statut 1376, § 60]

Von aydphening

- [46] Burger unnd frawen, die ayd sweren in der schrannen vor gerichte von anlag oder bewärung, der kains gibt aydphening.

[Statut 1376, § 75]

- [43] (Mestni) svet naj po potrebi postavlja svetovalca, če je nuja, naj vzamejo tistega, za katerega vedo, da je koristen v mestnih potrebah, priznava mestno pravo in ga zna predstaviti.

Kdor prejme meščansko pravico

- [44] Ta priseže in da sodniku in mestu po štirideset denaričev, če pa je za ženo vzel meščanovo hčer ali meščanko ali ima hišo v mestu, je oproščen pristojbine, toda kljub temu mora priseči.
- [45] Le kdor je meščan z meščansko pravico, sme, če želi, med tednom opravljati poljuben posel ali delo, sicer pa nihče drug.

O prisežnem denariču

- [46] Od meščanov in žensk, ki prisegajo na sodišču v ograji zaradi obtožbe ali dokazovanja, nihče ne da prisežnega denariča.

- [47] Es sol kain freyung in hewsern zu Pettaw sein, dann da, sy von alter her rechtlich gewesen ist, als in dem amphthove baiden clostern unnd in des von Pettaw haws bey dem obern clostern.

[Statut 1376, § 22]

- [48] Es sol auch nyemannt der edllewt hewser umb zinß habenn noch besteen, allain er thue mit gemainer stat mit leyden, unnd auch kain edllman herbergen inn ains burger hawss wider sein willen.

[Statut 1376, § 20]

- [49] Sich soll auch ain jeder burger in der statt zu Pettaw an nyemannt herschen, dann an unnsern gnedigisten herren vonn Salzburg, seiner gnaden vitztumb oder stattrichter zu Pettaw.

[Statut 1376, § 24]

- [50] Es soll auch nyemanndts in der edllewt hewser wein schencken, dann der Pettawer wein mag man wol schenncken.

[Statut 1376, § 23]

- [47] V nobeni hiši na Ptuju naj ne bo azila, razen tam, kjer je po pravu že od nekdanj; namreč v upravnih dvorih obeh samostanov³⁰ in v (zgornjem) dvoru Ptujkega (gospoda)³¹ pri zgornjem samostanu³².

O plemiških hišah

- [48] Noben meščan naj nima niti v zakupu niti v najemu plemiških hiš, razen če trpi z mestom³³; in noben plemič naj se ne nastani v meščanovi hiši mimo njegove volje.

O oblasti nad meščani

- [49] Noben meščan, ki prebiva v mestu Ptuj, naj se ne obrača na nikogar, razen na našega premilostljivega gospoda Salzburškega, njegovo milost vicedoma ali mestnega sodnika na Ptuju.

O vinotoču

- [50] Vino naj se ne toči v nobeni plemiški hiši, vendar se (tam) lahko toči vino Ptujskih (gospodov).

³⁰ Dominikanski in minoritski samostan na Ptuju.

³¹ Mogočna stavba v Prešernovi ulici 33 in 35, danes namenjena Knjižnici Ivana Potrča in popularno imenovana "Mali grad". Stavba je bila fevd salzburških škofov, ki so jo podeljevali gospodom Ptujkim (do leta 1438). Ti so v njej prebivali, kadar je prišel v ptujski grad mestni in grajski gospod salzburški nadškof. Za Ptujskimi so imeli gradič v posesti Schaumburgi, Wildensteini idr.; gl. Ptuj. Vodnik po mestu, Maribor 1996, str. 60-61.

³² Dominikanski samostan na Ptuju, v katerem imata sedaj prostore Zgodovinski arhiv Ptuj in Pokrajinski muzej Ptuj (Muzejski trg 1).

³³ "Trpeti z mestom" je bil običajen srednjeveški izraz, ki je pomenil, da je nekdo nosil vsa bremena in obveznosti, ki so jih mestno pravo in običaji zahtevali od pravih meščanov. Ta člen se torej nanaša na ljudi, ki so imeli meščanske pravice oz. so bili pravi meščani.

- [51] Es sol auch nyemant der statt zu Pettaw auffgehalten noch verpotten werden umb diep oder umb nachtschäden, die ainer selber nit gethan hat.

[Statut 1376, § 25]

- [52] Wölher man ainem sein gut zu behalten gibt unnd es dem behalter mit rawb oder verstolen wirt oder aber verprynnet oder, ob es lebendige war ist unnd stirbet, mag dann der behalter nach anzaigung ains solhen fals mit dem ayd sein recht dartzu thun, das der schad an sein schuld geschehen ist unnd er die behaltnus, wie sein aygen gut bewart hab, er ist im darnach nichts schuldig ze geben für den schaden.

[Statut 1376, § 30]

- [53] Der richter sol auch vleyssig sein, was der merer thayl des rats der statt erfindet unnd auffsetzt, das es dabey beleib.

[Statut 1376, § 68]

- [54] Wer vor gericht mit recht zu rechten tagen sein recht erlangt

- [51] Nihče v mestu Ptuj naj ne bo prijete ali zaprte zaradi tatvine ali zaradi nočnega ropa, ki ga sam ni storil.

O hrambi

- [52] Če nekdo da drugemu v hrambo premoženje in je temu odvzeto z ropom ali je ukradeno ali zgori ali pa - v primeru, da gre za živo stvar - pogine, pa imetnik po prijavi s prisego po pravu izkaže, da je do škode prišlo brez njegove krivde ter da je hranjeno premoženje varoval kot svoje lastno, mu ni treba ničesar plačati za škodo.

O sklepkih (mestnega) sveta

- [53] Sodnik naj si tudi prizadeva, da ostane pri tem, kar večina mestnega sveta ugotovi in odredi.

O ravnanju z dediščino ali dolgovi

- [54] Kdor doseže svoje pravice na zapuščino pred sodiščem ob prav(dn)ih rokih z vednostjo drugih upnikov, naj odtlej s tem ostane pri miru, če mu je za to ugotovljeno in podeljeno popolno varstvo pred ugovorom drugih upnikov. Razen če drugi upniki v tem času ne bi bili v deželi in bi ne vedeli za tožbo, tem ne škoduje pri njihovih pravicah, kar je medtem drugi dosegel in dobil, ker zahteve upnika (medtem) niso zastarale.

auf ain erb mit wissen annder gelter, untz das im der scherm darüber ertailt unnd erfunden ist in irrung unnd widerredt annder gelter, der sol fürpas damit beruebt beleiben. Nur allain es wären annder gelter nicht inner lanndes solhen zeyten unnd wessten der clag nicht, den pringt das an iren rechtenn kainen schaden, das der annder erlanngt unnd behapt hatt, alle dieweil sich die vordrung der gelter nicht verjart hat.

[Statut 1376, § 70]

Vonn dinstpottenn der burger

[55] Der richter sol auch ains burger gedintgen khnecht oder diern umb schrannwandl oder umb geltschuld nicht gefangen legen, es sey dann, das yr herr nicht für sy versprechenn wölle auf das recht. Es sollen noch mögen auch leytgeben unnd spiler solh gedintgt dinstpotn der burger nicht abziehen, emplossen noch phennden umb weingelt oder spilgelt, als er mit gurtl umbfangen ist, darumb das er seines herren diennst nicht versawme. Hat der herr seinem knecht ainen mantl, ain swert oder sein pethgewand gelihen, das soll dem khnecht nyemants nemen. Alle dieweil ainer ain gedintgter khnecht ist oder ain versprochner oder diern unnd irem herren nit außgediennt haben, so sol sy zu sich nyemannds laden.

[Statut 1376, § 121-124]

- [55] Sodnik naj meščanovega udinjenega hlapca ali dekle ne zapira zaradi svoje ograjne sodščine ali zaradi denarnega dolga, razen če njegov gospod zanje ne bi hotel jamčiti do pravde. Krčmarji in igralci tudi ne smejo in ne morejo zaradi zapitka ali zaigranega denarja meščanovega udinjenega služabnika sleči, razgaliti ali rubiti do opasanega (oblačila), da ne bi zanemaril službe svojemu gospodu. Če je gospod posodil hlapcu plašč, meč ali svojo posteljnino, naj tega hlapcu nihče ne vzame. Dokler je nekdo udinjeni ali zaobljubljeni hlapec ali dekla in ni odslužil svojemu gospodu, naj ga nihče ne vabi k sebi.

- [56] Es sol niemands von diennstpottenn gut einnemen zu-
behalten, es sei dann wissenntlich, das es im zugehör.

[Statut 1376, § 125]

Vonn verdeufften guettern

- [57] Wann ain man sein verdeuffte hab, es sey phärd oder annder
viech, anfecht in dem stattgericht zu dem rechten, das soll er
bestätten selb drytter.

[Statut 1376, § 126]

Von clag umb erb

- [58] Clagt ainer den anndern an umb erb, was das ist, die bayde
auff weyssung gendt, dasselb recht soll sich vergeen zu
vierzehnen tagen unnd die weysenug der entwerung get für,
ob ainer die gewer rechtlich innehat.

[Statut 1376, § 127]

Vonn verpott auf hewser

- [59] Wer ain verpot auf ein haws thut, der sol solhem verpoth in
vier wochenn nachkhumen unnd auffs lenngist in ainem
jar zu ennd pringen unnd lennger nit geschoben werden^k.

^k Luknja v spodnjem levem vogalu folija.

- [56] Nihče naj od služabnika ne sprejema stvari v hrambo, razen če je znano, da mu pripada.

O ukradenem imetju

- [57] Kadar nekdo na pravdi v mestnem sodišču dokazuje svoje ukradeno premoženje, najsi je konj ali druga živina, naj to potrdi sam v imenu treh (prič).

O tožbi za dediščino

- [58] Če nekdo toži drugega za dediščino, kar to (pač že) je, in oba pristopita k dokazovanju, naj se pravda izvede v štirinajstih dneh; dokaz o posesti ima prednost, če ima eden od njiju posest po pravu.

O zadržbi na hišah

- [59] Kdor napove zadržbo na neko hišo, naj to zadržbo izvrši v štirih tednih oziroma jo konča najkasneje v enem letu in nič dlje.

[60] Vormals ist das recht gewest, das nach sannt Merten tag in die statt oder dardurch kainerlay wein gefuert noch ze fueren gestatt. So aber yetzo die vorstetter der edellewt sein unnd yr grunt geprauchten der lanndshantvest <nach>¹ unnd über jar wein schenncken, darumb sol unnd mag jederman über jar wein in die statt unnd hier durchfueren.

[Statut 1376, § 138]

[61] Wölher ausserman wein in die statt legt zu rechter zeyt oder sein paw durchfuert, der gibt davon auff die stat vonn ainem vas achtzig phening unnd von ainem startini viertzig phening. Unnd dieselben wein mag den derselb gast wol verkhawffen ainem burger in der stat unnd diselben wein mag den der burger wol schenncken; fuert oder pringt ain gast sein erkhawfft oder erpawt wein über jar am wochenmarckt in die stat, die mag er wol ainem burger verkhawffen; khawfft aber denselben ain awsser man, das er davon auff die stat, wie oben steet, geb; ob aber geverdlich hanndl damit getriben würden, sollen dieselben wein halb zu des fürstenn von Saltzburg unnd halb zu gemainer statt hannden genomen werden.

[Statut 1376, § 139-140]

Vonn aines vatter khinden unnd dem vatter selb und der khynnder er[b]schafften^m

[62] Es mag auch ain vatter sein khind verheyritten, wie im das gefelt nach seinem willen, in der statt oder daraus, zu verfahren

¹ Kasneje ob robu pripisana beseda (morda roka C), z znakom umeščena pred besedo unnd.

^m Orig.: erschaffen.

[60] Prej je bilo določeno, da po Martinovem³⁴ ni bilo dovoljeno v mesto ali skozi mesto voziti nikakršnega vina. Ker pa zdaj hasnujejo predmestni podložniki plemičev zemljo v skladu z deželnim ročinom in med letom točijo vino, sme in more vsakdo med letom pripeljati vino v mesto ali pa ga voziti skozi mesto.

[61] Vnanjik³⁵, ki ob pravem času shrani vino v mestu ali pa doma pridelano vino vozi skozi mesto, mora mestu plačati od soda osemdeset denaričev, od štrtina pa štirideset. Ta tujec sme to vino prodati v mestu meščanu, ta pa ga tod točiti, če pa med letom pripelje ali prinese tujec kupljeno ali pridelano vino v mesto na tedenski semanji dan, ga sme prodati meščanu, če pa to vino kupi tujec, tedaj je dolžan mestu zgoraj omenjeno vsoto; v primeru nedovoljene trgovine bi se tako vino zaseglo: polovico vina v korist kneza Salzburskega, drugo polovico pa v splošno mestno korist.

O očetovih otrocih, očetovi dediščini in dediščini otrok

[62] Oče sme svoje otroke poročiti, kot mu je po volji in všeč, v mestu ali zunaj mesta, za primer (svoje) smrti ali v dosmrtni užitek. Omenjeni sme brez zadržkov z oporoko razdeliti (imetje) mednje, če hoče, prav tako v dosmrtni (užitek) ali za primer (svoje) smrti. Če pa oče umre in svojih otrok ni ne s poroko ne z oporoko razdelil med seboj, tedaj naj otroci enako dedujejo z deležem in s čakanjem od enega na drugega, (imetje) pa jim ni razdeljeno na odpoved.

³⁴ 11. november.

³⁵ Z besedo "vnanjik" najlažje označimo tujce, tj. prebivalce drugih mest in vse druge osebe iz okolice, skratka vse tiste, ki niso bili ptujski meščani oz. prebivalci, gl. "vnanji" v: Slovar slovenskega knjižnega jezika, Ljubljana 1994, str. 1525.

oder auf leibgeding. Unnd ober menigers hat mit geschäfft wol von ain annder tailen, ob er will, auch auf leybgeding oder zu verfahren, on alle irrung. Get aber der vatter mit dem tot ab unnd hat sein khynder mit heytrat noch mit geschäfft von ainannder nit getailt, so sollen die khinder fürbas gleich erben mit thayl unnd wartung von ainem auf das annder unnd sollennd zu vertzicht nit getayltt werden.

[Statut 1376, § 141-143]

Von der gerhabenn

- [63] Hat aber ain vatter seine khinder gevogt mit geschäfft hinder ainen oder menigern, der oder die im dartzu gefallen haben, die mügen die khinder nach des vatters abgannng handln unnd versehen nach yren trewen on geverd. Ist aber der gerhab, vogt oder innhaber abgannngen mit dem tot, ehe die khinder zu yren vogtparn jaren khomen sein, das sy des vogts möchten geratten, so sol unnd mag sy der gerhab vor seinem abgannng wol vogten mit ainem anndern, der im dartzu gefelt unnd darff dartzu nicht der freunt willen. Hat aber der gerhab die khinder nit furgesehen mit anndern vogten, so mag der rat die khinder vogten nach seinen trewen, gleich als der gerhab vormaln thun hiet mügen. Unnd derselb gerhab, den der rat dartzu genomen hat, es sey des khindes oder nicht freunt, der sol unnd mus dem rat der khinder gut veranntwurten untz das die khinder zu yn selber komen sind.

[Statut 1376, § 145-147]

- [63] Če pa je oče svojim otrokom z oporoko postavil enega ali več varuhov, ki so mu bili všečni, naj ti brez zadržkov po svojem poštenju ravnajo in skrbe za otroke po očetovi smrti. Če pa je ta varuh, zastopnik ali imetnik (varuštva) umrl, še preden so otroci mogli svetovati zastopnika, jim je ta varuh pred smrtjo lahko postavil drugega zastopnika, ki mu je bil za to všečen, in za to ni potreboval privolitve sorodnikov. Če pa varuh otrokom ni priskrbel drugega zastopnika, jim sme (mestni) svet postaviti varuha po svojem razumu, enako kot bi bil prej storil varuh. Varuh, ki ga je svet določil, naj je bil sorodnik ali tujec, mora svetu odgovarjati za imetje otrok, dokler otroci ne postanejo samostojni.

- [64] Get ain burger ab mit dem tot, der nit khinder hinder im lest, wie derselb sein geschäft rechtmessigklich thut, dabey sol es beleiben.

[Statut 1376, § 148]

Vonn dem geschäft der freunt erbschafft

- [65] Ist aber, das ain burger an khinder unnd an geschäft abgeet, so sollennt sich sein nechst freunde seiner hab unnd guts unnderwinden unnd die erben, ob sy annders recht erben sein, die geltschuld des gestorben betzalen unnd der seel davon gedencken nach rate. Hat aber der gestorben kain freunt gelassen, der sein gut rechtlich erbenn möcht unnd ist unverschaffen abganngen, der vitzthumb anstat unnsers gnedigisten herren von Saltzburg oder der, wem sein fürstlich gnad das bevilcht, haben sich der hab zu unnderwinden zu hannden seiner fürstlichen gnaden unnd damit handeln nach seiner gnaden hayssen. Hat aber der gestorben ain frawen gelassen, die negsten freunde oder, ob die freunt nicht wären, wer alsdann das gut innhat, sollen derselben frawen ausrichten unnd yr hindan raichen nach dem rechten, was pillich ist.

[Statut 1376, § 149-151]

Vonn der khynnder erbschafft

- [66] Hat aber der gestorben khinder bey seiner wyrttin hinder im gelassen mit derselben wirttin, so soll der frawen nachfolgen aus des gestorben hab, was pillich unnd recht ist.

[Statut 1376, § 152]

- [64] Če umre nekdo, ki ne zapusti otrok, naj ostane tako, kot določi s pravnomočno oporoko.

O dedovanju najbližjih sorodnikov

- [65] Če pa umre meščan brez otrok in brez oporoke, naj njegovo imetje in premoženje dedujejo najbližji sorodniki, ti dediči, če so dediči po drugem pravu, naj iz tega poplačajo pokojnikove dolgove in poskrbijo za (njegovo) dušo po nasvetu. Če pa pokojnik ni zapustil sorodnikov, ki bi želeli dedovati njegovo imetje, in je umrl brez oporoke, mora vicedom namesto našega premilostljivega gospoda Salzburskega ali tisti, ki mu njegova knežja milost ukaže, to imetje zaseči za njegovo knežjo milost ter mora z imetjem ravnati v imenu njegove milosti. Če je pa pokojnik zapustil ženo, naj najbližji sorodniki ali, če sorodnikov ne bi bilo, kdorkoli, ki poseduje premoženje, ženo odpravijo z izročitvijo tistega, kar ji gre po pravu in je primerno.

O dedovanju otrok

- [66] Če je pokojni zapustil otroke ženi, s katero jih je imel, naj pripade ženi od njegovega imetja, kolikor je primerno in pravično.

- [67] Doch so mag ain fraw wol ainen man oder wirt nemen, wo yr hingefelt, on all irrung.

[Statut 1376, § 153]

Vonn der varunnden hab

- [68] So aber frawen varunde hab nachvolgen sol, das ist trayd, wein, viech, pethgewannd unnd annderer hawßrat, der in dem hawse ist, aber khawffmanschatz, satz, geltschuld, gelt, klainet und mülen auf dem wasser, das ist nit varund hab geschätzt, die frawen nach irer mannen tod volgen soll, sonnder den khindern unnd den geltern, wann es alles khumpt aus der gelter hab. Also mag ain jeder man, so er des an im selber emphint, das im das wesen in der statt nit fueget, sich wol ziehen oder setzen, wohin im gefelt on alle irrung.

[Statut 1376, § 154-155]

Von geltschuld nach aines mannes tot

- [69] Get ain man ab mit dem tod, der ze gelten ist unnd hat nichts hinder im gelassen, da sein hawsfraw oder erben von gelten mügenn, soverr sich dieselben kainer erbschafft annemen, so sollennd sy des gelts ledig sein zubetzalen vor got unnd den lewten. Nympt das weib ainen anndern man, zu dem ire freunt gut gebend, das sy vor nit gehapt hat, oder sy gewynt mit demselben mann annder gut oder aber der man pringt yr gut zu, wie sy got berattenn hatt, das sy bey ainem anndern man zu gut khomen ist, derselbig man unnd dieselbig fraw sind des vordern mannes, der gestorbenn ist,

[67] Toda žena sme brez zadržka vzeti moža ali gospodarja, če ji je všeč.

O premičnem imetju

[68] Če naj neki ženski pripade premično imetje, je to vino, žito, živina, posteljnina in drugi gospodinjski predmeti, ki so v hiši; toda trgovsko blago, zastava, denarni dolg, denar, nakit in vodni mlini se ne štejejo k premičnemu imetju, ki naj ga žena dobi po moževi smrti, temveč vse to pripada otrokom in upnikom, kadar je vse (to) iz imetja upnikov. Vsakdo se lahko, če spozna, da mu bivanje v mestu ne ustreza, brez zadržkov preseli ali naseli, kjer mu je všeč.

O denarnem dolgu po umrlem možu

[69] Če umre mož, ki bi bil moral poplačati dolg, a ni zapustil ničesar, iz česar bi mogli njegova žena ali dediči plačati, naj bodo ti tega dolga prosti pred Bogom in pred ljudmi, če niso sicer ničesar dedovali. Če žena vzame drugega moža, pri čemer ji dajo njeni sorodniki premoženje, ki ga prej ni imela, ali če s tem možem pride do drugega premoženja, ali če po božjem nasvetu po ali pri drugem možu pride do premoženja, niti ta mož niti ta žena nista dolžna plačati ničesar od denarnega dolga njenega pokojnega moža, temveč samo toliko, kolikor ju Bog opomni in hočeta vrniti po prosti volji.

geltschuld nichts phlichtig zu betzalen vonn rechts wegen, nur was sy got ermannt zu thun von aigem willen.

[Statut 1376, § 156-157]

Vonn geltschuld nach des weibs tott

- [70] Stirbt ainem mann sein hawsfraw, der gelten sol unnd er hat nicht zu betzalen, nympt er aber ain annder weib, die im varund gut zupringt, von der varunden hab mag er wol gelten. Das ist darumb gesetzt, das der man des weybs vogt unnd maister ist.

[Statut 1376, § 158]

Von ainem verheyrattn khinde, wer das gut erbt, das von dem vatter herkhumpt

- [71] Stirbt ainem vatter ain khind, des verheyrat ist, dartzu er gutt außgeben hat, es sey ligennd oder varennd gut unnd dasselbig khind hat unnd last weder weyb noch khind, der vatter erbe des kynndes gut unnd brueder unnd swester des khyndes mögennt nicht geerben; das ist umb das, das der vatter dem khynde das gut gegeben hat unnd von im darkhumen ist.

[Statut 1376, § 159]

Vonn erb nach des vatter khind tott

- [72] Hat aber das khind annder gut gewonnen, dann im sein vatter geben hat, das mag es machen unnd geben, wohin, wem unnd wann es will; get aber das khynd ab on geschäfft, die nechsten erben, die das gut nach gemainen rechten erben mügen, sollen den lewtten geltschuld davon betzallen unnd der seel iren tayl

- [70] Če nekemu možu umre žena, ki mora poplačati dolg in (mož) z ničimer ne more poplačati ter vzame drugo ženo, ki mu prinese premoženje, naj iz premoženja poplača ves (dolg); tako je zaradi postave, da je mož ženin zastopnik in gospodar.

Kdo po poročenem otroku deduje premoženje,
ki izvira od njegovega očeta

- [71] Če nekemu očetu umre otrok, ki je poročen in mu je izročil premoženje, bodisi premoženje ali nepremično, in ta ne zapusti ne žene ne otroka, (tedaj) oče deduje otrokovo premoženje, (njegov) brat in sestra pa ne moreta dedovati; to je zato, ker je oče dal premoženje sinu in je prišlo od njega.

O dedovanju po smrti očetovega otroka

- [72] Če je pa otrok pridobil še drugo premoženje, kot mu ga je dal oče, ga lahko izroči, kamor koli, komur koli in kadar koli hoče; če pa umre brez oporoke, naj najbližji sorodniki, ki smejo po običajnem pravu dedovati premoženje, ljudem od tega poplačajo dolgove in dajo za njegovo dušo del od tega v tolažbo; ti dediči lahko segajo do sedmega rodu.

davon zu trost raichenn; unnd dieselben erben mügen geraichenn
an die sybennt sipt.

[Statut 1376, § 160]

Vonn der irrung zwüschen der
von hoff unnd der statleuten

- [73] Wann ain zwitrecht oder irrung ist zwüschen der von hoff an
ainem unnd der von der stat annderstails, sol also gehalltenn
werden, was unnder awgen nit gerochen wirdet; da sol umb
clagt werden zu jedem tayl vor seinem gepieter. Khumpt aber
die verhandlung mit frischer that zu austrag, alsdann sol
der lanndrichter gegen den von der stat, die sollichs im landt-
gericht unnd der statrichter hintz den von hof, die solhs in
der stat oder im purckhfrid verschulden, handdeln, damit
solhs mit guter nachperschafft hingelegt werde.

[Statut 1376, § 166]

Von der schermung wegen der leutt
durch dy herrschafft der statt Pettaw

- [74] Es sol auch die herrschafft zu Pettaw die lewt der stat bewaren
unnd beschiermen trewlich nach iren vermügen, inn-
wenndig unnd außwenndig der statt.

[Statut 1376, §]

Vonn den vorstettenn

- [75] Es soll auch in der vorstat kainerlay kawfmanschaz, das khawf-
manschaz haist und ist, gehandelt werden; aber in der stat mügen
die vorstetter wol handdln mit kawfmanschafft als ander gestⁿ.

[Statut 1376, § 6]

ⁿ Levo od odstavka je ostanek rdečega voska in manjša luknja.

- [73] Kadar je prišlo do spora ali oviranja med ljudmi iz dvora³⁶ na eni in meščani na drugi strani, se je potem obravnavalo, kar se ni pred pričami povnilo. Vsaka stran naj bo tožena pred svojim gospodarjem. Če pa pride obravnava s svežimi dokazi do razsodbe, naj deželski sodnik obravnava meščane za stvari, ki so jih zagrešili na ozemlju deželskega sodišča, in mestni sodnik obravnava ljudi iz dvora za stvari, ki so jih zagrešili v mestu ali v mestnem pomeriju³⁷; tako bodo stvari poravnane z dobrim sosetstvom.

Zaščita prebivalstva po gosposčini mesta Ptuj

- [74] Ptujška gosposčina naj pošteno varuje in štiti mestno prebivalstvo po svojih zmožnostih, v mestu in zunaj njega.

O predmestjih

- [75] V predmestjih naj ne bo nikakršnega kupčevanja, ki se tako imenuje in (tudi) je; toda v mestu smejo poslovati prebivalci predmestij tako kot drugi tujci.

³⁶ Mišljen je bil najbrž tako zgornji ptujski grad kot tudi Mali grad v mestu.

³⁷ Tudi "pomirje", "obmirje": zaokroženo območje pristojnosti nekega sodišča, v tem primeru ptujškega mestnega sodišča, ki je imelo nižjo pristojnost od deželskega sodišča, gl. S. Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavije, Ljubljana 1961, str. 166; Slovar slovenskega knjižnega jezika, Ljubljana 1994, str. 910.

[76] Es sol auch in der vorstat kain pachoffenn, da failsprot innen pachen werde, auch kain schuester, kain ledrer, die das hantwerch treyben unnd wurchen unnd auch kain fleyschhacker sein, der flayschfayl hab, zwüschen als weyt die Pesnitz unnd die Traan weysseent unnd sagent; nu in der statt zu Pettaw.

[Statut 1376, § 7]

Vonn nutz unnd gewer

[77] Was ain man jar unnd tag in oder ausser der freyung inn nutz unnd gewer khomen unnd gesessen ist, der sol unnd mag des an recht nit entwert werdenn.

[Statut 1376, § 182]

Von taylung der gewistrett

[78] Wann gewistret oder annder gefreunt erben mitainander thaylen wollen, so sol das eltest thaylen unnd das jungist die waal haben inn den thaylen ze nemen.

[Statut 1376, § 32]

Vonn dem gericht unnd rate

[79] Was auch vor gericht außgericht wirdet, das sol der richter vestiglich bey krefftenn beleiben halten. Unnd besonderlich sol der richter den statschreyber in der schranne bey allen rechten allweg bey im haben, clag unnd zeugknus zu vermercken.

[Statut 1376, § 48-49]

[76] Pred mestom naj ne bo nobene krušne peči, v kateri bi se pekel kruh za prodajo, niti čevljarjev ne usnjarjev, ki bi se ukvarjali z obrtjo, niti naj ne bo mesarja, ki bi prodajal meso vse do Pesnice in Dravinje³⁸; le v mestu Ptuj (smejo prodajati).

O užitku in posesti

[77] Do česar je nekdo prišel ali imel leto in dan v užitku in posesti, v času ali zunaj sejemskega miru, naj se mu ne odvzame brez pravde.

O delitvi med brati in sestrami

[78] Ko hočejo bratje in sestre ali drugi sorodniški dediči med seboj deliti (dediščino), naj starejši deli in mlajši izbira, kateri delež bo vzela.

O sodišču in svetu

[79] Kar se razsodi pred sodiščem, naj sodnik pri tem vztraja. Še posebej naj ima sodnik pri vseh pravnih v ogradji pri sebi mestnega pisarja, da bo zapisal³⁹ tožbe in dokaze.

³⁸ Oblika "Traan" je vedno pomenila Dravinjo, brez končnega -n pa Dravo; gl. P. Blaznik, *Historična topografija slovenske Štajerske in jugoslovanskega dela Koroške do leta 1500*, Maribor 1986, str. 163-166. Tudi smisel tega člena in še jasnejšega 155 govori za Dravinjo in ne za Dravo. Toda iz člena 7 v statutu 1376, kjer je nedvoumno zapisana "Drava", je jasno, da je šlo v starejšem statutu najbrž za pisarjevo napako ali pa je na Dravinjo pozabil.

³⁹ Orig. glagol "vermercken" je lahko pomenil tako "zaznamovati" (že obstoječa pisma v registre idr.) kot tudi "zapisati" (na novo). Glede na smisel člena gre verjetno za drugo možnost.

[80] Was aber die appellation von den saltzburgischn gerichtn in gemeltn unnsern nyderösterreichischn lannden betrifft, haben wir als römischer khunig aus küniglicher macht und furnemlich als regierennder herr unnd lanndsfürst der niderösterreichischn lannde, auch in crafft unser und unnsers haws Österreich, deshalben habenden freyhaiten unnserm freundt dem cardinall, ertzbischoff zu Salzburg unnd seinen nachkomen ain stiftt aus freundtlicher unnd gendiger wolmaynung, die wir zu seiner freundtschafft unnd andacht unnd dem stiftt Salzburg tragen, bewilligt und mit gnaden fursehen, das nur hinfüro in ewig zeit ainem ertzbischoff zu Salzburg die erst instantz vor seinen ordenlichen stet-, lannd- und andern gerichtn in nyderösterreichischen lannden gelegen und die annder instantz vor seinen haubtleutn, vitzdamben unnd hofmaistern in österreich, Steyer unnd Kherndtn zuesteen und beleiben sollen, unverhindert unnsere, unnsere erben unnd nachkomen unnd menigliche von unnsern wegen, doch das alsdann die dritt instantz und wo die sachen in erster instantz für ains ertzbischoff zu Salzburg haubtleut, vitztumb oder hofmaister in lannden selbs wuechste, das vollgennd appellation in ander unnd letzter instantz on mitl für uns, unnsere erben und nachkomend lanndsfürstn yedes lannds oder derselben nachgesetzt regierung oder weme es ain lanndsfürst yeder zeit bevolhen wirdet, gedingt unnd volfuert, daselbs erledigt unnd was gesprochen wirdet, weiter ungewaigert bey crefft pleibe unnd volzogen werde. Doch sollen die saltzburgerischn wie annder unnsere unnderthanen mit gleichem rechten befurdert und für ander

º Naknadno všit folij. Celotno besedilo tega člena se od starejšega loči tudi po pisavi (roka D).

[80] Kar zadeva apelacijo salzburških sodišč v naših nižjeavstrijskih deželah, smo mi, kot rimski kralj in iz kraljevske moči, predvsem pa kot vladajoči gospod in deželni knez nižjeavstrijskih dežel, tudi s svojo oblastjo in oblastjo Avstrijske hiše, našemu prijatelju kardinalu salzburškemu nadškofu in njegovim naslednikom te pravice potrdili in pregledali iz prijateljske in milostljive presoje, ki jo imamo do njegovega prijateljstva, pobožnosti in salzburške cerkve, in sicer takole: Odslej in za vedno naj pripada in ostane salzburškemu nadškofu prva instanca v njegovih mestnih, deželnih in drugih sodiščih v nižjeavstrijskih deželah, druga instanca pa pripada njegovim glavarjem, vicedomom⁴⁰ in dvornim mojstrom v Avstriji, Štajerski in Koroški, ne da bi jih ovirali mi, naši dediči in nasledniki ter drugi; tretja instanca in kadar zadeve na prvi instanci postanejo pretežke za glavarja salzburškega škofa ali vicedoma in dvornega mojstra v deželi, kakor tudi naslednja apelacija v drugi in zadnji instanci, je v naši pristojnosti, naših dedičev in naslednjih deželnih knezov vsake dežele ali od njih postavljenih vlad ali tistega, ki mu deželni knez vsakokrat to ukaže, da se tam priziva, rešuje (zadeve) in kar je tam odločeno, naj ostane neomajno in naj se uresniči.

⁴⁰ Prim. člen 102.

nit beswärt, herwiderumb auch obgemelter
gestalt die appellation in dritter, ander
unnd letzter instantz den partheyen für
den lanndsfürstn oder derselben re-
gierung von den saltzburgischn ambt-
leutn frey, unverhindert zu volfuern ge-
lassen, damit darinen auch kain
aufzug gespurt oder die bartheyen wider
im willen zu verhinderung der letzten
appellation in verträgen oder guetliche
hanndlung gedungen werden.>

Toda salzburški (podložniki) naj imajo tako kot drugi naši podložniki enake pravice, ki ne kmijajo pravic drugih, tako omenjeni način apelacije strank v tretji, naslednji kot tudi na zadnji instanci na deželnega kneza ali njegovo vlado ter naj jih salzburški uradniki puste pri miru, da bi s tem ne prišlo do odlaganja ali da bi se stranke ne bile proti svoji volji prisiljene odreči zadnji apelaciji v sporazumih ali obravnava.

- [81] Wer umb sein clag waigert an den vitzthumb mit des gegentheyls willen, das sol ansteen bis auf des vitzthumbs khunfft und dann nach rat gerichtet werden vonn dem vitzthumb, also das jedem thayl genug geschech nach der statrecht; wer aber für gericht khumpt unnd rechtens begert, dem sol der statrichter richten nach der statrechtenn.

[Statut 1376, § 50]

Von dingen der clag

- [82] Wer von gericht an ainen vitzthumb dingen will, der sol das thun, ee der richter über dy tritt person gefragt hat unnd soll dann sein dingen furganng haben unnd auch die urteil, die gedingt ist, wider für recht khomen inner viertzehen tagen, ob anders der vitzthumb inner lannds ist; wär aber der vitzthumb ausser lannds, inner sechs wochen.

[Statut 1376, § 51]

Vonn urtayln

- [83] Urtail zu dingen ist in gemain erlawpt, so offt die beswerung furgetragenn ist.

Vonn der pawrn wegenn

- [84] Der richter sol des vleyssig sein, das die pawrn ire wâgen auf den sweinmarckt stellen, das der platz geraumbt pleibe zu anderm sachen.

[Statut 1376, § 58]

○ preloženju (spora) na vicedoma

[81] Kdor svojo tožbo s soglasjem vseh strank preloži na vicedoma, naj ostane pri tem do prihoda vicedoma, ki naj potem razsodi po nasvetu tako, da dobi vsaka stranka zadoščenje po mestnem pravu; kdor pa pride pred sodišče in zahteva pravico, naj mu sodnik sodi po mestnem pravu.

○ izpodbijanju tožbe

[82] Kdor pa se hoče pritožiti na vicedoma, naj to stori, še preden je sodnik vprašal tretjo osebo, njegova pritožba pa naj ima prednost; izpodbijana sodba naj pride pred pravdo v štirinajstih dneh, če je vicedom v deželi; če pa vicedoma ne bi bilo v deželi, v šestih tednih.

○ sodbah

[83] Izpodbijanje sodbe je splošno dovoljeno - tolikokrat, kolikokrat se (nekdo) pritožuje.

○ kmetih

[84] Sodnik naj si prizadeva, da bodo kmetje svoje vozove postavljali na svinjski trg⁴¹, da bi ostal trg⁴² prost za druge reči.

⁴¹ Ob Dravi, na mestu današnjega Mestnega parka.

⁴² Lokacija sedanje Prešernove ulice (nekdaj imenovana samo "Trg"), ki se od nekdanjega Glavnega, sedaj Slovenskega trga (tam je bila do leta 1923 glavna mestna tržnica) spušča proti zahodu proti dominikanskemu samostanu; gl. Ptuj, Vodnik po mestu, Maribor 1996, str. 33, 57.

- [85] Der richter sol nicht gestatten, das yemannd wax hinschneid hinder ainem halben phunt, allain die waxlerin, die es verdienn mit der losung.

[Statut 1376, § 61]

Vonn dem mist in gassenn

- [86] Der richter sol auch nit gestatten, das yemant mist an die gassen slach, auch die platz mit holtz oder anndern sachen verleg on erlaubnus; wölher aber da wider thut, denn sol der richter darumb straffen umb zwen und sybentzig phening.

[Statut 1376, § 63]

Von der stattgrunde

- [87] Der richter sol auch nit gestatten, das yemannt der statt gemain grunt infach unnd im die mit paw zu zyech, sonnder sich dabey hanndthaben.

[Statut 1376, § 65]

Vonn des richters gwalt

- [88] Es hat auch der statrichter gwalt ze richten in dem purckfrid, auff dem prucken, auff den gryessen unnd in dem mülen, die auff der statgrunden hafften umb solch sachen, die sich zwüschen den burgern vergeen.

[Statut 1376, § 103]

- [89] Es hat auch der richter alle schuld ze pessern nach des rats rat; so aber jemannt dem richter widersetzt gehorsam ze sein, so

[85] Sodnik naj ne dovoli, da bi kdo rezal vosek na manj kot pol funta (teže), razen voskaric, ki ga zaslužijo z izkupičkom.

O nesnagi na ulicah

[86] Sodnik naj tudi ne dovoli, da bi kdo metal smeti na ulice ter da bi se trg in ulice brez dovoljenja zastavili z lesom in drugimi rečmi; kdor pa to kljub vsemu stori, naj ga sodnik kaznuje z dvainsedemdesetimi denariči.

O mestnih zemljiščih

[87] Sodnik naj ne dovoli, da bi kdo zagradil mestno zemljišče z zidavo in si ga prilastil, temveč naj bdi nad zemljišči.

O sodnikovi oblasti

[88] Mestni sodnik sme v pomeriju⁴⁵, na mostu, na obrežjih in v mlinih, ki se drže mestnih zemljišč, soditi o vseh zadevah, ki se zgodijo med meščani.

[89] Sodnik mora popraviti vsako krivico po sklepu (mestnega) sveta; če pa nekdo sodniku in svetu odreka pokorščino, sme in mora le vicedom popraviti tako krivico, ne da bi oviral knezovo oblast.

⁴⁵ Tudi "pomirje", "obmirje": zaokroženo območje pristojnosti nekega sodišča, v tem primeru ptujskega mestnega sodišča, ki je imelo nižjo pristojnost od deželskega sodišča; gl. S. Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavije, Ljubljana 1961, str. 166; Slovar slovenskega knjižnega jezika, Ljubljana 1994, str. 910.

sol unnd mag der vitzthumb solhe schuld pessern, doch der obrigkait des fürsten unvergriffen.

[Statut 1376, § 104]

Vonn der stattfreihait

[90] Wer mit der stat nichts leydet, der sol mit der stat nichts aufheben.

[Statut 1376, § 94]

Von gesessenn versagten burgern

[91] Ainen gesessen unversprochen burger sol der richter nach sag nicht anfallen umb untat, wie die genannt ist, nur allain es müge dann mit weyssung zu im pracht werden nach der stattrecht.

[Statut 1376, § 105]

Von den, die dem vitzthumb verclagt werden

[92] Wölher burger gegen dem vitzthumb verclagt wirt, so mag der vitzthumb den burger wol zu red setzen; findet er dann den anntwwurter dem clager anhellig, so mag er wol schaffen, das sich der anntwurter mit dem clager verricht nach der stattgerechtigkait; waigert aber der burger mit seiner antwurt für das stattgericht, so soll in der vitzthumb verrer nicht dringen.

[Statut 1376, § 106]

[90] Kdor z mestom ne trpi⁴⁴, naj se z mestom tudi ne krepi.

O naseljenih ovadenih meščanih

[91] Naseljenega neoporečnega meščana sodnik ne sme (zgolj) po govoricah obtožiti za nobeno hudodelstvo, kakršno pač že je, razen če bi se proti njemu to dokazalo po mestnem pravu.

O tistih, ki so toženi pri vicedomu

[92] Če je neki meščan tožen pri vicedomu, ga sme ta zaslišati, in če dobi meščana pri odgovoru, ki je podoben tožnikovemu, naj stori vse, da se bo toženi poravnal s tožnikom po mestnem pravu; če se pa gre meščan zagovarjat pred mestno sodišče, naj ga vicedom ne sili naprej (z zaslišanjem).

⁴⁴ "Trpeti z mestom" je bil običajen srednjeveški izraz, ki je pomenil, da je nekdo nosil vsa bremena in obveznosti, ki so jih mestno pravo in običaji zahtevali od pravih meščanov. Ta člen se torej nanaša na ljudi, ki niso imeli meščanskih pravic oz. niso bili pravi meščani.

- [93] Es hat der freyung richter hintz ainem burger, seinen knechten oder dienern nichts andders zu richten, dann als ain statrichter über jar recht hat ungeverlich.

[Statut 1376, § 179]

Von clag wegen in der freyung

- [94] Hat yemannt ze clagen hintz ainem burger in der freyung, darumb sol man den burger des aubents zu rechter zeyt fürladen unnd dasselb recht, so der freyung richter hintz dem burger verhören in der statt in dem tag ainst; aber an dem letsten tag der freyung mag man ainen burger furladenn, wie offt man will. Unnd die burger geben kain aydpheningrecht, als über jar unnd ain ratman kain schrannwandl-, noch fürpotphening.

[Statut 1376, § 180-181]

Von urtail dingen in der freyung

- [95] Wer ain urtayl gedingt zu rechter zeyt in der freyung, die sol gedingt werden an die herrschaft zu Pettaw.

[Statut 1376, § 185]

Von ausgab der bewsser

- [96] Wer ain haws khawfft in der statt, sol der richter vertigenn unnd aufgeben; davon sol der hingeber zway unnd der kawffer ain gruntrecht geben dem richter, als sein gerechtigkeit; unnd so ainer des khawffs jar unnd tag geschirmet ist, so sol er fürbas damit beruebt beleiben.

[Statut 1376, § 71]

- [93] Sejmski sodnik naj meščanu, njegovemu hlapcu ali služabniku ne sodi drugače, kot ima med letom pravico (soditi) mestni sodnik.

O tožbi v času sejmskega miru

- [94] Če mora kdo tožiti meščana med sejmskim mirom, je treba meščana povabiti zvečer ob pravem času, to pravdo proti meščanu pa naj enkrat na dan posluša sejmski sodnik v mestu; toda na zadnji dan sejmskega miru je dopustno meščana vabiti, kolikokrat se hoče. Meščani ne dajo prisežnega denariča kot med letom, svetnik pa ne daje niti ogradne sodščine niti pozivnega denariča.

O izpodbijanju sodbe med sejmskim mirom

- [95] Kdor pravočasno izpodbija sodbo med sejmskim mirom, naj gre pritožba na ptujsko gosposčino.

O predaji hiš

- [96] Kdor kupi v mestu hišo, naj (mu) jo sodnik preda; od tega naj da sodniku prodajalec dve in kupec eno zemljiško pravdo, kot je njegova pravica; in ko je prodaja varovana leto in dan, naj pri tem odtlej ostane pri miru.

- [97] So der richter auffgeit ainen acker in dem purckhfrid, sol er nemen von dem verkawffer vier unnd von dem khawffer zwenn phening.

[Statut 1376, § 73]

Wie sich der richter halten sol in briefsigeln

- [98] So der richter brief besigelt über gueter, soll er die alltenn unnd nechsten brief gegen den newen hören, ob sy mit pymercken, dinsten unnd rechten gleych sagen.

[Statut 1376, § 72]

- [99] Ain jeder richter, der über anligund gueter inn der statt unnd im purckhfrid mit seinem petschad oder innsigl obbemellter massen solh brief bekrefftigt, dasselb soll er alwegen durch den stattschreiber in der stattregister einschreyben lassenn.

- [100] Der richter sol auch in briefbesiglung fragen, ob nit ander brief außganngen wärn, die den newen brieven zu schaden khomen mochten oder widerwartig wärn. Unnd wo er des erkhunt wirt, sol er mit der verfertigung stil hallten bis auff weytter bevelch ains rats.

Vonn der gest clag

- [101] Hat ain gast hin ainem andern gast ze klagen, die bayd zu der statt arbaitten mit irer hab, unnd ainer den andern im stattgericht betritt unnd beclagt, dasselb recht sol sich ergeen vor dem stattrichter unnd nicht vor dem lanndtrichter;

[97] Kadar sodnik preda njivo v mestnem pomeriju⁴⁵, naj vzame od prodajalca štiri denariče, od kupca pa dva denariča.

Kako naj sodnik postopa pri pečatenju listin

[98] Kadar sodnik pečati kupna pisma o zemljiški posesti, naj staro in novo pismo med seboj preposluša, ali pravita isto o mejah, služnostih in pravicah.

[99] Vsak sodnik, ki s svojim pečatom potrdi kupno pismo za zemljiško posest, ki leži v mestu ali v mestnem pomeriju, mora poskrbeti, da mestni pisar to listino zapiše v mestni register.

[100] Sodnik naj se ob pečatenju pisem pozanima, ali niso bile izdane že druge listine, ki bi bile novim v škodo ali pa bi jim nasprotovale. In če to ugotovi, mora počakati z izgotovitvijo (tj. pečatenjem) do nadaljnjih navodil (mestnega) sveta.

O tujčevi tožbi

[101] Če mora neki tujec tožiti drugega tujca, oba pa v mestu poslujeta s svojim blagom, in drug drugega obtoži v mestnem sodišču, naj poteka ta pravda pred mestnim sodnikom in ne pred deželskim; kajti karkoli bi se v tej tožbi odločilo, pridejo zaradi tega v težavo le meščani.

⁴⁵ Tudi "pomirje", "obmirje": zaokroženo območje pristojnosti nekega sodišča, v tem primeru ptujskega mestnega sodišča, ki je imelo nižjo pristojnost od deželskega sodišča, gl. S. Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavije, Ljubljana 1961, str. 166; Slovar slovenskega knjižnega jezika, Ljubljana 1994, str. 910.

wann ob in derselben clag icht verhandlt würde, darumb werden nur die burger gephrenngt.

[Statut 1376, § 190]

[102] Es ist von alter herkhomen unnd recht, der amptman unnd mawtner hat seins ampts gewart unnd kainer im rat sein sol, der vitzthumb seins vitzthumbampts im hat, khain burger über sein nachpern klagt noch clagen tuern in der ersten instantz, ee er dem richter clagt; hat im der richter nit genug gethan, so hat er es dem ratt fürpracht; liessen in die auch rechtlos, so hat er sein clag dem vitzthumb fürpracht, der hat fürpasser dy sachen nach irem herkhumen gehört unnd jeden gestrafft nach seinem verschulden. Wölher burger aber dem richter nicht ee, dann dem vitzthumb klagt hat oder dem rat, der ist darumb pessert dem richter unnd auff die stat; es hat auch der vitzthumb kainen aussem nit gehört wider ainen burger, er hat in geschoben für den statrichter, ee were dann, das er von richter unnd rat rechtens verzigenn wår.

Fol. 21^v [102] Že od nekdanj je običaj in pravo, da sta uradnik in mitničar varovala svoja urada; nikomur naj ne bo svetovano, da lahko meščan toži svojega soseda vicedomu v njegovem vicedomskem uradu že na prvi instanci, še preden ga je tožil sodniku⁴⁶; če ga pa sodnik (s sodbo) ni zadovoljil, je zadevo predložil (mestnemu) svetu; če je pa ostal tudi tam brez pravice, je svojo tožbo predložil vicedomu, ki je nato stvari poslušal od začetka in kaznoval vsakega po njegovi krivdi. Meščan, ki pa ni tožil najprej pred sodnikom in šele nato pred vicedomom ali svetom, je za to plačal sodniku in mestu; vicedom tudi ni poslušal nobenega vnanjika (v tožbi) proti nekemu meščanu, temveč ga je poslal k mestnemu sodniku, še preden bi mu sodnik in svet odrekla pravico.

⁴⁶ Prim. člen 80.

Das sind die angesetzten pues
ainem richter ze geben nach gnaden
und nach gelegenheit der sachenn

- [103] Erstlichen von ainem fawstslag, des lanndes gewöndlich
müns ain phunt phening.

Ain slag mit flacher offener hannt, fünff phunt phening.

Von ainer wunder, achthalb phunt phenyng.

Vonn ainem stainwurff, fünff phunt phening.

Wann ainer frevenlich inlawfft in sein haws, wie sich das
begibt, oder ainen frevenlich herausfordert, der ist
zway unnd dreyssig phunt phening oder aber den hals verfallen.

Wann ainer ainen an sein eer redt oder anndre verpotne
wort unnd mag solher sach noch wort zu im nit bringen,
das sol ainer in offner schrann wider in sein maul nemen,
unnd ist dem gericht dartzu die zungen oder fünff phundt
phening verfallen, alles nach gelegenheit der sachen.

- [104] Fryd sol man setzen, machen, gepietten unnd verpinden bey
ainem angesetzten gelt unnd wer das pricht unnd nit hellt,
der ist seiner trew verfallen, dartzu dem gericht das gelt, das
zu peen angesetzt ist, on geverde.

[103] Najprej, za udarec s pestjo en funt denaričev deželne veljave.

Za udarec s plosko odprto roko pet funtov denaričev.

Za (prizadejano) rano sedem in pol funta denaričev.

Za vržen kamen pet funtov denaričev.

Kdor vdre z zločinskim namenom v tujo hišo ali pa koga iz nje na silo izvleče, ne uide globi dvaintridesetih funtov denaričev ali pa smrtni kazni.

Kdor drugemu z besedami jemlje čast ali izreče kake druge nedovoljene besede in se za take stvari in besede ne želi opravičiti, naj izrečene besede javno prekliče pred ograjo (v sodišču) ter se mu glede na težo prestopka vzame jezik ali pa določi globa petih funtov denaričev.

[104] Mir naj se zagotovi, naredi, zapove in zaveže z določenim denarjem; kdor ga prekrši in se ga ne drži, mu je padla (javna) vera, sodišču pa mora brez zadržkov dati denar, ki je določen za kazen.

- [105] Oder mit dem gewicht unnd unrecht daran fünden wirt,
der ist dem gericht zu pues verfallen fünff phening,
auff die statt auch als fil.

Vonn weinmass

- [106] Weinmas als oft die unrecht fünden wirt, als oft dem richter
sechtzig phening unnd der statt ain phunt unnd die khandl
sind auch der statt verfallenn.

Vonn verstollen gut

- [107] Das verstollen gut ist allweg unrechts gut, es werde dann
dem rechten herrn des guts, der das verlorn hat, widergeben,
doch dem richter den furfang vorbehalten.
- [108] Wirt jemannt mit gestollen gut inn dem statgericht oder
purckhgericht betretten, von demselben gepürt dem richter
der furfang.
- [109] Empewt der richter dem, der das gut verloren hat, das er
den dip vanglich damit hab, das er köm unnd den dieb fur-
wennd; khöm er aber nicht, so sol der richter den dieb von dem
verstollenn gut rechtfertigenn unnd richten unnd das übrig
gut dem ihennen, dem verstolen ist, gegenn dem
furfang widergeben.

[105] Ali z utežmi in se odkrije njegova napaka, plača sodišču in mestu po pet funtov denaričev globe.

○ vinski meri

[106] Od vsake odkrite nepravilne vinske mere se plača sodniku šestdeset denaričev, mestu pa en funt denaričev globe; mesto pa zaseže (vinske) merilne posode.

○ ukradenem premoženju

[107] Ukradeno premoženje je vselej nepravično, razen tedaj, kadar je vrnjeno pravemu lastniku premoženja, ki ga je izgubil; sodnik pa od njega vendarle dobi svoj delež.

[108] Če se koga zaloti z ukradenim premoženjem na ozemlju mestnega sodišča ali pomerija⁴⁷, pripade od tega sodniku njegov delež.

[109] Sodnik sporoči tistemu, ki je izgubil premoženje, da je ujel tatu s tem imetjem in da naj pride, da bo tatu tožil; če pa lastnik ne pride, naj sodnik tatu obravnava in sodi glede ukradenega premoženja, le-to pa naj po odbitku svojega deleža vrne lastniku.

⁴⁷ Tudi "pomirje", "obmirje": zaokroženo območje pristojnosti nekega sodišča, v tem primeru ptujskega mestnega sodišča, ki je imelo nižjo pristojnost od deželskega sodišča, gl. S. Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavije, Ljubljana 1961, str. 166; Slovar slovenskega knjižnega jezika, Ljubljana 1994, str. 910.

Fol. 23^r [110] Wer sich last verpiettenn unnd dann unrecht erfunden wirt, ist dem gericht verfallen zwelff phening.

Vonn todschlag

[111] Wer ainen in dem statgericht zu tod slecht, darnach mag der richter greyffen umb seinen fal nach gelegenhait der sach. Also ain mechtiger oder ain reycher mag ainem richter mer geben, dann ain armer. Unnd so der manslechtig mit dem richter umb sein faal abkhumpt unnd im genug thut, wie lanndsrecht ist, so sol yn der richter lassen. Es wär dann, das in der freunt des todten menschenn verhaltn wolt zu recht, dartzu sol der richter recht ergeen lassenn.

Von messer zuckenn

[112] Von ainem messer zucken sechtzigkh phening auß der schayd.

[113] Wer vor ainem richter verpottne wort redt, der ist dem gericht verfallenn als offft das beschicht, ain phunt phening unnd den, er gescholtenn hat. Ist das er im solh smach nit ablegt oder benympt, so mag in jener in der schrann beclagenn unnd pringt yn mit recht dartzu, das er thun muss, als vor davon geschribenn steet.

Fol. 23' [110] Kdor se pusti privedi (pred sodišče) in se potem ugotovi nepravica, plača sodišču dvanajst denaričev globe.

O uboju

[111] Kdor na ozemlju mestnega sodišča koga ubije, sme sodnik z njim postopati glede na okoliščine. Pri tem naj da mogočnejši ali bogatejši sodniku več kot reven. Če se ubijalec v svoji zadevi sporazume s sodnikom in mu da zadoščenje v skladu z deželnim pravom, naj ga sodnik izpusti, razen če bi sorodniki ubitega hoteli sodno zadoščenje, potem naj sodnik pusti pravici svojo pot.

Če kdo potegne nož

[112] Za poteg noža iz nožnice se plača šestdeset denaričev.

[113] Kdor izreče pred sodnikom prepovedane besede, plača sodišču ob vsakem takem primeru po funt denaričev globe, prav tako tudi tistemu, katerega je zmerjal. Če pa mu sramote (ki mu jo je prizadejal) ne popravi, ga lahko oni toži v ograji (v mestnem sodišču) in po pravni poti doseže, kar je zgoraj zapisano.

Vermerckt, wie der stattheber-
maister unnd sein gesellen sich halten
sullen, er sey gesessen vor oder in der statt

[114] Von erst sol er dem richter gehorsam sein und versprechenn,
das er des richters straff, wo ir ainer strafflich würd, nicht
widersprechenn will.

Vonn den lon irer arbayt

[115] Den hebern sol burger unnd außlennder geben von ainem
jeden gepunden sam in strickenn zehen phening, davon
gepürt der stat zwen phening.

[116] Was auf wagen hewt außgefuert werden, gebürt der stat
von ainem jeden wagen zwölff phening.

[117] Ein burger geyt sechs phening von ainem halben fas abze-
ziehen unnd auffzegeben acht phening in geslecht kheller.
Ist es ain gast, gibt zwölff phening.

[118] Vonn ainem hönig vas abziehen in slecht kheller, zwölff
phening. Ist er ain gast, achtzehen phening.

[119] Vonn ainem darmb hawszenn abzeychenn inn schlecht
kheller, sechtzehenn phening. Ist es ain gasst, gibtt zwaintzig phening.

Kako naj se ravnaajo mojster mestnih nosačev in njegovi pomočniki, ki žive pred mestom ali v njem

[114] Predvsem mora biti (mojster) sodniku pokoren in mu obljubiti, da ne bo ugovarjal njegovi kazni, če bi bila kateremu izmed njih naložena za prestopok.

O plačilu za njihovo delo

[115] Meščan in vnanjik morata dati nosačem od vsakega z vrvmi povezanega tovora deset denaričev, od česar pripadata mestu dva denariča.

[116] Od vsakega voza kož, ki se jih izvozi iz mesta, pripade mestu dvanajst denaričev.

[117] Meščanu se od vsakega polovnjaka vina odtegne šest denaričev, v dobro klet pa se da osem denaričev. Če je tujec, da dvanajst denaričev.

[118] Od soda medu se (meščanu) za dobro klet odtegne dvanajst denarjev. Če je tujec, (jih da) osemnajst.

[119] Od ene mere kožic se (meščanu) za dobro klet odtegne šestnajst denaričev. Če je tujec, da dvajset denaričev.

Fol. 24' [120] Die heber süllen den gessten altzeyt bereit sein, unnd ob ain gast annder lewt sein gut pinden lies, so sol er in dennoch iren lon geben, des sol in der richter gehilffig sein; es wär dann, das sy den khawffman gesammpt hettenn, des sol der khawffman nicht entgeltenn.

[121] So sich ungewitter erhept, so süllen sy die erstenn sein, bey den gloggen unnd lewtten; auch wo fewr außkhämb, dartzu sullen sy lawffen unnd mit den ersten retten helffen.

[122] Sy sollen auch zu hochzeytlichen tagen die faen umb die khyrchenn tragen, davon geit im der khyrchmaister zwen oder drey phening zu trinckgelt.

Vermerkht die maut zu Pettaw

[123] Von allter her hat die herrschafft von dem gewerb unnd hanndtierenden guettern ain mawtgelt abgenomen, das noch bißher durch ain aigen mawtner beschiecht. Derselbn mawt sein allwegen unnd füran jeder burger zu Pettaw frey; wo aber yr ainer ain misprauch unndtersetzt, denselben hat die herrschafft darumb nach gelegenhait seiner verhanndlung zu straffenn.

[Statut 1376, § 4]

Fol. 24' [120] Nosači morajo biti tujcem vedno na voljo; če pa da tujec povezati blago drugim, jim mora kljub temu dati plačilo, do katerega naj (nosačem) pomaga sodnik; če pa bi nosači zamudili pri trgovcu, jih le-temu ni treba plačati.

[121] Če nastane nevihta, morajo biti (nosači) prvi pri zvonovih in zvoniti; če bi pa kje izbruhnil požar, morajo odhiteti tja in s prvimi pomagati pri reševanju.

[122] Ob praznikih morajo nositi bandera okoli cerkve, za kar jim daje cerkveni ključar dva ali tri denariče napitnine.

O mitnini na Ptuj

[123] Ptujška gosposčina je že od nekdanj pobirala mitnino od obrtnih in drugih izdelkov, ki jo še dandanes pobira poseben mitničar. Te mitnine je bil vsak ptujski meščan vedno oproščen in tako naj bo tudi v bodoče; če bi pa kateri izmed njih to zlorabljal, ga mora gosposčina glede na težo njegovega ravnanja kaznovati.

- [124] Erstlichen, die statt Pettaw ist auff zwain offenn jarmercktn, auf sannt Oßwalstag zu viertzehenn tagen unnd zu sannt Katherein tag zu vier wochen lawt briefflicher urkhunt mit gefürster freyhait von alter her genugsamlich begabt unnd versehen, dieselbn sullen unnd mügen jederman zu seinem frumen unnd nutz on menigckhliche^p irrung besuchenn.
- [125] Als ze phingsten vormals auch alhie zu Pettaw ain freyer jarmarckt gehalten ist worden unnd nu aus kayserlicher macht geen Radkerspurg gegeben, khumen dennoch vil kawfflewtt zu derselben zeyt her. Soverr die begeren bey gericht ausserhalb eritags, daran der wochenmarckt ist zu hanntieren, dasselb sol inen zugeben unnd gegönnet werden, damit die bey der strass beleiben unnd die stat mit iren guetern besuchen, doch das sy, die sollichs begeren, davon geben dem fürsten unnd der statt, als in den jarmerckten außrichtenn.
- [126] Unnd als nu gemaine statt Pettaw widerumb dem stiftt Saltzburg mit aller herrligkait eingeanntwurt wordenn, unnd die, so das lanndtgericht daselben vormaln verwaltet, allwegen das stantrecht in den vorstetten im purckhfyrd zu phingsten unnd Oßwaldi vonn allerlay rind unnd ros von dem hawpt von dem khawffer zwen phening unnd von dem verkawffer auch zwen phening genumen, die sullen

^p Zadnja črka -e je bila popravljena z roko A.

- [124] Najprej, mesto Ptuj je že od nekdanj v zadostni meri obdarjeno s knežjo svoboščino dveh letnih sejmov: s štirinajstdnevnim v času sv. Ožbalta⁴⁸ in štiritedenskim v času sv. Katarine⁴⁹, in oba imata osnovo v pisnih privilegijih; teh (sejmov) se sme in more brez zadržkov udeleževati vsakdo v svojo korist.
- [125] Ker je bil nekoč na Ptuj svobodni letni sejem tudi za binkošti, ki pa ga je cesar sedaj prestavil v Radgono, prihaja še danes v tem času sem veliko trgovcev. Če le-ti žele (poslovati) pri sodišču zunaj torka, ko je tedenski sejem, naj se jim to dopusti in omogoči, da bi se držali te ceste in bi oskrbovali mesto s svojim blagom; tisti pa, ki to želijo, morajo odriniti knezu in mestu pristojbino, kot jima gre ob letnih sejmih.
- [126] Ker je mesto Ptuj z vsemi pravicami vred zdaj ponovno prišlo v roke salzburške cerkve in ker so vselej imeli tisti, ki so pred tem upravljali ptujsko deželno sodišče, tudi v predmestjih na mestnem pomeriju⁵⁰ ob binkoštih in na sv. Ožbalta⁵¹ pravico do pobiranja od kupca in prodajalca po dva denariča stojnine po glavi od vseh vrst goveda in konj, naj se torej ta pristojbina pobira tudi v bodoče, in sicer za potrebe mesta kakor prej, vendar morata kupec in prodajalec dajati vsak po štiri denariče.

⁴⁸ 5. avgust

⁴⁹ 25. november

⁵⁰ Tudi "pomirje", "obmirje": zaokroženo območje pristojnosti nekega sodišča, v tem primeru ptujskega mestnega sodišča, ki je imelo nižjo pristojnost od deželskega sodišča; gl. S. Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavije, Ljubljana 1961, str. 166; Slovar slovenskega knjižnega jezika, Ljubljana 1994, str. 910.

⁵¹ 5. avgust

noch füran also genumen werden zu gemainer statt
notturfft unnd wiewol vorhin der khewffer vier unnd der
verkhawffer auch vier phening geben muessen.

- [127] Es soll auch ain jeder gast, der herkhumpt mit seiner kawffmanswar, den marckt hie haben des eritags biß auff versperzeyt, so soll der gast sein gut einlegen. Er sol auch verkawffen herren unnd burgern, die hierumb im lannt gesessenn sind, wenig unnd vil, wie sy des begeren, aber ain gasst sol dem anndern unndter ainem phunt gewegener hab nicht verkawffen noch ain ganntz stuckh thuch parrhannt oder leinwat verschneiden unnd auch unntter aim virl wax noch palg nit verkawffen.

[Statut 1376, § 128-130]

- [128] Khumpt ain gasst vonn Hungern mit vischen her gen Pettaw, die sol der gasst vail haben drey ganntze tag unnd die bey aintzigen oder gar hieigen burgern verkhawffenn. Ob er aber die in den dreyen tagen nit verkhawffen möcht, so mag er die verkhawffenn, wem er will, oder ferrer fuerenn.

[Statut 1376, § 12]

- [129] Der richter soll des vleyssig sein, das die statt bey rechtenn beleib unnd nit gestattenn, das ain gast in der wochen mit dem anndern handll, nur an dem eritag allain mit khawffen unnd verkhawffen unnd das doch desselben tags derselb handl wider der stattrecht nit beschech.

[Statut 1376, § 53-54]

Fol. 25' [127] Vsak tujec, ki pride sem s svojim trgovskim blagom, naj trguje ob torkih do večernic tako, da položi (blago). Prodaja naj gospodom in meščanom, ki so naseljeni tod okrog, na drobno in na debelo, kot to želijo; toda tujec naj drugemu ob torkih ne prodaja tehtanega blaga po manj kot en funt, niti naj celega kosa barhanta⁵² ali platna ne reže, niti naj ne prodaja voska in kože pod eno četrtingo (funta).

[128] Če pride tujec iz Ogrske z ribami na Ptuj, naj jih prodaja meščanom tri dni na drobno ali na debelo. Če jih pa ne bi mogel prodati v treh dneh, tedaj jih sme prodati, komur jih hoče, ali pa jih odpelje naprej.

[129] Sodnik naj si prizadeva, da ostane mesto pri pravu. Naj ne dovoli, da bi med tednom tujec posloval z drugim, le v torek lahko kupuje in prodaja tako, da na ta dan poslovanje ne bi bilo v nasprotju z mestnim pravom.

⁵² Debelejše, na narobni strani kosmato blago; gl. Slovar slovenskega knjižnega jezika, Ljubljana 1994, str. 34.

Fol. 25^v [130] Was auch annder stet umb Pettaw gelegen sind, derselbenn burger in' der statt habenn yr hanndlung als annder gesst, wann man dasselb thun müg in iren stetten; außgenommen die von Feystritz unnd Marchburg, soverr sy die von Pettaw durch unnd für auf Khärmdtn durch den Trabalt über den Radler unnd auch für Wynndisch Çratz dy Pettawer wein unnd annders ungeirrt lassenn, wie vonn alter herkhomen ist, mügen sy in der wochenn an ainem bestimpten tag ausserhalb des wochenmarckts on gever von den gessten khawffenn unnd die von Pettaw bey in des auch recht habenn.

[Statut 1376, § 16-17*]

[131] Sonnderlichen sol ain gasst dem anndern an anndern tagn in der wochen, dann des eritags, haymlich noch offennlich nichts verkhawffen noch anzaigen, wenig noch vil. Ob aber ungeverlich beschäch, das ain gasst den mit der wag oder mit der zal am eritag nicht möcht genug thun, so sullen sy doch bed solch yr hanndl des eritags dem richter unnd dem mawtner ansagen, damit der richter inen am negsten mittichen darnach des vergönn unnd mit redlichem wissenn beschäch. Wölher gast des aber überfert unnd im das ainst unndersagt wirt, der ist darumb pus verfallen dem fürsten in sein khamer ain dritten desselben guts, ain dritten der statt unnd dem richter auch ain drytten thayl, doch nach gnaden. Wol mag ain jeder gast in der wochenn mit ainem burger hanndeln, das doch derselb dem fürstenn

* Orig. skupaj zapisano burgerin, nato ločeno s pokončno črtico.

* Prim. prepis listine iz 1342 avgust 24. v Mariborski mestni knjigi v Štajerskem deželnem arhivu v Çradcu, fond Mesto Maribor, ol. Hs. 2714; objava v: Çradivo za zgodovino Maribora XIII, št. 1 (izd. J. Mlinarič), Maribor 1987.

Fol. 25^v [130] Meščani sosednjih mest imajo glede poslovanja na Ptuju enake pravice, kot jih imajo drugi tujci, če velja isto tudi v njihovih mestih za Ptujčane; izjema so meščani Slovenske Bistrice in Maribora, ki smejo, če Ptujčanom brez oviranja dovoljujejo prevažati njihovo vino in drugo (blago) skozi svoji mesti na Koroško skozi Dravski gozd in čez Radlje ter proti Slovenj Gradcu, kot je to že od nekdanj navada, na določen dan v tednu zunaj tedenskega sejma brez oviranja nakupovati od tujcev, če imajo to pravico pri njih tudi Ptujčani.

[131] Še posebej naj tujec drugemu tujcu med tednom, razen ob torkih, ničesar ne prodaja in naznanja, ne skrivaj ne javno, ne na drobno in ne na debelo. Če se pa zgodi, da tujec drugemu (partnerju) ne s težo ne s količino ne bi mogel zadostiti, morata oba sodniku in mitničarju prijaviti svoje torkovo poslovanje, da bi jima lahko sodnik to izrecno dopustil naslednjo sredo. Tujec, ki pa to prekrši in mu je to prepovedano, mora knežji komori plačati globo v višini tretjine svojega blaga, tretjina gre mestu in tretjina za milost. Vsak tujec sme prek tedna trgovati z meščanom, vendar to ne sme biti na škodo kneza in mesta.

[Statut 1376, § 131, 135]

- [132] Ellenn, gewicht unnd maß sol der richter in beysein ains vitzthumbs oder, wen er dartzu verordnt, allenenthalben besichten unnd yeden nach seiner verhandlung straffen, davon gefelt dem fürsten ain drittail, der statt ain drittail unnd dem gericht auch ain dryttail. Aber kainem gast soll der richter gestattenn, das sy der ains in iren gewelben haben.

[Statut 1376, § 55]

- [133] Vormittags ains jeden wochenmarckts sol kain furkawffer noch fragner an dem platz oder anderswo in der statt gar nichts einkawffen. Wo er aber das überfert, so hat der richter gwalt, im dasselb, so er also kawfft, ze nemen.

[Statut 1376, § 56]

- [134] So auch gast mit seiner kawffmanswar her geen Pettaw khumpt unnd aus andern seinen anligen der freyen marckt noch des wochenmarckts nit erwarten mag noch jemannt andern haben, der pilicher weise ime die gueter abkhawffte, soverr er für gericht kumpt unnd von zuegeben ain zimblchs auff die stat als von ainem ungerischen guldin vier Wyenner phening gibt unnd bewilligt, dasselb sein begern sol im gestatt werden, doch das er das, wie annder zeyt, vermawt unnd was anders davon zu thun ist, entricht.

Fol. 26' [132] Sodnik naj pregleda vatle, uteži in mere v prisotnosti vicedoma ali tistega, ki ga ta za to določi, ter naj vsakogar kaznuje glede na njegov prestop, pri čemer gre tretjina globe knezu, tretjina mestu in tretjina sodišču. Toda nobenemu vnanjiku sodnik ne sme dovoliti, da bi imel omenjene mere shranjene v svojih velbih⁵³.

[133] Noben prekupčevalec ali branjevec ne sme na tedenski sejem dopoldan ničesar kupiti na trgu ali kjerkoli drugod v mestu. Če bi se pa v tem pregrešil, ima sodnik pravico, da mu odvzame kupljeno blago.

[134] Kadar pride tujec s svojim trgovskim blagom sem na Ptuj in zaradi svojih drugih opravkov ne more počakati na letni ali tedenski sejenski dan, pa ne najde nikogar, ki bi mu na pošten način odkupil njegovo blago, temu naj se, če pride pred sodišče in je pripravljen dati mestu od enega ogrskega goldinarja štiri dunajske denariče od vrednosti blaga, ustreže glede njegovih želja, vendar mora od tega blaga plačati mitnino in drugo, kot je navada ob drugem času.

⁵³ Obokan prostor za trgovanje v pritličju hiše.

Fol. 26^v [135] Auff sollich der gesst hanndlung sol der richter jedenn
burgern, dabey die gesst yr herberg, gewölb oder kheller
haben, für sich erfordern unnd inen bey iren gethannen
phlichten aufflegen, das er dem gasst kainswegs gestatt
in der wochenn, ausserhalb eritags, annder außwendig
khawfflewte seine gueter ze khawffenn oder
ze verkhawffenn geben.

[Statut 1376, § 134]

[136] Wann aber der burger das überfert unnd die erfundenn
wirt, der ist auff die statt umb ain phunt phening unnd
dem gericht umb ain halb phunt phening zu straffen.

[137] Wölicher gasst mit seiner hab gen Hungern faren will,
der mag zu Pettaw wol durchfaren, aber er soll dieselb
hab zu Pettaw nicht ablegen. Will er aber die nyderlegen,
das er viertzehenn tag damit hie beleib unnd die kainem
außlennder nicht verkawffenn außwendig wochenn-
marckts, aber den burgern mag er^s wol verkawffenn.

[Statut 1376, § 136*]

[138] Es sol zu Pettaw kain samer mit kawfmansguettern
durchfaren, sonnder ablegen unnd auff wagn vonn dann
fueren unnd soll davon dem fürsten unnd auf die statt
geben, was sich gepürt.

^s Orig.: ers; toda črka -s je bila namerno spackana.

* Prim. listino v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, LJU 333, 1503 avgust 14. s. l., objavljena v Gradivo za zgodovino Ljubljane v srednjem veku IV (izd. B. Otorepec, Ljubljana 1959), št. 39.

- Fol. 26^v [135] Potem ko so tujci to storili, naj sodnik vsakega meščana, pri katerem imajo tujci svoje prenočišče, velb ali klet, pokliče predse in mu naloži za dolžnost, da čez teden, izvzemši torek, nobenemu od tujcev ne dovoli kupovati ali prodajati blaga od tujih trgovcev.
- [136] Meščan, ki se tega ne bi držal in bi bil njegov prestopnik ugotovljen, naj se kaznuje z globo enega funta v korist mesta in pol funta v korist sodišča.
- [137] Tujec, ki želi svoje blago peljati na Ogrsko, ga sme peljati skozi Ptuj, vendar blaga na Ptuj ne sme dati naprodaj. Če bi ga pa hotel prodajati, naj ostane tod štirinajst dni in ne sme ga prodati nobenemu tujcu zunaj tedenskega sejma, temveč ga sme prodajati meščanom.
- [138] Noben tovornik ne sme prevažati trgovskega blaga skozi Ptuj, temveč ga mora tod odložiti in nato peljati dalje, vendar mora prej dati knezu in mestu, kar jima gre.

- [139] Ob ain burger geuerlich hanndt mit gesstn und sich davon nicht weysen last, demselben sol man das gehanndt gutt nemen unnd ain dritten thayl dem fürsten, ain drytten tayl der statt unnd ain drytten tayl dem gericht genomen unnd einzogen werden. Unnd wirt das an im nicht beholffen, demselben sagt man den hanndl unnd das purckrecht ab, wann er hierinn wider sein burgerpflicht gehandeltt, doch durch den fürsten darinnen nach gnaden ze hanndeln.

[Statut 1376, § 133]

Vonn dem traydkauff
unnd der pecken ordnung

- [140] Khumpt ain gasst oder ain ausserer man her gen Pettaw mit trayd ausserhalb eritags, so soll er es fueren auff den khornmarckt unnd mag das alda die wochenn wol vayl haben unnd ainem burger verkhawffen; unnd am eritag sol er vormittags das auch thun, aber darnach mag er yedem man, bey wenig oder vil, davon verkhawffen.
- [141] An yedem wochenmarckt süllen allain die peckenn zw Pettaw vor anndern nachparn bevor haben; sovil yn notthut, trayd für gemaine statt vormittags einzekhawffenn;

[139] Če kateri meščan posluje s tujci na prepovedan način in se ga od tega ne da odvrniti, se naj mu nakupljeno blago odvzame, pri čemer gre tretjina knezu, tretjina mestu in tretjina sodišču. In če tudi to ne bi zaleglo, naj se mu odvzameta pravica do poslovanja in meščanska pravica, ker ne posluje v skladu z meščanskimi dolžnostmi, knez pa naj ga obravnava po milosti.

O nakupovanju žita in o pekovskem redu

[140] Če prideta tujec ali vnanjik z žitom na Ptuj na kak drug dan zunaj torka, morata žito peljati na žitni trg⁵⁴ ter ga smeta imeti čez teden tam naprodaj in ga prodajati meščanom; enako smeta ravnati tudi ob torkih dopoldan, potem ga pa lahko prodana na debelo ali drobno, komur želita.

[141] Ob tedenskih tržnih dneh dopoldan imajo le ptujski peki prednost pri nakupovanju žita pred drugimi kupci; dopoldan naj nakupijo toliko žita, kolikor je treba za mestne potrebe; če pa bi kak meščan potreboval žito, naj se mu poleg njih dovoli enako nakupovati.

⁵⁴ Na današnji Prešemovi ulici, ki se je zato nekdanj imenovala "Žitna ulica" (Kornkasse ali Kornmarkt), nato pa "Gospiska ulica", ker so v njej prebivali najuglednejši meščani, gl. Ptuj. Vodnik po mestu, Maribor 1996, str. 57.

doch wo ainem burger auch traydsnoth wär, sullenn sy im gleichenn kawff neben in verfolgen lassenn.

- [142] Die peckenn geben zway phunt phening losung jürlich, halb auf sannt Michelstag unnd halb auff lyechtmes, auf das, das sy allain die statt mit prot versehen unnd das nach dem gewicht pachen, damit die statt kain abganngkh hat. Sullen aber dagegen vonn der hannt mit dem getrayd verrer khain verkhawffenn thuen.

[Statut 1376, § 39]

- [143] Auff der peckenn selb bewilligung sol es enttlich dabey be-
leibenn unnd allweg nach dem kawff, wie der ist, ain jedes prot
nach dem gewicht gepachen werden, wie hernachvolgt:

Vonn erst, wann sy khawffen vier oder fünff gortz waytz
umb ain guldein, soll die semel acht lot unnd das waytzen
phenwart zwölff lot haben.

Wann sy khawffen sechs oder syben gortz waytz umb ain
guldein, soll des phember semel zehenn lot unnd das
waytzen phembert viertzenhenn lot haben.

Wann sy khawffen acht oder newn gortz waytz umb ain
guldein, sol da phembert semel zwölff lot unnd das
waytzen achtzehenn lot haben.

Fol. 27^v [142] Peki dajejo dva funta denaričev dajatev na leto, polovico na Mihaelovo⁵⁵ in polovico na svečnico⁵⁶, ker imajo le oni pravico mesto oskrbovati s kruhom in ga peči v določeni teži, da mesto ne trpi pomanjkanja. Ni pa jim dovoljeno (svojega) žita preprodajati.

[143] Po privolitvi pekov samih naj končno ostane (pravilo), da naj se teža kruha pri peki vselej ravna po ceni žita, kakor je navedeno:

Najprej, kadar kupijo štiri ali pet korcev pšenice za goldinar, naj tehta žemlja osem lotov in hlebec dvanajst lotov.

Kadar kupijo šest ali sedem korcev pšenice za goldinar, naj tehta žemlja deset in hlebec štirinajst lotov.

Kadar kupijo osem ali devet korcev pšenice za goldinar, naj tehta žemlja dvanajst in hlebec osemnajst lotov.

⁵⁵ 29. september.

⁵⁶ 2. februar.

Wann sy khawffen zehenn oder aindliff gortz waytz umb ain guldein, sol das phembert semel viertzehen lot und das waytzen zwaintzig lot haben.

Wann sy khawffen zwölff oder dreytzehen gortz waytz umb ain guldein, soll das phembert semel sechtzehenn lott unnd das waytzen zway und zwaintzig lot haben.

Wann sy khawffenn viertzehen oder fünfftzehen gortz waytz umb ain guldein, sol das phembert semel achtzehenn lott unnd das waytzen vierundzwaintzig lot haben.

Wann sy khawffenn sechtzehen oder sybenntzehen gortz waytz umb ain guldein, sol das phembert semel zwaintzig lot unnd das waytzenn sechsundzwaintzig lot haben.

- [144] Zu besichtigen den wochennlichen protkhawff süllenn richter unnd rat alle monet, dartzu von rat und gemain zu beschawen dasselb prot verordnen. Und wann der ains zu klain ist, als offt sol derselben peckhenn dasselb prot genomen werden unnd den armen dürfftigen in das spittal unnd in die schul geben unnd außthaylen. Unnd ob sich der peckh des setzt, sol er nach erkhanntnus des richter unnd rats, wie in anndern stetten gewonhait ist, gestrafft werden.

[Statut 1376, § 91]

Kadar kupijo deset ali enajst korcev pšenice za goldinar, naj tehta žemlja štirinajst lotov in hlebec dvajset lotov.

Kadar kupijo dvanajst ali trinajst korcev pšenice za goldinar, naj tehta žemlja osemnajst lotov in hlebec dvaindvajset lotov.

Kadar kupijo štirinajst ali petnajst korcev pšenice za goldinar, naj tehta žemlja osemnajst lotov in hlebec štiriindvajset lotov.

Kadar kupijo šestnajst ali sedemnajst korcev pšenice za goldinar, naj tehta žemlja dvajset lotov in hlebec šestindvajset lotov.

- [144] Nadzor nad tedensko prodajo kruha naj sodnik in (mestni) svet opravita enkrat na mesec, saj ju za to določata svet in občina. Peku, pri katerem se najde premajhen kruh, se ta odvzame ter se ga da in razdeli ubogim in potrebnim v meščanskem špitalu in šoli. Če se pa pek temu upira, naj ga po ugotovitvi (prekrška) kaznujeta sodnik in svet, kot je to navada v drugih mestih.

Fol. 28^v [145] Es sollen auch jährlich der peckenn unnd müllner zechmaister vor dem rat bey iren trewen an aydes stat geloben, das sy yr trews aufsehen haben, damit das prott jedes mit seinem werdt vail pachenn unnd das trayd auff den mülen nit gefelscht werde unnd ob aber ainer darinn sewmig wär, ist als offft yr straff auff die statt ain phunt phening on alle gnad zu gebenn.

[146] So auch die pekhenn die statt mit prott sawment, so soll der richter zu allen pekhenn geen unnd bey welhenn pekhenn er mel findet unnd er kain prot auff dem marckt, in dem ofen oder tayg in dem trog hat, der ist verfallen der statt ain phunt phening unnd dem richter sechtzigkh phening; wölher peckh aber des taygs nit hette, der ist des vals nicht phlichtig ze geben.

[Statut 1376, § 89-90, 93]

Vonn meßgelt

[147] Mit dem meßgelt sol es also füran gehalten werden; wann ain peckh ain wagen trayd khawfft unnd abmist, davonn gibt der gasst, wie von allter her, dem abmesser sechs phening unnd der peckh fünff helbling zu meßgelt auff der statt; der richter sol auch ain antzal zaichen dem geswornen traydmesser geben. Unnd was der burger von ainem ausser man khawfft unnd der ausser man von ainem burger oder ausser man, dasselb meßgelt gehört der statt unnd so sol im auff

Fol. 28^v [145] Pekovski in mlinarski cehovni mojstri naj vsako leto obljubijo pred (mestnim) svetom, da bodo zvesto skrbeli, da bo vsakdo prodajal kruh pravilne teže ter da se v mlinih pri žitu ne bo goljufalo, če bi se kateri obotavljal (s popravkom), se ga mora brez milosti kaznovati s funtom globe v korist mestu.

[146] Kadar peki neredno oskrbujejo mesto s kruhom, naj gre sodnik k vsem pekom in pri katerem peku najde moko, pa nima kruha na trgu ali v peči ali testa v nečkah, mora dati mestu funt denaričev in sodniku šestdeset denaričev; peku, ki pa ne bi imel testa, ni treba plačati (globe).

○ mernini

[147] Z mernino naj se odslej ravna takole: Kadar kupi pek voz žita in ga da zmeriti, tedaj daje od tega tujec, kot že od nekdanj, šest denaričev merilcu in pek pet polovnjakov mernine mestu; sodnik pa naj da zapriseženemu merilcu žita nekaj znakov. In kar kupi meščan od tujca ali tujec od meščana ali tujca, od tega pripade mestu mernina in za vsak polovnjak naj se stranki izroči en znak. Če pa pride kdo pred mestna vrata z žitom brez znaka, ga vratar ne sme spustiti iz mesta, dokler z merilcem žita ni uredil glede znakov. Od tega vzame merilec žita mernino, ki jo tedensko obračuna: od pobranega mu od prodajalcev pripade tretjina, (ostalo in) ves znesek od kupcev pa pripade mestu.

ain jeden helbling ain poleten geben werden. Khumpt aber jemannt auff am statthor mit dem trayd unnd hat kain poletten, so sol in der thorhuetter damit nit außlassen, bis derselb die poleten von dem traydmesser erledigt. Darauff der traydmesser das meßgelt abnympt unnd wochennlich verrait, davon gepürt dem traydmesser von dem verkhawffer ain dryttayl unnd der statt von dem khawffer.

- [148] Khawfft aber ain awsser man von ainem burger, der gibt allwegen von ainem stat gortz ain haller unnd der burger nichts, allain wann der burger khawfft von ainem aussem man, so gibt der burger von zwaiien gortzen auff die statt ain haller.
- [149] Unnd so der wochennlich marckt gehalten wirdet, sol der richter das stattzaichen aufstecken lassen biß auff mittag unnd mittler zeyt die verordenten vom rat unnd gemain umb den getrayd ain zimbliehen kawff nach der zeyt machenn unnd den also berueffen lassen. Verkhawfft jemanndt darüber sein trayd rechter oder hoher, denselben mag man mit seinem gut nicht dringen.
- [150] Vormals ist allwegenn der trayd an der statmaß mit dem guph geben unnd gemessen werden. So aber menigmaln dasselb messen ungleich beschicht ist, auff ditzmal fürgenomen, das die obbemelt statmaß in einem ebengleich erfüllung in ainem abteicht gestrichenn statmaß auff virl

Fol. 29' [148] Če kupi vnanjik (žito) od meščana, da od korca žita vedno en vinar, meščan pa ne da ničesar; razen kadar kupi meščan (žito) od vnanjika, da en vinar od dveh korcev mestu.

[149] Ko je tedenski sejem, mora sodnik pustiti (viseti) mestno znamenje do poldneva, po tem času pa naj dovoli določen nakup žita tistim, ki jih določita (mestni) svet in občina. Če nekdo potem proda svoje žito bolje in dražje, se ga ne sme preganjati.

[150] Prej se je žito vedno dajalo in merilo z zvrhana mestno mero. Ker pa se je neredko dogajalo, da na ta način zmerjena količina ni bila vselej enaka, se je zdaj napravila poravnana mestna mera⁵⁷, ki v enaki količini kot zvrhana drži en korec in četrt, odslej naj se torej daje in meri (žito) s poravnano mero.

⁵⁷ Napravljena leta 1445, za njo pa so uporabili rimski kamen, gl. Ptuj. Vodnik po mestu, Maribor 1996, str. 57.

unnd gortz auffgericht; das sol also füran allwegenn gestrichenn geben unnd gemessen werden.

[151] Wann auch der ausser man den trayd nicht verkhawffenn unnd verrer fueren wurde, so soll er das dennoch an den drytten tag hie fayl haben, wie von alter herkommen ist.

[152] Wann auch annder burger inn der wochen prot auff den khawff pachen unnd verkhawffen, dasselb prott das soll auch mit gewicht unnd mel gerecht sein unnd die straff daran umb das unrecht auch dulden.

Müllner

[153] Der richter sol auch sein aufsehenn haben, damit die müllner ain eben gleiche mülmas haben unnd abnemen, der nemlichen fünff massel auf ain statt gortz gendt unnd jedem man trewlich unnd on nachtayl malen. Wölher müllner das überfert, dem sol der richter zwir sovil trayd oder mel auss der mawttruhen nemen, ain tayl dem nachtailigen unnd der annder thayl sol im dem richter zu peen nachvolgen.

Fol. 29^v [151] Če kak vnanjik žita ne bi prodal in bi ga hotel peljati naprej, tedaj naj ga ima naprodaj do tretjega dne, kot je to v navadi že od nekdej.

[152] Kruh od drugih meščanov, ki ga čez teden pečejo za prodajo in ga prodajajo, mora biti prave teže in iz primerne moke, sicer se njihova nepoštenost kaznuje.

Mlinarji

[153] Sodnik naj tudi pazi, da imajo in uporabljajo mlinarji enako mero, namreč pet bokalov za mestni korec, in da bodo vsakomur mleli pošteno in zanj brez škode. Mlinarju, ki to prekrši, naj vzame sodnik dvakrat več žita ali moke iz skrinje (kot je je prigoljufal), od česar prejme en del oškodovani, drugega pa sodnik kot kazen. Da pa bodo mlinarji in njihovi pomočniki prizadevneje mleli, naj dobi vsak polovico polovnjaka od enega korca za svoj trud ali napitnino, vendar nič več; toliko jim mora vsakdo dati in nič več.

Damit auch der müllner oder mülknecht dest fleyssiger malen, sol ime von jedem gortz ain helbling für sein müche oder trinckgelt unnd nit mer gegeben werden; unnd des unnd nicht mer sol jederman unverpunden sein.

[Statut 1376, § 66-67]

[154] Es sol auch der richter darob sein, das die müllnerknecht mit dem trinckgelt niemant darüber nit beswären noch dringen und wo das beschäch, solchs ungestrafft nit lassen.

Der fleyschacker ordnung

[155] Die fleyschacker, so burger hie sein unnd yr hanntwerch prauchen, die haben von alter her von den fürsten lawt irer briefflichen urkhunt ain gab unnd freyheit, das umb Pettaw zwüschen der Tran unnd Pesnitz kain flaysch soll außgeschrottenn werden, dann allain zu Pettaw in der statt. Dieselb ist inen jetzmalen bestaett unnd sein der also inn geprauch unnd geben deß halben zinß unnd lossung, wie von alter herkhomen ist.

Fol. 30' [154] Sodnik naj tudi skrbi, da mlinarski pomočniki od koga ne bodo zahtevali višje napitnine; če se to zgodi, ne sme ostati nekaznovan noben tak primer.

Mesarski red

[155] Mesarji, ki so tukajšnji meščani in ki opravljajo svojo obrt, imajo že od nekdanj od kneza zapisano milost in svoboščino, da ne sme nihče mesariti okoli Ptuja med rekama Dravinjo in Pesnico⁵⁸, razen v mestu Ptuju. Ta pravica se jim zdaj ponovno potrjuje in ostaja v rabi, so pa dolžni dajati polovično pravdo in dajatev, kot je to že od nekdanj v navadi.

⁵⁸ Tu je nedvoumno mišljena Dravinja in ne Drava (gl. opombo k členu 76).

Fol. 30^v [156] Umb den geymarckt ist menigmaln von gemaines nutz wegen vil veränndrung unnd auffrichtung mit inen fürgenomen, aber so das alles bey inen verkhört, hat unnsere gnedigste herr unnd fürst yetzo von newem dise nachvolgend ordnung umb den geymarckt zwüschen der statt und der fleyschhacker zu halten verbriefft unnd gnediglich gebenn mit hernachvolgendden artickeln, also innhaltennt:

[157] Zum ersten, das die fleyschacker maister zu Pettaw den gewmarckt daselb für meniglich all sampstag wochennlich järlichen hallten, denselben nach jeder zeyt mit guetern newgeslagen rynd- unnd jungen fleysch nach notturfft unnd genugsamlich versehen unnd auff das wenigist zu demselben gewmarckt fünff fleyschstockh, darauff sy sollich fleysch schrotten, halten. Unnd haben dasselb nach zimblischer satzung durch die verordneten von gemelter unnsere statt Pettaw fürgenomen, voltziehen, sich darinn gepürdlich halten unnd sollich flaysch von morgens fru biß auff vesper zeyt mit dem rechten der stattgewicht hingeben unnd verkhawffen unnd der statt innwoner notturfftiglich versehen sollen, damit sy daran nit mangl noch abgang haben.

[158] Zum andern süllen die genannten fleyschacker von solhem vleysch, so sy wochennlich am sampstag schrotten unnd verkhawffenn, vonn jedem <rind>⁵ sechs phening unnd von ainem jeden jungen vich, als khölber, casstrawn, lemper, khitz unnd annders der-

⁵ Beseda rind je bila pripisana ob strani z roko A.

Fol. 30^v [156] Ker je glede živinskega trga zaradi skupnih koristi pogosto prišlo do mnogih sprememb in sklepov, (glede na prejšnje stanje) povsem drugačnih, je naš premilostljivi gospod in knez dal zdaj na novo zapisati in milostljivo predati naslednji red o ravnanju z živinskim trgom med mestom in mesarji z naslednjimi vsebujočimi členi:

[157] Prvič, mesarski mojstri na Ptujju imajo med letom živinski trg⁵⁹ ob sobotah, biti morajo v skladu s potrebami in željami vselej primerno založeni z dobrim svežim govejim mesom in mesom mladih živali ter imeti na živinskem trgu najmanj pet mesarskih stojnic, na katerih naj sekajo meso. Mesarji so po pogajanjih s pooblaščenca našega mesta Ptujja obljubili, da se bodo sklenjenega zvesto držali in da bodo meso prodajali od zgodnjega jutra do večernic, in sicer z mestno utežno mero, ter da bodo mestne prebivalce oskrbovali z mesom po potrebah, da le-ti ne bodo trpeli pomanjkanja.

[158] Drugič, omenjeni mesarji morajo od mesa, ki ga sekajo in prodajajo ob sobotah, plačati od vsake glave goveda šest denaričev in od vsake glave mlade živine, kot so teleta, koštruni, jagenjčki, kozlički in druga podobna žival, dva denariča, imenovana remanenčni denar, zraven tega pa še običajni davek v višini, ki je običajna na Štajerskem in še posebej v Gradcu, mesarji naj ta remanenčni denar pošteno plačujejo v korist in za potrebe mesta, ali pa naj namesto tega na lastne stroške postavijo, zgradijo, vzdržujejo in popravljajo mesarske stojnice; če bodo namreč te mesarske stojnice sproti primerno vzdrževali, jim ni treba plačevati remanenčnega denarja, temveč le običajni davek.

⁵⁹ V starejših virih imenovan tudi "Goveji trg" (Rindermarcht); danes Minoritski trg.

gleichen zwen phening, das remgelt genant, und dartzu die gewonlich losung inn aller mas, wie dann im lanndt Steyr unnd sonnderlich zu Gratz phleglich ist, obgemellter gemainer unnsrer statt zu nutz unnd notturfft trewlichen halten oder aber für solch remgelt die fleyschpanckh am gewmarckt auff yr selbs der fleyschacker kostung auffrichtenn, hallten, pawen unnd pessern; unnd wo sy <das>' paw derselbenn fleyschpanckh am gewmarckt mit täglicher pesserung annemen, sein sy alsdann das remgelt nicht zu gebenn, sonnder allain die lossung außzurichten, schuldig.

[159] Zum drittenn sollen die beruerten fleyschacker am palpanckh, wie an andern enden phleglich ist, die dy gemain statt auf ir selbs cosstung pawen, zurichten unnd in täglicher pesserung haben; sollen unnder inen, wie sich gepürt, halten und davon genannter unnsrer statt mit zinszen unnd losungen gewertig sein. Auch wo von ir ainem inn der wochenn am geumarckt yemannts rynnffleisch zu viertl oder mer kawffen würde, das sollen sy trewlich überslagen unnd davon das weggellt, als ob dasselb fleisch an der stattwag gewegen unnd genommen wære, durch yr zechmaister einen einnemen unnd das zu gemainer statt hannden trewlichen raichen unnd geben unnd darin geverlich nichts verhallten; alles bey den penen, inn dem obangezaigten freybrief begriffen.

[160] Unnd sonnderlichen, das ain fleysch gen dem andern schätzens

' Beseda das je bila kasneje zapisana nad besedo paw, najbrž kar z roko A.

Fol. 31' [159] Tretjič, omenjeni mesarji naj bodo, tako kot na drugih krajih, oskrbljeni s stojnicami, ki jih mesto postavlja, ureja in skrbi za redno vzdrževanje na svoje stroške; za posedovanje teh stojnic naj se spodobno oddolžijo mestu z dajanjem pravde in dajatve. Če bi kateri izmed njih čez teden komu na živinskem trgu prodal četrť goveda ali več, naj to dobro premislijo in od tega naj da (mesar) pristojbino za tehtnico, kot da bi bilo meso stehtano na mestni tehtnici⁶⁰; ta denar naj s posredovanjem cehovskega mojstra pošteno izroči mestu ter si od tega ne zadrži ničesar, pod kaznijo, ki je zapisana v omenjenem privilegiju.

[160] Še posebej: da bi bilo meso primerno ocenjeno glede na drugo ter enako nasekano, morajo sodnik in pooblašćenci ob sobotah ali kadar se za to pokaže potreba, živino in nasekano meso pregledati in od vsakogar za to dobiti besedo; (skrbeti morajo še, da) je na vsaki stojnici na tablah narisana ustrezna žival, da bi lahko tudi preprost človek vedel, koliko velja vsak stehtani funt (mesa), in da bi bilo meso na živinskem trgu ter na mestnih stojnicah pravilno ocenjeno.

⁶⁰ Hiša pri današnji glasbeni šoli v Dravski ulici 11.

bedarff unnd ain gleicher mit vleysch ausschrotten gebenn werde, süllen der richter unnd die verordneten nach dem monet wochennlich am sampstag unnd als offft dann noth beschicht, das viech, auch rechtgeslagen fleysch zu außschrotten besichtenn unnd des jedes sein werde betewrn, auch inn jeder panckh gemalt viech auff tafeln haben, dabey dem gemainen mann vermercken, was yr jedes gewegenn phunt gilt, doch das allwegen am geymarckt das fleysch rechter dann inn den statpenckenn geschätzt unnd gebenn werde.

[161] Der richter unnd die verordenntn nach dem monet sollenn derselben zeyt unnd als offft dann not beschicht, mit willen des vitzthumb oder wen der vitzthumb dartzu verordennt, inn den fleyschpänncken das gewicht abteyhen unnd das es nach dem Wyenner gewicht gerecht sey. Wirt aber der maister oder sein knecht ainer oder mer mit dem valsch darüber begriffen, so sol vonn dem lot oder quintt auff ain jed gewicht zuraitten, der mayster davon auff die statt geben ain phunt phening unnd der knecht sechtzig phening unnd sonnderlichen der maister auff den thuern unnd der knecht inn der kheychnen drey tag unnd nacht darumb gestrafft werdenn.

Fol. 31^v [161] Sodnik in mesečni pooblaščenci morajo na ukaz vicedoma ali tistega, ki ga le-ta pooblasti, na začetku tedenskega sejma ali tedaj, ko se za to pokaže potreba, pregledati uteži na mesarskih stojnicah in ugotoviti, ali so umerjene po dunajski utežni meri. Če pri enem ali več mojstrih ali pomočnikih ugotovijo goljufijo, tedaj dasta mojster en funt denaričev in pomočnik šestdeset denaričev globe za vsak krivični lot ali kvint vsake posamezne uteži v korist mesta, poleg tega pa mora mojster za kazen odsedeti tri dni in tri noči v (mestnem) stolpu⁶¹, pomočnik pa v ječi.

⁶¹ Gre za stari "Mestni stolp" pri župni cerkvi sv. Jurija, ki ga je v zadnji tretjini 16. stoletja zamenjal današnji stolp.

- [162] Der ausser man mag auch über jar all wochenmarckt sweinen vleyschvayl haben, das nach ganntzen, halben pachen unnd vierthaylen verkhawffen, aber darundter nicht. Unnd so die zeyt desselben khawffs unnd ausschrottens des gruen sweinen vleysch anget, soverr die maister der fleyschacker sich verainen unnd gemaine statt täglichen, wann zeyt ist, damit versehenn, sol man inen das von nachperschafft wegen vergönen, doch das sy davon auff die statt von jedem außgeschrottenn swein für schrotgelt vier Wyenner phennig geben.
- [163] Wo sich aber die gedachtenn fleyschacker des nicht bewilligten, sol man das jedem man, so burger sein, vergönnen, doch das sy auch auff die statt von jedem swein schrotgelt geben acht Wyenner phening.
- [164] Erzeucht aber ain fleyschacker oder ain annderer burger ain swein über ain halb jar oder, ob er ain annder erkawfft swein auß nachthayl ausschrotten muß, derselbig mag das, als ime noth beschicht, ausschrottenn unnd vayl haben unnd ist davon auff die statt schrotgelt schuldig ze geben vier phening.
- [165] Zu sollichem vleysch unnd khawff sullen richter unnd rat sonnder pennckh oder tisch deputiern

- [162] Vnanjik sme med letom na tedenski sejem prodajati svinjsko meso v celem, v polovičnih ali pa v četrtinskih kosih, nikakor pa ne v manjših. In ko napoči čas prodaje in sekanja mesa mladih prašičev, naj se mesarske mojstre podpira, dokler so enotni in vsak dan oskrbujejo mesto; toda od vsakega zaklanega prašiča naj dajo mestu štiri dunajske denariče za rezanje.
- [163] Če pa ti mesarji ne privolijo v to, naj se vsakomur, ki je meščan, to dopusti, mestu pa morajo dati od vsakega prašiča osem dunajskih denaričev.
- [164] Če pa kateri mesar ali meščan redi prašiča več kot pol leta ali če mora zaklati kupljenega prašiča zaradi škode, sme, če je potrebno, (meso) sekati in prodajati; od tega mora dati mestu štiri denariče za rezanje.
- [165] Za prodajo tega mesa naj sodnik in (mestni) svet določita posebne stojnice ali mize, da bo vsakdo vedel, kje naj to meso išče in prodaja.

unnd verordnen, da dann jederman ways die zu suchen
unnd vayl habenn.

[166] Richter unnd rat süllenn ainen jeden der fleyschackher
zechmaister für sich erfordern, der sol bey seinen ayds-
phlichten dem richter gelobenn, das er allennthalbenn
im vleyschkhawff sein vleissig unnd trew aufsehenn
will haben unnd wirt er darüber mit überhelff oder
nachlas begriffenn, denselben hat gemaine statt zu straffen
dem fürsten umb ain phunt phening, der statt umb ain
phunt phening unnd dem gericht umb ain phunt phening,
unabgeslagen merer straff ze geben unnd außrichten.

Was ain jeder statrichter unnd
der rat haben auszerichten

[167] Im anfangg aines jeden gerichts von allenn amptlewttten
jårliche rayttung, als voranzaigt ist, auffzenemen.

Fol. 32^v [166] Sodnik in (mestni) svet naj predse pokličeta vsakokratnega mesarskega cehovnega mojstra, ki mora obljubiti in priseči sodniku, da bo vestno in pošteno nadziral nakupovanje mesa, in če bi bil pri tem malomaren, ga mora mesto kaznovati s po enim funtom denaričev v korist kneza, mesta in sodišča, ne da bi se druge kazni od tega odštele.

Kakšne dolžnosti imata vsak mestni sodnik in (mestni) svet

[167] Na začetku poslovanja vsakega sodišča morata dobiti od vseh uradnikov letni obračun, kot je bilo že prej omenjeno.

Unnd wann dann noth beschicht, in obligen gemainer statt sachen handeln, das mitsampt den viertaylern vonn der gemain järlichen gesätzt, thun mit allem vleys unnd fürderlichen verfolgen, darann dann der fürst wolgefallenn unnd gemaine stat ain er unnd nutz hat.

- [168] Sonnderlichen, nachdem dem fürsten vonn der statt Pettaw für die remanentz unnd gewonndlich stewr in sein khamer zway unnd achtzigkh phund Wyenner phening järlichenn geben unnd geraicht wirdet, das dann gemaine statt von dem grunttzinßen, loßungen unnd anndern zusteenndenn einpringt. Zu denselben allen järlichen einpringen süllen dem stattrichter ainer vonn dem rat unnd ainer auß den vierthaylern zugeben unnd verordnt werden unnd was also gemainer statt felt, das trewlichen handeln unnd ainem rate unnd den anndern vierthaylern vleyssigklichen zu gewonndlicher raytzeyt alles ires einnemens unnd außgebens verraitten. Unnd sein hiernach angezaigt der statt grunddiennst, lossung unnd annder gewonndlich zustenndt:

Das erst viertl

Herren Hartman vonn Holnegkh hoffmarch diennt vierthalben phening.

Kadar je nuja, naj skupaj s četrtnimi mojstri, ki jih vsako leto postavi občina, brez odlašanja in pošteno urejujeta mestne zadeve; pri tem naj gledata na korist in čast kneza ter vsega mesta.

[168] Mesto Ptuj mora vsako leto dajati knezu v njegovo komoro za remanenčni in običajni davek dvainosemdeset funtov dunajskih denaričev, ki jih mesto dobi od zemljiške pravde, dajatev (od obrtnikov in storitev) in drugih dohodkov. Sodniku naj se za pobiranje teh dohodkov določi in dodeli eden izmed članov (mestnega) sveta in eden izmed četrtnih mojstrov; kar pripade mestu, s tem morajo vestno ravnati in v za to določenem času svetu in drugim četrtnim mojstrom podati natančni obračun o vseh njihovih prejemkih in izdatkih. Od tod so našete mestne zemljiške služnosti, dajatve in druge običajne pristojbine:

Prva četrti⁶²

Domec gospoda Hartmana Holleneškega⁶³ daje polčetrti denarič.

⁶² Gosposki predel ob današnji Prešernovi ulici, nekdanji imenovani tudi Žitna ulica; gl. Ptuj. Vodnik po mestu, Maribor 1996, str. 57.

⁶³ Od leta 1478 vazal in graščak na gradu Majšperk ter imetnik Hrastovca, umrl leta 1508. Zanimiv opis njegove družine in življenjskih navad je dal Paolo Santonino v svojem popotnem dnevniku iz let 1485-1487; gl. Paolo Santonino, Popotni dnevniki 1485-1487, prev. P. Simoniti, Celovec-Dunaj-Ljubljana 1991, str. 70-76; prim. še I. Stopar, Črajske stavbe v vzhodni Sloveniji 1, Ljubljana 1990, str. 70.

Herrn Leonharten von Herberstain haws, vierthalbenn
phening.

Die brueder im ober kloster, sybenenthalben phening.

Cristoff torwertl von des Zabsser hoffstat, drey phening.

Caspar maler gartenn, zwen phening.

Ircherin hawsel am sloserg, zwen phening.

Fux messerer, drey phening.

Der Zäckl Jacobin haws.

Hanns peckin, vierthalben phening.

Der bruderschafft haws, sechsthalben phening.

Benedict tyschler haws, drytthalben phening.

<Idem>^u vom gartenn, zwen phening.

Hanns peckhen haws, drytthalben phening.

Peter flayschhackerin haws, sybenthalben phening.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

Hiša gospoda Lenarta Herbersteinskega⁶⁴ polčetrtri denarič.
 Bratje v zgornjem samostanu⁶⁵ šest in pol denariča.
 Mestni vratar Krištof od Zabsserjevega domca tri denariče.
 Slikar Čašper od vrta dva denariča.
 Hišica Irharice na grajskem griču dva denariča.
 Nožar Fux tri denariče.
 Hiša vdove po Jakobu Szekelyju⁶⁶.
 Pek Janez polčetrtri denarič.
 Bratovščinska hiša polšesti denarič.
 Hiša mizarja Benedikta poltretji denarič.
 Isti od vrta dva denariča.
 Hiša peka Janeza poltretji denarič.
 Hiša vdove po mesarju Petru šest in pol denariča.

⁶⁴ Lenart, član razvejene rodbine Herberstein. Leta 1478 oskrbnik deželnoknežjega gradu in gospostva Vipava, gl. Monumenta historica ducatus Carinthiae 11, izd. H. Wießner, Klagenfurt 1972, št. 477. Leta 1482 je kupil grad Hrastovec od Ruprehta Hollneckerja, gl. listino v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu, št. 7911: 1482 marec 20. Dunaj.

⁶⁵ Dominikanski samostan na Ptuju, kjer sta danes Zgodovinski arhiv Ptuj in Pokrajinski muzej Ptuj.

⁶⁶ Jakob Szekely, cesarski stotnik, v vojnah med Habsburžani in ogrskim kraljem Matjažem Korvinom tudi njegov vojaški poveljnik. Od 80. let 15. stoletja zastavni imetnik oz. deželnoknežji, ogrski in salzburški vazal Malega gradu ob dominikanskem samostanu, gospostva in mesta Radgona, Ormož, trga Središče, gradov Borl, Pabštajn, Treun itd., umrl leta 1507, gl. D. Kos, Turnirska knjiga Čašperja Lambergerja. Čas bojevnikov, Ljubljana 1997, str. 197; I. Stopar, Črajske stavbe v vzhodni Sloveniji 1-5, Ljubljana 1990-1993.

Thomesch fleyschacker haws, sybenenthalben phening.
Wolffgannog pognor haws, sybenenthalben phening.
Des jungen Köll haws, drytthalben phening.
Jorgenn Perger haws, vierthalben phening.
Paul Spitzitz haws, vierthalben phening.
Hanns Hocken haws, achthalben und zwaintzig phening.
Steffan peckh haws, drytthalben phening.
Ratmanstorffer haws, fünff phening.
Caspar pintter haws, fünffthalben phening.
Veyt Asspach haws, sybenenthalben phening.
Gregor schüster haws unnd ain hofstat diennen
sybenenthalben phening.
Hanns goldschmid haws, sybenthalben phening.
Veyt schüster haws an der styegen, ain phening.
Jacob schüster haws, annderthalben phening.
Hanns zingiesser haws, vierthalben phening.

Hiša mesarja Tomaža šest in pol denariča.
Hiša Wolfganga, izdelovalca lokov, šest in pol denariča.
Hiša mladega Kõlla poltretji denarič.
Hiša Jurija Pergerja polčetrtri denarič.
Hiša Pavla Špičiča polčetrtri denarič.
Hiša Janeza Hocka sedemindvajset in pol denariča.
Hiša peka Štefana poltretji denarič.
Hiša Radmannsdorferjev⁶⁷ pet denaričev.
Hiša sodarja Čašperja štiri in pol denariča.
Hiša Vida Asspacha šest in pol denariča.
Hiša in domec čevljarja Gregorja dajeta šest in pol denariča.
Hiša zlatarja Janeza šest in pol denariča.
Hiša čevljarja Vida pri stopnicah en denarič.
Hiša čevljarja Jakoba poldrugí denarič.
Hiša kositrarja Janeza polčetrtri denarič.

⁶⁷ Radmannsdorferji so imeli na Ptuju precej posesti: že v 15. stoletju t.i. "Radmannsdorferjev dvor" pri nekdanjem ptujskem pokopališču, ki je bil do leta 1438 ptujski fevd, nato pa deželnoknežji, gl. I. Jakič, *Vsi slovenski gradovi*, Ljubljana 1997, str. 266. Okoli leta 1513 ga je imel Krištof z gradu Sturmberg na Štajerskem, gl. D. Kos, *Turnirska knjiga Čašperja Lambergerja. Čas bojevnikov*, Ljubljana 1997, str. 195. Krištof je v letih pred 1513 kupčeval tudi z manjšo posestjo v mestu, gl. listino v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu, 1502 avgust 25.

Lûdwig Perin haws, vierthalben phening.
Lucas mawrer haws, annderhalben phening.
Mert weber haws, drytthalben phening.
Wilhalm khursner haws, drytthalben phening.
Lucas schneider haws, annderhalben phening.
Anthoni Vitzin haws, sybenthalben phening.
Peter ledrer erbm haws, drytthalben phening.
Tscheronime Wisser haws, vierthalben phening.
Lucas Gombsse haws, sybenn phening.
Anthoni Vitzin von Hanns Payrin haws syben phening.
Anthoni Vitzin von des Khöll haws, syben phening.
Ambrosi Gortzer von des spitals zwayen hewssem,
zwolff phening.
Jorg Swinperger haws, vierthalben phening.
Valtein pogner haws, vierthalben phening.
Steffan Staudecker haws, dreytzeenthalben phening.

Hiša vdove po Ludviku Peru polčetrtri denarič.
Hiša zidarja Luke poldrugi denarič.
Hiša tkalca Martina poltretji denarič.
Hiša krznarja Viljema poltretji denarič.
Hiša krojača Luke poldrugi denarič.
Hiša Antona Vitzina⁶⁸ šest in pol denariča.
Hiša dedičev usnjarja Petra poltretji denarič.
Hiša Čeronima Wiserja polčetrtri denarič.
Hiša Luke Gombsseta sedem denaričev.
Anton Vitzin od hiše vdove po Janezu Bavarcu sedem denaričev.
Anton Vitzin od Köllove hiše sedem denaričev.
Ambrož Goričar od dveh hiš meščanskega špitala dvanajst denaričev.
Hiša Jurija Swinpergerja polčetrtri denarič.
Hiša Valentina, izdelovalca lokov, polčetrtri denarič.
Hiša Štefana Staudeckerja dvanajst in pol denariča.

⁶⁸ Sodeč po osebnem imenu, verjetno priseljeni italijanski trgovec. Zanimivo je, da se je v knjigi izvlečkov posameznih dohodkov reškega štiridesetinskega urada za leto 1594 omenjal tudi neki "Pre Anthonio Vitzion", za katerega je mogoče domnevati, da je bil sorodnik oz. potomec ptujskega Antona; gl. F. Gestrin, Mitninske knjige 16. in 17. stoletja na Slovenskem, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Viri za zgodovino Slovencev 5, Ljubljana 1972, str. 309.

Das annder viertl

Der Grewlin stiffthaws, newntzehenthalben phening.

Von des Jorgenn von Lagkh thayl, darinn jetzt Mert Thott ist,
drey phening.

Walthesarin haws, annderhalben phening.

Der Grewlin hofstat.

Des Jorgen von Lagkh hofstat.

Michel ryemer von des Hogkhen hofstat, drythalb phening.

<Idem>^u von seinem haws, sybenthalben phening.

Erhart peckin haws, ain phening.

Ruprecht Perger von des Michel ryemer haws,
annderhalb phening.

Ruprecht Perger haws, zehen phening.

<Idem>^u Ruprecht Perger von dem anndern haws, darinn jetzt
Hanns scherer ist, drytthalben phening.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

Druga četrt⁶⁹

Hiša beneficija vdove po Grewlu⁷⁰ osemnajst in pol denariča.
Od dela (hiše) Jurija iz Loke⁷¹, v kateri je zdaj Martin Thott,
tri denariče.

Hiša vdove po Baltazarju poldrugi denarič.

Domec vdove po Grewlu.

Domec Jurija iz Loke.

Jermenar Mihael od Hockovega domca poltretji denarič.

Isti od svoje hiše šest in pol denariča.

Hiša vdove po peku Erhartu en denarič.

Rupert Perger od hiše jermenarja Mihaela poldrugi denarič.

Hiša Ruperta Pergerja deset denaričev.

Isti Rupert Perger od druge hiše, v kateri je zdaj izdelovalec škarij
Janez, poltretji denarič.

⁶⁹ Predel od cerkve sv. Jurija do severovzhodnega kota obzidja.

⁷⁰ Verjetno Marjeta, vdova po Nikolaju; oba se kot ustanovitelja beneficija v župni cerkvi omenjata v členu

⁷¹ Priseljenec iz vasi Loka ob Dravi, severozahodno od Ptuja, ali pa iz Škofje Loke.

Hannsen Peer haws, vierthalben phening.
Roschn kynnder haws, vierthalben phening.
<Eidem>^u von dem höfl hinden daran, zwen phening.
Hanns Zechenntner haws, sybenenthalben phening.
Mert Manhoverin haws, drythalben phening.
Jorgn Krabat haws und der hindter stockh, fünff phening.
Paul Paldauff haws, vierthalben phening.
Mathe slosser haws, annderthalben phening.
Der pharrhoff.
Wolffgangg messerer haws, drytthalben phening.
Hanns Äffrer haws, vierthalben phening.
Daselbs ain hofstat helt zwen phening.
Herr Leonhart von Herberstain von des Fewstritzer hoff.
Wilhalm mawrer haws, vierthalben phening.
Peter goldschmid haws, vierthalben phening.
Roykho sneider haws, vierthalben phening.
Steffan mawrer haws, zwen phening.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Eidem (orig. Idem) je ob levem robu tekstovnega bloka.

Hiša Janeza Peera polčetrtri denarič.
Hiša Roschevih otrok polčetrtri denarič.
Isti od dvorišča zadaj dva denariča.
Hiša Janeza Zehenntnerja šest in pol denariča.
Hiša vdove po Martinu Manhoferju poltretji denarič.
Hiša Jurija Krabata in poslopje zadaj pet denaričev.
Hiša Pavla Paldauffa polčetrtri denarič.
Hiša ključavničarja Mateja poldrugi denarič.
Župnišče⁷².
Hiša nožarja Wolfganga poltretji denarič.
Hiša Janeza Äffrerja polčetrtri denarič.
Tamkajšnji domec daje dva denariča.
Gospod Lenart Herberstein od Feistritzrjevega dvora⁷³.
Hiša zidarja Viljema polčetrtri denarič.
Hiša zlatarja Petra polčetrtri denarič.
Hiša krojača Rojka polčetrtri denarič.
Hiša zidarja Štefana dva denariča.

⁷² Mogočna hiša ob izteku Slovenskega trga v Slomškovo ulico (Slovenski trg 10), imenovana tudi "Proštija"; gl. Ptuj. Vodnik po mestu, Maribor 1996, str. 34.

⁷³ Lenart, član razvejene rodbine Herberstein. "Bistriški dvor" je bil brzkone dvor, ki je (prej!) pripadal nekemu plemiču Feistritzrju (iz Ilza na avstrijskem Štajerskem).

Zilpacher messerer haws, annderhalben phening.

Paul slosserin haws, vierthalben phening.

Valtein schuster haws, drytthalben phening.

Michel ryemer haws, drytthalben phening.

Conntz sattler haws, vierthalben phening.

Jacob schneider haws, vierthalben phening.

Gusster haws, vierthalben phening.

Anndre Wyenner haws, sybenthalbn phening.

<Idem>^u vonn ainer hofstat, drytthalben phening.

Francisco Lanteri haws, sybenthalbn phening.

Hanns stegklar von der hofstat, darauff der prun steet.

Stegklar haws gegenn Pyergasser thor über, sechs
phening.

Hanns schmid vonn der Jacobitschenn haws, annder-
halben phening.

Aller heiligen kaplan haws, yetz herr Erhart Poltz,
annderhalben phening.

Hanns schmid von seinem haws, annderhalben phening.

Steffan Bratetz haws, sybenenthalben phening.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

Hiša nožarja Zilpacherja poldrugi denarič.
 Hiša vdove po ključavničarju Pavlu polčetrți denarič.
 Hiša čevljarja Valentina poltretji denarič.
 Hiša jermenarja Mihaela poltretji denarič.
 Hiša sedlarja Konca polčetrți denarič.
 Hiša krojača Jakoba polčetrți denarič.
 Cerkovnikova hiša polčetrți denarič.
 Hiša Andreja Wienerja šest in pol denariča.
 Isti od domca poltretji denarič.
 Hiša Frančiška Lanthierija⁷⁴ šest in pol denariča.
 Janez steklar od domca, na katerem je studenec.
 Steklarjeva hiša nasproti mestnih vrat v Pivski ulici⁷⁵ šest denaričev.
 Janez kovač od hiše vdove po Jakobiču poldrugi denarič.
 Hiša beneficija Vseh svetnikov, zdaj jo ima gospod Erhart Poltz⁷⁶,
 poldrugi denarič.
 Kovač Janez od svoje hiše poldrugi denarič.
 Hiša Štefana Bratca šest in pol denariča.

⁷⁴ Lanthieriji so prišli konec 15. stoletja v slovenske dežele iz Brescie. Še posebej so se ukvarjali s trgovino s kožami med vzhodom in Italijo, saj so imeli v njej vidno vlogo v italijanskem mestu Fano in v Markah. Frančišek je bil eden od članov rodbine, naseljen na Ptuj, vendar v poslovnih stikih s svojimi sorodniki. Leta 1545 se je na Ptuj omenjal še Sigmund, gl. F. Čestrin, Ljubljanski Lanthieriji in trgovina v Fanu, Zgodovinski časopis 39 (1985), str. 195–201; F. Čestrin, Prispevek h gospodarski zgodovini Ptuja v prvi polovici 16. stoletja, Časopis za zgodovino in narodopisje, n.v. 5 (XL), 1969, str. 231–232.

⁷⁵ Današnja Slomškova ulica in t. i. Pivska vrata v smeri proti Rogoznici.

⁷⁶ Erhart Poltz, sicer duhovnik škofije Würzburg, je prišel na Ptuj leta 1507, ko je bil prezentiran za beneficij večnih maš pri oltarju Vseh svetnikov v ptujski župnijski cerkvi sv. Jurija, gl. A. Ožinger, Listine lavantinske škofije v Pokrajinskem arhivu Maribor (Pokrajinski arhiv Maribor, Viri 4, Maribor 1989), št. 118 (str. 44).

Çabes schuster haws, sybenenthalben phening.
Çaluder vonn der Flytscherin haws, sybenthalben phening.
Mathe Heber haws, drytthalben phening.
Çaluder vonn der allten padtstubenn.
Çaluder vonn dem allten stall dabey.
Hanns Zechentner von stal, <I denarium>^y.
Mathe Çlubane haws, ain phening.
Anndre schuster haws, vierthalben phening.
Franntz schuster haws, annderhalben phening.
Hanns Loterpeckh haws, anderhalben phening.
Paul Reysser khurssner haws, vierthalb phening.
Die schül, drytthalben phening.
Çregor schneider haws, annderhalb phening.
Herr Michel Reyffnitzer von sannt Kathrein caplan
haws, annderhalben phening.

^y Denarna postavka je bila zapisana naknadno s svetlejšim črnilom in roko A.

Hiša čevljarja Čabesa šest in pol denariča.
Čaluder od hiše vdove po Flitscherju šest in pol denariča.
Hiša Mateja nosača poltretji denarič.
Čaluder od starega kopališča.
Čaluder od starega hleva zraven.
Janez Zechenntner od hleva en denarič.
Hiša Mateja Člubane en denarič.
Hiša čevljarja Andreja polčetrtri denarič.
Hiša čevljarja Franca poldrugi denarič.
Hiša Janeza Loterpeka poldrugi denarič.
Hiša krznarja Pavla Reysserja polčetrtri denarič.
Šola poltretji denarič.
Hiša krojača Gregorja poldrugi denarič.
Gospod Mihael iz Ribnice⁷⁷ od hiše kaplana (pri oltarju) sv. Katarine poldrugi denarič.

⁷⁷ Duhovnik, po rodu iz Ribnice na Koroškem (Reifniz), kjer je istoimenski grad propadel okoli leta 1500, pripadajoče zemljiško gospostvo pa so prevzeli Hodiški, ki so imeli v bližini rodbinski grad; gl. Handbuch der historischen Stätten Österreich 2. Alpenländer mit Südtirol, Stuttgart 1978, str. 289. Mihael je bil beneficiat oltarja sv. Katarine do svoje smrti leta 1519; gl. A. Ožinger, Listine lavantinske škofije v Pokrajinskem arhivu Maribor (Pokrajinski arhiv Maribor, Viri 4, Maribor 1989), št. 136 (str. 50).

Achatz Lyndecker vonn des Gawgenhovers haws, sybent-
halben phening.

<Idem>^u vom garten darundter, sybenenthalben phening.

Cristoff Wyser haws, sybenthalben phening.

Adam Swetkowitz haws, syben phening.

Erhart Khyen haws, vierthalb phening.

Statthaws gegen des Lyndecker haws über.

Meßner hewsel, annderhalb phening.

Cristof ryemer haws, annderhalb phening.

Ain haws, darinn unnser frawen bruderschafft unnd der

Grewlin caplan sein, annderhalb phening.

Veyt vom thurn haws, vierthalben phening.

Martin am egkh haws, vierthalben phening.

<Idem>^u vonn dem stall, sybenenthalben phening.

Peter haffner haws, vierthalben phening.

Sigmund Latzko haws, sybenhtalben phening.

<Idem>^u von dem hindtern grundt.

Paul Galuder haws, sybenthalben phening.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

Ahac Lindeker⁷⁹ od Čawgenhoferjeve hiše šest in pol denariča.
 Isti od vrta pod hišo šest in pol denariča.
 Hiša Kristofa Wiserja šest in pol denariča.
 Hiša Adama Svetkoviča⁸⁰ sedem denaričev.
 Hiša Erharta Khyena polčetrtri denarič.
 Rotovž⁸¹ nasproti Lindekerjeve hiše.
 Mežnarjeva hišica poldrugi denarič.
 Hiša jermenarja Kristofa poldrugi denarič.
 Hiša, v kateri sta bratovščina Naše ljube Gospe in kaplan (beneficija)
 vdove po Črewlinu⁸², poldrugi denarič.
 Vid od stolpaste hiše polčetrtri denarič.
 Hiša Martina na vogalu polčetrtri denarič.
 Isti od hleva šest in pol denariča.
 Hiša lončarja Petra polčetrtri denarič.
 Hiša Sigmunda Lacka šest in pol denariča.
 Isti od zemljišča zadaj.
 Hiša Pavla Čaluderja šest in pol denariča.

⁷⁸ Območje okoli minoritskega samostana do Slovenskega trga, mestnega obzidja oz. Drave.

⁷⁹ Član starega plemiškega rodu z gradu Lindek nad Frankolovim pri Celju; gl. I. Stopar, Črajske stavbe v vzhodni Sloveniji 3, Ljubljana 1992, str. 74–75.

⁸⁰ Sorodnik v členu 2 omenjenega Vladislava Svetkoviča, v Nürnberg preseljenega bogatega ptujskega meščana.

⁸¹ T. i. "Stari magistrat" na Slovenskem trgu 6.

⁸² Verjetno Marjeta, vdova po Nikolaju; oba se kot ustanovitelja beneficija v župni cerkvi omenjata v členu 2.

Benedict Heber haws, annderhalb phening.
Michel fleyschhacker haws, sybenenthalb phening.
<Idem>^u vom stall, vierthalben phening.
Wolffganng Hawßner haws, vier phening.
Mert Thottenn stall, annderhalben phening.
Alex Muscan stadl, annderhalben phening.
Peter paders badtstuben, sybenthalben phening.
<Idem>^u die hinder hofmarch.
<Idem>^u der von Stubnberg grundt.
Peter khürsner haws, zwen phening.
Erharten Khyen schenckheller.
Alex Muscan haws, vierthalben phening.
Stradner peckh haws, sybenthalben phening.
Hanns Schartnperger von dem grossen haws.
<Idem>^u Schartnperger von dem hultzen haws, vier phening.
Schartnperger vom stall, drey phening.
Der vonn Stubmberg hoff.
Gleych messrer haws.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

Hiša Benedikta nosača poldrugi denarič.
 Hiša mesarja Mihaela šest in pol denariča.
 Isti od hleva polčetrtri denarič.
 Hiša Wolfganga Hausnerja štiri denariče.
 Hlev Martina Thotta poldrugi denarič.
 Šupa Aleksa Moscona⁸³ poldrugi denarič.
 Kopaljšče padarja Petra šest in pol denariča.
 Isti od domca zadaj.
 Isti od zemljišča Stubenbergov⁸⁴.
 Hiša krznarja Petra dva denariča.
 Točilnica Erharta Khyena.
 Hiša Aleksa Moscona polčetrtri denarič.
 Hiša peka Stradnerja šest in pol denariča.
 Janez Schartnperger od velike hiše.
 Isti Schartnperger od lesene hiše štiri denariče.
 Schartnperger od hleva tri denariče.
 Dvor Stubenbergov⁸⁵.
 Hiša nožarja Gleycha.

⁸³ Član rodbine italijanskih trgovcev iz Bergama ali Pesare, ki so se v začetku 16. stoletja naselili v nekaterih slovenskih mestih. Aleks in Apolonij sta postala ptujška meščana, a sta bila dejavna tudi v Ljubljani idr. Aleks je bil eden od vodij rodbinske trgovske družbe, ki se je ukvarjala s trgovino s kožami, živino in tkalinami. V Ljubljani in na Reki so živeli oz. se omenjali Inocenc, Franc, Bernard, Krištof in Boštjan, ki so bili tudi ljubljanski meščani. Sredi stoletja so bili Mosconi dejavni tudi v Gorici. V Ljubljani so Mosconi živeli do konca 17. stoletja, nekateri pa so bili poplemeniteni od konca 16. stoletja in so imeli v lasti tudi več gospostev (Ortnek, Pišece, Sevnica), tako tudi Aleks, ki je imel kasneje posest tudi v Istri (gospostvo Pazin). Aleksa je sredi 16. stoletja nasledil sin Jeremija; gl. F. Čestrin, Mitninske knjige 16. in 17. stoletja na Slovenskem, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Viri za zgodovino Slovencev 5, Ljubljana 1972, str. 134, 163; J. Žontar, Drobeč registra ljubljanskega nakladniškega urada iz leta 1544, Kronika 16 (1968), str. 40; F. Čestrin, Prispevek h gospodarski zgodovini Ptuja v prvi polovici 16. stoletja, Časopis za zgodovino in narodopisje, n.v. 5 (XL), 1969, str. 231; O. Pickl, Pettau ein internationaler Handelsplatz des 15. und 16. Jahrhunderts, Zeitschrift des Historischen Vereins für Steiermark, 62 (1971), str. 98, 101.

⁸⁴ Verjetno Franc Stubenberski. Stubenbergi so bili od leta 1441 imetniki bližnjega salzburskega fevda gradu Vurberk; gl. I. Stopar, Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji 1, Ljubljana 1990, str. 142; I. Jakič, Vsi slovenski gradovi, Ljubljana 1997, str. 266.

⁸⁵ Od leta 1443 so bili Stubenbergi najemniki ali vazali t. i. Spodnjega svobodnega dvora ("Freihof"), ki je bil last salzburske nadškofije. Dvorec, ki se je prvič omenjal v 14. stoletju, še stoji v današnji Krempljevi ulici 7, v njem pa je sodišče; gl. Ptuj. Vodnik po mestu, Maribor 1996, str. 28.

Jacob zingmesser ain werchhütten.
Lorentz Manghover haws, sybenthalben phening.
Stattwaghaws, drytthalben phening.
Lorentz Manghover hat von dem waghaws ain grunt.
Niclas Rosennackh haws, <3 ½ denarios>^v.
Pangratz Khorneysl huter haws, anderhalben phening.
Jorg fleyschacker hofmarch, anderhalbn phening.
<Idem>^u Jorg fleyschacker vonn seinem haws, fünff phening.
Der munich hofstat.
Stawdecker stall, annderhalbn phening.
Conntz gurtler haws, drythalbn phening.
Leonhart Raucher haws, sybenthalbn phening.
Jobstenn haws, vierthalben phening.
Achatz peckenn haws, vierthalbn phening.
Leonhart schuster haws, zwen phening.
Bartlme messner haws, vierthalben phening.

^v Denarna postavka je bila zapisana naknadno s svetlejšim črnilom in roko A.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

Delavnica kositarja Jakoba.

Hiša Lovrenca Manghoferja šest in pol denariča.

Hiša z mestno tehtnico⁸⁶ poltretji denarič.

Lovrenc Manghofer ima zemljišče, ki sodi k hiši, v kateri je mestna tehtnica.

Hiša Nikolaja Rosenaka tri in pol denariča

Hiša čuvaja Pankraca Korneysla poldrugi denarič.

Domec mesarja Jurija poldrugi denarič.

Isti mesar Jurij od svoje hiše pet denaričev.

Meniški domec.

Hlev Staudeckerja poldrugi denarič.

Hiša jermenarja Konca poltretji denarič.

Hiša Lenarta Raucherja šest in pol denariča.

Joštova hiša polčetrtri denarič.

Hiša peka Ahaca polčetrtri denarič.

Hiša čevljarja Lenarta dva denariča.

Hiša mežnarja Jerneja polčetrtri denarič.

⁸⁶ Ob Dravi, pri današnji glasbeni šoli v Dravski ulici 11.

Ruprecht Perger stall.
Michel fleyschacker haws gegen dem Rawcher über,
vierthalben phening.
Martin flesyschacker von der Tewbler haws,
vierthalbenn phening.
<Idem>^u vonn dem hynndern stockh.

Das viert viertl

Strasguetl huter haws, sybenenthalben phening.
Sannd Sebastian stiffthaws, annderhalben phening.
Philip fleyschacker haws, vierthalben phening.
Lorentz huter haws, vierthalben phening.
Ruprecht pecken haws, vierthalbn phening.
Aller heiligenn khyrchenn.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

Hlev Ruperta Pergerja.

Hiša mesarja Mihaela nasproti Raucherjeve polčetrtri denarič.

Mesar Martin od Tewblerjeve hiše polčetrtri denarič.

Isti od poslopja zadaj.

Četrta četrt¹⁴⁷

Hiša čuvaja Strasguetla šest in pol denariča.

Hiša beneficija (oltarja) sv. Sebastijana poldrugi denarič.

Hiša mesarja Filipa polčetrtri denarič.

Hiša čuvaja Lovrenca polčetrtri denarič.

Hiša peka Ruperta polčetrtri denarič.

Cerkev Vseh svetnikov.

¹⁴⁷ Obdravski predel vzhodno od dominikanskega samostana ob Dravi (predel današnje Dravske ulice ob obzidju), nekdanj imenovan tudi "strojarska četrt".

Peter zymmerman hewsl, drythalben phening.
Leonhart huter haws, vierthalben phening.
Anndre khursner haws, vierthalbn phening.
Steffan messrer haws, vierthalbn phening.
Mathes parbierer haws vierthalbenn phening.
Michel schüster von der Krappin haws, vierthalb phening.
Kharl ledrer haws, annderhalbn phening.
Hanns prantweiner haws, annderhalb phening.
Cristoff khramer haws, vierthalb phening.
Michel Suchikruch haws, annderhalbn phening.
Anndre Fuerer haws, annderhalbn phening.
Anthoni Vitzin stadl, annderhalbn phening.
Niclas Gwentler haws, annderhalbn phening.
Martin glasser haws, drythalbn phening.
Wolffgannng Sneweys haws, vierthalb phening.
Cristan schusterin haws, vierthalb phening.
Thoman Rytzinger haws, vierthalbn phening.

Hišica tesarja Petra poltretji denarič.
Hiša čuvaja Lenarta polčetrti denarič.
Hiša krznarja Andreja polčetrti denarič.
Hiša nožarja Štefana polčetrti denarič.
Hiša brivca Mateja polčetrti denarič.
Čevljar Mihael od hiše vdove po Krapu polčetrti denarič.
Hiša usnjarja Karla poldrugi denarič.
Hiša žganjarja Janeza poldrugi denarič.
Hiša kramarja Kristofa polčetrti denarič.
Hiša Mihaela Suhikruha poldrugi denarič.
Hiša Andreja Fuererja poldrugi denarič.
Šupa Antona Vitzina poldrugi denarič.
Hiša Nikolaja Cwentlerja⁸⁸ poldrugi denarič.
Hiša steklarja Martina poltretji denarič.
Hiša Wolfganga Sneweysa polčetrti denarič.
Hiša vdove po čevljarju Kristanu polčetrti denarič.
Hiša Tomaža Rytzingerja⁸⁹ polčetrti denarič.

⁸⁸ Prim. člen 6 (Sune Cwennler!) in četrto četr (Vincenc!).

⁸⁹ Tomaž (Tomen) Rizinger je bil gradbeni mojster, ki je leta 1551 na današnjem Mestnem trgu postavil hišo po naročilu trgovca Mateja Stainerja (Murkova ulica 2); obe imeni sta ohranjeni na dveh vzdanih ploščah; njegova hiša pa je stala nekoliko severneje, gl. Ptuj. Vodnik po mestu, Maribor 1996, str. 32.

Die fleyschpannckh und des Narr ledrer grunt.
 Die hewßer bey der Traa.
 Gamainer statt pruckhstahl.
 Ircherin haws, vierthalbn phening.
 Benedict slosser haws, annderhalbn² phening.
 Thoman ledrer haws, vierthalbn phening.
 Smirnhütl hofstat, ain phening.
 <Idem>^u vonn der padstuben, vierthalbn phening.
 <Idem>^u vom gasslein, zwaintzig phening.
 <Idem>^u das platzl vor der padstuben, vier schilling phening.
 Gertscher vom stinkheller, vierthalbn pheningⁱ.
 Görtcher vonn dem haws, vierthalb phening.
 Jacob Ruspacher haws, drythalbn phening.
 Hanns Putritsch haws, sybenthalbn phening.
 Hanns ferber haws, vierthalbn phening.
 Peter Fuerer haws, vierthalbn phening.
 Mathes schüster haws, drythalben phening.
 Vitzentz Gwenttler haws, vierthalbn phening.

ⁱ Orig.: annderlbn.

^u Z roko \wedge kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

^u Z roko \wedge kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

^u Z roko \wedge kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

ⁱ Ta in naslednji zapis sta na levem robu povezana z združevalnim oklepajem.

Mesarske stojnice in zemljišče usnjarja Narra.
Hiše ob Dravi.
Mestne šupe pri mostu.
Hiša Irharice polčetrtri denarič.
Hiša ključavničarja Benedikta poldrugi denarič.
Hiša usnjarja Tomaža polčetrtri denarič.
Domec Schmirmtkhütla en denarič.
Isti od kopališča polčetrtri denarič.
Isti od steze dvajset denaričev.
Isti od trgca pred kopališčem štiri šilinge denaričev.
Gertscher od kamnite kleti polčetrtri denarič.
Gertscher od hiše polčetrtri denarič.
Hiša Jakoba Ruspacherja poltretji denarič.
Hiša Janeza Putriča šest in pol denariča.
Hiša barvarja Janeza polčetrtri denarič.
Hiša Petra Furererja polčetrtri denarič.
Hiša čevljarja Mateja poltretji denarič.
Hiša Vincenca Cwennntlerja⁹⁰ polčetrtri denarič.

⁹⁰ Prim. člen 6 (Sune Cwennntler) in tretjo četrt (Nikolaj).

Sygl peckenn haws, fünff phening.
Bartl ledrer haws, drey phening.
Pangratz ledrer haws, vierthalbn phening.
Sebastian ledrer haws, vierthalbn phening.
<Idem>^u von dem hindtern stockh.
Jorg haffner haws, vierthalbn phening.
Ludwig Perin hewsl, vierthalbn phening.
<Eadem>^u vom stadl, vierthalben phening.
Jörg khoch haws, vierthalbn phening.
Hanns mawrer haws, drythalbn phening.
Von des Zuckenmantl hofstat, anderhalb phening.
Niclas peckh haws, sybenthalbn phening.
Sygl peckh haws, vierthalbn phening.
Gregor smid haws, vierthalbn phening.
Hanns Sybenpurger haws, sybnthalbn phening.
Jacob zyngiesser haws, sybnthalbn phening.
Georg schmid haws, sybenenthalbn phening.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem (smiselno pa bi bilo Eadem) je ob levem robu tekstovnega bloka.

Hiša peka Sygla pet denaričev.

Hiša usnjarja Jerneja tri denariče.

Hiša usnjarja Pankraca polčetrtri denarič.

Hiša usnjarja Boštjana polčetrtri denarič.

Isti od poslopja zadaj.

Hiša lončarja Jurija polčetrtri denarič.

Hišica vdove po Ludviku Peru polčetrtri denarič.

Ista od šupe polčetrtri denarič.

Hiša kuharja Jurija polčetrtri denarič.

Hiša zidarja Janeza poltretji denarič.

Od Zuckenmantlovega domca poldrugi denarič.

Hiša peka Nikolaja šest in pol denariča.

Hiša peka Sygla polčetrtri denarič.

Hiša kovača Gregorja polčetrtri denarič.

Hiša Janeza iz Sedmograške šest in pol denariča.

Hiša kositarja Jakoba šest in pol denariča.

Hiša kovača Jurija šest in pol denariča.

Benusch fleyschacker haws, sybenthalbn phening.
Lorentz Manghover, vierthalbn phening.
Fabian schneider haws, vierthalbn phening.
<Idem>^u von dem anndern haws, drithalbn phening.
Paul pindter haws, drythalbn phening.
Jorg fleyschacker haws, vierthalbn phening.
Hanns huter haws, drythalbn phening.
Lorentz Manghover haws, anderhalb phening.
Hanns fleyschackerin haws, vierthalb phening.

Von der fleyschacker losung

[169] Der fleyschacker zu Pettaw sollen fünfftzehen sein, die raichen iren zins unnd losung zu zwayen tagen in dem jar, halb nach der freyung Oswaldi unnd den anndern halben tayl nach unnsere lieben frawen lychtmes tag, zu jeder frist zwölff marck minner viertzigkh phening.

[Statut 1376, § 37]

^u Z roko A kasneje zapisana okrajšava za besedo Idem je ob levem robu tekstovnega bloka.

Hiša mesarja Benuša šest in pol denariča.
Lovrenc Manghofer polčetrtri denarič.
Hiša krojača Fabijana polčetrtri denarič.
Isti od druge hiše poltretji denarič.
Hiša sodarja Pavla poltretji denarič.
Hiša mesarja Jurija polčetrtri denarič.
Hiša čuvaja Janeza poltretji denarič.
Hiša Lovrenca Manghoferja poldrugi denarič.
Hiša vdove po mesarju Janezu polčetrtri denarič.

O dajatvah mesarjev

[169] Mesarjev naj bo na Ptuju petnajst; pravdo in dajatev dajejo dvakrat na leto, polovico na Ožbaltovo⁹¹ in drugo polovico na svečnico⁹², vsakič po dvanajst mark manj štirideset denaričev.

⁹¹ 5. avgust.

⁹² 2. februar.

- [170] Der saltzkerin zu Pettaw süllen viertzeihen sein, der jede gibt zins unnd loßung jürlich zwaintzig phening auch zu zwayen tagen, halb zu unnser frawen tag der gepurt unnd den andern halben tayl auff lyechtmes.

[Statut 1376, § 38]

Von der peckenn loßung

- [171] Die peckenn geben zway phunt phening loßung jürlich, halb auff sannt Michelstag und halb auf lyechtmes.

[Statut 1376, § 39]

Von der schuster loßung

- [172] Die schuster geben loßung zu denselben baiden fristen jürlich jede zeyt drey schilling und sechs phening. Besonderlich so geben die schüster dreymal in dem jar zol schuch.

[Statut 1376, § 40]

- [173] Die ledrer diennen auch zu den obbemelten fristen alsfil als die schüster.

[Statut 1376, § 41]

Von der wexlerin loßung

- [174] Der wexlerin sollen acht sein und der gibt jeder jürlich zwölff phening, halb auf Michaelis, halb auff lyechtmes.

[Statut 1376, § 42]

- [170] Merčunk soli naj bo na Ptuju štirinajst; vsaka daje za pravdo in dajatev dvajset denaričev, prav tako dvakrat na leto: polovico na rojstvo Naše Gospe⁹³ in drugo polovico na svečnico⁹⁴.

Dajatve pekov

- [171] Peki dajejo na leto dva funta denaričev, polovico na svetega Mihaela⁹⁵ in polovico na svečnico⁹⁶.

Dajatve čevljarjev

- [172] Čevljarji dajejo dajatev na oba letna roka, vsakič po tri šilinge in šest denaričev. Poleg tega pa dajejo čevljarji trikrat na leto še čevljarski davek.

- [173] Usnarji dajejo na iste roke prav toliko kot čevljarji.

Dajatve voskaric

- [174] Voskaric naj bo osem; vsaka daje na leto dvanajst denaričev, polovico na Mihaelovo⁹⁷ in polovico na svečnico⁹⁸.

⁹³ 8. september.

⁹⁴ 2. februar.

⁹⁵ 29. september.

⁹⁶ 2. februar.

⁹⁷ 29. september.

⁹⁸ 2. februar.

[175] Der fragnerin, die stuel haben, sollen vier sein, diennen auch yede zwölff phening, halb auf Michaelis unnd halb auff lyechtmes.

[Statut 1376, § 43]

Vonn der leygeben loßung

[176] Leytgebenphenning sollen zwir im jar abgenomen werden, zu den mossten unnd zu den lawtern wein unnd bringt zu jeder zeyt von jedem leytgeben drey phening. Wer aber sein pawwein schenckt, der gibt nichts.

[Statut 1376, § 44]

Vonn gruntrechtenn

[177] Das gruntrecht nymbt man ab zwüschen sand Michels unnd sannt Marten tag. Wer aber zwüschen den tågen sein gruntrecht nicht raychet von seinem haws, will der richter darauf fragen, so ist der stattrecht, als offft er darauf fragt, all viertzehen tagen sechtzigk phening und sol auch die hewser nemlichen nennen jede zeyt.

[Statut 1376, § 45-46]

Vonn gewondlicher stattstewr

[178] Gemanlich der stattauffheben mag nicht ertragen der stattaußgeben unnd zu hilff oder wann ain lanndstewr

- [175] Branjevke naj bodo štiri, ki imajo stole; vsaka daje dvanajst denaričev, polovico na Mihaelovo⁹⁹ in polovico na svečnico¹⁰⁰.

Dajatve krčmarjev

- [176] Krčmarski denarič naj se pobira dvakrat na leto, enkrat pri moštu in enkrat pri vinu, kar pri vsakem krčmarju vedno znese tri denariče. Kdor pa toči svoje vino, ne da ničesar.

O zemljiški pravdi

- [177] Zemljiška pravda se pobira med svetim Mihaelom¹⁰¹ in svetim Martinom¹⁰². Kdor pa v tem času od svoje hiše ne da zemljiške pravde, ko jo sodnik zahteva, naj se mu po mestnem pravu naloži za vsakih štirinajst dni po šestdeset denaričev, kolikorkrat sodnik to zahteva; in tiste hiše naj (sodnik) vsakokrat našteje.

O običajnem mestnem davku

- [178] Kadar mesto ne more pokriti svojih izdatkov s svojimi dohodki ali kadar se zahteva deželni davek, tedaj naj se za dopolnilo naloži mestni davek.

⁹⁹ 29. september.

¹⁰⁰ 2. februar.

¹⁰¹ 29. september.

¹⁰² 11. november.

ist ze geben, sol ain stattstewr angeschlagen werden; die sol also bestheen.

Erstlichenn

- [179] Der stewrer sech an sein gewissen unnd hab got unnd sein hayl vor awgen unnd darumb mit mundt und hannt dem gericht vertrawet sein.
- [180] Ein yede behawssung sol nach der gelegenhait unnd dem gepaw geschätzt unnd taxiert werden und von desselben wert sol vom phunt ain phening geben werden; dieselb stewr sol genennt sein die gruntstewr und sol auff den hewsern, dieweil die nicht verkhet, beleyben und genomen werden.
- [181] Der burger, der darinn wont, mag sich pessern oder abnemen an seinem gut, hanntwerch oder hanndl, darüber soll ain zimblicher anslag auf yn gelegt werden, sol hayssen die gewerbstewr; unnd so also die gewondlich gruntstewr ainfechtig nit erraicht zu ainer außgab der stat, sol man die gewerbstewr anslagen.
- [182] Unnd ob sich nu begab, das in ainem jar, in wölhem das wär, ain lanndstewr erstuennde, dartzu mügen wol von rate unnd gemain etlich verordnnt werden, den vorangezaigten dreyen gehilffig ze sein, dieselb abzenemenn.

- [179] Vsak pobiralec davka naj misli na svojo vest in ima pred očmi Boga in svoje zveličanje, z besedami in dejanji pa naj bo zvest sodišču.
- [180] Vsaka hiša naj bo ocenjena glede na vrednost in velikost zgradbe in od funta njene vrednosti naj se plačuje po en denarič davka; ta davek naj se imenuje zemljarina in naj se jemlje od hiš, dokler so naseljene.
- [181] Meščan, ki prebiva v hiši, najsi napreduje ali nazaduje s svojim premoženjem, obrtjo ali trgovino, naj plačuje določen davek, imenovan obrtninski davek; ta davek naj se pobira takrat, ko mesto z običajno zemljarino ne more kriti svojih izdatkov.
- [182] In če se v kateremkoli letu uvede deželni davek, naj (mestni) svet in občina določita nekaj ljudi, ki bodo prej omenjenim trem (pobiralcem) pri pobiranju davka v pomoč.

[183] So man die gewonndlich stewr auslecht, so geben die richter unnd stattschreyber nicht stewr; unnd wann man dann die stewr einnymbt, klain unnd gros, so gefallen dem statschreyber zwo marckh und dem fronpotten ain halb phunt phening davon zu geben. Ob aber richter oder stattschreyber mer hewser hetten, dann als sy mit aigem rugken angesessen sein, sollen sy von denselben hewsern oder hofmarchen stewrn, wie annder davon phlichtig sein.

[Statut 1376, § 80]

[184] Wann auch noth ist in fridlicher zeyt, unrats und nachtails fürzுகhomen, sol ain jeder richter erstlichen seins gerichts mitsampt denen rats die viertayl der statt zu der bevest unnd der behut auch mit viertlmeistern und zu hilffiger nachperschafft mit rat, wissen und willen aines hawptman daselbs verordnen und versehen, inen auch in die viertlgeschutz und anders ze widerstand den veinden nach vermügen der statt außthaylen, dieselben im jar mit der zeyt mit iren mansweren besichten unnd musstern. Wann auch noth will sein, in der statt allwegen fewershalben, die hewser, rauchfenckh, stáll, stadt und annder fewrstet bey guten aufsehen und warnungen halten, darumb süllen jährlich von richter und rat zwen tewgliche burger mitsampt mawrem und zymmermannen die statmaister sein all quatterember zwyer und sonnderlichen zu den jarmarckten all sollich fewrstett aigentlich besichten und was dieselbn

- [183] Ko se naloži običajni davek, ga sodnik in mestni pisar ne dajeta; in ko se davek pobira, najsi bo velik ali majhen, pripadeta (od njega) mestnemu pisarju dve marki in biriču pol funta denaričev. Če bi pa imela sodnik ali mestni pisar več hiš, kot jih potrebujeta za svoje bivanje, naj plačujeta od teh hiš ali zemljišč tak davek, kot ga morajo drugi.
- [184] Kadar se v mirnem času pokaže potreba po odpravitvi nesnage in pomanjkljivosti, naj vsakokratni sodnik po nasvetu četrtnih mojstrov in zaradi sosedske pomoči po nasvetu, z vednostjo in privolitvijo (grajskega) glavarja določi (četrtne mojstre) za utrditev in varovanje (mesta) ter jim po zmožnostih mesta razdeli tudi varovanje četrti za obrambo pred sovražniki, da bi zanje z moštvom skrbeli med letom in jih nadzorovali. Kadar se v mestu pokaže nuja zaradi vzdrževanja požarnega reda v hišah, dimnikih, hlevih, šupah in drugih ognjiščih, naj sodnik in svet določita po dva sposobna meščana, ki so jim za odstranjevanje nepravilnosti pri ognjiščih določeni zidarji in tesarji. To sta mestna mojstra, ki naj vsake kvatre dvakrat in še posebej v času letnih sejmov pregledujeta vsa ognjišča, kar mestna mojstra prijavita mestnim delavcem, da je potrebno popraviti, morajo imenovani nadzorniki takšno nepravilno gradnjo porušiti in zgraditi varnejšo. Če pa zaradi neprevidnosti izbruhne v mestu požar, mora tisti, v čigar hiši je gorelo, plačati mestu dva funta denaričev globe; če požar sporoči sam ter se to potrdi, naj bo tri dni in noči zatem svoboden, seveda, če uživa knežjo svoboščino; če pa požar sporoči nekdo drug in prinese prvi škaf vode, dobi od mesta funt denaričev, drugi (gasilec) pol funta in tretji (gasilec) šestdeset denaričev.

zwen maister der stattwerchleut für sorglich und nachtailig stet anzaygen, das durch die genannten besichter sollich ungepaw abzerprochen unnd wider sicher gepawt werden. Unnd khumpt darüber ain fewr aus in der stat ungefär unnd von unbesicht, das soll der man, in des haws das geschicht, pessern auff die statt mit zwain phunt pheningen; unnd soverr das fewr selbs beschreyt, das wissenntlich erfunden wirdet, so soll er drey tag unnd nacht nechst darnach inn der statt von menigelichenn unnd unangelanngt unnd frey sein, allermassen, so er in der fürstlichen freyhait niesset; beschreyt aber yemanndt andrer solich fewr unnd tregt das erst schaf wasser zu, so hat er erst von gemainer statt ain phunt phening, der annder ain halb phunt unnd der drytt sechtzigkh phening.

[Statut 1376, § 19, 64]

[185] Unnd wann also dem fewer yederman zu zeeylen schuldig ist leschen unnd helffen abzuthun, soll der hebermeister mit sein gesellen die fewrhacken unnd layttern unnd was dartzu diennt, fürderlichen von iren bestimptenn enden zu tragen unnd mit inen jeden man zu rettenn umb hilff anrueffen; unnd was sy also mit pete unnd guten nit erhaben mügen, das soll der richter mit straf unnd ernst voltziehen. Es süllen auch all hewsser der enden prunn sein durch den hawshern geöffnt, potting, vässer, zuber oder schäffer dem volck fürstellen, damit seinen halben an wasser khain abganng beschehen.

Fol. 43^r [185] Vsakdo mora hiteti na mesto požara ter gasiti in pomagati zatreti ogenj. Mojster nosačev naj s svojimi pomočniki prinese iz za to določenega mesta požarne kavlje, lestve in vse drugo, kar je za to potrebno, s čimer naj opremi vsakogar, ki ga pokliče na pomoč; če pri kom ne bi dosegli ničesar ne s prošnjo ne na lep način, tedaj naj to uredi sodnik z grožnjo kazni in prisilo. Gospodarji bližnjih hiš morajo imeti odprte vodnjake in dati ljudem na voljo kadi, sode, čebre ali škafe, da zaradi pomanjkanja teh reči ne bo primanjkovalo vode.

Fol. 43^v [186] Es sullen gemaine statt allwegen mit schäffern, lid-
rein, zübern, fewrhackenn unnd layttern versehen sein,
damit jederman wisse die ze finden; allain die laytter
nicht, wann die den fruntten und veindten diennen.

[187] Der richter soll auch sein vleyssig aufsehen haben unnd
nach gelegenhait des fewrs etlich nachpern auff die
statthueren unnd gemawern mit yren weren zu be-
hut der statt verschaffen; wann nyemant ways in
eyl ditz ursach.

Vonn der wacht wegenn

[188] Die wacht sol von allen unnd jeden gruntten, darauff
gruntrecht ist, inn der statt gelegen, beschehenn, wie
hernachvolgt:

[189] Der richter, die zwölff des rats, die acht von der gemain
unnd der stattschreyber sullen in fridlichen jaren von
iren behawssten hewßern, darinn sy mit aygem rugkh
angesessen sein, nicht wachten, wann die sonst über
jar von gemainer statt wegen sich yeben unnd prauchen
lassen. Haben aber yr ainer oder mer grunt in der statt,
sy sein oder nicht gepawt und ungestifft, davon sol yr jeder,

Fol. 43^v [186] Mesto naj bo vselej oskrbljeno s škafi, kožami (za gašenje), čebri, požarnimi kavljji in lestvami, da jih bo vsakdo mogel najti, razen lestev, ker te rabijo tudi sovražnikom.

[187] Sodnik naj dobro pazi in ob požaru po potrebi pošlje za obrambo mesta nekaj prebivalcev z orožjem na mestna vrata in obzidje, da bi mestu zagotovili varnost; kajti v tej naglici nihče ne ve za vzrok (požara).

O straži

[188] Straža se daje od vsakega zemljišča v mestu, za katero se plačuje zemljiška pravda, kot sledi:

[189] (Mestni) sodnik, dvanajst članov (mestnega) sveta, osem zastopnikov občine in mestni pisar v mirnih časih niso zavezani straženju od hiš, v katerih sami prebivajo, ker ti že sicer med letom opravljajo delo v korist mesta. Če pa imajo v mestu eno ali več zemljišč, najsi bodo pozidana ali ne, morajo opravljati redno stražo glede na vrstni red.

- [190] Die geschworn nachpern, so die thor offnen unnd sperren, auch der, die wacht aufschreibt thun, in fridlichn jaren nicht wacht von iren hewsern, darinn sy sitzen.
- [191] Die wacht soll yr ordnung haben nach den vierthaylern ordennlich nach den hewsern, darauf gruntrecht ist.
- [192] Hat aber jemannt, edl oder unedl, in der statt ain haws, darauff kain gruntrecht ist, der soll für die behüt der statt ain zimlich benuegen thun.
- [193] Khawfft ain edelman aines burger oder andern haws, darauff gruntrecht ist, das er sich gegen gemainer statt verschreybe, das er davon mit gemainer statt, wie von andern der burger hewsern beschiecht, in stewrn, wachtn unnd andern mitleyden will, sonst sol solher khawff nit gestatt werden.
- [194] Unnd wann also die ordennlich wacht auf zway mal außganngen ist, alsdann soll der richter den inlewtn unnd andern, so die drytt wacht thun, ansagenn unnd wachtenn bevelhen.

- Fol. 44' [190] Zapriseženim prebivalcem, ki morajo odpirati in zapirati mestna vrata, kakor tudi tistemu, ki beleži razpored straže, v mirnih časih ni treba dajati straže od svojih hiš, v katerih sami prebivajo.
- [191] Razpored straže se ravna po mestnih četrtih in posameznih hišah, ki so zavezane dajati zemljiško pravdo.
- [192] Kdor ima v mestu hišo, naj bo plemenit ali ne, in se od hiše ne daje zemljiška pravda, naj prispeva za varovanje mesta.
- [193] Če kupi plemič od meščana ali koga drugega hišo, za katero se daje zemljiška pravda, se mora zavezati mestu, da bo za hišo nosil vsa bremena v davkih, stražarjenju in drugem, kakor to velja za druge meščanske hiše, sicer naj se taka prodaja ne dovoli.
- [194] Ko se vrstni red za stražo zvrsti že vdrugo, naj sodnik ukaže prebivalcem in drugim, ki morajo opravljati tretjo stražo, da gredo na stražo.

[195] Es mag ain jeder perggenos sein weinzürl umb gethane schuld straffen on geverde.

[Statut 1376, § 170]

[196] Wann auch in aller regierung der herrschafft Pettaw ain jeder der fürsten vitzthumb zu oberern und anwalden der statt Pettaw unnd den burgern von den fürsten verordnt gewest ist, also es yetzo und noch füran sein sol; allain was an der statt die behüt beruert, darauf hat ain jeder hawptman oder phleger auf dem sloss gesätzt vonn des fürsten wegen sein aufsehen unnd die burger sollenn ime in demselben gehorsam unnd gewertig sein.

[197] Wann auch noth will sein zu verhueten in sonnder gehaym zechbruderschaft der werchleuten statuten unnd zunfften von gericht unnd inen bey gericht ainichlay irrung oder eingangng erstuende, damit sovil der hie in der statt zu Pettaw aufgericht oder sich des yeben, solher irer artickel unnd geprewchen glawbwirdig abschrifftn zu gerichtz hannden erlegen, fürter was dann ainem

- [195] Vsak gornik sme brez zadržkov kaznovati svojega viničarja za krivico, ki mu jo je storil.
- [196] V vsej vladavini ptujske gosposčine je bil mestu Ptuju in njegovim meščanom za vrhovnika in odvetnika od kneza določen njegov vicedom in tako naj ostane zdaj in v bodoče, le glede varovanja mesta je knez določil, da za to skrbi vsakokratni glavar ali oskrbnik na gradu, meščani pa mu morajo biti v tem poslušni in podložni.
- [197] Kadar je potrebno v posebnih zadevah varovati statute cehovnih bratovščin rokodelcev pred sodiščem in tam pride do sporov ali nesoglasij, naj se ravna po členih in običajih, ki so zapisani v verodostojnih prepisih in predloženi tistemu sodišču, v katerem se sodi ali obravnava.

gericht in dem zu richten oder zu taidingen, gepürt sich darnach wissenn zu richten.

- [198] Es sollen auch die hanntwerch solch irrung, so unndter inen auffersteen, hie zu gericht komen lassen unnd ainer den anndern anderswohin nit zyehe, dadurch sy vor uncost verhuet werden.

Von der gesst herberg und zerung

- [199] Der richter sol auch nit gestatten, das ainicherlay gasst als ratzen unnd anndern täglich yr narung unnd leybsnotturfft am platz nicht auffkhawffen, sonnder ir zerung bey ainem ersamen burger unnd nicht inn haimlichen winckeln thun.

Vonn grunntten

- [200] Es sol auch jeder burger, der hewsser, hoff, stall, stadl order gartten in der statt hat, nichts außgenomen, sein brieflich urkhunt darüber lawttund richter unnd ratt fürpringen unnd die übersehen lassen, ob die mit den anrain oder grunddinsthtenn gleich sagen unnd zwitrecht

Fol. 45' [198] Obrtniki naj medsebojne spore rešujejo pred sodiščem in naj ne vlačijo drug drugega kam drugam (pred sodišče), s čimer bodo obvarovani nepotrebnih stroškov.

O prenočevanju in prehranjevanju tujcev

[199] Sodnik tudi ne sme dovoliti, da bi si kdo izmed tujcev iskal svojo hrano in druge življenjske potrebščine na trgu kakor podgane in druge (živali), temveč naj se hrani pri kakem poštenem meščanu in ne v kakem skritem kotu.

O zemljiščih

[200] Vsak meščan, ki ima v mestu hiše, dvor, hlev, šupo ali vrt, mora prinesiti sodniku in svetu v pregled ustrezne listine, če se posestne meje in dajatve ujemajo z določili v listinah, da bi se tako obvarovali sporov med someščani in bi se od njih dajala straža, kot je bilo prej zapisano.

Fol. 45^v zwüschen den burgern verhuet werden unnd die wacht,
wie vorberuert, davon beschech.

[201] Ob auch ain burger durch fewr oder leybskranckait in
armut khomen wär unnd fürter sein grunt nit pewlich
halten möcht, so soll er solhen grunt seinem anrainer
anpietten zu khawffen; wo nicht, auff offem platz umb
ain zimlich gelt verrueffen lassen.

Vonn nachtsitzenn

[202] Der richter soll auch nit gestattenn, das kain wirt, der
wein schennckt, nach der pyerglogkenn sitzen lasß; wölher
das überfert, sol yn der richter darumb straffenn.

Fol. 45^v [201] Če bi kateri izmed meščanov osiromašil zaradi požara ali bolezni in bi ne mogel več dobro obdelovati svoje posesti, naj tako posest ponudi v nakup svojemu sosеду; če pa tega ne stori, tedaj mora prodajo oklicati na javnem mestu.

○ ponočevanju

[202] Sodnik tudi ne sme dovoliti, da bi kateri izmed gostilničarjev, ki toči vino, pustil svoje goste sedeti po nočnem (pivskem) zvonjenju; kdor bi se v tem pregrešil, naj ga za prestopok kaznuje sodnik.

[203] Geet ain burger oder innwoner der statt Pettaw mit tod ab, der unvogtper erben hinder sein verlasst, oder wo sunst durch ainich fal gueter in der statt, die kainen gewisen erben oder herren haben, ledig unnd verlassen werden, so sollen richter unnd rat desselben abgestorben gelassen hab oder wie die gueter verweist unnd ledig sein, bewarn unnd versenetirn lassen unnd weder gerhaben noch anndern nit ee einanntwurten, sy hietten dann die vor aygentlich beschriben unnd in ain glawbwirdig inventari pracht. Dasselb inventari sollen richter unnd rat behallten, damit die unvogtpern erben zu iren vogtpern jam an yr gerhaben yre gueter nach solhem inventari wissen zu erfordern, deßgleichen die anndern, so spruch unnd vordrung zu verlassnen guetern, die kainen gewisen erben oder herren haben, zu haben vermainen, solch yr spruch unnd vordrung auf die verlassnen gueter wissen zu suchenn unnd solher verlassnen gueterhalb meniglich unverdacht beleyb unnd unpillicher an vordrung erlassenn werd, doch in dem allem dem fürsten unnd der oberkait, ob die gueter durch ainich fal im angefallenn wärm, an seiner gerechtigkeit unvergriffen.

Wer burgerrecht hatt,
wie er handdeln mag

[203] Če umre meščan ali prebivalec mesta Ptuj, ki je zapustil nedoletne dediče, ali če je zaradi kakega drugega razloga v mestu ostala prosta in zapuščena posest brez določenega dediča ali gospodarja, tedaj naj dasta sodnik in (mestni) svet po umrlem zapuščeno imetje ali kakor je pač ta posest ostala brez lastnika, shraniti in popisati ter je ne smeta izročiti varuhom ali komu drugemu, dokler nista tega premoženja popisala in ga vnesla v natančen inventar. Ta inventar naj sodnik in svet obdržita pri sebi, da bodo lahko nedoletni dediči ob svoji polnoletnosti na njegovi osnovi zahtevali od svojih skrbnikov svojo lastnino, enako pa tudi drugi, ki menijo, da imajo zahteve in terjatve do premoženja brez gospodarja, da bodo mogli uveljavljati zahteve in terjatve do tega premoženja ter da bi to zapuščeno premoženje ostalo neokrnjeno, razen za pravice kneza in oblasti, če bi premoženje v nekem primeru pripadlo njemu.

Fol. 46^v [204] Wer burger ist, er hab haws unnd hoff oder nit, der mag all handlung treyben unnd kawffen von anndern burgern oder gesstenn; doch das der, so nit haws unnd hoff hat, nit weinschennckh; dann allain, ob er weingarten hiet, oder gewun, so mag er sein pawwein schenken.

[205] Es mag auch ain burger, der nit hanndtwercher ist, die phenwart oder gattung, so der burger hanndtwerchsman mocht khawffen unnd verkhawffen unnd sowol als der hanndwerchsman vertreyben.

Die gesellschaft mit auß-
wendigen sollen verpotten sein

[206] Es soll auch kain burger mit aussem in kawffmanschafft unnd handlungen gemeinschafft oder gesellschaft haben, noch aines aussem oder gasts gueter sich nit annemen, noch denselben übertragen, damit dem fürsten dardurch sein mawt unnd gemainer statt yr vordrung unnd gerechtigkeit, auch dem burger sein gewerb unnd narung nit entzogen noch gesmelert werd. Wölher aber der wer, der disen artickel überfuer, den mag straffen, als den, der sein burgerspflicht nit gehalten hat, auch ime das burgerrecht auffgesagt werden mag unnd haben sich die khawmans gueter in solher gemeinschafft, wo die gefunden werden,

- [204] (Pravi) meščan s hišo in dvorom ali brez sme poslovati in kupovati od someščanov ali tujcev, vendar tisti, ki nima hiše in dvora, ne sme imeti vinotoča, razen če bi imel vinograd ali pa si bi ga pridobil, sme točiti svoje pridelano vino.
- [205] Meščan, ki sicer ni obrtnik, sme nakupovati in prodajati tisto blago, ki ga sme meščan-obrtnik, ter poslovati, kot smejo obrtniki.

Družbe z vnanjiki naj bodo prepovedane

- [206] Nihče izmed meščanov naj nima z vnanjiki v trgovanju in poslovanju skupnega ali družbenega odnosa, niti mu ni dovoljeno od vnanjika ali tujca prevzeti blago, niti mu ga izročiti, da ne bi s tem kneza prikrajšal ali okrnil za mitnino, mesto za njegove zahtevke in pravice ter meščane za njihovo obrt in živež. Kdor bi se pregrešil zoper ta člen, naj se ga kot slabega meščana kaznuje in naj se mu odvzame meščanska pravica, tudi se sme trgovsko blago iz takih skupnih poslov, kjer bi bili ugotovljeni, zaseči, kakor je določeno v enem izmed zgoraj navedenih členov.

verfallen, wie dann oben inn ainem andern artickhel auch anzeygt ist^{aa}.

Vonn öden hofstetenn

- [207] Wer ain ödn grunt, hofstatt oder pawfelligs ödshaws, das nit besetzt ist, darauff gruntrecht ligt, in der statt hat, derselb sol denselbn öden grunt, hofstat oder pawfellig öd haws vonn der zeyt, so er darumbn von richter und rat ersucht wird, auffpawen oder werkhawffen ainem andern, der das pawt. Wo er das nit thut, so hat sich alsdann nach außgang des jars sein gerechtighaytt verfallen unnd richter unnd rat mügen die öd hofstat oder pawfellig öd behawssung umb iren gruntzins, wacht unnd stewr einziehen unnd weytter verlassenn oder verkhawffen. Ob aber nit gewis <erben>^{bb} noch wissenn wer, wem die öd hofstat oder das öd haws zugehörtt, so mügen richter unnd rat ain offne ladung oder verkhundbrief hie anslagen lassen ainem jeden, der zu dem grunt oder haws vermaint gerechtigkeit zu haben, in gemain zu berueffen, das derselb seiner gerechtigkeit in jarsfrist nach gee, wie sich gepürt, unnd solch öd hofstat oder pawfellig öd haws bey verliessung derselben seiner gerechtigkeit inn jarsfrist paw oder verkhawff, wie oben gemelt ist.

^{aa} Desno od zadnje besede je nalepljen listič z dvema zapisoma, ki izvirata iz 17. oz. 18. stoletja. Prvi se glasi: Von öden hofstett heysern; drugi: NB: Vill mehr ist der spuer auf der andern zcithen zu all gierten.

^{bb} Beseda je bila kasneje zapisana nad vrstico z roko Λ.

[207] Kdor ima v mestu pust domec ali razpadajočo pusto hišo brez stanovalca, za katero se daje zemljiška pravda, mora v roku, ki ga od njega zahtevata sodnik in svet, tako zemljišče, domec ali razpadajočo pusto hišo pozidati ali pa prodati komu drugemu, ki jih bo pozidal. Če tega ne stori, je po preteku enega leta izgubil pravico (do te posesti), sodnik in svet pa smeta tak pusti domec ali razpadajočo pusto hišo zaradi zemljarine, obveznosti stražarjenja in davka zaseči, prepustiti ali preprodati. Če se pa ne ve za dediče in niti to, komu pusti domec ali pusta hiša pripadata, smeta na omenjenem mestu sodnik in svet nabiti javno vabilo ali pisno oznanilo vsakomur, ki ima domnevno pravico do tega zemljišča ali hiše, da bi to pravico lahko uveljavljal v roku enega leta, kot se spodobi, in da bi tak domec ali razpadajočo pusto hišo v letu dni pozidal ali odprodal, sicer bi izgubil pravico do te lastnine, kakor je navedeno zgoraj.

Es sollenn auch richter unnd rat vleys haben, die so öde hofstat unnd hewsser haben, darauff gruntrecht ligt, dermassen zu berueffen unnd darinn nit sewmig zu ver-scheinen, damit die statt mit gepewen widerinn auff-nemen gepracht unnd die ödn hewser mit innwonern besetzt werdenn.⁶⁶

⁶⁶ Na zunanjem robu sta ostanka dveh pečatov iz rdečega pečatnega voska, s premerom ok. 15 mm. Na spodnjem je še viden del krožnice in ostanek pečatnega okrasja. Podobi na ostankih pečatov nista razpoznavni. V sredini je vijoličast žig Zgodovinskega arhiva Ptuj.

Sodnik in mestni svet naj vestno skrbita, da tiste, ki imajo puste domce in hiše, od katerih se daje zemljiška pravda, pozoveta na opisani način in se pri tem ne obotavljata, da bi mesto glede hiš spet napredovalo in da bodo puste hiše poseljene z ljudmi.

[b] So bekennen wir Leonhart, ertzbischove zu Saltzburg, legat des stuls zu Rom etc., das wir auff der unnsern getrewen richter, rat unnd gemain unnsere statt Pettaw unnderthenig ersuchen unnd bitt dise obgeschribenn statut, satzung und ordnung mit rechtem wissen gnediglich vernewert, reformiert zugelassen unnd bestat haben, vernewen, reformiern, zulassen unnd bestaetten die auch hiemit, also das sich die innwoner unnd awssern, wer die sein, in bestimpter unnsere statt Pettaw der geprauchten sich darnach richten unnd die halten unnd nicht überfaren sollen. Wir gepietten auch unnsere rat unnd getrewen lieben Walthasarn Glenitzer, unnsere vitzthumb zu Leybnitz unnd ainem jeden vitzthumb, wer der nach im sein wirdet, unnd unnsere getrewen richter unnd ratt unnsere statt Pettaw, so zu zeytten sein werdenn, das sy von unnsere wegen solch statut, ordnung unnd satzung vestiglich voltziehenn unnd hanndthaben unnd darwider nicht thun noch des jemanndts zu thun gestatten. Doch wöllen wir darneben andern gewonhaitn, alten herkomen unnd geprauchten bey unnsere statt Pettaw herbracht, so hierinn nit verleybt, sovil die gut, löblich und rechtmessig der stat aufnemlich unnd disen hierinn geschribnen ordnungen nit widerwertig sein, auch bey krefft beleiben lassen unnd durch dise ordnung denselben nichts abgenommen haben. Doch behalten wir unns bevor dise statut, ordnung und satzung zum thayl oder gar zu widerrueffen, zu verandern, zu mindern oder zu mern,

Fol. 48^r [b] Tako oznanjamo mi, Lenart¹⁰³, nadškof v Salzburgu, legat rimskega sedeža etc., da na ponižno prošnjo našega zvestega sodnika, sveta in občine mesta Ptuj zgoraj zapisani statut, postavo in red, ki je z našo popolno vednostjo milostljivo obnovljen in reformiran, obnavljamo, reformiramo, dopuščamo in potrjujemo tudi na tem mestu, da se torej prebivalci in vnanjiki ravnajo po njih, jih uporabljajo in jih ne kršijo. Ukazujemo tudi našemu zvestemu in ljubemu svetniku Baltazarju Gleinitzerju¹⁰⁴, našemu vicedomu v Lipnici¹⁰⁵ in vsakemu vicedomu, ki mu bo sledil, našemu vsakokratnemu zvestemu sodniku in svetu našega mesta Ptuj, da se ravnajo po tem statutu, postavi in redu, da jih ne kršijo in da skrbijo, da jih tudi nihče drug ne bo kršil. Hočemo tudi, da poleg tega nadalje ostanejo v rabi tudi drugi običaji, stare navade in običaji, ki jih pozna mesto Ptuj, ki pa v tem statutu niso zajeti, če so dobri, častni in pravilni in temu zapisanemu redu ne nasprotujejo ali ga razveljavljajo ter so že od nekdaj v rabi. Toda pridržujemo si tudi pravico do preklica, sprememb, zmanjšanja ali povečanja dela ali celotnega statuta, reda in postave, kot zahtevata čas in tok potreb.

¹⁰³ Lenart iz Hodiš na Koroškem (Keutschach), salzburški nadškof v letih 1495–1519.

¹⁰⁴ Baltazar Gleintzer, leta 1513 salzburški vicedom v Lipnici. Kot salzburški ministeriali so imeli Gleinitzerji od leta 1245 v fevdu dvor v Gleinstättnu pri Lipnici, kamor so v 14. stoletju prenesli svoj sedež iz Frauentala pri Deutschlandsbergu, dvor v Gleinstättnu opustili in pozidali nov grad. V okolici so do leta 1572, ko so obubožali, nakopili precejšnjo zemljiško posest; gl. Handbuch der historischen Stätten Österreich 2. Alpenländer mit Südtirol, Stuttgart 1978, str. 59.

¹⁰⁵ Lipnica (Leibnitz) na Štajerskem. Sedež salzburškega vicedoma za vse štajerske posesti.

wie dann das nach gelegenhait der zeyt unnd der lawff die notturfft erfordert. Wann auch richter unnd rat new ordnung zu nutz unnd notturfft gemainer statt hinfüran machen wolten, die sollen sy unns, unnsern nachkhumen oder unnsern vitzthumb anzaigen und die vor nit offnen, die werden dann durch unns zugelassenn. Des zu urkhunt haben wir unnsere innsigl an dises stattpuch thun henngen. Geben in unnsere statt Pettaw an freytag sannd Oswaldstage nach Cristi gepurt unnsers lieben herren fünfftzehenhundert unnd im dreytzehenden jare.

1•5•13•^{cc}

^{cc} Spodaj je vijoličast žig "K.k. Hofbibliothek" z avstrijskim državnim grbom. V spodnjem levem robu je s svinčnikom v majhen okvirček zapisana črka B.

Če bosta sodnik in svet kdaj zaradi mestnih potreb hotela napraviti nov red, ga morata predložiti nam, našim naslednikom ali našemu vicedomu in se ga ne sme uveljaviti, dokler ne bi dali privoljenja. Za overovitev (listine) smo dali na to mestno knjigo obesiti naš pečat. Dano v našem mestu Ptuju v petek, na dan sv. Ožbalta¹⁰⁶, v petnajststo in trinajstem letu po rojstvu našega ljubega gospoda Kristusa.

1•5•13•

¹⁰⁶ 5. avgust 1513.

KAZALA

Dušan Kos

Imensko in krajevno kazalo

Kazalo se nanaša na številke členov statuta, le za seznam meščanske posesti med členoma 168 in 169 je glede na pripadnost eni od štirih mestnih četrti označen s 1č, 2č, 3č ali 4č. V oklepajih so zapisana originalna imena oz. nazivi oseb in krajev ter njihove variante, ki so ločene z vejico. Za samostojnimi originalnimi imeni niso navedene številke členov, ampak je bralec s kazalko "gl." napoten na slovensko oz. moderno obliko imena. Če je slovenska oblika skorajda enaka originalni, ta nima posebnega gesla. Vrstni red pri osebnih imenih je v nekaterih primerih nekoliko spremenjen, tako da je vedno najprej navedeno osebno ime, nato pa obrtniška ipd. oznaka, ali pa priimek (t.j. izvorno ime) in nato osebno ime. Mestne mikro lokacije, ki se omenjajo v statutu (npr. identificirane stavbe, ulice, trgi), in svetniška imena (prazniki, beneficiji) so zvečine zajete v stvarnem kazalu. V krajevnem kazalu so upoštevana le tiste (mikro) lokacije, ki se kot izrecna krajevna imena navajajo v prepisu in prevodu. Niso zajeti pridevniki, izpeljani iz krajevnih imen, in omembe Ptuja. Upoštevana pa so tudi osebna in krajevna imena v pojasnilih v opombah (predvsem pri prevodu), pri čemer pa v kazalu za ta pojasnila ni posebnih označb, da je potrebno gledati v opombe; niso pa upoštevani avtorji razprav ter imena in kraji v naslovih njihovih citiranih del.

Achatz Lyndecker, gl. Lindeker Ahac
Adam Swetkowitz, gl. Svetkovič Adam
Äffrer Janez (Hanns Äffrer): 2č
Ahac pek (Achatz peck): 3č
Alex Muscan, gl. Moscon Aleks
Ambros Çortzer, gl. Çoričar Ambrož
Andrej čevljar (Anndre schuster): 2č
Andrej krznar (Anndre khursner): 4č
Anndre Fuerer, gl. Fuerer Andrej
Anndre von Weyspriach, gl. Weißbriaški
Anndre Wyenner, gl. Wyenner Andrej
Anthoni Vitzin, Pre Anthonio Vitzion,
gl. Vitzin Anton
Asspach Vid (Veyt Asspach): 1č
Avstrija, dežela (Österreich): a, 80

Baltazar (Walthesar): 2č
Bartl ledrer, gl. Jernej usnjar
Bartlme messner, gl. Jernej mežnar
Bavarec Janez (Hanns Payr): 1č
Benedikt ključavničar (Benedict slosser): 4č
Benedikt mizar (Benedict tyszler): 1č
Benedikt nosač (Benedict heber): 3č
Benuš mesar (Benusch fleyschacker): 4č
Bergamo, mesto v Italiji: 3č
Bladißlaus Swetkowitz, gl. Svetkovič Vladislav
Boštjan usnjar (Sebastian ledrer): 4č
Borl, grad: 2, 1č
Bratec Štefan (Steffan Bratetz): 2č
Brescia, mesto v Italiji: 2č
Brixen, mesto na južnem Tirolskem (danes Italija): a

Caspar maler, gl. Čašper, slikar
Caspar pintter, gl. Čašper sodar
Celje: 3č

Conntz gurtler, gl. Konc jermenar
Conntz sattler, gl. Konc sedlar
Cristan schuster, gl. Kristan čevljar
Cristof ryemer, gl. Kristof jermenar
Cristoff khramer, gl. Kristof kramar
Cristoff torwetl, gl. Kristof mestni vratar
Cristoff Wyser, gl. Wiser Kristof

Deutschlandsberg, trg na avstrijskem Štajerskem: b
Drava (Traa): 76, 84, 155, 2č, 3č, 4č
Dravinja, reka (Traan, Tran): 76, 155
Dravska ulica: 4, 2č, 3č
Dravski gozd (Trabalt): 130
Dunaj: a

Erhart Khyen, gl. Khyen Erhart
Erhart pek (Erhart peck): 2č
Erhart Poltz, gl. Poltz Erhart

Fabijan krojač (Fabian schneider): 4č
Fano, mesto v Italiji: 2č
Feistriški, gospodje (Fewstritzer): 2č
Feystritz, gl. Slovenska Bistrica
Filip mesar (Philip fleyschacker): 4č
Flitscher (Flytsch): 2č
Franc čevljar (Franntz schuster): 2č
Francisco Lanteri, gl. Lanthieri Francišek
Frankolovo pri Celju: 3č
Freihof, gl. spodnji svobodni dvor
Friderich von Rad, gl. Rot Friderik
Friderik, rimski cesar in avstrijski nadvojvoda
(Friderich, römischer khayser, erthörtzog
in Österreich): a
Fuerer Andrej (Anndre Fuerer): 4č,
Peter (Peter Fuerer): 4č
Fux nožar (Fux messerer): 1č

Gabes čevljar (Gabes schüster): 2č
 Galuder Pavel (Galuder, Paul Galuder): 2č, 3č
 Gašper slikar (Caspar maler): 1č
 Gašper sodar (Caspar pintter): 1č
 Gawgenhofer (Gawgenhover): 3č
 Georg schmid, gl. Jurij kovač
 Gertscher, Görtcher: 4č
 Glavni trg, gl. Slovenski trg
 Gleinitzer, rodbina: b; – Baltazar, salzburski vicedom
 v Lipnici (Walthasar Glenitzer vitzthumb
 zu (Leybnitz): b
 Gleinstätten, dvor na avstrijskem Štajerskem: b
 Gleych nožar (Gleych messrer): 3č
 Glubane Matej (Mathe Glubane): 2č
 Gombsse Luka (Lucas Gombsse): 1č
 Gorica, mesto v Italiji: 3č
 Goričar Ambrož (Ambros Gortzer): 1č
 Gradec, mesto na avstrijskem Štajerskem (Graz): 158
 Grajena, rečica pri Ptujju: 4č
 Grajski grič (slosperg): 1č
 Gregor čevljar (Gregor schüster): 1č
 Gregor kovač (Gregor smid): 4č
 Gregor krojač (Gregor schneider): 2č
 Grewl Marjeta (Margreth Grewl, Grewl wittib):
 2, 2č, 3č; – Nikolaj (Niclas Grewl): 2, 2č, 3č
 Gwennntler Sune: 6; – Jakob: 6; – Nikolaj (Niclas
 Gwentler): 4č; – Vincenc (Vitzentz Gwennntler): 4č

Habsburžani: 1č
 Hanns Äffrer, gl. Äffrer Janez
 Hanns ferber, gl. Janez barvar
 Hanns fleyschacker, gl. Janez mesar
 Hanns goldschmid, gl. Janez zlatar
 Hanns Hock, Hogkh, gl. Hock Janez
 Hanns huter, gl. Janez čuvaj
 Hanns Loterpeckh, gl. Loterpek Janez
 Hanns mawrer, gl. Janez zidar
 Hanns Payr, gl. Bavarec Janez
 Hanns peck, gl. Janez pek
 Hanns Peer, gl. Peer Janez
 Hanns prantweiner, gl. Janez žganjar
 Hanns Putritsch, gl. Putrič Janez
 Hanns Scharttenperger, gl. Scharttenperger
 Hanns scherer, gl. Janez izdelovalec škarij
 Hans Schilher, gl. Schilher Janez
 Hanns schmid, gl. Janez kovač
 Hanns stegklar, gl. Janez steklar
 Hanns Sybenpurger, gl. Sedmograška, Janez iz
 Hanns Zehenntner, gl. Zehenntner Janez
 Hanns zingiesser, gl. Janez kositrar
 Hartman vonn Holnneghk, gl. Holleneški Hartman
 Hausner Wolfgang (Wolffganng Hawßner): 3č
 Herbersteinski Lenart (herr Leonhart von
 Herberstein): 1č, 2č
 Hock Janez (Hanns Hock, Hogkh): 1č, 2č
 Hodiše, dvor na avstrijskem Koroškem (Keutschach): a
 Hodiški Lenart, nadškof v Salzburgu (Leonhart von
 Keutschach, ertzbischove zu Saltzburg): a, 14, 2č, b

Holleneški Hartman (herr Hartman vonn Holnneghk):
 1č; – Ruprecht: 1č
 Hrastovec, grad: 1č
 Hungern, gl. Ogrska
 Hunyadi Janoš: a; – Matjaž, ogrski kralj (Mathias von
 Huniad zu Hungern, khünig): a, 1č

Ilz, grad na avstrijskem Štajerskem: 2č
 Innsbruck, mesto na Tirolskem: a
 Irhar (Ircher): 1č, 4č
 Istra: 3č

Jacob Ruspacher, gl. Ruspacher Jakob
 Jakob čevljar (Jacob schüster): 1č
 Jakob kositrar (Jacob zingiesser, zyngiesser): 3č, 4č
 Jakob krojač (Jacob schneider): 2č
 Jakobič (Jacobitsch): 2č
 Janez barvar (Hanns ferber): 4č
 Janez čuvaj (Hanns huter): 4č
 Janez izdelovalec škarij (Hanns scherer): 2č
 Janez kositrar (Hanns zingiesser): 1č
 Janez kovač (Hanns schmid): 2č
 Janez mesar (Hanns fleyschacker): 4č
 Janez pek (Hanns peck): 1č
 Janez steklar (Hanns stegklar): 2č
 Janez zidar (Hanns mawrer): 4č
 Janez zlatar (Hanns goldschmid): 1č
 Janez žganjar (Hanns prantweiner): 4č
 Jernej mežnar (Bartlme messner): 3č
 Jernej usnjar (Bartl ledrer): 4č
 Jorg Krabat, gl. Krabat Jurij
 Jorg Perger, gl. Perger Jurij
 Jorg Swinperger, gl. Swinperger Jurij
 Jorg von Lagkh, gl. Loka, Jurij iz
 Jošt (Jobst): 3č
 Jurij kovač (Georg schmid): 4č
 Jurij kuhar (Jörg khoch): 4č
 Jurij lončar (Jorg haffner): 4č
 Jurij mesar (Jorg fleyschacker): 3č, 4č

Karel usnjar (Kharl ledrer): 4č
 Keutschach, gl. Hodiše na avstrijskem Koroškem
 Khämdtn, Khermdtn, gl. Koroška
 Khyn Erhart (Erhart Khyen): 3č
 Köll mladi (Koll der junge): 1č
 Konc jermenar (Conntz gurtler): 3č
 Konc sedlar (Conntz sattler): 2č
 Komeysl Pankrac (Pangratz Khomeysl): 3č
 Komgasse, Kommarkht, gl. Prešemova ulica; žitna ulica
 Koroška, dežela (Khämdtn, Khermdtn): 80, 130
 Krabat Jurij (Jorg Krabat): 2č
 Krap (Krapp): 4č
 Krempljeva ulica: 3č
 Kristan čevljar (Cristan schuster): 4č
 Krištof jermenar (Cristof ryemer): 3č
 Krištof kramar (Cristoff khramer): 4č
 Krištof mestni vratar (Cristoff torwetl): 1č

Lacko Sigmund (Sigmund Latzko): 3č
Lanthieri Francišek (Francisco Lanteri): 2č; – Sigmund: 2č
Lenart čevljar (Leonhart schuster): 3č
Lenart čuvaj (Leonhart huter): 4č
Leonhart Raucher, gl. Raucher Lenart
Leonhart von Herberstein, gl. Herbersteinski Lenart
Leonhart von Keutschach, ertzbischove zu Saltzburg,
gl. Hodiški Lenart, salzburski nadškof
Leybnitz, gl. Lipnica
Leysser Jurij: a
Lindek, grad: 3č
Lindeker Ahac (Achatz Lyndecker): 3č
Lipnica, gospostvo na avstrijskem Štajerskem (Leybnitz): b
Ljubljana, mesto: 3č
Loka, vas ob Dravi: 2č
Loka, Jurij iz (Jorg von Lagkh): 2č
Loterpek Janez (Hanns Loterpeckh): 2č
Lovrenc čuvaj (Lorentz huter): 4č
Lucas Čombsse, gl. Čombsse Luka
Lūdwig Per, gl. Per Ludvik
Luka krojač (Lucas schneider): 1č
Luka zidar (Lucas mawrer): 1č

Majšperk, grad: 1č
Maksimilijan, rimski cesar (Maximilian römischer
khayser): a, 125
Mali grad, v mestu Ptuj: 47, 73, č
Manghofer Lovrenc (Lorentz Manghover): 3č, 4č
Manhofer Martin (Mert Manhover): 2č
Margreth Črewl, gl. Črewl Marjeta
Maribor, mesto (Marchburg): 130
Marija, mati božja (Maria mutter gottes): 17
Marke, pokrajina v Italiji: 2č
Martin: 3č
Martin mesar (Martin fleyschacker): 3č
Martin steklar (Martin glasser): 4č
Martin tkalec (Mert weber): 1č
Matej brivec (Mathe palbierer): 4č
Matej čevljar (Mathe schuöster): 4č
Matej ključavničar (Mathe slosser): 2č
Matej nosač (Mathe heber): 2č
Mathe Člubane, gl. Člubane Matej
Mathias von Huniad zu Hungern, gl. Hunyadi Matjaž
Mert Manhover, gl. Manhofer Martin
Mert Thott, gl. Thott Martin
Mestni park: 84
Mestni trg: 4č
Michel Reyffnitzer, gl. Ribnica, Mihael iz
Michel Suchikruch, gl. Suhikruh Mihael
Mihael čevljar (Michel schüster): 4č
Mihael jermenar (Michel ryemer): 2č
Mihael mesar (Michel fleyschacker): 3č
Minoritski trg – Čoveji trg – živinski trg
(Rindermarkt): 157
Moscon Aleks (Alex Muscan): 3č; – Apolonij: 3č; –
Bernard: 3č; – Boštjan: 3č; – Franc: 3č; – Inocenc: 3č;
– Jeremija: 3č; – Kristof: 3č

Murkova ulica: 4č
Muzejski trg: 47
Narr usnjar (Narr ledrer): 4č
Niclas Črewl, gl. Črewl Nikolaj
Niclas Čwentler, gl. Čwentler Nikolaj
Niclas Rosennackh, gl. Rosenak Nikolaj
Nikolaj pek (Niclas peckh): 4č
Nova vrata (špehasta, Mala): 17
Nürenberg, mesto v Nemčiji: a, 2
Ogrska, kraljevina (Hungern): a, 128, 137
Ormož, mesto: 1č
Ortnek, gospostvo: 3č
Österreich, gl. Avstrija
Pabštajn, grad: 1č
Paldauff Pavel (Paul Paldauff): 2č
Pangratz Khomeysl, gl. Khomeysl Pankrac
Pankrac usnjar (Pangratz ledrer): 4č
Paul Čaluder, gl. Čaluder Pavel
Paul Paldauff, gl. Paldauff Pavel
Paul Reysser khurssner, gl. Reysser Pavel krznar
Paul Spitzitz, gl. Špičič Pavel
Pavel ključavničar (Paul slosser): 2č
Pavel sodar (Paul pindter): 4č
Payr, gl. Bavarec Janez
Pazin, gospostvo v Istri: 3č
Peer Janez (Hanns Peer): 2č
Per Ludvik (Lūdwig Per): 1č, 4č
Perger Jurij (Jorg Perger): 1č; – Rupert (Ruprecht
Perger): 2č, 3č
Pesara, mesto v Italiji: 3č
Pesnica, reka (Pesnitz): 76, 155
Peter Fuerer, gl. Fuerer Peter
Peter krznar (Peter khürsner): 3č
Peter lončar (Peter haffner): 3č
Peter mesar (Peter fleyschacker) : 1č
Peter padar (Peter pader): 3č
Peter tesar (Peter zymmerman): 4č
Peter usnjar (Peter ledrer): 1č
Peter zlatar (Peter goldschmid): 2č
Pettaw, gl. Ptujski, gospodje
Philip fleyschacker, gl. Filip mesar
Pišece, grad: 2; – gospostvo: 3č
Pivska mestna vrata: 17, 2č
Pivska ulica (Pyergasse): 17, 2č
platz, gl. Slovenski trg
Poltz Erhart (herr Erhart Poltz): 2č
Prešernova ulica (Kornegasse, khormmarckt,
Kornmarkt): 47, 84, 140, 1č
Ptuj (Pettaw), gl. stvarno kazalo
Ptujski gospodje (herren von Pettaw):
4, 47; – grad: 73, 108
Putrič Janez (Hanns Putritsch): 4č
Pyergasse, gl. Pivska ulica

Radgona, mesto (Radkersburg): 125, 1č
 Radlje, trg (Radler): 130
 Radmannsdorfer, rodbina (Ratmanstorffer): 1č, –
 Kristof: 1č
 Raucher Lenart (Leonhart Raucher): 3č
 Raumschüssel Sigmund: 6
 Reka, mesto na Hrvaškem: 3č
 Reysser Pavel krznar (Paul Reysser khurssner): 2č
 Ribnica, Mihael iz (herr Michel Reyffnitzer): 2č
 Ribnica na avstrijskem Koroškem (Reifniz): 2č
 Rindermarcht, gl. Minoritski trg
 Rogoznica: 17, 2č
 Rojko krojač (Roykho sneider): 2č
 Rosch: 2č
 Rosenak Nikolaj (Niclas Rosennackh): 3č
 Rot Friderik (Friderich von Rad): 2
 Rupert pek (Ruprecht peck): 4č
 Ruprecht Perger, gl. Perger Rupert
 Ruspacher Jakob (Jacob Ruöspacher): 4č
 Rytzinger Tomaž (Thoman Rytzinger): 4č

Salzburg (Saltzburg, Salzburg): a, gl. stvarno kazalo
 Scharttenperger Janez (Hanns Scharttenperger,
 Schartnperger): 1č, 3č
 Schaumburg, gospodje: 47; – Friderik,
 salzburski nadškof: a
 Schilher Janez (Hans Schilher): 2
 Schmirtkhüt: 4č
 Sebastian ledrer, gl. Boštjan ledrer
 Sedmograška, Janez iz (Hanns Sybenpurger): 4č
 Sevnica, gospostvo: 3č
 Sigmund Latzko, gl. Lacko Sigmund
 Skart (Sckart): 3
 Slomškova ulica: 17, 2č
 sloperg, gl. grajski grič
 Slovenj Gradec, mesto (Wynndisch Gratz): 130
 Slovenska Bistrica, mesto (Feystritz): 130
 Slovenski trg (platz): 84, 2č
 Sneweys Wolfgang (Wolffganng Sneweys): 4č
 Spodnji svobodni dvor (freihof): 3č
 Središče, trg: 1č
 Stainer Matej: 4č
 Staudecker Štefan (Steffan Staudecker, Stawdecker): 1č, 3č
 Steffan Bratetz, gl. Bratec Štefan
 Steffan peckh, gl. Štefan pek
 Steffan Staudecker, gl. Staudecker Štefan
 Steyer, Steyr, gl. Štajerska
 Stradner pek (Stradner peckh): 3č
 Strasguetl čuvaj (Strasguetl huter): 4č
 Stubenberg(er), rodbina (Stubmberg): 3č, – Franc: 3č
 Sturmberg, grad na avstrijskem Štajerskem: 1č
 Suhikruh Mihael (Michel Suchikruh): 4č
 Sune Gwennntler, gl. Gwennntler Sune
 Svetkovič Adam (Adam Swetkowitz): 3č, – Vladislav
 (Bladißlaus Swetkowitz): 2, 3č
 Svinjski trg (sweinmarckt): 84
 Swinperger Jurij (Jorg Swinperger): 1č

Sygl pek (sygl peck): 4č
 Szekely Jakob (Zäckl Jacob): 1č

Škofja Loka: 2č
 Špičić Pavel (Paul Spitzitz): 1č
 Štajerska, dežela (Steyer, Steyr): 80, 158
 Štefan nožar (Steffan messrer): 4č
 Štefan pek (Steffan peckh): 1č
 Štefan zidar (Steffan mawrer): 2č

Tewbler: 3č
 Thoman Rytzinger, gl. Rytzinger Tomaž
 Thott Martin (Mert Thott): 2č, 3č
 Tomaž mesar (Tomesch fleyschacker): 1č
 Tomaž usnjar (Thoman ledrer): 4č
 Traan, gl. Dravinja
 Tralbalt, gl. Dravski gozd
 Treun, grad: 1č
 trg (platz): 84, 86
 Tscheronime Wiser, gl. Wiser Čeronim

Valentin čevljar (Valtein schuster): 2č
 Valentin izdelovalec lokov (Valtein pogner): 1č
 Veyt Asspach, gl. Asspach Vid
 Veyt schüster, gl. Vid čevljar
 Vid (Veyt): 3č
 Vid čevljar (Veyt schüster): 1č
 Viljem krznar (Wilhalm khursner): 1č
 Viljem zidar (Wilhalm mawrer): 2č
 Vipava, grad in gospostvo: 1č
 Vitzentz Gwennntler, gl. Gwennntler Vincenc
 Vitzin Anton (Anthoni Vitzin): 1č, 4č
 Vurberk, grad: 3č

Walthasar Glenitzer, gl. Gleinitzer Baltazar
 Walthesar, gl. Baltazar
 Weißbriški Andrej (Anndre von Weyspriach):
 2, – Ulrik st.: 2
 Wiener Andrej (Anndre Wyenner): 2č
 Wildenstein, gospodje: 47
 Wilhalm khursner, gl. Viljem krznar
 Wilhalm mawrer, gl. Viljem zidar
 Wiser Čeronim (Tscheronime Wiser):
 1č, – Kristof (Cristoff Wyser): 3č
 Wolffganng Hawßner, gl. Hausner Wolfgang
 Wolffganng Sneweys, gl. Sneweys Wolfgang
 Wolfgang izdelovalec lokov (Wolffganng pogner): 1č
 Wolfgang nožar (Wolffganng messerer): 2č
 Wynndisch Gratz, gl. Slovenj Gradec

Zabsser: 1č
 Zäckl Jacob, gl. Szekely Jakob
 Zechentner Janez (Hanns Zechentner): 2č
 Zilpacher nožar (Zilpacher messerer): 2č
 Zuckenmantl: 4č

Žitna ulica – Gosposka ulica (Kornegasse, khommarckt,
 Kommarkht), gl. Prešemova ulica

Stvarno kazalo

Kazalo je sestavljeno kot pomagalo pri iskanju pojmov, ki se nanašajo na pravno, družboslovno in gospodarsko področje. Osnova pri sestavljenih pojmihi v slovenskem jeziku je vedno samostalnik ali glagol, sledijo pa pridevnik in dodatna določila, originalni sestavljeni nemški izrazi večinoma ohranjajo vrstni red. V geslih vezaj povezuje glavno besedo (samostalnik, glagol) z natančnejšim določilom ali pa pomeni izpuščeno ponavljajočo se ključno besedo, če je zapisan v obliki podgesla. S kazalko "gl." je uporabnik iz originalne nemške napoten na slovensko obliko, kjer je številka ali črka ustreznega člana. Opozoriti velja, da nekatera smiselno podobna gesla niso združena (npr. "kraja" in "tatvina"), zato mora uporabnik preveriti tudi morebitne sinonime. V stvarnem kazalu tudi niso upoštevane poklicne oznake konkretnih oseb, ki so v celoti navedene v imenskem in krajevnem kazalu. Enako velja za toponime in osebna imena. Zvečine gre za množico ptujskih meščanov, ki so kot davčni zavezanci navedeni med členoma 168 in 169; stvarni pojmi iz tega spiska so označeni z "1č", "2č", "3č" in "4č" - odvisno od tega, v kateri mestni četrti so se navajali. Pojasnila v opombah v nemškem prepisu in slovenskem prevodu niso zajeta v stvarnem kazalu.

- abmesser, gl. merilec
abschrift, gl. prepis
acht, gl. odvzem pravic
acker, gl. njiva
aller heiligen altar, oltar Vseh svetih
aller heiligen khyrchen, gl. cerkev Vseh svetih
altar in den eeren Marie schidung, gl. oltar v čast Marijinega vnebovzvetja
ambtleut, amptman, gl. uradnik
ampt, gl. služba, urad
amphove, gl. dvor upravni – samostanski
anclag, gl. obtožba, tožba
anntwurter, gl. obtoženec, toženec
anrain, gl. meja posestna
anrainer, gl. sosed – zemljiški
anwald, anwalt, gl. zastopnik – župnika
anzaigung, gl. prijava
apelacija (appelation): 80
ar bait, arbait, gl. delo
articl, artickel, gl. člen
aufhaltung, gl. prijetje
ausser, ausser man, ausserman, außlennder, gl. vnanjik
austrag, gl. rabsodba
außgeben, gl. izdatek
ayd, aydsphlicht, ayd sweren, sweren, gl. priseči, prisega, prisega sodnika, prisega meščanska, prisega mestnega svetnika, priseganje
aydphening, gl. denarič prisežni
azil (freyung): 47
badstuben, padtstuben, gl. kopaljšče
bandero (faen): 122
barhant (parrhannt): 127
behalter, gl. imetnik
behalt nus, gl. hramba premoženja
behaltung, gl. shranjevanje
behawssung, gl. hiša
behut, gl. varovanje mesta
beneficij (stifft): 1–3, 6–7, 3č–4č; – neustanovljen (ungestifft): 3
beschuldigte, gl. obdolženec
beseda nedovoljena (verpotne wort): 103, 113
besichter, gl. nadzornik
bevest, gl. utrditev mesta
bewärung, gl. dokazovanje
birič (scherg, fronpotte): 36, 41, 183; – notranji (scherg inner): 31
blago (gut, hab): 120, 125, 127, 131, 133–134, 137, 139, 205–206; – trgovsko (hab, kawfmansguet, kaufmannswar, khawffmanschatz): 68, 101, 127, 134, 138
bolez en (leybskranckait): 201
branjev ec, branjevka (fragner, fragnerin): 133, 175
brat (brueder): 71
bratje in sestre (geswistret, gewistrett): 78
bratovščina cehovna (zechbruderschafft): 197
bratovščina Naše ljube Gospe (bruderschafft unns er lieben frawen, unns er frawen bruderschafft): 2, 3č; – Rešnjega telesa (bruderschafft unns ers herren fronleichnambs): 2
brief, brieve, gl. listina, pismo – kupno
brieflich urkhunt, gl. poslovanje pisno
briester, gl. duhovnik
briesterschaft, briesterschafft, gl. duhovščina
bruderschafft haws, gl. hiša bratovščinska
bruderschafft unns er lieben frawen, gl. bratovščina Naše ljube Gospe
bruderschafft unns ers herren fronleichnambs, gl. bratovščina Rešnjega telesa
brueder, gl. brat
burckfrid, gl. pomerij
burckhrecht, gl. pravica meščanska
burger, burgerin, gl. meščan, meščanka
burgerpflicht, gl. dolžnost meščanska
capittel, gl. poglavje
capittl zu Salzburg, gl. kapitelj salzburski

carina (zoll): 15
casstrawn, gl. koštrun
ceh (zunfft): 197
cehovni mojster – mlinarski (müllner zechmaister): 145;
– pekovski (peckenn zechmaister): 145; – mesarski
(zechmaister): 159, 166
cerkev (gotßhaws, khyrchenn): 8, 122; – župnijska
sv. Jurija (pharrkyrchen sannd G̃eorgen, – in der
pharr): 2, 5–6; – Vseh svetih (Aller heiligen
khyrchen): 4č; – salzburska (stiftt Saltzburg): 80, 126
cerkovnik (guster): 5, 7
cesta (strass): 125
chaplanei, khaplanei, gl. kaplanija
clag, gl. obtožba, tožba
clager, gl. tožnik
closter processio, gl. procesija meniška

čast (trewe): 39
čeber (zuber): 185–186
četrt – prva, druga, tretja, četrtta mestna (viertl):
1č–4č, 184, 191
čevljar (schuester, schuster): 76, 172
člen (articl, artickel): 80, 197, 206
človek škodljiv (schedlichen mensch): 32
človek ubiti (todt mensch): 111

dajatev (losung): 142, 155, 159, 168; – mesarska,
merčunk soli, pekov, voskaric, branjev, krčmarjev
(losung, loßung): 169–176; – zemljiška
(grunddinstht): 200
dar (gab): 13
davek: 193, 207; – čevljarski (zol schuch): 172; – deželni
(lanndstewr): 178, 182; – mestni (stattstewr):
178; – običajni (gewonndlich, gewondlich stewr,
gewonlich losung, lossung): 158, 168, 178, 183; –
obrtninski (gewerbstewr): 181; – remanenčni
(remanentz): 168
dedič (erbe): 65, 69, 72, 78, 1č, 203
dediščina (erb, erbschafft): 54, 58, 62, 65–66, 69
dedovati z deležem in čakanjem (erben mit thayl): 62
dejanje (that): 36–37; – kaznivo (that): 24, 27
dekla udinjena (gedingte dierne): 55
delavci mestni (stattwerchleut): 184
delavnica (hultzen haws): 3č
delež – dediščinski (thayl): 78; – sodnikov (furfanng):
107–109
delo (ar bait, ar bayt): delo: 115
denar (gelt): 68–69, 104; – denarič (phening): 8, 35, 44,
61, 86, 97, 106, 110, 112, 115–119, 122, 126,
146–147, 158, 161, 164, 169–170, 172, 174–177,
180, 184; – marka denaričev (marckh phening):
169; – šiling (schilling): 172; – funt denaričev
(phunt phening): 103, 105, 113, 142, 146, 161,
166, 171, 183–184; – goldinar (guldein): 143; –
ogrski goldinar (ungerisch guldin): 134, 162–163; –
polovnjak (helbling): 147, 153; – vinar (haller);
– remanenčni (remgelt): 158; – za rezanje
(schrotgelt): 162, 164; – zaigrani (spilgelt):

55; – krčmarski (leytgebenphenning): 176; – pozivni
(fürpotphening): 41, 94; – prisežni (aydphening): 46, 94
devica (junckhfraw): 22
dewff, gl. tatvina
dežela, dežele (lannd): 54, 80, 82; – nižjeavstrijske
(nyderösterreichische lannden): 80
dieb, dip, diep, dieprei, gl. kraja, tat, tatvina
diener, gl. služabnik
diennstfolkch, dienstpotte, gl. služničad
dienst, diennst, gl. služba, služnost
dimnik (raufenckh): 184
dingen, gl. izpodbijanje – tožbe, sodbe
dohodek (eingeen, rentt, zinß): 2, 5–6, 8
dokaz (zeugknus): 79; – izvesti (überwinden):
32; – sveži (frisches that): 73
dokazovanje (bewärung, weyssung, weysenug): 46, 58
dolg (schuld): 38, 54; – denarni (geltschuld): 55, 65,
68–70, 72
dolžnost meščanska (burgerpflicht): 139, b
domec (hofmarch, hoffmarch, hofstat, hoffstat):
1č–4č; – pusti (öden hofstatt): 207
družba – poslovna (gesellschaft): 206
duhovščina (briesterschaft, briesterschafft): a, 6
duhovnik (briester, brister): 1–2
durfftige, gl. revež
duša (seel): 65, 72
dvor (hof, hoff): 73, 2č–3č, 200, 204; – gospoda
Ptujskega (des von Pettaw haws): 47; – upravni
– samostanski (amphove): 47
dvorišče (höfl): 2č

edllewt haws, gl. hiša plemiška
edllman, gl. plemič
eelen, gl. mere – vatel
eingeen, gl. dohodek
einnemen, gl. prejemek
erb, gl. dediščina, zapuščina
erbe, gl. dedič
erben mit thayl, gl. dedovati z deležem in čakanjem
erbhuldigung, gl. poklon dednemu vladarju
erbschafft, gl. dediščina
eritag, gl. terek
ertzbischove von Saltzburg, gl. nadškof salzburski

faen, gl. bandero
failsprot, gl. kruh za prodajo
fawstslag, gl. udarec s pestjo
fewer, fewr, gl. požar
fewrhack, gl. kavelj požarni
fewrstet, gl. ognjišče
finder, gl. najditelj
flayschfayl, gl. meso za prodajo
fleysch, gl. meso
fleyschacker, fleyschhacker, gl. mesar
fleyschacker maister, maister, gl. mojster mesarski
fleyschacker ordnung, gl. red mesarski
fleyschstockh, fleyschpanck, gl. stojnica mesarska
fluchtig, gl. ubežnik

fragner, fragnerin, gl. branjevec, branjevka
 fraw, gl. žena, ženska, nosečnica
 freund, freunt, gl. sorodnik(i)
 freundschaft, gl. sorodstvo
 freyhait, gl. svoboščina
 freyung, freiyung, gl. azil, mir sejemski
 freyung richter, gl. sodnik sejemski
 frisches that, gl. dokaz sveži
 fronpotte, gl. birič
 fryd, gl. mir
 fundmiet, gl. najdenina
 furfanng, gl. delež sodnikov
 furkawffer, gl. prekupčevalec
 fürpann, fürpann, gl. predsodba
 fürpotphening, gl. denarič pozivni
 fürst, gl. knez

gab, gl. dar
 garttenn, gl. vrt
 gasilec: 184
 gasse, gasslein, gl. ulica, steza
 gast, gasst, gest, gesst, gl. tujec
 gedingte dierne, gedingte khnecht, gl. dekla udinjena,
 hlapec udinjeni
 gefanngen, gl. ujetnik
 gefanngknus, gl. zapor
 gelt, gl. denar
 gelter, gl. upnik
 geltschuld, gl. dolg denarni
 gemain, gl. občina mestna
 gemawer, gl. obzidje mestno
 gepaw, gl. velikost zgradbe
 gepieter, gl. gospodar
 geprauch, gl. običaj
 gerechtigkeit, gl. pravica
 gerhab, gl. varuh
 gericht, gl. sodišče mestno, sodna oblast
 gerichtlewtt, gl. podložniki sodiščni
 gerichtspote, gl. sel sodni
 geschäft, gl. oporoka
 geselle, gl. služabnik, pomočnik
 gesellschaft, gl. družba – poslovna
 geslecht, slecht kheller, gl. klet dobra
 gewistret, gewistrett, gl. bratje in sestre
 getayltt zu vertzicht, gl. razdelitev dediščine na odpoved
 getrayd, gl. žito
 geumarckt, geymarckt, gewmarckt, gl. trg živinski
 gewegenn phunt, gl. mere – funt stehani
 gewelb, gewölb, gl. velb
 gewer, gl. posest
 gewerb, gl. obrt
 gewerbstewr, gl. davek obrtninski
 gewicht, gl. utež
 gewonhait, gl. običaj
 gewonlich losung, gewonndlich stewr, gl. davek običajni
 glavar grajski (hawptman): 184, 196; glavarji
 (haubtleut): 80
 globa (pues, pus): 103, 105, 131, 132, 134, 184

glogg, gl. zvon
 gornik (perggenos): 195
 gortz, gl. mere – korec
 gospod (herr): 38, 55; – plemič (herr): 127; – pravdni
 – zemljiški (zinßherr): 7; – vladajoči
 (regierennder herr): 80
 gospodar (gepieter, herr, maister, wirt): 25, 70, 73, 203;
 – hišni (hawßherr): 7
 gosposčina ptujška, gospostvo Ptuj (herrschaft Pettaw,
 herrschaft der statt Pettaw ipd.): a, 74, 95, 123, 196
 gost: 202
 gostilničar (wirt): 202
 gotovina (parem gelt): 4
 gotsdienst, gotsdinst, gotzdinst, gl. služba božja
 gotßhaws, gl. cerkev
 govedo (rind): 126
 govor – v mestnem svetu (red): 18
 gruen swein, gl. prašič mladi
 grund, gl. zemljišče
 grunddinst, grunddienst, gl. dajatev zemljiška,
 služnost zemljiška
 grundsrecht, gruntrecht, gl. pravo zemljiško,
 pravda zemljiška
 grunt, gl. posest, zemlja
 gruntstewr, gl. zemljarina
 gruntzinß, gruntzins, gl. pravda zemljiška, zemljarina
 gryess, gl. obrežje
 guldein, gl. denar – goldinar
 gurtl, gl. pas
 guster, gl. cerkovnik
 gut, guet, gl. posest zemljiška, premoženje
 gut verstollen, premoženje ukradeno

hab, gl. blago, blago – trgovsko, imetje
 haimsuchen, gl. vdor v hišo
 halben fas, gl. mere – polovnjak
 haller, gl. denar – vinar
 hals, hals und tot, gl. kazen – smrtna
 hals abgeschlagen, gl. obglavljenje
 hãndel, hanndl, gl. posel, trgovina
 hanndlung, gl. obravnava, trgovanje
 hanndtschaft, hanntschaft, gl. zalotitev pri dejanju
 hanndwercher, hanndtwerchsman, gl. obrtnik
 hanntwerch, hantwerch, gl. obrt
 haubtleut, gl. glavar
 haubtvertrag, gl. pogodba glavna
 hawptman, gl. glavar grajski
 haws, hawse, gl. hiša
 hawsel, hewsel, gl. hišica
 hawsfraw, gl. žena
 hawsman, hawßman, gl. stanovalec
 hawßherr, gl. gospodar hišni
 hawßrat, gl. predmeti gospodinjski
 hawszenn, gl. kožica
 heber, gl. nosač
 helbling, gl. mere – polovnjak, denar – polovnjak
 herberg, gl. prenočišče, prenočevanje
 herr, gl. gospod, gospod – plemič, gospodar

herr des guts, gl. lastnik premoženja
herr von Salzburg, gl. nadškof salzburski
herrschaft, herrschaft der statt Pettaw, gl. gosposčina
ptujška ipd.
hewt, gl. koža – živalska
heyrat, gl. poroka
hingeb, gl. prodajalec
hiša (behawssung, haws, hawse): 44, 47–48, 68, 96,
1ĉ–4ĉ, 177, 180–181, 183–185, 189–193, 200, 204;
– beneficija (stiffthaws): 2ĉ; – bratovščinska
(bruderschaft haws): 1ĉ; – plemiška (edllewt haws):
48, 50; – razpadajoča pusta (pawfelligs ödshaws):
207; – rentna (zinswertiges haws): 8; – stolpasta
(thum haws): 3ĉ; – z mestno tehtnico
(stattwaghaws): 3ĉ
hišica (hawsel, hewsell): 1ĉ, 3ĉ–4ĉ
hlapec (knecht): 93; – udinjeni (khnecht gedingte): 55
hlebec (phembert, phenwart): 143
hlev (stall): 2ĉ–4ĉ, 184, 200
hochgericht, gl. služba krvnosodna, sodstvo krvno
hochzeytlichen tag, gl. praznik
hof, hoff, gl. dvor
höfl, gl. dvorišče
hofmaister, gl. mojster dvorni
hofmarch, hoffmarch, hofstat, hoffstat, gl. domec, zemljišče
hold, gl. podložnik
holtz, gl. les
hönig, gl. med
hramba – premoženja (behaltmus): 52
hrana (narung): 199
hudodelstvo (untat): 91
huldigung, gl. prisega zvestobe
hultzen haws, gl. delavnica

igralec (spiler): 55
imetje – premoženje (hab): 65–66, 109; – nepremično
(ligennd gut): 71; – premično (varunnd hab,
varund gut): 68, 71; – ukradeno (verdeuffte guet,
hab): 57; – izgubljenost (verlust): 23; – zapuščeno: 203
imetnik (behalter): 52
inlawff, gl. vdor
inlewt, gl. prebivalec – mesta
innsigel, gl. pečat
instanca – sodna (instantz): 80, 102
inventar (inventari): 203
irrun, gl. oviranje, spor
izdatek (außgeben): 168; – mestni (stattaußgabe):
178, 181
izgotovitev – pisma (verfertigung): 100
izkupiček (losung): 85
izpodbijanje – tožbe, sodbe (dingen): 82–83, 95

jagenjček (lamp): 158
jarmarckt, gl. sejem letni
jarsfrist, gl. rok letni
ječa (kheychenn): 161
junckhfraw, gl. devica
jungen fleysch, gl. meso mladih živali

kad (pöttling): 185
kamen vržen (stainwurff): 103
kapitelj salzburski (capittl zu Salzpurg): 14
kaplan (caplan, kaplan, kaplann, khaplan, khaplen):
1–2, 6, 2ĉ–3ĉ
kaplanija (chaplanei, khaplanei): 1
kaufmannswar, gl. blago trgovsko
kavelj požarni (fewrhack): 185–186
kawffer, khawffer, gl. kupec
kawffman, khawffman, kawfflewtt, gl. trgovec
kawfmanschaz, khawffmanschatz, gl. kupčevanje
kawfmansguet, gl. blago trgovsko
kazen (peen, pen, straff): 104, 114, 145, 152–153, 159,
166, 185; – pokopan pri živem telesu (lebentig
egraben): 22; – smrtna (hals, hals und tot, tod): 21,
25, 38, 103; – vzeti jezik (zungen verfallen): 103;
– z udareci (sleg): 21
khamer, gl. komora – knežja
khandl, gl. mere – posode vinske
khawff, gl. prodaja
kheller, gl. klet
khernner, gl. kostnica
kheyschenn, gl. ječa
khind, khinder, khynnnder, gl. otrok, otroci
khirchthuere, gl. zvonik cerkveni
khitz, gl. kozliček
kholb, gl. tele
khormarckt, gl. trg žitni
khryeg hungerischen, gl. vojna ogrska
khyrchbrobst, khyrchprobst, gl. ključar cerkveni
khyrchenn, gl. cerkev
klainet, gl. nakit
klet (kheller): 135; – kamnita (stainkheller): 4ĉ;
– dobra (geslecht kheller, slecht kheller): 117–119
ključar cerkveni (khyrchbrobst, khyrchprobst): 5, 7, 122
kmet (paur, pawr): 84
knecht, gl. hlapec, pomočnik – mesarski
knez (fürst): 12, 14–15, 89, 125, 131–132, 138–139,
155–156, 166–168, 196, 203, 206;
– deželni (lanndsfürst): 80
knjiga mestna (stattpuch): b
komora – knežja (khamer): 131, 168
konj (phärd, ros): 57, 126
kopališče (badtstuben, padtstubenn): 2ĉ–4ĉ
kostnica (khernner): 2
koštrun (casstrawn): 158
kozliček (khitz): 158
koža (palg): 127; – živalska (hewt): 116; – za gašenje
(lidrein): 186; – kožica (hawszenn): 119
kraja (dieprei): 23
krčmar (leygeb, leyfgeb): 55, 176
krivda (schuld): 21, 25, 52, 102, 195
kruh (prot, prott): 142–146, 152; – za prodajo
(failsprot): 76
kupčevanje (kawfmanschaz): 75
kupec (kawffer, khawffer, nachpar): 96–97, 126, 141, 148
kynd, gl. otrok

lamp, gl. jagenjček
 lannd, gl. dežela
 landtgericht, lanndtgericht, gl. sodišče deželno
 lanndrichter, lanndtrichter, lanndtrichter,
 gl. deželni sodnik
 lanndsfürst, gl. knez deželni
 lanndshandvest, gl. ročin deželni
 lanndsrecht, gl. pravo deželno
 lanndstewr, gl. davek deželni
 lastnik premoženja (herr des guts): 107–109
 layter, gl. lestez
 lebentig begraben, gl. kazen – pokopan pri živem telesu
 ledrer, gl. usnjak
 leibgeding, gl. užitek dosmrtni – poroka
 leinwat, gl. platno
 les (holtz): 86
 lestez (laytter): 185–186
 leutt, lewt, lewt der stat, gl. ljudje, prebivalstvo mestno
 leybskranckait, gl. bolezen
 leygeb, leytggeb, gl. krčmar
 leytggebenphenning, gl. denarič krčmarski
 lidrein, gl. koža – za gašenje
 ligennd gut, gl. imetje – premoženje nepremično
 listina (brief, urkhunt): 1–2, 7, 200
 ljudje (lewtt, lewte): 42, 69, 72
 lon, gl. plačilo
 lossung, losung, loßung, gl. davek običajni, izkupiček,
 dajatev, dajatev – mesarska, merčunk soli,
 pekov, voskaric

 maister, gl. gospodar
 maister der semelpecken, gl. mojster pekov žemelj
 mangl, gl. pomanjkanje
 manslacht, gl. uboj
 manslechtig, gl. ubijalec
 manswer, gl. moštvo
 mantl, gl. plašč
 marckh phening, gl. denar – marka denaričev
 massel, gl. mere – bokal
 maß, gl. mere
 maša večna (mess eewige): 1, 6
 maut, mawt, mawtgelt, gl. mitnina
 mawrer, gl. zidar
 mawtner, gl. mitničar
 mawtrue, gl. skrinja mlinska
 meč (swert): 55
 med (hönig): 118
 meja (pymerck): 98; – posestna (anrain): 200
 mel, gl. moka
 merčunka soli (saltzkerin): 170
 mere (maß): 32; – "darmb": 119; – bokal (massel): 153;
 – funt (phunt): 85; – stehani funt (gewegenn
 phunt): 160; – korec (gortz): 143, 148, 150–151, 153;
 – kvint (quintt): 161; – lot: 143, 161; – mlevna
 (mülmas): 153; – polovnjak (halben fas): 117; –
 vinske (khandl): 106; – štrtin (startini): 61; – utež
 (gewicht): 105, 132, 161; – utežna dunajska

(Wyenner gewicht): 161; – utežna mestna
 (stattgewicht): 157; – vatel (eelen): 105, 132; –
 vinska (weinmass): 106; – zvrhana mestna (statmaß
 gestrichenn, statmaß mit dem guph): 150
 merilec (abmesser): 147; – žita (traydmesser): 147
 memina (meßgelt): 147
 mesar (fleyschacker, fleyschhacker): 76, 155–159,
 162–166, 169
 meso (fleysch, vleysch): 156–166; – goveje
 (ryndfleysch, ryndfleysch): 157–159; – mladih
 živali (jungen fleysch): 157–158; – svinjsko
 (swein fleysch, fleysch): 162–165; – za prodajo
 (flayschfayl): 76
 mess eewige, gl. maša večna
 messer, gl. nož
 messer zuckenn, gl. poteg noža
 mesto javno (offen platz): 201
 meßgelt, gl. memina
 meščan, meščanka (burger, burgerin, statman): 7, 11,
 19–20, 25, 36–37, 44–46, 48–49, 55, 61, 65, 73,
 88, 91–94, 101–102, 115, 117, 123, 127–128,
 130–131, 135–137, 139–140, 147–148, 152, 155,
 163–164, 181, 184, 193, 196, 199–201, 203–207
 mir (fryd): 104; – sejemski (freiung, freyung): 77, 93–95
 mist, gl. nesnaga, smeti
 mitničar (mawtner): 102, 123, 131
 mitnina (maut, mawt, mawtgelt): 15, 123, 134, 206
 mittichen, gl. sreda
 miza – mesarska (tisch): 165
 mlin (mül): 68, 88, 145
 mlinar (müllner): 145, 153
 mojster četrtni (viertailer, viertayler): 10–11, 167–168,
 184; – dvorni (hofmaister): 80; – mesarski (fley-
 schacker maister, maister): 157, 161, 163–164, 166;
 – mestni (statmaister): 184; – mestnih nosačev
 (statthebermaister): 114, 185; – pekov žemelj
 (maister der semelpecken): 42; – špitalski
 (spitalmeister, spitlmaister): 4–5, 7
 moka (mel): 146, 152–153
 mosst, gl. mošt
 most (pruck): 88
 mošt (mosst): 176
 moštvo (manswer): 184
 mož (man): 67–70
 mül, gl. mlin
 müllner, gl. mlinar
 mülknecht, müllnerknecht, gl. pomočnik mlinarski
 müllner zechmaister, gl. cehovni mojster – mlinarski
 mülmas, gl. mere – mlevna
 myed, gl. podkupnina

 nachpar, nachper, gl. kupec, sosed, prebivalec mestni
 nachperschaft, gl. sosedstvo
 nachtayl, gl. škoda
 nachtschad, gl. rop nočni
 nachtsitzenn, gl. ponočevanje
 nadškof salzburski (ertzbischove von Saltzburg, herr von
 Saltzburg, der von ... ipd.): a, 1, 38, 49, b

nadzornik (besichter): 184
najdenina (fundmiet): 23
najditelj (finder): 23
najem: 48
nakit (klainet): 68
nakupovanje žita (traydkaufff): 140–141; – mesa
(vleyschkhawff): 166
napitnina (trinckhgelt): 122, 153–154
narung, gl. hrana, živež
naslov (titl): a
nasvet (rat): 18
nečke (trog): 146
nepravica (unrecht): 110
nesnaga (mist, unrat): 86, 184
nevihta (ungewitter): 121
njiva (acker): 97
nosáč (heber): 115–122
nosečnica (swangere fraw): 21
nóttung, notzog, gl. posilstvo
nož (messer): 112
nožnica (schayd): 112
nutz unnd gewer, gl. užitek in posest
nyderösterreichische lannden, gl. dežele nižjeavstrijske

občina mestna (gemain): a, 10–11, 13, 15, 144, 149,
167, 182, 189, b
obdolženec (beschuldigte): 33
ober closter, ober kloster, gl. samostan zgornji
– dominikanci
oberkait, gl. oblast
obglavljenje (hals abgeschlagen): 22
običaj (gewonhait, geprauch): 102, b
oblast (oberkait): 203
obračun (rayttung): 2, 4–5, 167–168
obramba (widerstand): 184
obravnava – sodna (hanndlung, verhanndlung): 73, 80
obrežje (gryess): 88
obrt (gewerb, hantwerch, hanntwerch): 15, 76, 124,
155, 181, 206
obrtnik (hanndtwercher, hanndtwerchsman): 168,
198, 205
obtožba, tožba (anclag, clag): 22, 27, 46, 54, 58, 79,
81–82, 94, 101–102
obtoženec, toženec (anntwurter): 35, 92
obzidje mestno (gemawer): 187
oče (vatter): 62–63, 71–72
öden hofstatt, gl. domec pusti
odvetnik: 196
odvzem pravic (acht): 28–29
ofen, gl. peč
offen platz, gl. mesto javno
offne ladung, gl. vabilo javno
ognjišče (fewrstet): 184
ograja – v sodišču (schrannen): 46, 103, 113
oklicnik vinski (weinrueffer): 31
oltar sv. Andreja (sannd Andreas altar): 2; – sv. Janeza
(sannd Johans altar): 2; – sv. Katarine (sannd
Khathrein altar): 2, 2ĉ; – sv. Marka (sannd Marcus

altar): 2; – sv. Mihaela (sannd Michels altar): 2;
– sv. Sebastijana (sannd Sebastian altar): 2; – v čast
Marijinega vnebovzetja (in den eeren Marie
schidung altar): 2; – Vseh svetih (aller heiligen
altar): 2
oporoča (geschäfft): 62–65, 72
ordnung, gl. red
orožje (waffen, wer, zewg): 17, 28, 187
oskrbnik špitalski (schaffer): 4; – grajski (phleger): 196
otrok, otroci (khind, khinder, khynnder, kynd): 21,
62–66, 68, 71–72
oznanilo pisno (verkhundbrief): 207

pachoffenn, gl. peč krušna
palg, gl. koža
palpanckh, gl. stojnica
pan, gl. sodstvo
panckh, pennckh, gl. stojnica, stojnica – mesarska
pann und acht, gl. sodstvo krvno
pantaiding, gl. veča mestna
paren gelt, gl. gotovina
parrhannt, gl. barhant
pas (gurtl): 55
patron, mestni (patron): 5
paur, pawr, gl. kmet
paw, gl. vino pridelano, zidava
pawfelligs ödshaws, gl. hiša razpadajoča (pusta)
pawwein, gl. vino lastno
pecken ordnung, gl. red pekovski
peckenn zechmaister, gl. cehovni mojster – pekovski
peč (ofen): 146; – krušna (pachoffenn): 76
pečat (innsigel, petschad): 99, b
pečatnik (sygl): 1
peen, pen, gl. kazen
pek (peck): 140–147, 171; – žemelj (semelpeck): 42
perggenos, gl. gornik
pethgewannd, gl. posteljina
petschad, gl. pečat
phärd, gl. konj
pharrer zu Pettaw, gl. župnik ptujski
pharrhoff, gl. župnišče
pharkyrchen sannd Georgen, – in der pharr, gl. cerkev
župnijska, sv. Jurija
phembert, phenwart, gl. hlebec
phening, gl. denar – denarič
phingsten, gl. binkošti
phleger, gl. oskrbnik grajski
phunt, gl. mere – funt, denar – funt denaričev
pisar mestni (statschreyber): 79, 99, 183, 189
pismo – kupno (brief, brieve): 98–100; – ustanovno
(stifftribrief, stifftribrieve): 1–2
plačilo (lon): 115, 120
plašč (mantl): 55
platno (leinwat): 127
platz, platzl, gl. trg, trgec
plemič (edllman): 48, 60
plutige wunden, gl. rane krvave
pobiralec davka (stewrer): 179

podgana (ratz): 199
 podkupnina (myed): 13
 podložnik (hold, unnderthan): 7, 80; – gosposčinski (urbarlewt): a; – sodiščni (gerichtlewt): a; – predmestni (vorstetter): 60
 poglavje (capittel): a
 pogodba glavna (hauptvertrag): 80
 poklon dednemu vladarju (erbhuldigung): a
 polete, gl. znak
 pomanjkanje (mangl): 157
 pomerij (burckfrid, purckhgericht, purckhfridt): 30, 33, 37, 73, 88, 97, 99, 108, 126
 pomočnik (geselle): 114, 185; – mesarski (knecht): 161; – mlinarski (müllknecht, müllnerknecht): 153–154
 ponočevanje (nachtsitzenn): 202
 pooblaščenec (verordnete): 157, 160–161
 popisovanje zapuščine (verlassner gueter inventierung): 203
 poroka (heyrat): 62
 posel (hanndl, hãnddel): 15, 45
 posest – pravna (gewer): 58
 posest (grunt): 201, 203; – zemljiška (guet): 98–99
 posilstvo (nóttung, notzog): 22, 38
 poslopje (stockh): 2č–4č
 poslovanje: 129–131, 139, 204, 206, – pisno (brieflich urkhunt): 4
 postava (satzung): 70, b
 posteljina (pethgewann): 55, 68
 poteg noža (messer zuckenn): 112
 pötting, gl. kad
 požar (fewer, fewr): 121, 184–185, 187, 201
 prašič (swein): 162–166; – mladi (gruen swein): 162
 pravda mesarska (zins): 169; – zemljiška (gruntrecht, gruntzinß, zins, zinß): 2, 5–7, 96, 155, 159, 168, 177, 188, 191–193, 207; – sojenje (recht): 26, 30, 55, 57–58, 77, 79, 82, 94, 101
 pravica (recht, gerechtigkeit): 19–20, 38, 54, 67, 80–81, 96, 102, 126, 130, 139, 206–207; – meščanska (burckhrecht, purckhrecht): 44–45, 139, 204, 206, b
 pravo deželno (lanndsrecht): 111; – mestno (recht, statrecht): 8, 16, 22–23, 26–29, 43, 47, 52, 65, 81, 91–92, 102, 129, 177; – zemljiško (grundsrecht): 8
 praznik (hochzeytlichen tag): 122; – binkošti (phingsten): 125–126; – kvatre (quattember): 184; – sv. Katarina (sannt Katherein tag): 124; – sveti Martin (sannt Marten, sannt Merten tag): 60, 177; – sv. Mihael (sannt Michelstag): 171, 174–175, 177; – sv. Ožbalt (sannt Oßwaldstag, sannd Oswalds tag der freyung, freyung Oswaldi): 34, 124, 126, 169; – rojstvo Naše Gospe (unnser frawen tag der gepurt): 170; – sedež sv. Petra (sannd Peterstag der stulfeyr): 10, 12; – svečnica (unser frawen tag der liechtmes): 34, 169–171, 174–175
 prebivalec, prebivalci (inlewt, innwoner, leutt, lewt der stat, nachper): 74, 157, 190, 194, 203, b; – predmestij (vorstetter): 75
 predmestje (vorstat): 75–76, 126
 predmeti gospodinjski (hawßrat): 68

predsodba (fürpann, fuerpann): 28
 prehranjevanje (zerung): 199
 prejemek (einnemen): 168
 prekupčevalec (furkawffer): 133
 preloženje spora (waygerung): 81
 premoženje (gut, gutt): 52, 65, 69, 71–72, 181; – ukradeno (gut verstollen): 107
 prenočevanje, prenočišče (herberg): 135, 199
 prepis – listine (abschrift): 7, 197
 prestopok (untat, untatt, verhandlung): 33, 103, 132, 136, 202
 prevoz vina (weinfuer): 60
 priča: 32, 73
 prijava (anzaigung): 52
 prijetje (aufhaltung): 51
 prisega, priseganje, priseči (ayd sweren, sweren, ayd, aydsphlicht): 13–17, 30, 39, 44, 46, 52; – meščanska (ayd burgerlich): 15; – mestnega pisarja (aines statschreiber ayd): 16; – mestnega svetnika (ayd aines ratman): 16; – sodnika (richters ayd): 13; – zvestobe (huldigung): 12
 pristojbina: 44, 126, 168; – za tehtnico (weggelt): 159
 pritožba: 82
 privilegij (urkhunt): 124, 155
 procesija meniška (closter procession): a
 prodaja (khawff): 96, 193
 prodajalec (hingeber, verkawffer): 96–97, 126, 147
 prot, prott, gl. kruh
 pruck, gl. most
 prugkhthor, gl. stolp v mestnih vratih
 prun, gl. studenec
 pšenica (waytz): 143
 pues, pus, gl. globa
 purckhfridt, purckhgericht, gl. pomerij
 purckhrecht, gl. pravica meščanska
 pyerglogkenn, gl. zvonjenje nočno (pivsko)
 pymerck, gl. meja
 quattember, gl. praznik – kvatre
 quint, gl. mere – kvint
 rana (wunder): 103
 rane krvave (plutige wunden): 38
 ranjenec (wunt man): 30
 rat, rate, ratt, gl. svet mestni, nasvet
 ratman, gl. svetnik – mestni, svetovalec – mestnega sveta
 ratserfindung, gl. sklep – mestnega sveta
 ratz, gl. podgana
 raufenckh, gl. dimnik
 rawb, gl. rop
 rayttung, gl. obračun
 razbojništvo cestno (straßrawb): 38
 razdelitev dediščine na odpoved (getayltt zu vertzicht): 62
 razsodba (austrag): 73
 recht, gl. pravo mestno, pravica, pravda – sojenje
 rechten tag, gl. rok prav(dn)i

red, gl. govor – v mestnem svetu
red – mestni (ordnung): b; – mesarski (fleyschacker
ordnung): 155–156; – pekovski (pecken ordnung):
140; – požarni: 184
regierennder herr, gl. gospod vladajoči
regierung, gl. vlada
register mestni (stattregister): 99
remanentz, gl. davek remanenčni
remgelt, gl. denar remanenčni
rentt, gl. dohodek, renta
revež (dürfftige): 4
riba (visch): 128
richter, gl. sodnik mestni
richters ayd, gl. prisega sodnika
rind, gl. govedo
ročin deželni (lanndshannndtvest): 7, 60
rod (sipt): 72
rok (zeyt): 177, 207; – letni (jarsfrist): 207; – pravdni
(rechten tag, tag, tåg): 24, 26, 28, 54
rokodelci (werchleut): 197
rop (rawb): 52; – nočni (nachtschad): 51
ros, gl. konj
rotovž (statthaws): 3č
ryndfleysch, rynddfleysch, gl. meso goveje

saltzburgisches gericht, gl. sodišče salzbursko
saltzkerin, gl. merčunka soli
sam, gl. tovor
samer, tovornik
samostan zgornji – dominikanci (ober closter,
ober kloster): 47, 1č
sampstag, gl. sobota
sannd Andreas altar, gl. oltar sv. Andreja
sannd Johans altar, gl. oltar sv. Janeza
sannd Khathrein altar, oltar sv. Katarine
sannd Marcus altar, gl. oltar sv. Marka
sannd Michels altar, gl. oltar sv. Mihaela
sannd Oswalds tag der freyung, gl. praznik – sv. Ožbalt
sannd Peter tag der stulfeyr, gl. praznik – sedež sv. Petra
sannd Sebastian altar, oltar sv. Sebastijana
sannt Merten tag, gl. praznik – sv. Martin
sannt Michelstag, praznik – sv. Mihael
satz, gl. zastava
satzung, gl. postava
schad, gl. škoda
schaf, gl. škaf
schaffer, gl. oskrbnik špitalski
schayd, gl. nožnica
schedlichen mensch, gl. človek škodljivi
schenckheller, gl. točilnica
scherg, scherg inner, gl. birič, birič notranji
scherm, schermung, gl. varstvo, zaščita
schrann, gl. sodišče – ograja
schrannwanndl, gl. sodščina ograjna
schrotgelt, gl. denar za rezanje
schuester, schuster, gl. čevljar
schul, gl. šola
schuld, gl. dolg, krivda

schulmaister, gl. učitelj
seel, gl. duša
sejem letni (jarmarckt): 124–125, 134, 184; – tedenski,
tedenski tržni dan (wochenmarckt): 61, 125, 130,
133–134, 137, 141, 149
sel sodni (gerichtspote): 8
semelpeck, gl. pek žemelj
sestra (swester): 71
shranjevanje (behaltung): 56
sipt, gl. rod
sklep mestnega sveta (rats erfindung): 53
skrinja mlinska (mawttruhe): 153
slag mit flacher offener hannt, gl. udarec s plosko
odprto roko
slecht kheller, gl. klet dobra
sleg, gl. kazen – z udarci
služabnik (diener, geselle): 16, 93
služba (ampt, diennst): 40, 55; – božja (gotsdiennst,
gotsdinst, gotzdinst): 2, 4; – duhovna – mestna
(lehennschafft statgeistlichen): 1; – krvnosodna
(hochgericht): 12
služinčad (diennstfolckh, diennstpotte, dinstpotte):
36, 55, 56
služnost (dienst): 98; – zemljiška (grunddiennst): 168
smach, gl. sramota
smeti (mist): 86
smrt (tod, tot): 30, 62–64, 68–69, 72
sobota (sampstag): 157–158, 160
sod (vas): 61, 118, 185
sodščina ograjna (schrannwanndl, wanndl): 30, 35,
41, 55, 94
sodba (urtayl, urteil): 82–83, 95
sodišče – ograja (schrann): 79; – deželsko (landtgericht,
lanndtgericht): 30, 33, 37–38, 73, 80; – mestno,
sodna (mestna) oblast (gericht, statgericht): 8, 10,
12–13, 20, 25–27, 30, 37, 39, 46, 54, 57, 79–81,
92–94, 101, 103–105, 108–111, 113, 125, 132,
134, 136, 139, 166–167, 179, 184, 197–198;
– salzbursko (saltzburgisches gericht): 80
sodnik deželski (lanndrichter, lanndtrichter): 33, 36–38,
73, 101, 126; – mestni (richter, statrichter,
stattrichter): a, 1–2, 4–7, 9–13, 15, 19, 24–25, 28,
30–33, 35–37, 41, 44, 49, 53, 55, 73, 79–82,
84–89, 91, 93–94, 96–103, 106–109, 111,
113–114, 120, 129, 131–133, 135, 137, 144,
146–147, 149, 153–154, 160–161, 165–168, 177,
183–185, 187, 189, 194, 199–200, 202–203, 207,
b; – sejemski (freyung richter): 93–94
sodstvo (pan): 28, 30; – krvno (hochgericht): 19;
– krvno (pan unnd acht, pann und acht): 26, 30
sorodnik (freund, freunt): 63, 65, 69, 111
sorodstvo (freundtschafft): 13
sosed (nachper): 102; – zemljiški (anrainer): 201
sosedstvo (nachperschaft, nachperschafft): 73, 184
sovražnik (veind, veindt): 184, 186
spiler, gl. igralec
spilgelt, gl. denar zaigrani
spital, spitall, gl. špital meščanski

spitalmeister, gl. mojster špitalski
spor (zwitrecht): 73, 200
sporazum (vertrag): 80
spruch, gl. terjatev
sramota (smach): 113
sreda (mittichen): 131
stadl, gl. šupa
stainkheller, gl. klet kamnita
stainwurff, gl. kamen vržen
stall, gl. hlev
stanntrecht, gl. stojnina
stanovalec (hawsman, hawßman): 7, 207
startini, gl. mere – štrtin
statgeistlichen lehennschafft , gl. služba duhovna –
mestna
statgericht, gl. sodišče mestno
statgrund, stattgrunde, gl. zemljišče mestno
statmaister, gl. mojster mestni
statman, gl. meščan
statmaß gestrichenn, gl. mere – zvrhana mestna
statmaß mit dem guph, gl. mere – poravnana mestna
statpenck, gl. stojnica mestna – mesarska
statrecht, gl. pravo mestno
statschreyber, gl. pisar mestni
statstewrer, gl. pobiralec davka
stattaußgabe, gl. izdatek mestni
stattfreihait, gl. svoboščina mestna
stattgewicht, gl. mere – utežna mestna
statthaws, gl. rotovž
statthebermaister, gl. mojster mestnih nosačev
statthor, statthuer, gl. vrata mestna
stattpuch, gl. knjiga mestna
stattregister, gl. register mestni
stattstewr, gl. davek mestni
stattwag, gl. tehtnica mestna
stattwaghaws, gl. hiša z mestno tehtnico
stattwerchleut, gl. delavci mestni
stattzaichen, gl. znamenje mestno
statut – mestni (statut): a, 12, b; – cehovnih bratovščin
rokodelcev (zechbruderschafft der werchleuten
statuten): 197
stewrfreyhait, gl. svoboščina davčna
steza (gasslein): 4č
stift, gl. beneficij
stift Saltzburg, gl. cerkev salzburska
stiftbrieve, gl. pismo ustanovno
stifter, gl. ustanovitelj
stiffthaws, gl. hiša beneficija
stojnica (pallpanckh, panckh): 159–160; – mesarska
(fleyschstockh, fleyschpanck, pennckh, statpenck):
157–158, 160–161, 165, 4č
stojnina (stanntrecht): 126
stol (stuel): 175
stolp (thueren): 17; – v mestnih vratih (prugkhthor): 17;
– mestni (thuern): 161
storilec (tätter, thäter, thätter): 22, 26–27; – ubežni
(untätter fluchtig): 33
straff, gl. kazen

strass, gl. cesta
straßawb, gl. razbojništvo cestno
straža (wacht): 188–191, 193–194, 200, 207
strick, gl. vrv
studenec (prun): 2č
stuel, gl. stol
svet mestni (ratt, rat): a, 1–2, 4–7, 9–12, 15–16, 31,
40, 42–43, 53, 63, 89, 100, 102, 144–145, 149,
165–166, 182, 184, 189, 200, 203, 207, b
svetnik mestni (ratman, der von rat): 16, 18, 39–41, 94
svetovalec – mestnega sveta (ratman): 43
svoboščina (freyhait): 41, 124, 155;
– davčna (stewrfreyhait): 183; – knežja: 184;
– mestna (stattfreihait): 90
swangere fraw, gl. nosečnica
swein fleysch, gl. meso svinjsko
swert, gl. meč
swester, gl. sestra
sygl, gl. pečatnik

škaf (schaf): 184–186
škoda (nachtayl, schad): 52, 131
šola (schul): 9, 144, 2č
špital meščanski (spital, spital): 3–4, 6, 144, 1č
šupa (stadl): 3č–4č, 184, 200

tabla (tafel): 160
tafel, gl. tabla
tag, tåg, gl. rok – pravdni
tat (dip, dieb): 109
tätter, thäter, thätter, gl. storilec
tatvina (dewff, diep): 38, 51, gl. tudi kraja
tayg, gl. testo
tehtnica mestna (stattwag): 159
tele (kholb): 158
terjatev (spruch): 203
tesar (zymmermann): 184
testo (tayg): 146
teža: 142–143, 145, 152
that, gl. dejanje, dejanje – kaznivo
thayl, gl. delež dediščinski
thor, gl. vrata mestna
thorhuetter, gl. vratar
thueren, thuern, gl. stolp, stolp mestni
thurn haws, gl. hiša stolpasta
tisch, gl. miza – mesarska
titl, gl. naslov
točilnica (schenckheller): 3č
tod, tot, gl. smrt, kazen smrtna
todschlag, todslag, gl. uboj
todt mensch, gl. ubiti človek
torek (eritag): 125, 127, 129, 131, 135, 140
tovor (sam): 115
tovornik (samer): 138
tožnik (clager): 35, 92
trayd, gl. žito
traydkauß, gl. nakupovanje žita
traydmesser, gl. merilec žita

trdnjava ptujska (vest Pettaw): a
 trew, trewe, gl. čast, vera javna
 trg (platz): 86, 133, 199; – žitni (khommarckt): 140;
 – živinski (geumarckt, geymarckt, gewmarckt):
 156–159
 trgec (platzl): 4č
 trgovanje (hanndlung): 124, 206
 trgovec (kawffman, khawffman, kawfflewtt): 15, 120,
 125, 135
 trgovina (hanndl): 61, 181
 trinckhgelt, gl. napitnina
 trog, gl. nečke
 tujec (gast, gasst, gest, gesst): 19, 61, 75, 101,
 117–120, 127–132, 134–135, 137, 139–140, 147,
 199, 204, 206

 ubežnik (fluchtig): 25
 überwinden, gl. dokaz izvesti
 ubijalec (manslechtig): 111
 ubogi (ljudje): 144
 uboj (manslacht, todslag, todschlag): 26–27, 111
 učitelj (schulmaister): 9
 udarec s pestjo (fawstslag): 103; – s plosko odprto roko
 (slag mit flacher offener hannt): 103
 ujetnik (gefangen): 24
 ulica (gasse): 86
 ungerisch guldin, gl. denar – ogrski goldinar
 ungewitter, gl. nevihta
 unnderthan, gl. podložnik
 unnser frawen tag der gepurt, gl. praznik
 – rojstvo Naše Gospe
 unrat, gl. nesnaga
 unrecht, gl. nepravica
 unser frawen bruderschaft, gl. bratovščina
 Naše ljube Gospe
 unser frawen tag der liechtmes, gl. praznik – svečnica
 untat, untatt, gl. hudodelstvo, prestopok
 untätter fluchtig, gl. storilec ubežni
 upnik (gelter): 54, 68
 upravnik (verwalter): 7
 urad (ampt): 102
 uradnik (amptman, ambtleut): 80, 102, 167
 urbarlewt, gl. podložniki gosposčinski
 urkhunt, gl. listina, privilegij
 urtayl, urteil, gl. sodba
 usnjar (ledrer): 76, 173
 ustanovitelj (stiffter): 1–2
 utrditev mesta (bevest): 184
 užitek dosmrtni – poroka (leibgeding): 62
 užitek in posest (nutz unnd gewer): 77

 vabilo javno (offne ladung): 207
 varovanje mesta (behut): 184, 187, 192, 196
 varstvo (schem): 54
 varuh (gerhab): 63, 203
 varund gut, varunnd hab, gl. imetje – premoženje
 premično
 vas, gl. sod

 vatter, gl. oče
 vdor (inlawff): 103; – v hišo (haimsuchen): 38
 vdova (wittib, wittibe): 22, 67, 1č–4č
 veča mestna (pantaiding): 34–35
 večernice (vesperzeyt): 127, 157
 veind, veindt, gl. sovražnik
 velb (gewelb, gewölb): 132, 135
 velikost zgradbe (gepaw): 180
 vera javna (trew): 104
 verdeuffte guet, verdeuffte hab, gl. imetje – premoženje
 ukradeno
 verfertigung, gl. izgotovitev pisma
 verhandlung, gl. obravnava sodna, prestopok
 verkawffer, gl. prodajalec
 verkundbrief, gl. oznanilo pisno
 verlassner gueter inventierung, gl. popisovanje
 zapuščine
 verlust, gl. imetje izgubljeno
 verordnete, gl. pooblaščenec
 verpotne wort, gl. beseda nedovoljena
 verpott auf haws, gl. zadržba – na hišo
 vertrag, gl. sporazum
 verwalter, gl. upravnik
 vesperzeyt, gl. večernice
 vest, gl. trdnjava ptujska
 vicedom (vitzthumb): 12, 15, 49, 65, 80–82, 89, 92,
 102, 132, 161, 196, b
 viech, gl. živina
 viertailer, viertayler, gl. mojster četrtni
 viertl, gl. četrt mestna – prva, druga, tretja, četrta
 viničar (weinzürl): 195
 vino (wein): 50, 60–61, 68, 117, 130, 176, 202; –
 domače (pawwein): 204; – lastno (pawwein): 176;
 – pridelano (paw): 61
 vinograd (weingartn): 195, 204
 vinotoč (weinschenck, weinschennk): 50, 204
 visch, gl. riba
 vitzthumb, vitztumb, gl. vicedom
 vlada (regierung): 80
 vleysch, gl. meso
 vleyschkhawff, gl. nakupovanje mesa
 vnanjik (ausser, ausser man, ausserman, außlennder):
 15, 61, 102, 115, 137, 140, 148, 151, 162, 206, b
 vodnjak: 185
 vogt, gl. zastopnik
 vojna ogrska (khryeg hungerischen): a
 vordrung, gl. terjatev
 vorstat, gl. predmestje
 vorstetter, gl. prebivalci predmestij
 vosek (wax): 85, 127
 voskarica (waxlerin, wexlerin): 85, 174
 voz (wagen): 84, 116, 147
 vrata mestna (statthor, statthuer, thor): 147, 187, 190
 vratar (thorhuetter): 147
 vrt (gartenn): 1č, 3č, 200
 vrv (strick): 115

wacht, gl. straža
waffen, gl. orožje
wagen, gl. voz
wannl, gl. sodščina
wax, gl. vosek
waxlerin, wexlerin, gl. voskarica
waygerung, gl. preloženje – spora
waytz, gl. pšenica
weggelt, gl. pristojbina za tehtnico
weib, weyb, gl. žena
wein, gl. vino
weinfuer, gl. prevoz vina
weingelt, gl. zapitek
weinmass, gl. mere – vinska
weinrueffer, gl. oklicnik vinski
weinschencken, weinschennk, gl. vinotoč
weinzürl, gl. viničar
wer, gl. orožje
werchleut, gl. rokodelec
weyssung, weysenug, gl. dokazovanje
widerstannd, gl. obramba
wirt, gl. gospodar, gostilničar
wittib, wittibe, gl. vdova
wochenmarckt, gl. sejem tedenski, tedenski tržni dan
wunder, gl. rana
wunt man, gl. ranjenec
Wyenner gewicht, gl. mere – dunajska utežna
wyrttin, gl. žena

zadržba – na hišo (verpot, verpott, verpoth auf haws):
59
zahteva (vordrung): 203, 206
zaichen, gl. znak
zakup (zinß): 48
zalotitev pri dejanju (hanndtschafft, hanntschaft): 28,
32
zapitek (weingelt): 55
zapor (gefannknus): 21
zaprtje (verpieten): 51
zapuščina (erb, erbschafft): 54, 203

zastava (satz): 68
zastopnik (vogt): 63, 70; – župnika (anwald, anwalt): 5
zaščita (schemung): 74
zechbruderschafft, gl. bratovščina cehovna
zechmaister, gl. cehovski mojster
zemlja (grunt): 60
zemljarina (gruntstewr, gruntzins): 180–181, 207
zemljišče (grund, hofmarch): 3č, 183, 188–189, 200,
207; – mestno (statgrund, stattgrunde): 87–88
zerung, gl. prehranjevanje
zeugknus, gl. dokaz
zewg, gl. orožje
zeyt, gl. rok
zidar (mawrer): 184
zidava (paw): 87
zins, zinß, gl. pravda – zemljiška, davčna, zakup
zinswertiges haws, gl. hiša rentna
zinßherr, gl. gospod pravdni – zemljiški
znak (polete, zaichen): 147
znamenje mestno (stattzaichen): 149
zol schuch, gl. davek čevljarski
zoll, gl. mitnina
zuber, gl. čeber
zunfft, gl. ceh
zungen verfallen, gl. kazen – vzeti jezik
zvon (glogg): 121
zvonik cerkveni (khirchthueren): 2
zvonjenje nočno (pivsko) (pyerglogkenn): 202
zwitrecht, gl. spor
zymmermann, gl. tesar

žemlja (semel): 143
žena, ženska (fraw, hawsfraw, weib, weyb, wyrttin):
22, 44, 46, 65–71
žito (getrayd, trayd): 68, 140–143, 145, 147, 149–150,
153
živež (narung): 206
živina, žival (viech): 57, 68, 160
župnišče (pharrhoff): 2č
župnik ptujski (pharrer zu Pettaw): 1, 5–7, 9

Statut mesta Ptuja 1513

Viri 3

Publikacija Zgodovinskega arhiva Ptuj

Avtorja

**Marija Hernja Masten
Dušan Kos**

Uredila

Marija Hernja Masten

Lektoriral

Franc Vogelnik

Fotografije

Bine Kovačič

Grafična priprava

Atelje Antolin

Tisk

Tiskarna Jože Moškrič d.d., Ljubljana

Izdala in založila

**Zgodovinski arhiv Ptuj
Zanj: Ivan Lovrenčič**

Znanstvenoraziskovalni center SAZU

Zanj: Oto Luthar

Ptuj, Ljubljana 1999

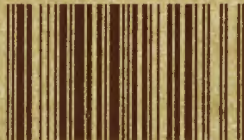
Izdajo so podprli

Mestna občina Ptuj

Raziskovalni sklad ZRC SAZU

ISBN 961-6182-96-X

9 789616 182966